A-929

I N S T Y T U T T U R Y S T Y K I

W A R S Z A W A

ZAKŁAD TURYSTYKI MIĘDZYNARODOWEJ

WARUNKI ROZWOJU TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ DO POLSKI

RAPORT KOŃCOWY

CPBP I.1.4.2.

Wykonawca:

mgr Romana Kuszewska

Warszawa, luty 1990

S P I S T R E Ś C I

Str.

WSTĘP 1

CZĘŚĆ I: TURYSTYKA PRZYJAZDOWA DO POLSKI W LATACH 1976 - 1988

Rozdział I.1.
Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976 - 1988 13

I.1.1. Ruch przyjazdowy do Polski w latach 1976 - 1988 13

I.1.2. Wpływy dewizowe z turystyki zagranicznej w latach 1976 - 1988 20

Rozdział I.2.
Turystyka przyjazdowa do Polski z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 30

I.2.1. Ruch przyjazdowy z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 30

I.2.1.1. Dynamika przyjazdów turystów z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 34

BIBLIOTEKA
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

A-929

I.2.1.2. Struktura przyjazdów z krajów I obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów 38

I.2.1.3. Sezonowość ruchu przyjazdowego z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 42

I.2.1.4. Turystyka zorganizowana z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 43

I.2.2. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 49

Rozdział I.3.

Turystyka przyjazdowa do Polski z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 57

I.3.1. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 -1988 57

I.3.1.1. Dynamika przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 58

I.3.1.2. Struktura przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów 62

I.3.1.3. Sezonowość przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 64

I.3.1.4. Turystyka zorganizowana z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 -- 1988 67

I.3.2. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów podróży oraz ich rozkład terytorialny 74

I.3.2.1. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych 82

I.3.2.2. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów - pozasocjalistycznych w celach prywatnych 90

I.3.2.3. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych 93

I.3.3. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 100

CZĘŚĆ II: ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA POLSKI DLA ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ

II.1. Atrakcyjność walorów turystycznych Polski dla turystyki zagranicznej 111

II.1.1. Walory wypoczynkowe Polski 113

II.1.1.1. Walory uzdrowiskowe 120

II.1.2. Walory krajoznawcze Polski 123

II.1.3. Walory specjalistyczne Polski 133

II.2. Zagospodarowanie turystyczne Polski dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego 136

II.2.1. Baza noclegowa Polski 139

II.2.1.1. Korzystanie przez turystów zagranicznych z bazy noclegowej Polski 148

II.2.1.2. Rozmieszczenie terytorialne korzystania z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych 153

II.2.2. Baza gastronomiczna Polski 158

II.2.3. Baza towarzysząca służąca turystom zagranicznym 160

II.2.4. Jakość usług turystycznych w ocenie turystów z krajów II obszaru płatniczego 165

II.3.	Dostępność komunikacyjna Polski dla turystyki zagranicznej	170
II.3.1.	Ruch turystów zagranicznych na przejściach granicznych Polski	173
II.3.2.	Główne międzynarodowe trasy tranzytowe przebiegające przez Polskę	178
II.3.3.	Dostępność komunikacyjna Polski dla różnych środków transportu	179
II.3.3.1.	Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu drogowego	179
II.3.3.2.	Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu kolejowego	185
II.3.3.3.	Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu lotniczego	189
II.3.3.4.	Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu morskiego	192

CZĘŚĆ III: ŚRODKI ODDZIAŁYWANIA NA TURYSTYKĘ PRZYJAZDOWĄ BĘDĄCE W DYSPOZYCJI PAŃSTWA I ICH ZNACZENIE DLA ZAGRANICZNEGO RUCHU PRZYJAZDOWEGO DO POLSKI

III.1.	Polityka dewizowa państwa wobec turystyki przyjazdowej do Polski	198
III.1.1.	Znaczenie kursu wymiany walut i przymusu dewizowego	198
III.1.2.	Polityka dewizowa państwa w świetle obowiązujących przepisów	207
III.2.	Formalności graniczne obowiązujące obcokrajowców przyjeżdżających do Polski	212
III.2.1.	Zakres formalności granicznych	213
III.2.2.	Formalności wizowe	214
III.2.2.1.	Opłaty za wizy	222
III.2.2.2.	Polskie przepisy wizowe na tle przepisów obowiązujących w innych krajach socjalistycznych	228

III.2.3.	Formalności celne	231
III.2.3.1.	Polskie przepisy celne a konwencje międzynarodowe	231
III.2.3.2.	Zwolnienia od opłat celnych	233
III.2.3.3.	Odprawa celna pojazdów samochodowych	238
III.2.3.4.	Sposób przeprowadzenia kontroli celnej	239
III.2.4.	Formalności dewizowe	240
	Podsumowania	242
	Literatura	255
	Lista tablic	263
	Lista rysunków	268

WSTĘP

Niniejszy raport zawiera wyniki badań nad warunkami rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski, prowadzonych w ramach prac I grupy tematycznej Centralnego Programu Badań Podstawowych 08.06.

Turystyka zagraniczna jest dla wielu krajów jedną z podstawowych dziedzin eksportu. Świadczenie usług turystom zagranicznym przynosi im ogromne zyski. Ma ona szczególne znaczenie dla krajów zadłużonych, mających trudności ze zrównoważeniem bilansu płatniczego. W takiej sytuacji istotne znaczenie ma wykorzystanie każdego źródła pozyskania obcych walut. Jednym z takich źródeł jest właśnie turystyka zagraniczne. Ekonomiczne znaczenie turystyki przyjazdowej do danego kraju mieści się w pojęciu "eksportu niewidzialnego".

Według S. Wodejki pojęcie "eksportu niewidzialnego" jest

" ... związane z nabywaniem towarów i usług na rynku wewnętrznym przez turystów zagranicznych. Towary te i usługi w przeważającej mierze są konsumowane na miejscu, ale są one nabywane za dewizy przez zagranicznego odbiorcę. Bardzo ważnym momentem przy tego typu eksporcie jest fakt nabywania

towarów po cenach detalicznych, a często - w razie świadczenia jednocześnie usług - wraz z marżą. Ceny te są wyższe od cen hurtowych, ustalonych na międzynarodowym rynku towarowym. Ponadto w eksporcie niewidzialnym wyeliminowane są koszty transportu i ubezpieczeń obciążające często dostawcę. Należy jednak dodać, że dzięki turystyce sprzedawane są za dewizy towary, których eksport jest czasami niemożliwy lub nieopłacalny. Turyści zagraniczni nabywają również usługi, których eksport przeważnie jest w ogóle niemożliwy [1/]. Oddziaływanie na turystykę przyjazdową leży głównie w gestii państw, które poprzez właściwą politykę turystyczną stymuluje rozwój podaży dóbr i usług dla obsługi turystów zagranicznych, a poprzez politykę wizową, celną oraz dewizową wpływa na wielkość ruchu przyjazdowego.

Warunkiem wejścia kraju na międzynarodowy rynek turystyczny jest przede wszystkim odpowiedni rozwój podaży turystycznej. Zatem państwo przede wszystkim powinno zastosować określone środki prowadzące do rozwoju podaży dóbr i usług turystycznych. Dopiero w momencie ich dostatecznego rozwoju należy podejmować środki wpływające na rozwój popytu turystycznego, ponieważ tylko wtedy pobudzony popyt może być zaspokojony odpowiednią podażą dóbr i usług turystycznych.

1/ patrz /34/

Polityka turystyczna państwa zainteresowanego rozwojem ruchu przyjazdowego powinna zamierzać w dwóch kierunkach: wpływania na wielkość podaży turystycznej oraz kształtowania popytu turystów zagranicznych.

Celem oddziaływania na podaż jest zapewniwniw odpowiedniej jakości i ilości dóbr turystycznych oraz poziomu i jakości usług świadczonych turystom zagranicznym.

Drugim etapem polityki turystycznej mającej na celu rozwój turystyki przyjazdowej jest odpowiedni dobór i stosowanie środków oddziaływania na popyt. Wśród nich wyróżniamy przede wszystkim środki będące w dyspozycji państwa. Należą do nich: polityka dewizowa państwa oraz obowiązujący cudzoziemców system formalności granicznych.

Obecna trudna sytuacja gospodarcza Polski, a szczególnie duże i wciąż rosnące zadłużenie zarówno w krajach pierwszego i drugiego obszaru płatniczego zmusza do poszukiwań źródeł pozyskania dewiz. Jednym z nich jest eksport usług, w tym między innymi obsługa zagranicznego ruchu przyjazdowego.

Praca ma za zadanie określić warunki, które pozwolą na szybszy niż dotychczas rozwój turystyki przyjazdowej do Polski, co wiąże się ze wzrostem wpływów dewizowych.

Osiągnąć to można zarówno poprzez wzrost liczby osób przyjeżdżających do Polski jak i przez zachęcenie turysty zagranicznego do przedłużenia pobytu. Również korzystanie przez turystów z jak największego wachlarza usług czyli stwarzanie jak najlepszych warunków kreowania popytu przyczynia się do wzrostu wpływów dewizowych. Musi to być jednak wynikiem takiej polityki turystycznej, która oddziaływałaby zarówno na podaż dóbr i usług turystycznych w Polsce jak i na popyt turystyczny za granicą.

Celem pracy jest określenie barier i hamulców ograniczających ruch przyjazdowy oraz znalezienie odpowiedzi na pytanie: jak przy przewidywanych tendencjach w podaży dóbr i usług turystycznych spowodować wzrost turystyki przyjazdowej do Polski oraz jakie zmiany w podaży wpłynęłyby korzystnie na wzrost przyjazdów.?

Analiza działań w sferze popytowej jest poprzedzona analizą statystyczną ruchu przyjazdowego do Polski oraz wpływów z turystyki zagranicznej w ostatnim dziesięcioleciu a także oceną atrakcyjności Polski dla turystyki zagranicznej czyli określeniem wielkości i jakości podaży turystycznej.

Niniejszy raport składa się z trzech części:

CZĘŚĆ I

TURYSTYKA PRZYJAZDOWA DO POLSKI W LATACH 1976 - 1988

Celem tej części pracy jest analiza statystyczna ruchu przyjazdowego do Polski w latach 1976 - 1988 oraz wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej w tym okresie. Ponadto praca ma za zadanie określić, jaki wpływ na ich wielkość i strukturę miał kryzys gospodarczy i polityczny, jaki nastąpił w Polsce w latach 1981-82. Przedmiotem analizy jest ruch przyjazdowy do Polski zarówno z krajów I jak i II obszaru płatniczego oraz wpływy dewizowe z tego tytułu.

Praca składa się z trzech rozdziałów:

Rozdział pierwszy /I.1./ zawiera analizę ruchu przyjazdowego oraz wpływów dewizowych ogółem w latach 1976-88. Ponadto rozdział ten zawiera porównanie wpływów dewizowych do eksportu oraz dochodu narodowego brutto.

Rozdział drugi /I.2./ poświęcony jest analizie ruchu przyjazdowego do Polski z krajów socjalistycznych oraz wpływów dewizowych z krajów I obszaru płatniczego.

Rozdział trzeci /I.3./ dotyczy przyjazdów oraz wpływów dewizowych z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-88.

Ponadto w rozdziale tym znajduje się analiza przyjazdów według celów podróży oraz rozkład terytorialny ruchu przyjazdowego.

Podstawowymi źródłami informacji wykorzystanymi przy realizacji tej części pracy są dane zawarte w opracowaniach statystycznych GUS dotyczących turystyki zagranicznej oraz dane zawarte w opracowaniach i sprawozdaniach PP "Orbis". Zakres analizy przyjazdów z krajów socjalistycznych oraz poza socjalistycznych nie jest jednakowy dla tych obu grup krajów ze względu na fakt, że nie istnieje dla nich jednakowa dokumentacja statystyczna. Przyjazdy z krajów socjalistycznych nie są udokumentowane według celów podróży, nie jest również notowany ich rozkład terytorialny. W związku z tym analiza ruchu przyjazdowego z krajów poza socjalistycznych mogła być pełniejsza niż to było możliwe w przypadku przyjadzów z krajów socjalistycznych.

Stosowana w Polsce definicja turysty zagranieznego odpowiada definicji "odwiedzającego z zagranicy" zaproponowanej przez Konferencję ONZ w Rzymie w 1963 r.:

"Odwiedzający"to każda osoba odwiedzająca kraj inny niż ten, w którym ma ona swoje stałe miejsce zamieszkania i dla jakichkolwiek celów innych niż podjęcie pracy wynagradzanej w kraju odwiedzanym".

Definicją tą są objęcie turyści, którzy przebywają w danym kraju co najmniej 24 godz. oraz wycieczkowicze tzn. odwiedzający czasowo, którzy przebywają w odwiedzanym kraju krócej niż 24 godz. Statystyka polska wlicza do globalnej liczby przyjazdów zagranicznych również przyjazdy tranzytowe. Uzasadnia to fakt, że polskie wizy tranzytowe mają ważność 72 godz. i korzystający z nich są potencjalnymi klientami bazy turystycznej. W niniejszym opracowaniu z całości ruchu turystycznego do Polksi została wydzielona turystyka zorganizowana czyli podróże turystyczne zorganizowane za pośrednictwem biura podróży. Turystyka zerganizowana obejmuje swoim zakresem turystykę grupową oraz turystykę indywidualną świadczeniową.

W zestawieniach statystycznych GUS dotyczących ruchu turystycznego wszystkie kraje dzielone są na dwie grupy: kraje socjalistyczne oraz pozostałe czyli pozasocjalistyczne. Natomiast w statystyce finansowej kraje podzielone są na kraje I i II obszaru płatniczego ze względu na walutę, jaka obowiązuje w rozliczeniach z nimi /rubel transferowy w rozliczeniach z krajami I obszaru oraz

dolar USA w rozliczeniach z II obszarem płatniczym/. Podziały te nie pokrywają się w pełni ze sobą. Problem stanowi przypadek Jugosławii, która w pierwszym podziale zaliczana jest do krajów socjalistycznych, ale ze względu na rozliczenia Polski z tym krajem w walutach wymienialnych do krajów II obszaru płatniczego. W związku z tym przyjazdy turystów z Jugosławii są nalizowane w ramach przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego.

CZĘŚĆ II

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA POLSKI DLA ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ

Celem tej części opracowania jest ocena atrakcyjności turystycznej naszego kraju z punktu widzenia turystyki zagranicznej czyli określenie wielkości i jakości podaży turystycznej, jaką dysponuje Polska.

W pracy omówione zostały trzy podstawowe elementy podaży turystycznej pod kątem ich atrakcyjności dla turystyki przyjazdowej do Polski: walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, w tym baza noclegowa gastronomiczna i towarzysząca oraz dostępność komunikacyjna Polski.

Część II składa się z trzech rozdziałów:

rozdział II.1. zawiera przegląd walorów turystycznych Polski z punktu widzenia ich atrakcyjności dla turystów zagranicznych.

Walory turystyczne zostały omówione z podziałem na walory wypoczynkowe, krajoznawcze oraz specjalistyczne.

rozdział II.2. omawia stan zagospodarowania turystycznego Polski dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego, w tym: bazę noclegową, bazę gastronomiczną oraz bazę towarzyszącą służącą turystom zagranicznym.

rozdział II.3. w ramach tego rozdziału opracowna została dostępność komunikacyjna Polski dla turystyki zagranicznej, w tym: ruch turystów zagranicznych na przejściach granicznych Polski oraz na głównych trasach tranzytowych. Ponadto omówiona została tu dostępność komunikacyjna Polski dla podstawowych środków transportu.

Podstawowe źródła informacji wykorzystane w pracy to dane zawarte w opracowaniach GUS dotyczące turystyki zagranicznej oraz bazy noclegowej. Wykorzystane zostały również analizy ekonomiczne przedsiębiorstw: PP "Orbis" oraz PLL "Lot", a także roczniki statystyczne GUS, w tym roczniki statystyczne transportu oraz województw. Pomocą przy opracowywaniu części pracy dotyczącej dostępności komunikacyjnych Polski były rozkłady jazdy pociągów,

rozkłady lotów oraz rozkłady rejsów na trasach międzynarodowych. Rozdział dotyczący walorów turystycznych Polski opracowany został na podstawie literatury, w tym prac wykonanych w Instytucie Turystyki dotyczących tej dziedziny.

CZĘŚĆ III

ŚRODKI ODDZIAŁYWANIA NA TURYSTYKĘ PRZYJAZDOWĄ BĘDĄC W DYSPOZYCJI PAŃSTWA I ICH ZNACZENIE DLA ZAGRANICZNEGO RUCHU PRZYJAZDOWEGO DO POLSKI

Celem taj części pracy jest przedstawienie polityki dewizowej państwa wobec przyżdżających do Polski cudzoziemców oraz systemu formalności granicznych jakie są oni obowiązani wypełnić.

Praca zawiera również ocenę w jakim stopniu wpływają one hamującą na ruch przyjazdowy oraz które, z nich są szczególnie uciążliwe dla turystów zagranicznych.

Praca składa się z dwóch rozdziałów:

rozdział III.1. zawiera analizę polityki dewizowej państwa wobec turystyki przyjazdowej do Polski. Omówione tu zostały obowiązujące przepisy dewizowe oraz znaczenie kursu wymiany walut i przymusu dewizowego dla turystyki przyjazdowej.

rozdział III.2. przedstawia formalności graniczne obowiązujące turystów zagranicznych, w tym formalności wizowe i celne oraz dewizowe.

Podstawowe źródła informacji zawarte w pracy to przepisy i regulacje prawne dotyczące omawianej dziedziny według stanu na koniec 1989 roku z uwzględnieniem zmian jakie nastąpiły w polityce dewizowej i celnej na początku roku 1990.

CZĘŚĆ I

TURYSTYKA PRZYJAZDOWA DO POLSKI W LATACH 1976 - 1988

Rozdział I.1.

PRZYJAZDY TURYSTÓW ZAGRANICZNYCH DO POLSKI W LATACH 1976 - 1988

I.1.1. Ruch przyjazdowy do Polski w latach 1976-1988

Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976-1988 ulegały zmianom nie tylko ilościowym, ale również strukturalnym. Kryzys społeczno-gospodarczy w Polsce oraz pogorszenie się sytuacji międzynarodowej w latach 1980-82, a także skażenie części terenów Polski w wyniku katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu w 1986 roku wykazały, że turystyka zagraniczna jest wrażliwa zarówno na bodźce ekonomiczne jak i polityczne. W latach 70-tych, a szczególnie w ich drugiej połowie wymiana turystyczna Polski z innymi krajami przeżywała nie notowany uprzednio rozwój. W tym okresie nastąpił ponad pięciokrotny wzrost przyjazdów turystów zagranicznych do Polski, wśród których zdecydowanie dominowali turyści z krajów socjalistycznych, w 1979 roku stanowili oni 86,6 % przyjeżdżających. Na taką sytuację

wpłynęły przede wszystkim rozmiary ruchu turystycznego z NRD. W 1979 r. obywatele tego kraju stanowili 60,6 % turystów przyjeżdżających do Polski z krajów socjalistycznych.

Tak szybki rzwój turystyki zagranicznej Polski w latach 70-tych był możliwy dzięki dość dużej aktywności Polski na arenie międzynarodowej w tym okresie. Podpisanie umów z NRD i Czechosłowacją o wzajemnych ułatwieniach w ruchu osobowym oraz uproszczenie przepisów o wyjazdach do krajów socjalistycznych umożliwiły tak znaczny wzrost wymiany turystycznej Polski z krajami socjalistycznymi.

Duże znaczenie dla wzrostu turystyki przyjazdowej do Polski z krajów kapitalistycznych miało unormowanie stosunków politycznych z RFN oraz zawarcie umów ze Szwecją, Filandią oraz Austrią o wzajemnym zniesieniu obowiązku wizowego. Regres w turystyce przyjazdowej do Polski dał o sobie znać już w 1980r., kiedy to przyjazdy turystów zagranicznych spadły o 20,3 % w porównaniu do roku poprzedniego. Miało to związek z pogorszeniem się sytuacji międzynarodowej spowodowanym interwencją radziecką w Afganistanie bojkotem olimpiady w Moskwie oraz zaostrzeniem się

sytuacji wewnętrznej w Polsce. Niemal całkowite wstrzymanie turystyki przyjazdowej nastąpiło w momencie ogłoszeniea stanu wojennego w Polsce w grudniu 1981 roku. Drastyczne ograniwenie ruchu przyjazdowego do Polski związane było z zawieszeniem umów z krajami socjalistycznymi o wzajemnych ułatwieniach w ruchu osobowym, w porównaniu do 1978 roku przyjazdy z krajów socjalistycznych w 1982 r. spadły o 86,9 %, Z koleji w przypadku ruchu przyjazdowego z krajów II obszaru płatniczego duże znaczenie miała trudna sytuacja międzynarodowa i gospodarcza Polski. Zastosowanie przez USA restrykcji gospodarczych, w tym jednostronne zawieszenie stałej komunikacji lotniczej między Nowym Jorkiem i Warszawą, a także presja na inne kraje zachodnie aby ograniczały kontakty z Polską spowodowały spadek przyjazdów do Polski turystów z krajów kapitalistycznych. Jednak spadek ten nie był tak głęboki jak w przypadku przyjazdów z krajów socjalistycznych,gdyż w porównaniu do roku 1979 przyjazdy w 1982 r. spadły o 66,3 %. Spadek przyjazdów turystów zagranicznych do Polski pociągał za sobą poważne skutki ekonomiczne. Oszacowano, że wpływy dewizowe w latach 1981-83 mogły być wyższe od faktycznie uzyskanych o około 263 mln $ USA, przyjmując założenie rozwoju przyjazdów i wpływów dewizowych

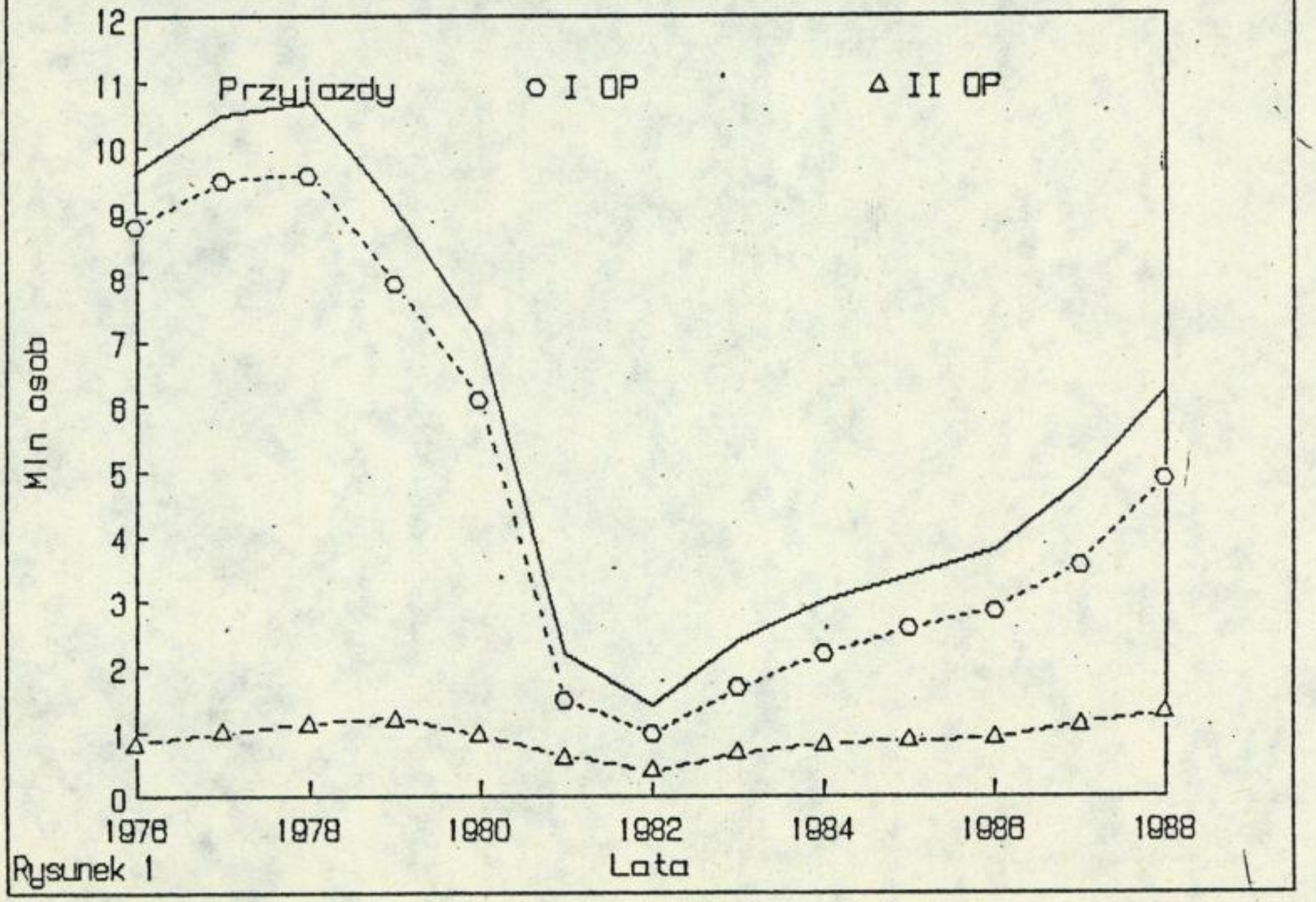
Tablica 1.

Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976 - 1988

ROK	Przyjaz. ogółem /tys. osób/	Dynamika przyjaz. 1978=100	Przajazdy z I obsz. płatnicz. /tys.osób/	Przyjazdy z II obszaru płatniczego /z Jugosławią/ /tys.osób/	Udział przyjez. z II obszar. w przyjazdach ogółem /%/
1976	9623,2	90,0	8786,2	837,0	8,7
1977	10544,5	96,6	9536,7	1007,8	9,6
1978	10695,2	100,0	9560,8	1134,4	10,6
1979	9131,5	85,4	7925,5	1206,0	13,2
1980	7079,0	66,2	6118,2	961,7	13,5
1981	2171,6	20,3	1547,2	624,4	28,8
1982	1404,0	13,1	1002,8	401,2	28,6
1983	2402,1	22,5	1734,5	667,6	27,8
1984	2997,1	28,2	2177,4	819,7	27,3
1985	3436,2	32,1	2555,6	880,6	25,6
1986	3848,2	36,0	2916,2	932,0	24,2
1987	4776,4	44,7	3647,6	1128,7	23,6
1988	6195,6	57,9	4899,4	1296,2	20,9

Źródło: Dane zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka Zagraniczna" z lat 1976 - 1988 oraz obliczenia własne.

PRZYJAZDY DO POLSKI 1976-1988



Rysunek 1

na poziomie około 10 % rocznie [1/]. Ponadto kryzys w turystyce przyjazdowej spowodował utratę przez Polskę ustalonej pozycji na rynkach zagranicznych. Odzyskanie jej wymagało dodatkowych nakładów na reklamą i akwizycję. Ważnym dla polskich obywateli skutkiem ograniczenia przyjazdów do Polski z krajów socjalistycznych było znczne ograniczenie turystyki wyjazdowej do tych krajów, szczególnie o odniesieniu do wyjazdów indywidualnych niezorganizowanych.

W miarę poprawy sytuacji politycznej i gospodarczej Polski od roku 1983 notowano stopniowy wzrost przyjazdów turystów zagranicznch do Polski, średnio o 28 % rocznie /por. tab.1/.

W 1988 roku nasz kraj odwiedziło 6,2 mln turystów zagranicznych 4,4 raza więcej niż 1982 roku. Nie zmienia to jednak faktu, że liczba ta stanowiła tylko 57,9 % przyjazdów z roku 1978. Na taką sytuację miała wpływ wielkość przyjazdów z krajów socjalistycznych, gdyż w 1988 roku stanowiły one niewiele ponad połowę przyjazdów z roku 1978. Wiązało się to z zawieszeniem w dalszym ciągu /od 1981 roku/ ułatwień formalno-prawnych i dewizowych, które w poprzednim okresiestwarzały szerokie możliwości wymiany turystycznej z krajami socjalistycznymi, przede wszystkim z NRD i Czechosłowacją.

Zupełnie inna sytuacja była w przypadku przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego. W 1988 roku liczba przyjazdów z tych krajów przekroczyła o 7,5 % poziom roku 1979, kiedy to zanotowano najwyższą przed 1981 r. liczbę przyjazdów. Zatem w 1988 roku zakończony został okres odbudowy ruchu przyjazdowego z krajów II obszaru płatniczego, gwałtownie zahamowanego w 1982 roku.

Przy omawianiu turystyki przyjazdowej do Polski nie należy zapomnieć o przyjazdach obywateli PRL, posiadaczy paszportów konsularnych, zamieszkałych na stałe w krajach kapitalistycznych. Do 1980 roku liczba osób przyjeżdżających do Polski nie przekraczała 60 tys. rocznie. Od 1983 roku notowano stopniowy wzrost przyjazdów /1986 - 90,5 tys. osób/. Istotny wzrost przyjazdów osób legitymujących się paszportami konsularnymi zanotowano w latach: 1987 i 1988, kiedy to przyjechało 135,8 tys., a następnie 209,5 tys. os-ób. Duże znaczenie dla wzrostu liczby przyjeżdżających miało zniesienie obowiązku wymiany dewiz przez obywateli polskich mieszkających stale za granicą.

I.1.2. Wpływy dewizowe z turystyki zagranicznej w latach 1976 - 1988

Głównym źródłem informacji na temat wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej są opracowania statystyczne Działu Badań PP "Orbis" dotyczące turystyki zagranicznej w latach 1976 - 1988. Dane o wpływach dewizowych zarówno z I jak i II obszaru płatniczego zawarte są w tablicach A20, A21 [1/] w aneksie oraz w tablicy 2 w tekście. Analizę danych dotyczących wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej z lat 1976-88 utrudnia fakt, że badany okres należy podzielić na dwie odrębne części ze względu na zmianę waluty obowiązującej w statystyce rozliczeń międzynarodowych Polski /patrz tablice A20 i A21/. Do 1980 roku dane dotyczące wpływów z turystyki z I obszaru płatniczego podane są w złotych dewizowych, a w przypadku wpływów z turystyki z II obszaru dane te są podane również w dolarach USA. Od 1981 roku obowiązuje złoty obiegowy dla wpływów z obu obszarów płatniczych, a dla wpływów z II obszaru płatniczego, jak poprzednio, również w dolarach USA. W związku

---

[1/] literą A oznaczone są tablice z aneksu

z tym pełna porównywalność danych w całym badanym okresie istnieje tylko dla wpływów z II obszaru płatniczego, natomiast dane o wpływach z I obszaru płatniczego straciły porównywalność w związku ze zmianą złotego dewizowego na złoty obiegowy w 1981 roku. W związku z tym określenie dynamiki tych wpływów w porównaniu do 1979 roku oraz porównanie ich do dochodu narodowego brutto w okresie 1976-1980 jest bardzo trudne. Obliczenie dynamiki wpływów nawet po 1981 roku może być obarczone dużym błędem ze względu na trudność sprowadzenia tych danych do cen stałych. Wskaźnik wzrostu cen towarów i usług nabywanych przez obywateli polskich nie może być tu automatycznie przeniesiony /jako podstawa obliczeń/ ze względu na to, że koszyk dóbr i usług nabywanych przez turystów zagranicznych różni się znacznie od koszyka obywateli polskich, a obliczenie wskaźnika wzrostu ich cen przekracza możliwości autora.

Wielkość wpływów dewizowych ogółem w złotych dewizowych i obiegowych z podziałem na wpływy z I i II obszaru dewizowego przedstawia tablica 2. Dane zawarte w tej tablicy wskazują na wzrost udziału wpływów z II obszaru płatniczego we wpływach ogółem z turystyki zagranicznej.

Do 1980 roku nie przekraczały one /za wyjątkiem 1977 roku/ połowy wszytkich wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej, a od roku 1981 udział ich wzrósł zdecydowanie i w 1986 roku ukształtował się na poziomie 75,4 %, natomiast w roku 1988 wyniósł 65,7 %. Tak duży udział wpływów dewizowych z krajów II obszaru płatniczego decyduje o znaczeniu przyjazdów turystów z tych krajów w turystyce zagranicznej Polski, mimo że stanowią oni tylko jedną czwartą lub nawet mniej ogółu turystów przyjeżdżających do Polski /1986 r. - 24,2 %; 1988 - 20,9 %/.

W celu określenia znaczenia wpływów z turystyki zagranicznej dla gospodarki Polski obliczony został ich stosunek do wpływów dewizowych z eksportu oraz ich udział w dochodzie narodowym brutto. Wielkość tych wskaźników została przedstawiona w tyblicy 3.

Stosunek wpływów dewizowych z turystyki do wpływów z eksportu uległ wyraźnym wahaniom w latach 1981-1982, gdyż obniżył Się on z 1,82 % w 1980 r. do 0,6 % w 1982 r. Główną tego przyczyną był bardzo gwałtowny spadek przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych, a co za tym idzie spadek wpływów dewizowych z turystyki z tych krajów. W związku z tym

Tablica 2.

Wpływy dewizowe Polski z turystyki zagranicznej w latach 1976 - 1988

lata 1976 - 1980 - mln zł dewizowych, 1981 - 1988 - mln zł obiegowych

Lata	Wpływy ogółem	Wpływy z I obszaru płatniczego	Wpływy z II obszaru płatniczego	Udział wpływów z II ob. we wpła. ogół. %
1976	531,3	274,1	257,2	48,4
1977	556,3	272,1	284,1	51,1
1978	727,9	393,3	334,5	46,0
1979	885,0	502,1	383,0	43,3
1980	944,7	546,1	398,7	42,2
1981	8368,3	746,4	7621,9	91,1
1982	5667,6	748,0	4919,6	86,8
1983	7433,5	1118,0	6315,5	85,0
1984	11195,9	1966,0	9229,9	82,4
1985	16440,1	3875,2	12564,9	76,4
1986	21990,5	5406,5	16584,0	75,4
1987	50426,7	14620,0	35806,7	71,0
1988	100123,8	37949,8	62174,0	62,1

Źródło: Dane NBP zawarte w opracowaniach PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976 - 1988 oraz obliczenia własne.

stosunek wpływów dewizowych z turystyki do wpływów z eksportu do I obszaru płatniczego również uległ gwałtownemu obniżeniu z 1,88 % w 1980 r. do 0,15 % w 1982 roku. W przypadku II obszaru płatniczego stosunek ten w całym badanym okresie był w miarę stabilny i kształtował się na poziomie ok. 1,8 % w latach 1976-80. W latach 1982-83 uległ on pewnemu obniżeniu, ale już w 1986 roku osiągał poziom 1980 r. W celu znalezienia punktu odniesienia dla przedstawionych w tablicy 3 proporcji porównajmy je z innymi krajami europejskimi. Dane takie prezentuje J. Giezgała w pracy "Turystyka w gospodarce narodowej" [1/]. Tak więc na przykład w 1973 roku stosunek ten wynosił w Austrii 41,3 %, Danii - 9,2 %, Francji - 6,7 %, Jugosławii - 20,8 %. Dane te pochodzą co prawda z dosyć odległego czasu, ale chodzi tu raczej o porównanie skali wielkości. Może ono być i tak tylko orientacyjne ze względu na różnice między poszczególnymi krajami w sposobie obliczania dochodów z turystyki zagranicznej. Nawet przy stosunkowo dobrych metodach statystycznych wydatki turystów zagranicznych są kontrolowane tylko w niewielkim stopniu. Mimo tych zastrzeżeń porównując stosunke

---

1/ por. /G/

Tablica 3.

Stosunek wpływów dewizowych Polski z turystyki zagranicznej do wartości eksportu i dochodu narodowego brutto w latach 1976-1988

odsetki

WYSZCZEGÓLNIENIE	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Stosunek wpływów dewiz z turystyki zagran. do eksportu ogółem	1,45	1,36	1,63	1,76	1,82	0,98	0,60	0,70	0,84	0,97	1,04	1,77	1,84
Wpływy z turystyki z I obsz.płatn. do eksportu do I obsz. płatniczego	1,25	1,11	1,44	1,64	1,88	0,18	0,15	0,19	0,28	0,42	0,47	1,12	1,58
Wpływy z turyst. z II obsz.płatn. do eksportu do II obsz. płatniczego	1,74	1,75	1,93	1,95	1,74	1,75	1,11	1,32	1,47	1,65	1,70	1,91	1,74
Udział wpływów dewizowych z tur. zagr. w produkcie krajowym brutto /GDP/	-	-	-	-	-	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w rocznikach statystycznych GUS oraz w opracowaniach PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976-1988.

wpływów z turystyki zagranicznej do wielkości eksportu w Polsce i innych krajach stosunek ten jest dla Polski niekorzystny.

Innym wskaźnikiem znaczenia turystyki zagranicznej dla gospodarki narodowej jest udział wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej w produkcie krajowym brutto /GDP/[1/]. Tablica 3 przedstawia wielkość tego wskaźnika dla lat 1981-88. W tym okresie wahała się ona od 0,1 % do 0,3 %. Granica 1 % udziału wpływów z turystyki zagranicznej w dochodzie narodowym brutto jest uważana za granicą odczuwalności znaczenia turystyki zagranicznej dla gospodarki narodowej [2/]. Co prawda wskaźnik ten dla Polski był liczony tylko na podstawie wpływów

---

[2/] por. /3/

[1/] Gross Domestic Product - dochód narodowy liczony według zasad SNA /System National Accountmeuts/, który poza działalnością w sferze produkcji materialnej uwzględnia również działalność w sferze usług niematerialnych. W statystyce międzynarodowej liczy się zazwyczaj udział wpływów z turystyki zagranicznej w produkcie narodowym brutto /GNP - Gross National Product/, który różni się od produktu krajowego o saldo dochodów z tytułu działalności ekonomicznej przekazanych z zagranicy. W przypadku gospodarki narodowej Polski produkt krajowy brutto różni się nieznacznie od produktu narodowego brutto.

zarejestrowanych w statystyce bankowej, ale nawet po dpszacowaniu wpływów wolno-rynkowych prawdopodobnie nie przekoczyłby granicy 1 %. Zarówno stosunek wielkości wpływów z turystyki zagranicznej w Polsce jak i udział ich w produkcie krajowym brutto czyli dochodzie narodowym świadczą o niewielkim jeszcze znaczeniu turystyki zagranicznej dla gospodarki naszego kraju.

Wielkość wpływów dewizowych Polski z turystyki zagranicznej notowana przez Narodowy Bank Polski nie obejmuje całości wydatków ponoszonych przez turystów zagranicznych w Polsce. Nie są tu ujęte sumy wymienione przez turystów na wolnym rynku. Ze względu na ogromną różnicę kursów walutowych: oficjalnego, ustalonego przez NBP oraz kursu wolnorynkowego, wielu turystów z krajów II obszaru płatniczego wymieniaław banku tylko tę kwotę walut, która była określona przez tzw. przymus dewizowy. Również turyści z niektórych krajów socjalistycznych korzystają z nieoficjalnej wymiany walut, gdyż oni z kolei mogą wyminić na złotówki tylko ograniczoną kwotę własnej waluty. Tak więc duża część walutowych obrotów turystycznych w Polsce wymyka się ze statystyki bankowej ozy finansowej. Kwotą nierejestrowaną były również wpływy z czarnego rynku usługowego tzn. z nielegalnego świadczenia usług, głównie noclegowych przez

osoby prywatne. Zyski z tego typu działlności wpływały bezpośrednio do ich kieszeni. Z przedstawionych wyżej powodów niepełne dane oficjalne powinny być uzupełniane dodatkowymi szacunkami pozostałych wpływów. Dla uzyskania prawidłowej wielkości wpływów dewizowych z turystyki powinny one zostać z kolei pomniejszone o wartość dóbr pochodzących z importu, które są nabywane przez turystów zagranicznych, gdyż tkwi w nich znaczny udział importu bezpośredniego /gotowe towary/ oraz pośredniego /import surowców,paliw/. Ponadto suma ta powinna być jeszcze pomniejszona o wydatki dewizowe, jakie zostały poniesione na propagandę turystyczną, tzn. wydatki na reklamę, informację, wydawnictwa oraz utrzymanie agend biur podróży za granicą. Powinna być również wzięta pod uwagę wielkość wydatków dewizowych związanych z inwestycjami turystycznymi /budowa hoteli i całej infrastruktury turystycznej/ oraz ze względu na braki na rynku wewnętrznym oraz złą jakość krajowych wyrobów , wydatki na wyposażenie obiektów turystycznych przeznaczonych dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego. Jak wynika z powyższego wywodu ścisłe określenie wielkości wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej poprzez oszacowanie również wpływów czarnorynkowych, a także ustalenia liczby

i wielkości potrąceń, których trzeba dokonać we wpływach brutto aby dojść do wielkości rzeczywistych dochodów dewizowych z turystyki zagranicznej jest bardzo trudne. Czynnikiem utrudniającym jest niemożność zgromadzenia pełnych danych o wpływach z turystyki zagranicznej ze względu na fakt, że ogromna ich część nie jest nigdzie rejestrowana i np. za pośrednictwem wolnego rynku przepływa wprost do kieszeni osób prywatnych i nawet najlepsze szacunki obarczone są dużym błędem.

W ramach niniejszej pracy nie istnieje możliwość określenia rzeczywistych wpływów dewizowych naszego kraju z turystyki zagranicznej. Zagadnienie to powinno być przedmiotem oddzielnych badań.[1/]

W związku z tym praca swoim zakresem objęła analizę tych wpływów z turystyki zagranicznej, które zostały objęte statystyką bankową.

1/ Szacunki czarnorynkowych obrotów walutowych zawiera praca doktorska P. Wyczańskiego /37/.

Rozdział I.2.

TURYSTYKA PRZYJAZDOWA DO POLSKI Z KRAJÓW I OBSZARU PŁATNICZEGO W LATACH 1976-1988

I.2.1. Ruch przyjazdowy z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Ruch przyjazdowy do Polski z krajów socjalistycznych czyli poza Jugosławią krajów I obszaru płatniczego, uległ w latach 1976-1988 ogromnym wahaniom. Ze względu na wielkość ruchu przyjazdowego oraz przepisy obowiązujące przy przekraczaniu granic badany okres należy podzielić na dwa wyraźne podokresy: lata 1976-1980 oraz lata 1981-1988. Jednak, mimo znacznych wahań w wielkości ruchu w całym badanym okresie, turyści z krajów socjalistycznych stanowili zdecydowaną większość przyjeżdżających do Polski cudzoziemców. W latach 1976-1980 udział ich wahał się od 91,3 % do 86,5 %, natomiast w latach 1981-1988, udział ten wynosił od 71,2 % do 79,1 % /patrz tablica 4/.

W pierwszym wydzielonym podokresie liczba turystów z krajów socjalistycznych przekraczających polską granicę wahała się od 9,6 mln w 1978 roku do 6,1 mln w 1980 roku. Okres ten charakteryzował się dużą swobodą w przekraczaniu granic między Polską a pozostałymi krajami obozu socjalistycznego, za wyjątkiem ZSRR. Szczególne znaczenie miała obowiązująca od 1972 roku umowa podpisana między rządami Polski i NRD o wzajemnych podróżach ludności. Pozwalała ona na swobodne przekraczanie granicy na podstawie dowodu osobistego. Od 1975 roku obowiązywały podobne umowy podpisane z pozostałymi krajami socjalistycznymi. Te ułatwienia graniczne spowodowały znaczny wzrost zarówno przyjazdów obywateli krajów socjalistycznych do Polski jak i wyjazdów obywateli polskich do tych krajów. Szczególnie duża wymiana turystyczna odbywała się między Polską a NRD i Czechosłowacją. Jednak znaczną część tego ruchu stanowił ruch przygraniczny, którego głównym celem było dokonywanie zakupów, a czas pobytu turystów nie przekraczał 24 godzin, czyli zgodnie z definicją WTO byli to wycieczkowicze. Od 1979 roku następował stopniowy spadek przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych, który był między innymi spowodowany coraz gorszym zaopatrzeniem polskiego rynku wewnętrznego. Kryzys gospodarczy i polityczny w Polsce w latach 1981-1982 oraz wpro-

wadzenie stanu wojennego były przyczyną gwałtownego załamania turystyki przyjazdowej do Polski z krajów socjalistycznych. Od 1981 roku zaostrzone zostały przepisy regulujące przekraczanie granicy, szczególnie istotne było zawieszenie umów o ułatwieniach w przekraczaniu granicy między Polską a pozostałymi krajami socjalistycznymi , co oznaczało zniesienie wymiany turystycznej na podstawie dowodów osobistych. Rok 1981 rozpoczął drugi okres w turystyce przyjazdowej do Polski z krajów I obszaru płatniczego . Charakteryzował się on gwałtownym spadkiem przyjazdów, w roku 1981 zanotowano tylko 1,5 mln przekroczeń granicy, a w 1982 roku spadek ten pogłębił się jeszcze, gdyż liczba przyjazdów wynosiła niewiele ponad 1 mln, co stanowiło 10,5 % przyjazdów 1978 r. W 1983 roku, w miarę normalizacji sytuacji wewnętrznej w Polsce, następował powolny wzrost przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych. W 1986 r. zanotowano 2,9 mln przekroczeń granicy, co stanowiło 30,5 % tej liczby z 1978 roku. Lata 1987-1988 przyniosły istotny wzrost przyjazdów. W 1988 roku do Polski przyjechało już 4,9 mln osób z krajów I obszaru płatniczego i liczba ta stanowiła ponad połowę przyjazdów z 1978 roku /51,2 %/.

Tablica 4.

Ruch turystyczny z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Lata	Przyjazdy /tys. osób/	Udział w przyjazdach ogółem /%/	Dynamika przyjazdów 1978 = 100
1976	8786,2	91,3	91,9
1977	9536,7	90,4	99,7
1978	9560,8	89,4	100,0
1979	7925,5	86,8	82,9
1980	6118,2	86,5	64,0
1981	1547,2	71,2	16,2
1982	1002,8	71,4	10,5
1983	1734,5	72,2	18,1
1984	2177,4	72,7	22,8
1985	2556,6	74,4	26,7
1986	2916,2	75,8	30,5
1987	3647,6	76,4	38,2
1988	4899,4	79,1	51,2

Źródło: Tablice wynikowe GUS "Turystyka zagraniczna z lat 1976-1988" oraz obliczenia własne.

Zmiany te obrazuje rysunek 2, który przedstawia turystykę przyjazdową z krajów socjalistycznych w latach 1976-1986. Zilustrowane zostały również przyjazdy z NRD, Czechosłowacji, ZSRR oraz Węgier w tym okresie.

Ponadto pełne dane dotyczące wielkości przyjazdów zawarte są w tablicy 5.

I.2.1.1. Dynamika przyjazdów turystów z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Dynamikę przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych przedstawia tablica 6. W tablicy tej została przedstawiona dynamika przyjazdów w latach 1976-1988 w porównaniu do roku 1978, w którym zanotowano największą liczbę przyjazdów z tych krajów.

Dynamika przyjazdów turystów z poszczególnych krajów socjalistycznych w latach 80-tych w porównaniu do roku 1978 była bardzo zróżnicowana. Zanotowano ogólny spadek przyjazdów, były jednak kraje, z których przyjazdy wzrosły w porównaniu do roku 1978. Najwięszy spadek zanotowano w przyjazdach turystów z NRD /o 81,2 % w 1988 roku/. Jak już wcześniej wspomniano, tak duży spadek przyjazdów jest związany z zawieszeniem w 1981 r.

Tablica 5.

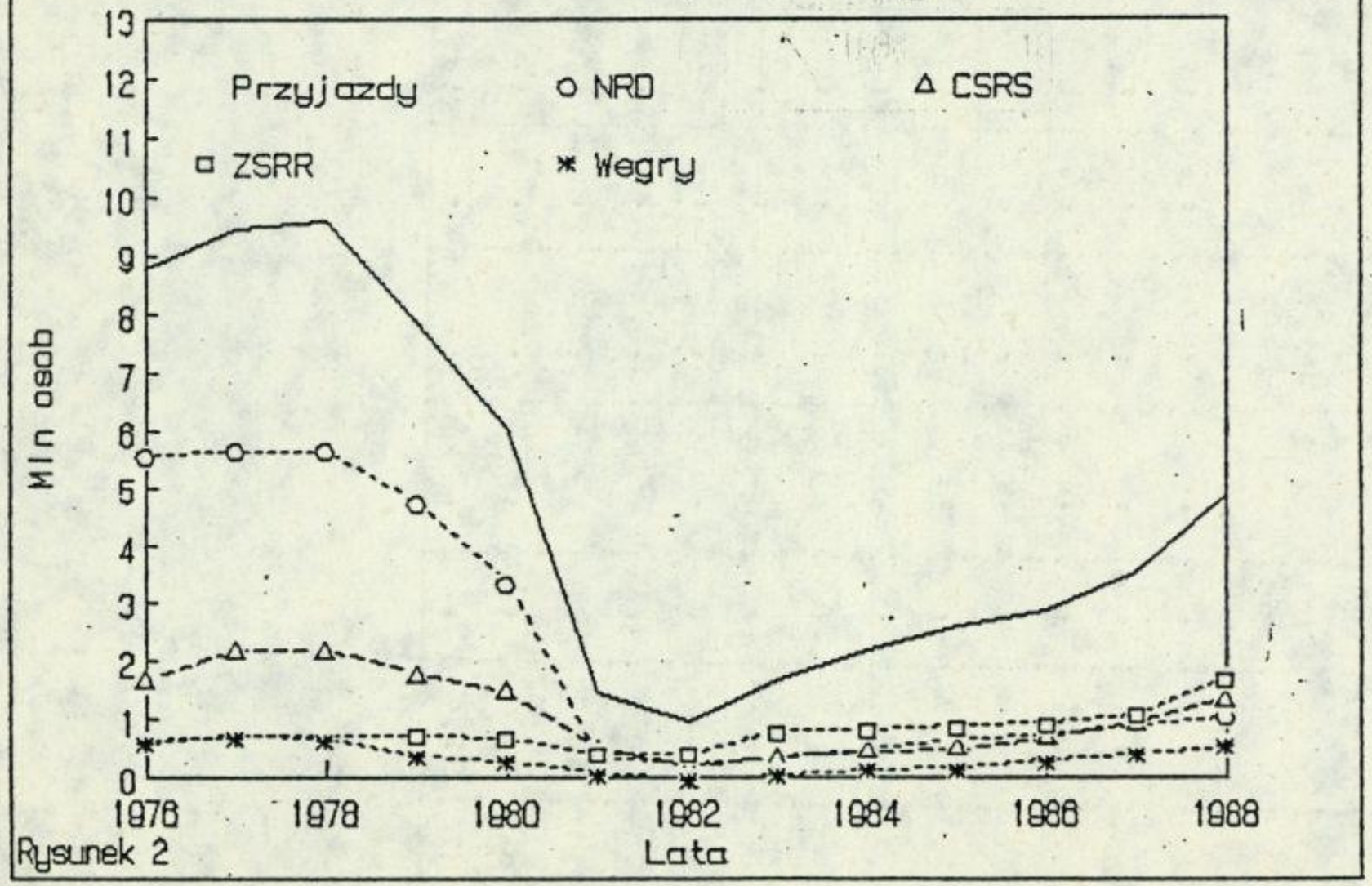
Przyjazdy turystów z krajów I obszaru płatniczego do Polski w latach 1976-1988

Rok	Ogółem I obsz płatn.	Bułgaria	Czechosłowacja	NRD	Rumunia	Węgry	ZSRR	Inne /poza Jugosławią
1976	8786,2	72,2	1735,8	5606,5	50,6	635,5	677,1	8,4
1977	9536,7	86,9	2177,9	5706,2	43,1	755,4	756,2	11,0
1978	9560,8	94,2	2171,5	5752,1	72,2	693,2	765,6	12,1
1979	7925,5	84,8	1763,7	4799,8	58,1	419,6	788,6	10,7
1980	6118,2	67,4	1549,0	3403,1	39,8	331,5	716,8	10,8
1981	1547,2	29,0	533,5	371,3	26,8	108,3	474,4	11,1
1982	1002,8	12,3	203,5	262,0	10,4	39,9	465,3	9,5
1983	1734,5	19,8	367,7	367,7	29,4	95,9	842,3	11,5
1984	2177,4	22,2	508,3	525,5	52,0	183,4	869,3	16,7
1985	2555,6	34,9	561,3	716,5	79,7	215,9	930,9	17,3
1986	2916,2	38,8	717,3	782,5	18,5	351,1	993,0	15,1
1987	3647,6	47,8	992,1	925,1	27,8	469,6	1166,3	18,1
1988	4899,4	51,7	1417,4	1081,4	21,7	567,0	1739,4	20,8

Źródło: Dane zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka Zagraniczna" z lat 1976-1988

PRZYJAZDY DO POLSKI 1976-1988

(I obszar platniczy)



Rysunek 2

Tablica 6.

Dynamika przyjazdów do Polski turystów zagranicznych z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

1978 = 100,0
liczby względne

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem:	91,9	99,7	100,0	82,9	64,0	16,2	10,5	18,1	22,8	26,7	30,5	38,2	51,2
w tym:													
Bułgaria	76,6	92,3	100,0	90,0	71,5	24,4	14,1	21,0	23,6	36,1	41,2	50,7	54,9
Czechosłowacja	79,9	100,1	100,0	81,2	71,3	24,6	9,4	16,9	23,4	25,8	33,0	45,7	65,3
NRD	97,5	99,2	100,0	83,4	59,2	6,4	4,6	6,4	9,1	12,5	13,6	16,1	18,8
Rumunia	70,7	59,7	100,0	80,5	55,1	37,1	14,4	40,7	72,0	110,4	25,6	38,5	30,1
Węgry	91,7	109,0	100,0	60,5	47,8	14,8	5,8	13,8	26,5	31,1	50,6	67,7	81,8
ZSRR	88,4	98,8	100,0	103,0	93,6	61,8	60,8	110,0	113,5	121,6	129,7	152,3	227,2
Inne /bez Jugosławii/	69,4	90,9	100,0	90,0	89,2	91,7	77,8	95,0	138,0	143,0	124,8	149,6	171,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: tablic wynikowych GUS "Turystyka Zagraniczna" z lat 1976-1988.

umów o wzajemnych ułatwieniach w ruchu osobowym między tymi krajami a Polską. Największą stabilnością z wyraźną tendencją wzrostową charakteryzuje się turystyka przyjazdowa ze Związku Radzieckiego. W porównaniu do 1978 roku, w 1986 roku nastąpił wzrost przyjazdów z tego kraju aż 2,3 raza. Dynamicznym wzrostem charakteryzowały się również przyjazdy turystów z Rumunii, gdyż w 1985 roku przekroczyły one poziom 1978 roku o 10,4 %. Jednak gwałtowne zahamowanie turystyki wyjazdowej z Rumunii spowodowane trudnościami wewnętrznymi tego kraju przyczyniło się do spadku przyjazdów turystów rumuńskich do Polski - w 1986 roku o prawie 70 % w porównaniu do roku poprzedniego. W związku z tym ruch przyjazdowy z Rumunii w 1988 roku stanowił już tylko 30,1 % przyjazdów z 1978 roku.

I.2.1.2. Struktura przyjazdów z krajów I obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów

W badanym okresie 1976-1988 zmianom uległa nie tylko wielkość ruchu przyjazdowego z krajów socjalistycznych, ale również jego struktura według kraju pochodzenia turystów. Została ona przedstawiona w tablicy 7. W okresie 1976-1980 zdecydowaną większość turystów przyjeżdżających do Polski z krajów I obszaru

Tablica 7.

Struktura ruchu przyjazdowego do Polski z krajów I obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów w latach 1976-1988

/odsetki/

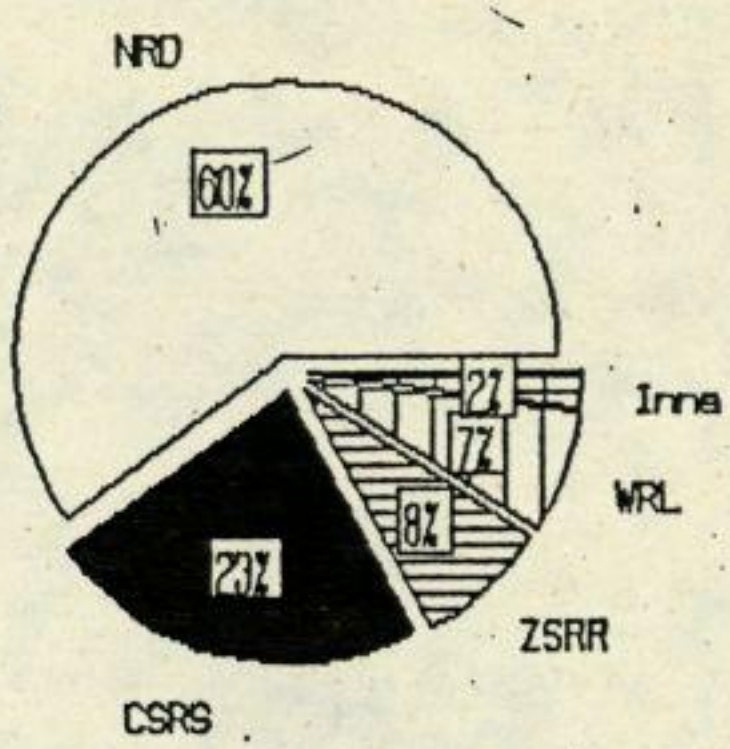
Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem I obszar płat.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:													
Bułgaria	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1	1,5	1,3	1,1	1,0	1,3	1,3	1,3	1,1
Czechosłowacja	19,8	22,8	22,7	22,2	25,3	34,5	20,3	21,2	23,3	22,0	24,6	27,2	28,9
NRD	63,8	59,8	60,1	60,6	55,6	24,0	26,1	21,2	24,1	28,0	26,8	25,4	22,1
Rumunia	0,6	0,5	0,8	0,7	0,7	1,7	1,0	1,7	2,4	3,1	0,6	0,8	0,4
Węgry	7,2	7,9	7,3	5,3	5,4	7,0	4,0	5,5	8,4	8,4	12,0	13,6	11,6
ZSRR	7,7	7,9	8,0	9,9	11,7	30,6	46,4	48,6	39,9	36,4	34,1	32,0	35,5
Inne /bez Jugosławii/	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,7	0,9	0,7	0,8	0,7	0,5	0,5	0,4

Źródło: Obliczenia wsłane na podstawie tablic wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1976-1988.

płatniczego stanowili obywatele Niemieckiej Republiki Demokratycznej /od 63,8 % w 1976 roku do 55,6 % w 1980 roku/. Na drugim miejscu należy wymienić obywateli Czechosłowacji, którzy stanowili od 19,8 % w 1976 roku do 25,3 % w 1980 roku ogółu przyjeżdżających z krajów socjalistycznych. Wobec gwałtownego załamania się turystyki przyjazdowej z tych krajów w latach 1981-1982, jej struktura uległa dosyć istotnym zmianom- gdyż spadek ten nie był równomierny dla wszystkich krajów /patrz rysunek 2/, najgłębszy w przyjazdach z NRD, a stosunkowo nieduży z szybką tendencją wzrostową w przyjazdach z ZSRR. W związku z tym, po 1980 roku wzrósł udział ZSRR w przyjazdach ogółem od 30,6 % w 1981 roku aż do 48,3 % w 1983 roku aby następnie obniżyć się do poziomu ok. 35 %. Dla porównania udział przyjazdów ze Związku Radzieckiego w 1978 roku wynosił 8 %. Po 1981 roku udział przyjazdów z NRD spadł do 21,2 % w 1983 roku. W następnych latach wskaźnik ten nieznacznie się podniósł /1985 - 28 %/ jednak w roku 1988 znów się obniżył do 22,1 %. W związku z tym, że spadek przyjazdów turystów z Czechosłowacji po 1981 roku był proporcjonalny do spadku przyjazdów ogółem z krajów socjalistycznych udział turystów z tego kraju nie uległ wielkim zmianom i utrzymywał się w całym badanym okresie na poziomie około 22 %, wyjątek stanowił jedynie rok 1981 kiedy

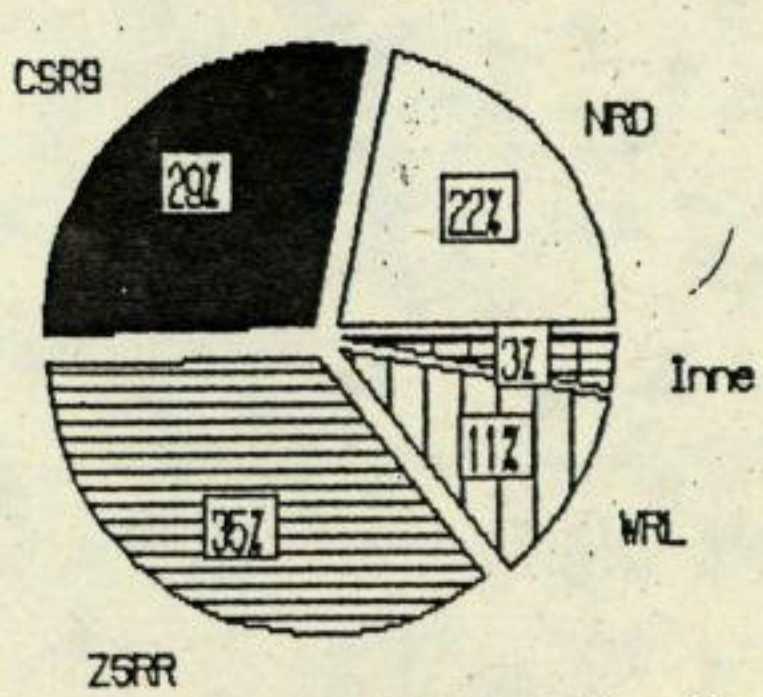
STRUKTURA PRZYJAZDOW Z I OP WG KRAJOW

1978



Rysunek 3a

1988



Rysunek 3b

udział ten wyniósł 34,5 % /porównaj rysunek 3/. Jednak od 1986 roku następował stopniowy wzrost udziału przyjazdów z Czechosłowacji i w 1988 roku wyniósł ok. 28,9 %.

I.2.1.3 . Sezonowość ruchu przyjazdowego z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988.

W celu określenia, w jakim stopniu turystykę przyjazdową do Polski z krajów socjalistycznych można nazwać zjawiskiem sezonowym, obliczony został udział przyjazdów w trzecim kwartale /lipiec, sierpiń, wrzesień/ w przyjazdach całego roku dla poszczególnych krajów w całym badanym okresie. W przypadku równomiernego rozłożenia przyjazdów w całym roku wskaźnik wynosi 0,25. O sezonwym charakterze ruchu przyjazdowego możemy mówić wówczas, gdy wskaźnik jest istotnie wyższy od tej liczby. Wskaźniki te dla przyjazdów z poszczególnych krajów I obszaru płatniczego zostały przedstawione w tablicy 8. Z analizy przedstawionych w niej danych wynika, że całym badanym okresie tzn. w latach 1976-1988 ruch przyjazdowy z krajów socjalistycznych miał charakter sezonowy. Wskaźnik wahał się od 0,45 do 0,46 w latach 1976-80, natomiast w 1981 roku uległ on obniżeniu i wynosił 0,35. Jednak od tego czasu

następował systematyczny wzrost wskaźnika i w 1986 r. wynosił on 0,43. Oznacza to, że w 1986 roku odsetek turystów, którzy odwiedzili Polskę w trzecim kwartale wynosił 43 %. W następnych latach wskaźnik ten nieco się obniżył i w 1988 roku wyniósł 0,38.

Udział przyjazdów w trzecim kwartale w przyjazdach całego roku różnił się dosyć znacznie między poszczególnymi krajami. Najwyższą wartość wskaźnik ten ma dla przyjazdów z Rumunii, gdyż w całym badanym okresie oscylował w graniacach 0,60, a w latach 1983-1985 nawet około 0,70.

Z kolei najniższy wskaźnik ten ukształtował się w przypadku przyjazdów z ZSRR. W latach 1976-88 odsetek turystów przyjażdżających do Polski w lipcu, sierpniu i wrześniu wynosił około 35-36 %.

I.2.1.4. Turystyka zorganizowana z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Podobnie jak w przypadku przyjazdów ogółem z krajów socjalistycznych również w przyjazdach zorganizowanych przełom lat 1980/81 stanowi wyraźną granicę dzielącą badany okres na dwa podokresy. Do roku 1980 włącznie liczba turystów z krajów I obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży wynosiła od 205 do

Tablica 8.

Sezonowość ruchu przyjazdowego do Polski z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988 - udział turystów zagranicznych przyjeżdżających w trzecim kwartale w liczbie przyjżdżających ogółem w danym roku

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem kraje:													
I obszar płatniczy /bez Jugosławi/	0,46	0,45	0,45	0,46	0,46	0,35	0,39	0,37	0,40	9,40	0,43	0,40	0,38
w tym:													
Bułgaria	0,52	0,54	0,51	0,49	0,49	0,33	0,37	0,44	0,60	0,46	0,49	0,48	0,46
Czechosłowacja	0,37	0,44	0,41	0,40	0,44	0,33	0,47	0,36	0,38	0,41	0,40	0,39	0,37
NRD	0,48	0,45	0,46	0,48	0,49	0,36	0,36	0,39	0,45	0,46	0,47	0,47	0,47
Rumunia	0,58	0,62	0,59	0,57	0,59	0,63	0,52	0,69	0,69	0,73	0,50	0,51	0,51
Węgry	0,58	0,54	0,50	0,47	0,51	0,32	0,38	0,36	0,39	0,37	0,37	0,38	0,33
ZSRR	0,36	0,36	0,36	0,37	0,32	0,34	0,36	0,35	0,35	0,33	0,35	0,36	0,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1976-1988.

do 281 tys. osób, w roku 1981 liczba ta spadła do 39,3 tys.

W okresie stanu wojennego, w 1982 roku biura podróży obsłużyły tylko 3,9 tys. turystów z krajów socjalistycznych. Od 1983 roku liczba ta rosła systematycznie i w 1988 osiągnęła poziom 300 tys. osób / była zbliżona do liczby obsłużonych osób w 1978 roku /patrz tablica 9/.

Jak wynika z przytoczonych danych, tylko niewielki odsetek turystów z krajów socjalistycznych korzystał z usług polskich bur podróży. W latach 1976-80 wynosił on od 3,0 % do 4,9 %, a w latach 1981-88 od 0,4 % do 6,1 %. Spośród osób obsłużonych przez biura podróży zdecydowaną większość stanowili turyści grupowi. Ich udział w tej liczbie wynosił do roku 1979 włącznie niewiele ponad 70 %, od 1980 roku turyści grupowi stanowili ponad 90 % osób obsłużonych przez polskie biura podróży. Oznacza to, że do roku 1979 znacznie większa ilość turystów z krajów socjalistycznych korzystała z indywidualnych świadczeń biur podróży.

Tablica 10 przedstawia strukturę turystów z krajów I obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży w latach 1976-1988. Do roku 1980 była ona dosyć stabilna. Największy udział w przyjazdach zorganizowanych w tym okresie mieli turyści z NRD /40-45 %/, Ze Związku Radzieckiego /20-25 %/ oraz Czechosłowacji /15-20 %/.

Tablica 9.

Turystyka zorganizowana z krajów I obszaru płatniczego
w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Turystyka zorganiz. z I obszaru płatn. /tys. osób/	296,0	284,4	328,1	318,9	297,8	39,3	3,9	43,0	76,9	54,5	80,2	130,3	300,0
w tym:													
turystyka grupowa	239,0	204,6	238,2	235,6	281,4	37,0	3,3	41,5	74,3	49,3	73,3	115,8	.
udział turystyki zorganizowanej w przyjazdach ogółem w I obsz.płatn./%/	3,4	3,0	3,4	4,0	4,9	2,5	0,4	2,5	3,5	2,1	2,8	3,6	6,1
udział turystyki grupowej w turyst. zorganizowanej /%/	80,7	71,9	72,6	73,9	94,5	94,1	84,6	96,5	96,6	89,9	91,4	0,88	.

Źródło: Dane zawarte w opracowaniach PP "Orbis" "Statystyka turystyki Zagranicznej z lat 1976-1988 oraz obliczenia wsłasne.

Od roku 1981 struktura turystyki zorganizowanej uległa dużym zmianom. Udział przyjazdów z poszczególnych krajów zmieniał się w kolejnych latach bardzo istotnie. Jedną z przyczyn tego była niewątpliwie niestabilna sytuacja gospodarcza i polityczna w Polsce oraz częste zmiany polityki celnej i dewizowej poszczególnych krajów socjalistycznych.

Istotną część turystyki zorganizowanej z krajów socjalistycznych, zwłaszcza po 1981 roku. stanowiła wymiana na zasadach bezdewizowych. Szczególne znaczenie miała wymiana wakacyjna młodzieży, głównie między Polską a NRD i Czechosłowacją. W 1984 roku na mocy porozumień między związkami młodzieżowymi do Polski przyjechało 87 tys. osób z NRD oraz 3,6 tysięcy z Czechosłowacji. Głównymi pośrednikami w tej dezdewizowej wymianie były młodzieżowe biura turystyczne.

Ponadto wymiana turystyczna na zasadach bezdewizowych z krajami socjalistycznymi odbywała się między organizacjami związkowymi, zakładami pracy, szkołami, uczelniami, a także między miastami i regionami przygranicznymi. Większość tej wymiany nie była nigdzie ewidencjonowana i w związku z tym trudno określić jej globalne rozmiary.

Tablica 10

Struktura turystyów z krajów I obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży w latach 1976-1988 według kraju pochodzenia

/% %/

Lata	Ogółem	Bułgaria	CSRS	NRD	Rumunia	Węgry	ZSRR	Inne
1976	100,0	1,4	21,7	43,3	5,6	7,4	20,3	0,3
1977	100,0	1,8	19,4	45,5	2,4	7,3	23,5	0,1
1978	100,0	2,0	17,4	42,4	5,3	9,0	23,7	0,2
19[illegible]	100,0	2,1	14,5	45,6	3,0	9,3	25,5	0,2
1980	100,0	1,9	15,2	41,6	1,4	8,2	31,4	0,1
1981	100,0	11,5	5,3	39,9	7,6	8,4	26,0	1,3
1982	100,0	7,7	2,6	33,3	25,6	12,8	2,6	17,9
1983	100,0	0,2	5,8	73,7	8,4	7,2	1,4	3,3
1984	100,0	0,7	10,4	68,0	7,4	10,9	1,2	1,3
1985	100,0	1,5	12,3	45,7	15,0	13,6	10,5	1,5
1986	100,0	1,6	25,7	31,5	0,7	20,7	18,0	1,7
1987	100,0	2,1	32,1	27,9	0,1	19,7	16,1	1,4
1988	100,0	1,7	26,7	41,7	-	5,0	24,0	1,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w opracowaniach PP "Orbis" "Statystyka Turystyki Zagranicznej" z lat 1976-1988

I.2.2. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Analizę wpływów dewizowych z turystyki z krajów I obszaru płatniczego należy, podobnie jak ruch osobowy z tych krajów , rozpatrywać w dwóch oddzielnych podokresach. W tym przypadku podział ten jest uzasadniony faktrem, że do 1980 roku włącznie w statystyce bankowej wpływy te notowane były w złotych dewizowych. Od 1981 roku zniesiony został złoty dewizowy jako jednostka waluty w obrotach międzynarodowych Polski i zastąpiono go złotym obiegowym. W związku z tym dokonywanie porównań między okresem 1976-1980 a 1981-1988 jest bardzo trudne. Mimo tych trudnościi pewną możliwość porównań wielkości i określenia dynamiki wpływów dewizowych z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w całym badanym okresie daje przeliczenia ich na ruble transferowe.

Tablica 11 przedstawia te wpływy w latach 1976-1988 w złotych dewizowych do 1980 roku, złotych obiegowych od 1981 roku oraz rublach transferowych w całym okresie. Ponadto szczegółowe dane dotyczące wpływów dewizowych z I obszaru według krajów zawiera tablica A20.

Analizując wpływy dewizowe po przeliczeniu ich na ruble transferowe można zauważyć, że najwyższy poziom w latach 1976-1980 osiągnęły one w 1980 roku i wynosiły

prawie 123 mln rubli, przewyższając o 38,9 % wpływy z 1978 roku, w którym zanotowano najwyższą liczbę przyjazdów do Polski turystów z krajów demokracji ludowej. Jak widać, wielkość wpływów dewizowych nie była w tym okresie ściśle związana z wielkością ruchu turystycznego z tych krajów. Prawdopodobnie niemały wpływ na taką sytuację miał znaczny udział w ruchu turystycznym wycieczkowiczów, czyli osób przyjeżdżających do Polski na mniej niż 24 godziny, w niewielkim tylko stopniu korzystających z polskich usług turystycznych. Głównym celem tych przyjazdów było dokonywanie zakupów. Od 1979 roku, w związku z pogarszaniem się sytuacji rynkowej w Polsce prawdopodobnie właśnie ta część ruchu turystycznego uległa znacznemu zmniejszeniu, do odbiło się na jego spadku w 1979 roku o 17,1 % w porównaniu do roku poprzedniego. W 1981 roku załamanie się turystyki przyjazdowej do Polski z krajów socjalistycznych spowodowało, że wpływy z niej osiągnęły wielkość tylko 11 mln rubli, co stanowiło 12,4 % wpływów z 1978 roku, a spadek ich w porpwnaniu do roku poprzedniego wynosił aż 91 %. Od 1983 roku wpływy dewizowe systematycznie zwiększały się i w 1986 roku osiągnęły poziom 58,7 mln rubli transferowych czyli 66,3 % wpływów z 1978 roku.

Tablica 11.

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988 /notowania NBP/

Wyszczegól.	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Wpływy dewiz. z I obsz.płat. /do 1980 - mln zł dewiz, od 1981 mln zł obiegowych/	274,1	272,1	393,3	502,1	546,1	746,4	748,0	1117,6	1966,3	3875,2	5406,5	14620,0	37949,8
Wpływy dewiz. z I obsz.płat. w mln rubli transfer.	61,7	61,2	88,5	113,0	122,9	11,0	11,0	16,4	27,4	46,4	58,7	104,4	165,0
Dynamika wpływów /1978 = 100,0/	69,7	69,2	100,0	127,7	138,9	12,4	12,4	18,5	31,2	52,4	66,3	118,0	186,4

Źródło: Dane zawarte w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976-1988 oraz obliczenia własne na podstawie kursu rubla transferowego i roczników statystycznych GUS.

Poziom 1978 roku został przekroczony o 18 % dopiero w roku 1987 kiedy to wpływy z turystyki z I obszaru płatniczego wyniosły 104,4 mln rubli transferowych. Jeszcze większy wzrost przyniosł rok 1988, o 86,4 % w porównaniu do roku 1978 /165 mln rubli/.

W związku z tym można powiedzieć, że dopiero rok 1987 zamknął kilkuletni kryzys w turystyce przyjazdowej z krajów socjalistycznych. Co prawda liczba przyjazdów turystów z tych krajów stanowiła w 1987 r mniej niż 40 % przyjazdów roku 1978, a w 1988 roku odsetek ten wyniósł 51,2 % to jednak w wielkości wpływów dewizowych w 1988 roku przekroczony został nawet poziom roku 1980.

Wpływy polskich biur podróży w rublach transferowych oraz ich dynamikę przedstawia tablica 12. Wielkość wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z krajów I obszaru płatniczego notowana przez polskie biura podróży ulegała podobnym wahaniom w latach 1076-1988 jak wpływy ogółem notowane przez Narodowy Bank Polski. Zarówno jedno jak i drugie najwyższy poziom osiągnęły w latach 1979-1980. Jednak po 1981 roku wpływy dewizowe z turystyki zorganizowanej rosły szybciej niż wpływy ogółem. W 1986 roku osiąGnęły one prawie poziom roku 1978/99,3 %/. Istotny wzrost wpływów polskich biur podróży z turystyki z krajów I obszaru płatniczego nastąpił w roku 1988. Wówczas przekroczyły one o 59,1 % poziomu roku 1978 i osiągnęły najwyższą wartość w całym badanym okresie.

Tablica 12

Wpływy polskich biur podróży z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Wpływy pbp z turys. z krajów I obsz. płatn. /mln. rubli transferowych/	23,3	27,4	40,6	50,6	46,7	5,5	4,5	8,3	20,4	30,9	40,3	39,2	64,6
w tym:													
udział turystyki grupowej /%/	32,0	24,1	22,4	18,3	25,5	16,9	4,7	9,4	10,1	10,7	15,3	.	.
Udział wpływów pbp we wpływach ogółem /%/	37,7	44,7	45,9	44,8	38,0	50,2	41,2	50,4	73,9	66,6	68,7	37,5	39,2
Dynamika wpływów pbp z tur. z I obsz. płatn. /1978 = 100,0/	57,4	67,5	100,0	124,6	115,0	13,5	11,1	20,4	50,2	76,1	99,3	96,6	159,1

Źródło: Dane zawarte w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976-1988 oraz obliczenia własne na podstawie kursu rubla transferowego z roczników statystycznych GUS.

Niewielką część wpływów biur podróży stanowiły wpływy z turystyki grupowej. Do 1980 roku włącznie ich udział kształtował się powyżej 20 % /wyjątek stanowił rok 1979 - 18,3 %/.

W latach 1981-1986 obniżył się on znacznie, najniższy poziom osiągnął w 1982 roku - 4,7 %, ale już w 1986 roku odsetek ten wynosił 15,3 %. Tak niewielki udział wpływów z turystyki grupowej we wpływach polskich biur podróży przy znaczącej przewadze turystyki grupowej w turystyce zorganizowanej miał prawdopodobnie związek z dużym udziałem w niej wymiany na zasadach bezdewizowych.

We wpływach dewizowych z turystyki przyjazdowej z krajów I obszaru płatniczego trudno wyodrębnić wpływy z poszczególnych krajów ze względu na fakt, że NBP podaje je w postaci zagregowanej bez podziału na kraje. Trudno jest również podzielić wpływy biur podróży na wpływy z poszczególnych krajów, gdyż ponad połowa z nich pochodzi z wymiany czeków, realizacji bonów benzynowych /w 1988 - 65,9 %/ bez podziału na kraje. /patrz tablica A20/.

Analiza wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z I obszaru płatniczego, jakie osiągnęły w latach 1987-1988 polskie biura podróży wskazuje na zdecydowaną przewagę PP "Orbis" w jej obsłudze. Wpływy tego przedsiębiorstwa stanowiły w latach 1987 i 1988 odpowiednio 75,8 % oraz 79,7 % ogółuu wpływów. Jednak większo ć wpływów "Orbisu"

pochodziła ze skupu pieniędzy /1987 - 71,3 %, 1988 - 74,8%/ a tylko około jednej czwartej ze świadczenia usług turystom z krajów socjalistycznych. Na drugim miejsou pod względem wielkości wpływó dewizowych z turystyki z I obszaru płatniczego należy wyminić BTM PZMoT, którego udział w 1987 i 1988 odpowiednio 17,3 % oraz 15,2 %. Niemal całość powyż. 98 % tych wpływów pochodziła ze skupu pieniędzy.

Wielkość oraz strukturę wpływów dewizowych polskich biur podróży przedstawia tablica 13.

Tablica 13.

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1987-1988 według biur podróży

(mln zł)

Lp	Nazwa jednostki	Ogółem w tym:		Skup pieniędzy	
		1987	1988	1987	1988
1	Ogółem	5482,9	14856,9	3922,7	11107,0
1	PP "Orbis"	4154,0	11840,2	2961,2	8853,1
2	PISiT "Sports-Tourist"	43,4	67,8	1,6	7,2
3	OST "Gromada"	42,5	152,9	-	-
4	SBT "Turysta"	74,7	90,4	-	-
5	PTZ PTTK	53,2	137,2	-	-
6	BTM "Juventur"	33,5	24,7	26,3	21 ,2
7	BPiT "Almatur"	4,2	4,0	-	-
8	BPT "Logostur"	0,9	2,2	-	-
9	BTM PZMoT	946,2	2264,5	933,6	2225,6
10	BT "Kalinka"	110,5	200,3	-	-
11	BP "Pegrotour"	-	0,9	-	-
12	AT "TAK"	-	0,7	-	-
13	BT "Poltour"	9,9	52,6	-	-
14	BTC Comptur	7,9	18,6	-	-
15	FWP BTZ	1,9	-	-	-

Źródło: Analiza wpływów dewizowych centralnych biur podróży oraz terenowych przedsiębiorstw turystycznych w latach 1986-1988, Pol.Fed.Org.Tur. W-wy, maj 1989 r.

Rozdział I.3.

TURYSTYKA PRZYJAZDOWA DO POLSKI Z KRAJÓW II OBSZARU PŁATNICZEGO W LATACH 1976-1988

I.3.1. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Przyjazdy turystów z krajów II obszaru płatniczego podlegały w latach 1976-1988 nieco mniejszym wahaniom niż przyjazdy z I obszaru płatniczego, jednak i na nie istotny wpływ miała istniejąca w Polsce sytuacja polityczna i gospodarcza.

Do roku 1980 najwyższy poziom przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego zanotowano w 1979 roku - 1206 tys., Już od następnego roku liczba osób przyjeżdżających z krajów II obszaru płatniczego zaczęła się obniżać, jednak spadek ten nie był tak gwałtowny jak w przypadku przyjazdów z krajów socjalistycznych, gdyż w 1982 roku przyjechało do Polski ok. 400 tys. osób, co stanowiło jedną trzecią przyjazdów 1979 roku.

Od 1983 roku następował systematyczny wzrost przyjazdów do Polski turystów z krajów II obszaru płatniczego, aby w 1988 roku przekroczyć o 7,5 % poziom 1979 roku

liczbą 1296 tys. przyjazdów. Pewien spadek przyjazdów z wielu krajów zanotowano w 1986 roku. Powodem tego było skażenie części terenów Polski w wyniku katastrofy w elektrowni atomowej w Czarnobylu /ZSRR/.

Udział przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego w przyjazdach ogółem turystów zagranicznych do Polski w latach 1976-1981 systematycznie się zwiększył od 8,7 % w 1976 roku do 28,8 % w 1981 /był to jednak wynik gwałtownego spadku przyjazdów z krajów socjalistycznych/. Od 1982 roku udział ten nieznacznie spadał, aby w 1988 roku osiągnąć wysokość 20,9 %.

I.3.1.1. Dynamika przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Dynamika przyjazdów turystów z poszczególnych krajów II obszaru płatniczego do Polski w latach 1976-1980 była bardzo zróżnicowana /patrz tablica 15/. Są kraje, które już w 1986 roku prawie osiągnęły poziom przyjazdów z 1979 roku, Jugosławia - 99,7 %, RFN - 92,7 % oraz Holandia 92,7 %. Natomiast przyjazdy z innych np. USA, Wlk. Brytanii czy Finlandii w 1986 r. nie osiągnęły nawet połowy tej liczby. Należy jednak zauważyć, że w 1986 roku przyjazdy z wielu krajów zmniejszyły się w porównaniu do roku poprzedniego ze

Tablica 14

Przyjazdy turystów z krajów II obszaru płatniczego do Polski w latach 1976-1988

w tys. osób

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem z II obsz. płatniczego	837,0	1007,8	1134,4	1206,0	961,7	624,4	401,2	667,6	819,7	880,6	932,0	1128,7	1296,2
w tym:													
Jugosławia	52,6	74,0	151,6	189,6	87,1	46,4	13,0	25,0	57,8	94,4	189,1	186,6	192,6
Australia	9,3	9,2	8,2	8,3	5,7	4,1	2,8	4,4	6,1	7,0	5,4	7,3	8,5
Austria	35,0	39,2	43,2	44,7	37,5	24,2	17,4	26,9	29,6	29,6	29,7	37,8	53,1
Belgia	15,2	16,4	16,8	16,8	14,7	9,3	10,0	12,7	13,1	13,6	12,9	16,5	19,1
Francja	80,0	87,2	84,0	85,0	68,8	41,9	31,5	44,9	46,6	44,2	42,8	54,2	56,2
Holandia	24,3	27,0	27,7	28,9	24,2	17,2	15,9	24,7	28,1	30,1	26,8	38,3	45,8
Japonia	6,9	7,6	7,8	9,3	8,5	4,9	2,2	3,5	4,7	5,7	5,8	8,3	9,5
Kanada	11,3	12,7	12,8	11,9	8,4	5,0	2,7	6,2	7,7	8,7	6,7	10,3	11,8
USA	50,8	52,1	55,2	59,5	39,8	23,8	13,1	27,8	34,8	43,6	29,6	50,8	57,9
RFN+B.Z.	283,9	314,5	327,5	327,0	302,2	193,0	133,4	245,8	309,0	321,3	303,2	380,4	451,9
W.Brytania	43,2	48,9	51,1	52,4	38,5	23,0	14,5	23,3	25,8	26,2	25,8	33,4	34,2
Włochy	26,9	31,1	34,0	42,0	34,7	19,5	11,7	19,0	22,1	24,4	23,5	34,6	40,4
Kraje skandynawskie	117,4	152,7	168,9	163,8	142,0	91,1	56,7	88,2	103,5	105,1	106,4	102,2	144,9

Źródło: Dane zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka Zagraniczna" z lat 1976-1988

względu na katastrofę w elektorwni atomowej w Czarnobylu /ZSRR/, która spowodowała czasowe skażenie radioaktywne części terenów Polski. Szczególnie odbiło się to na przyjazdach z krajów pozaeuropejskich. W przypadku przyjazdów turystów z USA zanotowano spadek o 32 % w porównaniu do roku 1985, a przyjazdy z Australii i Kanday spadły po 23 %. Mimo to przyjazdy z krajów II obszaru płatniczego w 1986 roku wzrosły w porównaniu do roku 1985 o 5,7 %. Było to wynikiem bardzo dynamicznie rosnących przyjazdów z Jugosławii, które w tym czasie wzrosły ponad dwukrotnie. Nawiasem mówiąc, dynamika przyjazdów z tego kraju była do 1986 roku najwyższa spośród wszystkich krajów II obszaru płatniczego, od 1982 roku przyjazdy z Jugosławii do Polski wzrosły 14,6 raza. Zatem przyjazdy z Jugosławii zatarły nieco obraz turystyki z tego obszaru w 1986 roku. Po odjęciu przyjazdów z Jugosławii, przyjazdy z pozostałych krajów II obszaru płatniczego spadły w porównaniu do roku poprzedniego o 5,5 %.

W latach 1987-1988 nastąpił istotny wzrost przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego. W 1988 roku liczba przyjazdów ogółem była wyższa o 7,5 % niż w roku 1979. Największy wzrost przyjazdów zanotowano z Holandii /158,5 % w porównaniu do 1979 r./ oraz RFN i Berlina Zachodniego /138,2 %/. Z kolei niski poziom przyjazdów w porównaniu do 1979 r. utrzymał się z Wielkiej Brytanii /65,3 %/, Francji /66,1 %/ oraz krajów Skandynawskich /88,5 %/.

Tablica 15

Dynamika przyjazdów do Polski turystów zagranicznych z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

rok 1979 = 100,0
liczby względne

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem /z Jugosławią/	69,4	83,6	94,1	100,0	79,7	51,8	33,3	55,3	68,0	73,0	77,3	93,6	107,5
w tym:													
Australia	112,0	110,8	59,0	100,0	68,7	49,4	33,7	53,0	73,5	84,3	65,1	88,0	102,4
Austria	78,3	87,7	96,6	100,0	83,9	54,1	38,9	60,2	66,2	66,2	66,4	84,6	118,8
Belgia	90,5	97,6	100,0	100,0	87,5	55,4	59,5	75,6	78,0	81,0	76,8	98,2	113,7
Francja	94,0	102,5	98,7	100,0	80,8	49,2	37,0	52,8	54,8	51,9	50,2	63,8	66,1
Holandia	84,1	93,4	95,8	100,0	83,7	59,5	55,0	85,5	97,2	104,1	92,7	132,5	158,5
Japonia	74,2	81,7	83,9	100,0	91,4	52,6	23,7	37,6	50,5	61,3	62,4	89,2	102,2
Kanada	95,0	106,7	107,6	100,0	70,6	42,0	22,7	52,1	64,7	73,1	56,3	86,6	99,2
USA	85,4	87,6	92,8	100,0	66,9	40,0	22,0	46,7	58,5	73,3	49,7	85,4	97,3
RFN + Berlin Zach.	86,8	96,2	100,1	100,0	92,4	59,0	40,8	75,2	94,5	98,3	92,7	116,3	138,2
Wlk. Brytania	82,4	93,3	97,5	100,0	73,5	43,9	27,7	44,5	49,2	50,0	49,2	63,7	65,3
Włochy	64,0	74,0	81,0	100,0	82,6	46,4	27,9	45,2	52,6	58,1	56,0	82,4	96,2
Kraje skandym.	71,7	93,2	103,1	100,0	86,7	55,6	34,6	53,8	63,2	64,2	65,0	62,4	88,5
Jugosławia	27,7	39,0	80,0	100,0	45,9	24,5	6,9	13,2	30,5	49,8	99,7	98,4	101,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1976-1988.

I.3.1.2. Struktura przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów

Struktura przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego według kraju ich pochodzenia została przedstawiona w tablicy 16. W okresie 1976-1988 ulegała ona pewnym zmianom. Spośród osób odwiedzających nasz kraj w całym tym okresie największą grupę stanowili obywatele RFN. Ich udział w przyjazdach ogółem z II obszaru płatniczego wahał się od 27,1 % aż do 37,7 %. Ponadto stosunkowo stabilny, z niewielką tendencją malejącą, był udział przyjazdów z krajów skandynawskich, gdyż w latach 1976-1988 wahał się on od 15,1 % do 11,4 %. Spadek tych przyjazdów spowodowany był głównie spadkiem przyjazdów ze Szwecji i Finlandii. Jak już wcześniej wspomniano miało to związek z zawieszeniem w 1982 roku umowy z tymi krajami o wzajemnym zniesieniu obowiązku wizowego.

Istotny wpływ na strukturę przyjazdów miała dynamicznie rozwijająca się turystyka przyjazdowa z Jugosławii, gdyż udział przyjazdów z tego kraju wzrastał bardzo szybko w latach 1976-1979 z poziomu 6,3 % do wysokości 15,7 %. W 1980 roku udział tych przyjazdów

Tablica 16

Struktura przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów w latach 1976-1988 /odsetki/

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem II obsz.płat.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:													
Jugosławia	6,3	7,3	13,4	15,7	9,1	7,4	3,2	3,7	7,1	10,7	20,2	16,5	14,9
Australia	1,1	0,9	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,6	0,6	0,6
Austria	4,2	3,9	3,8	3,7	3,9	3,9	4,3	4,0	3,6	3,4	3,2	3,3	4,1
Belgia	1,8	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5	2,5	1,9	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5
Francja	9,6	8,7	7,4	7,1	7,2	6,7	7,9	6,7	5,7	5,0	4,6	4,8	4,3
Holandia	2,9	2,7	2,4	2,4	2,5	2,8	4,0	3,7	3,4	3,4	2,9	3,4	3,5
Japonia	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Kanada	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	0,8	0,7	0,9	0,9	1,0	0,7	0,9	0,9
USA	6,1	5,2	4,9	4,9	4,1	3,8	3,3	4,2	4,2	4,9	3,2	4,5	4,5
RFN + B.Z.	33,9	31,2	28,9	27,1	31,4	30,9	33,3	36,8	37,7	36,5	32,5	33,7	34,9
W. Brytania	5,2	4,9	4,5	4,3	4,0	3,7	3,6	3,5	3,1	3,0	2,8	3,0	2,6
Włochy	3,2	3,1	3,3	3,5	3,6	3,1	2,9	2,8	2,7	2,8	2,5	3,1	3,1
Kraje skandynawskie	14,0	15,1	14,9	13,6	14,8	14,6	14,1	13,2	12,6	11,9	11,4	11,5	11,2

Źródło: obliczenia wsłane na podstawie danych zadartych w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniaczna" z lat 1976-188.

obniżył się do 9,1 %, a w 1982 roku wynosił on tylko 3,2 %. Od 1984 następował wzrost udziału przyjazdów z Jugosławii i w 1986 roku osiągnął on poziom 20,2 % przyjazdów aby w latach następnych nieco się obniżyć do wysokości 14,9 % w 1988 roku. Spośród krajów, których udział w przyjazdach z krajów II obszaru płatniczego obniżył się dosyć znacznie należy wyminić Francję /spadek z 9,6 % w 1976 r . do 4,3 % w 1988 roku/ oraz Wielką Brytanię /1976 - 5,2 %, 1988 - 2,6 %/.

I.3.1.3. Sezonowość przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

W celu określenia stopnia sezonowości zjawiska jakimi s przyjazdy turystów zagranicznych z II obszaru płatniczego, obliczony został, podobnie jak dla turystyki z krajów I obszaru płatniczego, udział przyjazdów w trzecim kwartale w przyjazdach ogółem danego roku dla poszczególnych krajów w latach 1976-1988. Wskaźnik został obliczony również dla pzyjazdów z krajów II obszaru płatniczego ogółem. Wyniki obliczeń zostały przedstawione w tablicy 17. Jak z nich wynika, możemy mówić o sezonowym charakterze przyjazdów turystów z II obszaru, gdyż w badanym okresie wskaźnik wynosił od

Tablica 17

Sezonowość ruchu przyjazdowego do Polski z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988 - udział liczby turystów zagranicznych przyjeżdżających w trzecim kwartale w liczbie przyjeżdżających ogółem w danym roku

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem kraje: II obszaru płatniczego /z Jugosławią/	0,46	0,45	0,41	0,40	0,39	0,38	0,44	0,40	0,38	0,38	0,34	0,40	0,40
w tym:													
Australia	0,47	0,49	0,49	0,46	0,44	0,49	0,50	0,43	0,48	0,46	0,44	0,45	0,46
Austria	0,32	0,33	0,28	0,31	0,31	0,31	0,35	0,32	0,31	0,31	0,30	0,32	0,30
Belgia	0,56	0,57	0,51	0,50	0,48	0,46	0,40	0,43	0,42	0,46	0,43	0,47	0,45
Francja	0,61	0,58	0,54	0,56	0,55	0,53	0,46	0,52	0,51	0,50	0,48	0,55	0,53
Holandia	0,44	0,45	0,42	0,45	0,42	0,36	0,35	0,35	0,37	0,37	0,29	0,35	0,36
Japonia	0,38	0,37	0,41	0,42	0,54	0,49	0,45	0,40	0,47	0,44	0,40	0,44	0,49
Kanada	0,42	0,47	0,46	0,42	0,42	0,40	0,48	0,42	0,44	0,44	0,39	0,40	0,43
USA	0,49	0,49	0,47	0,49	0,46	0,45	0,49	0,46	0,47	0,46	0,42	0,46	0,45
RFN + Berlin Zach.	0,46	0,46	0,43	0,43	0,41	0,37	0,44	0,41	0,39	0,39	0,38	0,40	0,39
Wielka Brytania	0,53	0,49	0,42	0,47	0,43	0,41	0,44	0,44	0,47	0,46	0,43	0,45	0,45
Włochy	0,47	0,50	0,46	0,51	0,49	0,51	0,50	0,45	0,46	0,46	0,36	0,46	0,45
Kraje skandynawskie	0,39	0,42	0,36	0,37	0,35	0,35	0,34	0,34	0,32	0,32	0,33	0,35	0,32
w tym!													
Dania	0,38	0,39	0,36	0,38	0,32	0,33	0,33	0,35	0,32	0,30	0,31	0,42	0,28
Finlandia	0,41	0,46	0,35	0,39	0,37	0,38	0,37	0,38	0,36	0,38	0,40	0,39	0,38
Norwegia	0,47	0,47	0,45	0,45	0,44	0,36	0,35	0,39	0,37	0,35	0,34	0,37	0,38
Szwecja	0,38	0,39	0,34	0,35	0,33	0,34	0,33	0,32	0,31	0,31	0,30	0,31	0,31
Jugosławia	0,37	0,36	0,34	0,30	0,32	0,26	0,35	0,27	0,23	0,19	0,17	0,17	0,17

Źródło: Dane obliczenia własne na podstawie danych zawartych w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1976-1988.

0,46 w 1976 roku do 0,34 w 1986 roku. Wskaźnik 1986 roku nie powinien być brany pod uwagę ze względu na fakt, że katastrofa w Czarnobylu nastąpiła pod koniec kwietnia tego roku, czyli u progu letniego sezonu. Odbiło się to znacznym spadkiem przyjazdów turystycznych właśnie w trzecim kwartale.

W związku z powyższym, w analizie sezonowości przyjazdów z poszczególnych krajów zasadne jest pominięcie roku 1986. Analizując udział przyjazdów w trzecim kwartale w przyzdach całego roku z poszczególnych krajów widoczne są dosyć znaczne różnice. Spośród krajów, z których przyjazdy koncentrują się w trzecim kwartale należy wyminić przede wszystkim Francję /udział ten wahał się w okresie 1976-1988 od 0,46 do 0,61/, USA /Od 0,45 do 0,49/ oraz Belgię / w okresie od 0,40 do 0,57/. Spośród krajów, dla których wskaźnik ten był najniższy należy wymienić przede wszystkim Jugosławię. Udział przyjazdów w trzecim kwartale w przyjazdach całego roku z tego kraju spadał stale od 1976 roku /0,37/ do 1988 /0,17/. Świadczy to o tym, że ruch turystyczny z Jugosławi nie ma charakteru sezonowego, a nawet można powiedzieć, że turyści jugosłowiańscy unikają przyjazdów do Polski w okresie sezonu turxstycznego. Drugim krajem o stosunkowo niskim udziale przyjazdów w trzecim kwartale w przyjazdach

całego roku, jest Austria, dla której wskaźnik ten w latach 1976-1988 wynosił od 0,28 do 0,35. Oznacza to, że przyjazdy z Austrii rozkładały się w miarę równomiernie w ciągu całego roku. Podobnie można powiedzieć o przyjazdach z krajów skandynawskich, gdyż stosunek przyjazdów w trzecim kwartale do przyjazdów całego roku z tych krajów oscylował, szczególnie po 1981 roku, wokół wartości 0,33.

I.3.1.4. Turystyka zorganizowana z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Turystyka zorganizowana obejmuje turystów korzystających z usług biur podróży. Zatem liczba turystów zorganizowanych to liczba obsłużonych przez nie osób, zarówno turystów grupowych jak i turystów korzystających z indywidualnych świadczeń tych biur. W przypadku turystyki z krajów II obszaru płatniczego do Polski liczba osób obsłużonych przez polskie biura podróży najwyższy poziom osiągnęła w roku 1979, kiedy to z ich usług skorzystało 566 tys. osób, a najniższy w 1982 roku - 150,8 tys. /patrz rysunek 6/. Od 1983 następował dosyć szybki wzrost liczby obsłużonych przez polskie biura podróży osób i w 1985 roku wynosiła ona 374,6 tys. osób, co stanowiło 66,2 % tej liczby z 1979 r.

Tablica 18

Turystyka zorganizowana z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Turyści z II obsz. płat. obsłużeni przez pbp - tur. zorg. /tys. osób/	364,2	456,6	528,6	566,0	485,4	263,0	150,8	289,5	374,3	374,6	324,8	400,1	480,0
w tym:													
- tur. grupowa	115,7	123,8	174,7	195,7	157,1	69,6	19,8	49,6	98,8	112,8	95,9	134,2	.
Udział tur. zorg. w przyjazdach ogółem z II obsz. płat. /%/	43,5	45,3	46,6	46,9	50,5	42,0	37,6	43,4	45,7	42,5	34,8	35,4	37,0
Udział tur. grupow. w tur. zorgan. /%/	31,8	27,1	33,0	34,6	32,4	26,5	13,1	17,1	26,4	30,1	29,5	33,5	-

Źródło: Dane zawarte w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zorganizowanej" z lat 1976-1988

W 1986 roku nastąpił spadek liczby turystów zorganizowanych o 13 %, czego przyczyną była przede wszystkim wspomniana już wcześniej katastrofa elektrowni atomowej w Czarnobylu. Jednak już w roku następnym biura podróży obsłużyły 400 tys. turystów z II obszaru płatniczego a w 1988 roku - 480 tys.

Z przedstawionych danych statystycznych wynika, że w latach 1976-1985 powyżej 40 % turystów z krajów II obszaru płatniczego korzystało z usług polskich biur podróży. Od 1986 wskaźnik ten się nieco obniżył do około 35 %. Jest on jednak kilkunastokrotnie wyższy niż w przypadku turystów z krajów I obszaru płatniczego. Stosunkowo niedużą część turystów obsłużonych przez biura podróży stanowili turyści grupowi, gdyż w badanym okresie udział ich wynosił około 30 % /wyjątek stanowią lata: 1982, 1983 kiedy wskaźnik ten był dużo niższy. Wynik Wynika stąd, że większość zorganizowanych turystów z krajów II obszaru płatniczego korzystała z indywidualnych świadczeń biur podróży.

Porównanie struktury turystów obsłużonych przez polskie biura podróży według kraju pochodzenia turystów oraz takiej samej struktury ogółu przyjeżdżających z krajów II obszaru płatniczego pozwala zauważyć wyraźne różnice /patrz tablica 16 oraz tablica 19/. Są kraje, których udział w ruchu zoraganizowanym znacznie różni się

Tablica 19

Struktura turystów z krajów II obszaru płatniczego obsłużonych przez Polskie biura podróży według krajów pochodzenia w latach 1976-1988

Kraje	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ogółem II obszar płatniczy	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:													
Australia	0,7	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,1	-	-
Austria	1,8	2,1	2,5	3,0	2,3	2,1	4,6	3,9	2,9	1,5	0,8	1,4	0,8
Belgia	1,7	1,3	1,4	1,0	0,9	0,7	0,7	0,6	1,0	0,6	0,5	-	-
Francja	7,0	7,2	7,0	8,0	7,8	9,3	9,7	6,5	6,3	6,4	5,9	4,1	4,2
Holandia	1,5	1,9	3,6	3,7	3,8	4,4	5,8	5,2	4,7	4,6	4,2	4,3	4,2
Japonia	0,3	0,3	0,4	0,6	0,6	0,7	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	-	-
Kanada	1,6	1,2	0,8	0,7	0,6	0,6	0,4	0,7	0,5	0,5	0,5	0,6	-
USA	7,1	7,4	7,3	6,8	5,2	4,7	3,1	5,1	6,4	7,9	5,7	7,5	6,5
RFN + Berlin Zach.	52,5	54,9	51,9	50,3	55,6	65,6	58,0	59,6	57,2	59,7	62,8	58,8	54,2
Wielka Brytania	8,5	7,3	5,8	5,7	5,2	5,6	5,2	4,7	5,3	5,7	6,0	6,7	6,3
Włochy	1,1	3,5	3,4	4,7	4,5	4,3	3,3	2,5	2,9	2,6	2,2	2,5	2,3
Kraje skandynawskie	6,9	5,9	7,6	7,1	6,9	6,8	4,9	4,9	4,8	5,3	6,1	6,8	6,3
Jugosławia	0,8	1,5	3,1	3,8	1,2	1,4	0,1	-	0,9	0,4	1,1	1,0	1,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976-1988.

in plus lub in minus od udziału w ruchu przyjazdowym ogółem. Do krajów, których udziaał w turystyce zorganizowanej jest znacznie wyższy niż udział w przyjazdach ogółem należy RFN, gdyż udział turystów z tego kraju w przyjazdach ogółem wynosił w 1979 roku 27,1 %, a w 1988 - 34,9 %, nastomiast udział w ogólnej liczbie obsłużonych przez polskie biura podróży odpowiednio: 50,3 % oraz 54,2 %. Świadczy to o dużej skłonności obywateli RFN do korzystania w czasie swoich podróży zagranicznych z zorganizowanych form podróżowania. Ponadto wskazuje na znaczenie rynku zachodnioniemieckiego dla polskich biur podróży. Podobne proporcje obserwujemy również w przypadku przyjazdów turystów z USA, gdyż udział obywateli amerykańskich w turystyce zorganizowanej jest wyższy niż w przyjazdach ogółem z II obszaru płatniczego i dla lat 1979 i 1988 wynosił odpowiednio 6,8 % oraz 6,5 % podczas gdy udział w przyjazdach ogółem wynosił 4,9 % w 1979 roku oraz 4,5 % w 1988.

Z kolei spośród krajów, których udział w turystyce zorganizowanej jest dużo niższy niż w przyjazdach ogółem należy przede wszystkim wymienić Jugosławię. Wielkość przyjazdów z tego kraju w 1979 roku oraz 1986 znajdowała się na drugim miejscu zaraz za przyjazdami z RFN i wynosił odpowiednio 15,7 % oraz 14,9 % ogółu przyjazdów do Polski

z krajów II obszaru płatniczego, natomiast udział turystów jugosławiańskich w liczbie obsłużonych przez polskie biura podróży wynosił 3,8 % w 1979 roku oraz 1,0 % w 1988r. Mniejszą skłonność do korzystania z usług biur podróży mieli również turyści z krajów skandynawskich, gdyż ich udział w turystyce zorganizowanej był znacznie niższy niż w przyjazdach ogółem i wynosił w 1979 roku 7,1 % /udział w przyjazdach ogółem z II obszaru płatniczego - 13,6 %/, a w 1988 - 6,3 % wobec 11,2 % udziału w przyjazdach ogółem. Podobne tendencje możan zaobserwować również w przypadku przyjazdów turystów z Austrii.

W ogólnej liczbie turystów z krajów II obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży w latach 1976-1987 stosunkowo niewielką część, bo około jednej trzeciej stanowili turyści grupowi. Jednak analizując dane dotyczące wielkości turystyki grupowej z poszczególnych krajów oraz jej udziału w turystyce zorganizowanej można zauważyć wyraźne różnice /patrz tablica A2/.

Niemal cała turystyka zorganizowana z Jugosławii w badanym okresie to była turystyka grupowa, gdyż udział turystów grupowych w ogólnej liczbie turystów jugosłowiańskich obsłużonych przez biura podróży wynosił od 97 % do 100 %.

Również bardzo wysoki udział turystyki grupowej jest charakterystyczny dla przyjazdów zorganizowanych z Japonii, szczególnie w latach 1976-1983, kiedy wskaźnik ten wynosił od 71 % do 90 %. Od 1984 udział ten znacznie się obniżył i wynosił 50-67 %. Stosunkowo wysokim udziałem turystyki grupowej w turystyce zorganizowanej charakteryzują się również przyjazdy z krajów skandynawskich. W latach 1976-1981 wynosił on powyżej 60 %, natomiast od 1982 roku, podobnie jak w turystyce z Japonii, obniżył się do poziomu poniżej 50 %.

Do krajów, z których zorganizowana turystyka przyjazdowa cechuje się minimalnym udziałem turystyki grupowej należy zaliczyć Kanadę /udział turystyki grupowej wynosił w latach 1976-86 od 5 % do 7 %. oraz Holandię.

Udział turystyki grupowej z Holandii w turystyce zorganizowanej z tego kraju obniżył się znacznie od 1981 roku i w latach 1981-1986 wynosił poniżej 10 %.

I.3.2. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów podróży oraz ich rozkład terytorialny[1/]

Analiza przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistyeznych według celów została dokonana na podstawie danych Biura Paszportów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zawartych w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna". Dane dotyczą jedynie osób dorosłych i zostały zaprezentowane z podziałem na następujące deklarowane cele podróży do Polski:

- tanzyt,
- turystyczny,
- prywatny,
- dyplomatyczny i służbowy,
- handlowy,
- budowlano-montażowy,
- naukowy.

W celu zaobserwowania zmian zachodzących w strukturze przyjazdów z krajów pozasocjalistycznych analizie poddano dane z lat: 1979, 1986, 1988. Szczegółowe dane z lat 1978-1979 oraz 1986-1988 według krajów zawierają tablice A3 i A9.

1/ Analiza przyjazdów do Polski turystów według celów nie obejmuje turystyki z Jugosławii, gdyż dane BP MSW do tyczą jedynie przyjazdów z krajów pozasocjalistycznych. W tym układzie Jugosławia znajduje się w grupie krajów socjalistycznych.

Wielkość przyjazdów do Polski z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ w wyżej wymienionych celach przedstawia tablica 20.

Tablica 20

Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów /bez dzieci/

Wyszczególnienie	1979	1986		1988	
	w liczb. bezwzgl.	w liczb. bezwzgl.	1979=100	w liczb. bezwzgl.	1979=100
Przyjazdy ogółem	984,2	728,8	74,0	1079,1	109,6
w tym w celach:					
- tranzytu	91,1	93,5	102,7	104,8	115,0
- turystycznych	396,6	212,6	53,6	380,3	95,8
- prywatnych	248,9	219,7	88,3	325,9	130,9
- dyplomatycznych i służbłowych	111,6	12,1	104,7	13,7	118,1
- handlowych	175,2	135,3	77,2	183,6	104,8
- bud.-montaż.	17,9	6,6	37,1	5,0	27,9
- naukowych	13,1	12,0	92,2	19,2	146,6

Źródło: Opracowania statystyczne GUS "Turystyka Zagraniczna" za lata 1979, 1986, 1988 oraz obliczenia własne.

Przyjazdy do Polski dorosłych turystów z krajów pozasocjalistycznych czyli poza Jugosławią krąpw II obszaru płatniczego w 1986 roku były niższe od przyjazdów roku 1979 o 26 %, a w 1988 liczba ta była wyższa o 9,6 %. Jak już wcześniej wspomaniano przyczyną spadku przyjazdów w 1986 roku było czasowe skażenie radioaktywne czę ci terenów Polski w wyniku awarii elektrowni w Czarnobylu, szczególnie odbiło się to na przyjazdach w celach turystycznych.

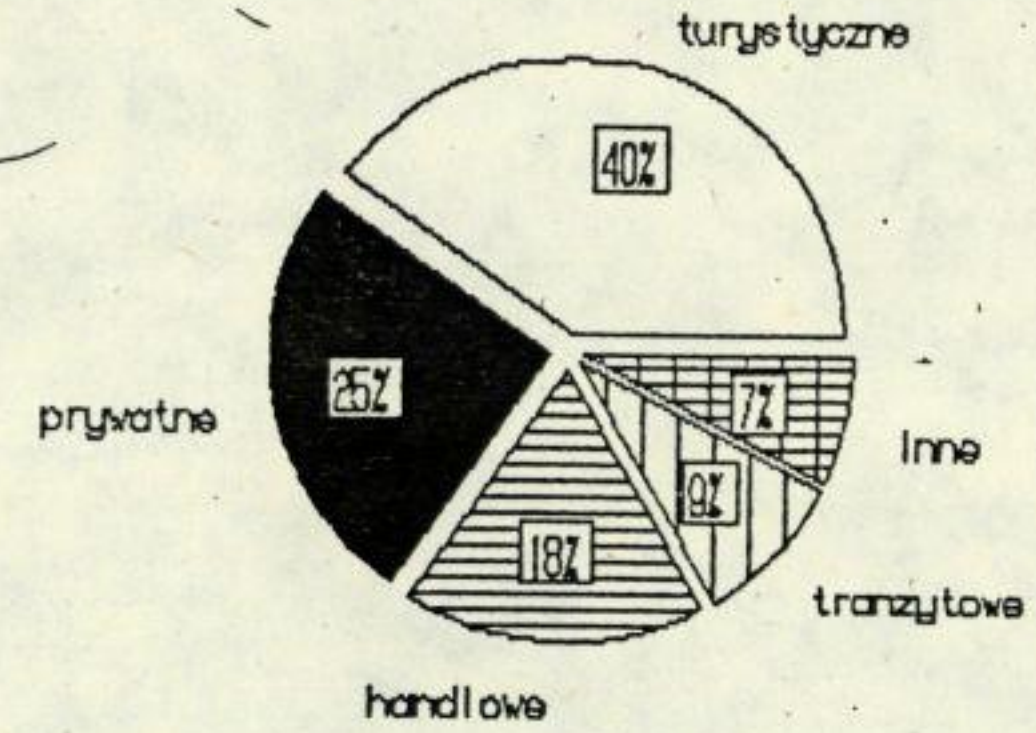
Przyjazdy do Polski turystów w latach 1979, 1986, 1988 zmieniały się nierównomiernie w poszczególnych celach. Największy spadek zanotowany zostałw przyjazdach w celach budowlano-montażowych, które w 1988 roku spadły do 27,9 % poziomu z roku 1979. Miało to związek z polityką inwestycyjną państwa, a poza tym dotyczyło niewielkiej liczby przyjeżdżających osób. Najbardziej istotny, bo mający największy wpływ na wielkość wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej był jednak spadek przyjazdów w celach turystycznych. W 1986 roku wynosił on 53,6 % w porównaniu do 1979 roku ale już w 1988 przyjazdy te osiągnęły prawie poziom 1979 roku /95,8 %/. Stosunkowo duży spadek, bo o 23 % w porównaniu do 1979 roku, zanotowano w 1986 roku w grupie przyjazdów w celach handlowych, a w roku 1988 przyjazdy te przekroczyły poziom roku 1979 o 4,8 %.

W porównaniu do roku 1979 w roku 1988 wzrosły przyjazdy tranzytowe o 15 % oraz o 18,1 % przyjazdy w celach dyplomatycznych i służbowych. Jednak ze względu na bardzo krótki czas pobytu turystów tranzytowych oraz zawodowy charakter przyjazdów służbowych i dyplomatycznych a także niewielki ich udział w przyjazdach ogółem nie miało to istotnego znaczenia dla wielkości wpływów dewizowych Polski z turystyki zagranicznej.

W związku z nierównomiernym spadkiem, a w niektórych przypadkach wzrostem przyjazdów w poszczególnych celach zmianie uległa struktura przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów. Zmiany te ilustruje rysunek 4., który przedstawia strukturę przyjazdów w latach: 1979, 1988. Istotnie zmniejszył się udział przyjazdów w celach turystycznych z 40,3 % w 1979 roku do 35,2 % w 1988, a w 1986 roku, ze wspomnianych wcześniej przyczyn, udział ten zmniejszył się do 29, 2 %. Ze względu na fakt, iż ilość przyjazdów do Polski w celach prywatnych w porównaniu do 1979 roku nie spadła tak bardzo, jak przyjazdy w celach turystycznych, ich udział w ogólnej liczbie przyjazdów zwiększył się z 25,3 % w 1979 roku do 30,2 % w 1988. Stosunkowo stabilny, bo oscylujący w granicach 18 %, był udział przyjazdów w celach handlowych, natomiast niewielki jest wzrost udziału z 9,2 % do 9,7 % w 1988 roku przyjazdów tranzytowych. Ponadto wzrósł udział przyjazdów w pozostałych celach z 4,3% w 1979r. do 7,9% w roku 1988.

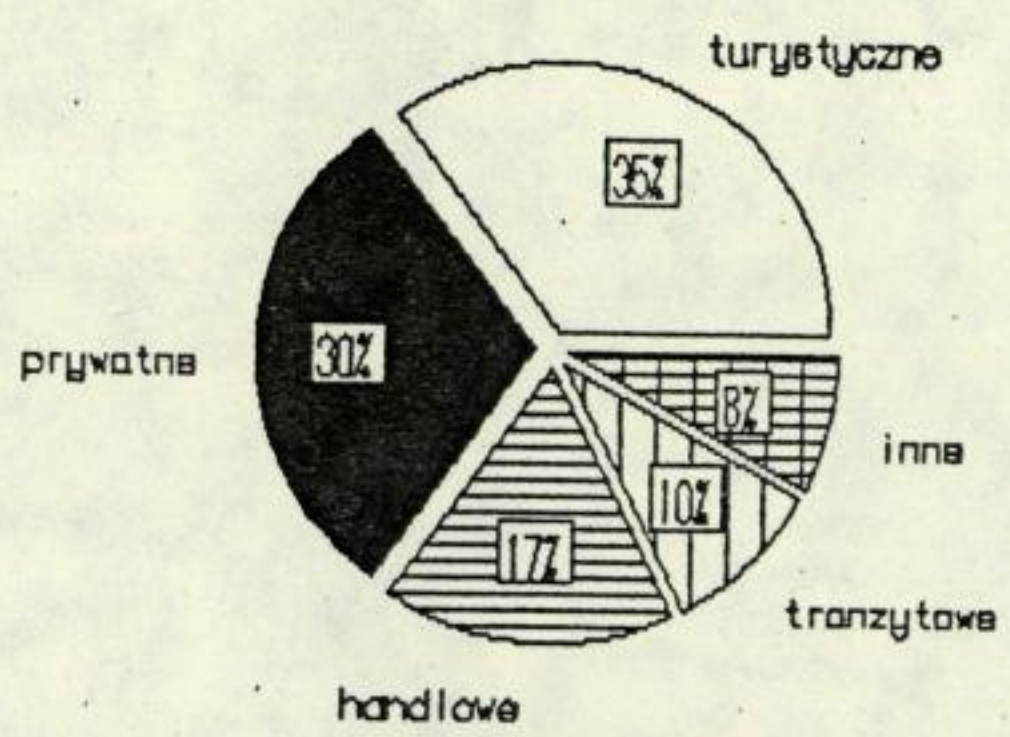
STRUKTURA PRZYJAZDOW Z II OP WG CELOW

1979



Rysunek 4a

1988



Rysunek 4b

Tablica 21

Struktura przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów w 1988 roku.

Kraje	Ogółem	w tym w celach:				
		tran-zytu	turys-tycz.	prywa-tnym	handlo-wym	innym
OGÓŁEM	100,0	9,7	35,2	30,2	17,0	7,9
Australia	100,0	15,1	32,1	44,0	3,1	5,8
Austria	100,0	15,5	22,5	34,8	22,3	4,9
Belgia	100,0	3,4	24,6	39,1	17,9	15,0
Francja	100,0	5,7	32,6	37,0	10,7	14,0
Holandia	100,0	5,4	42,4	11,0	26,9	11,6
Japonia	100,0	2,8	62,9	2,8	26,9	14,6
Kanada	100,0	1,7	32,2	52,2	4,3	9,6
RFN + B.Z.	100,0	3,3	34,7	42,2	15,9	3,9
USA	100,0	1,7	51,0	30,3	6,2	10,8
W.Brytania	100,0	7,5	20,8	38,9	19,3	13,5
Włochy	100,0	3,0	49,1	9,9	23,2	14,8
Kraje skandynaw.						
Dania	100,0	1,9	54,2	11,6	27,8	4,5
Finlandia	100,0	29,5	32,1	6,3	20,5	11,6
Norwegia	100,0	2,8	50,7	23,9	15,5	7,1
Szwecja	100,0	7,4	34,7	33,5	18,0	6,4

Źródło: Obliczenia wsłasne na podstawie danych zawartych w opracowaniach statystycznych GUS "Turystyka Zagraniczna" grudzień 1988.

W 1988 roku przyjazdy obywateli krajów kapitalistycznych w poszczególnych celach były bardzo zróżnicowane w zależności od kraju pochodzenia turystów /por. tab. 21/. W przyjazdach z różnych krajów różne były dominujące cele przyjazdów. Cel tranzytowy istotny był w przyjajazdach z Finlandii /29,5 % przyjazdów/ oraz Austrii /15,5 %/ i Australii /15,1 %/. Z kolei przyjazdy deklarowane jako turystyczne dominowały zdecydowanie w przyjazdach z Japonii /62,9 %/, Danii /54,2 %/, USA /51 %/. Duży udział przyjazdów w celach prywatnych wystąpił w przyjazdach z krajów będących miejscem zamieszkania dużych skupisk Polonii i Kanady /52,2 %/, Australii /44 %/ RFN /42,2 %/. Przyjazdy w celach handlowych, czyli inaczej mówiąc przyjazdy w interesach miały istotny udział w przyjazdach z Danii, Holandii, Włoch, Austrii.

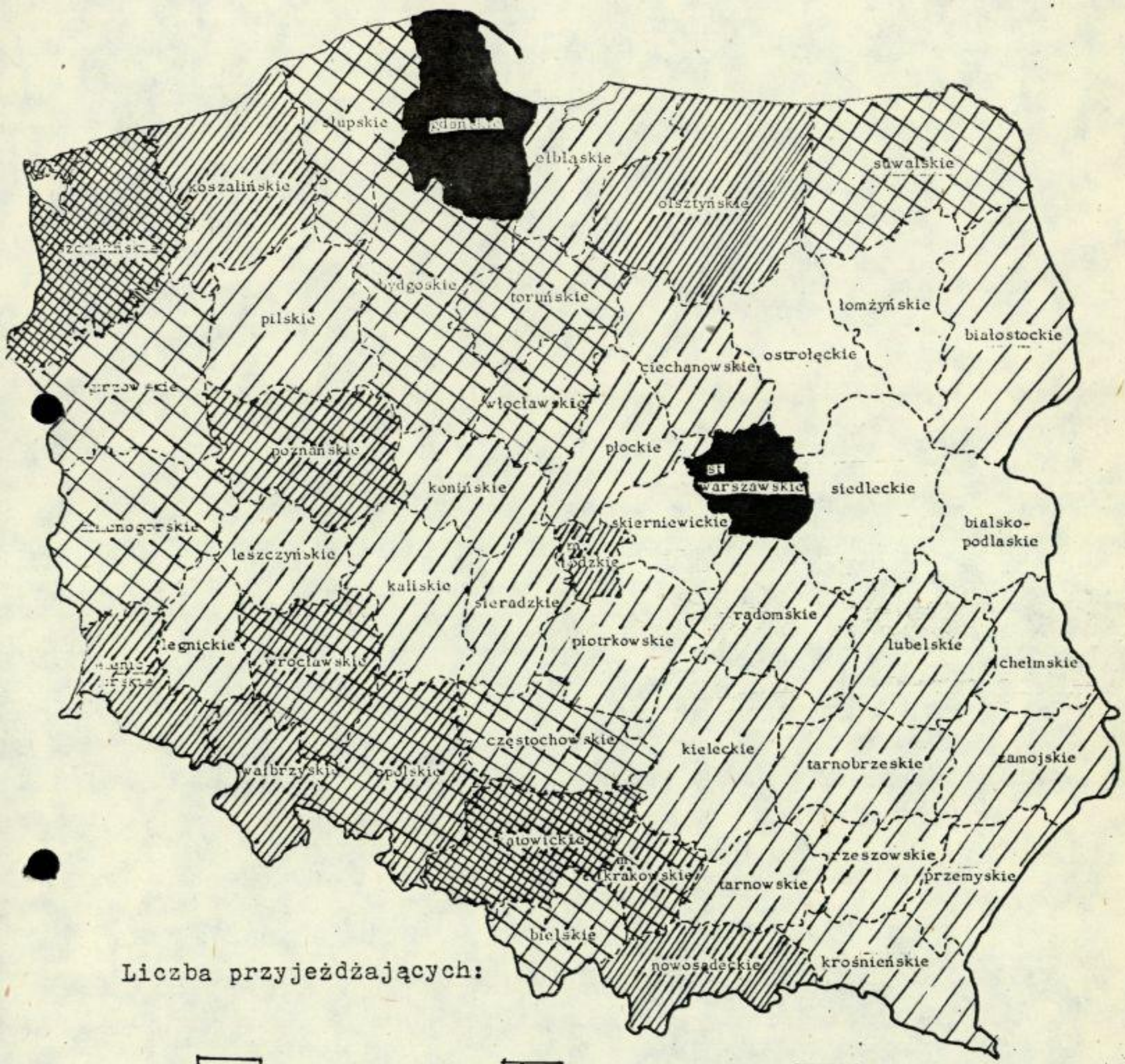
Szczegółowe dane dotyczące struktury przyjazdów według celów z poszczególnych krajów oraz ich dynamiki w latach 1978-79 oraz 1986-88 zawierają tablice od A3 do A9. Ponadto w dalszej części pracy szczegółowej analizie zostaną poddane przyjazdy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach: turystycznych, prywatnych oraz handlowych ze względu na największy ich udział w przyjazdach ogółem oraz znaczenie dla wpływów dewizowych z turystyki.

Przyjazdy turystów z krajów pozasocjalistycznych do poszczególnych województw, czyli ich rozkład terytorialny w latach 1979, 1986, 1988 prezentują tablice od A10 do 15.

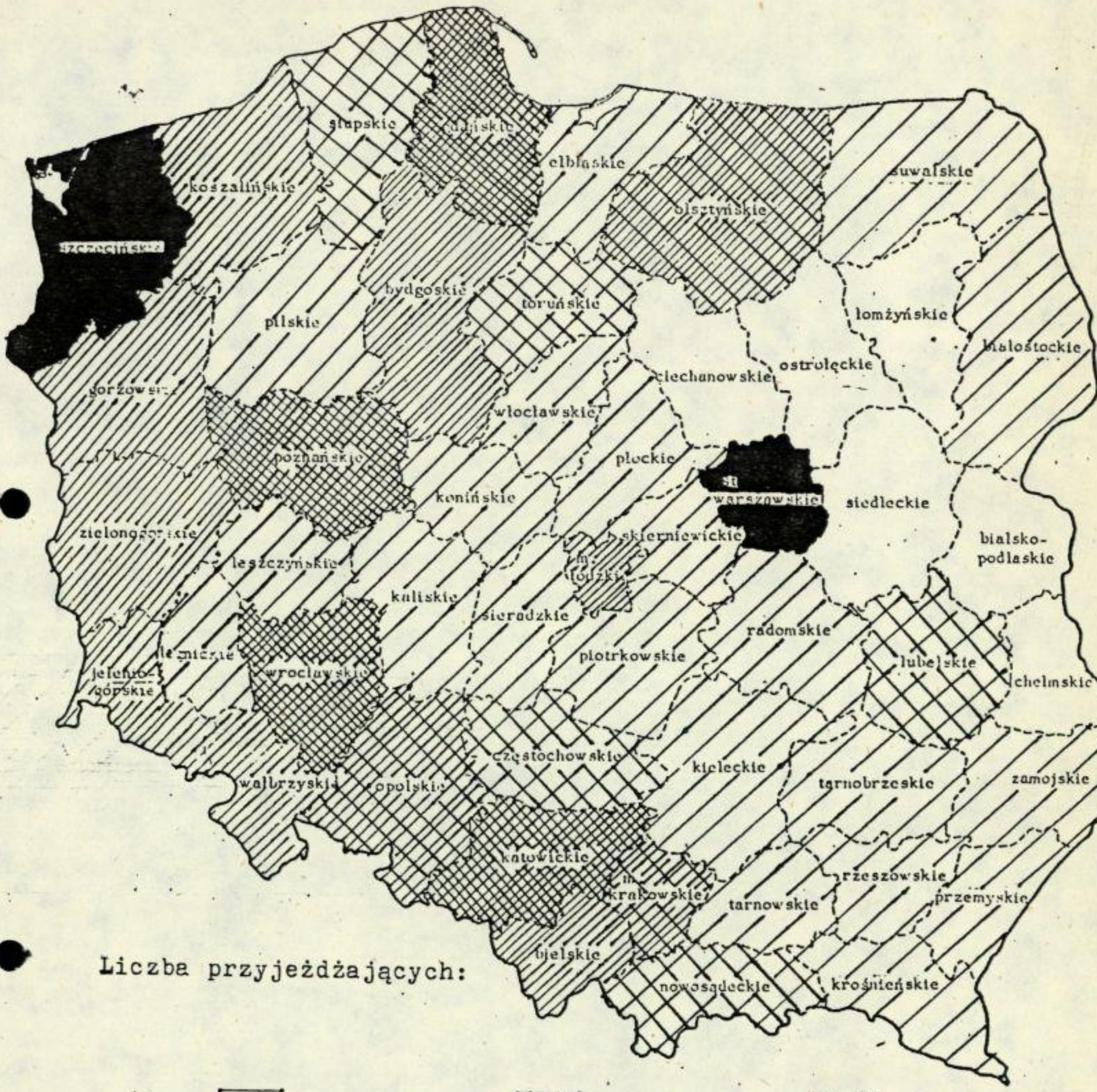
Jak wynika z przedstawionych danych, dotyczących wielkości ruchu przyjazdowego do poszczególnych województw, rozkład terytorialny tego ruchu w 1986 roku nie uległ wielkim zmianom, gdyż spadek przyjazdów w porównaniu do 1979 roku był mniej więcej proporcjonalny we wszystkich województwach /pewien wyjątek stanowiło województwo opolskie, w którym zanotowano wzrost przyjazdów o 7,9 %/.

Zarówno w 1979 roku jak i w 1988 ponad 30 % osób przyjeżdżających do Polski z krajów pozasocjalistycznych kierowało się do województwa stołecznego. Na drugim i trzecim miejscu należy wymienić województwa: gdańskie /1979 - 13,9 %, 1988 - 8,5 %/ oraz szczecińskie /1979 - 9,5 %, 1988 - 11,2 %/. Tak duży udział tych województw wiązał się z ich portowym charakterem.

Rozkład terytorialny przyjazdów ilustrują mapy na rysunkach 5 i 6 . Przedstawiają one wielkość przyjazdów do poszczególnych województw w roku 1979 oraz 1988, co daje pewną możliwość zaobserwowania zmian, jakie zaszły w kierunkach ruchu przyjazdowego do Polski. Rozkład



Rys.5 Przyjazdy ogółem z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1979 roku.



Liczba przyjeżdżających:

do 1 tys. 1-5 tys. 5-10 tys.

10-20 tys. 20-50 tys. 50-100 tys.

powyżej 100 tys.

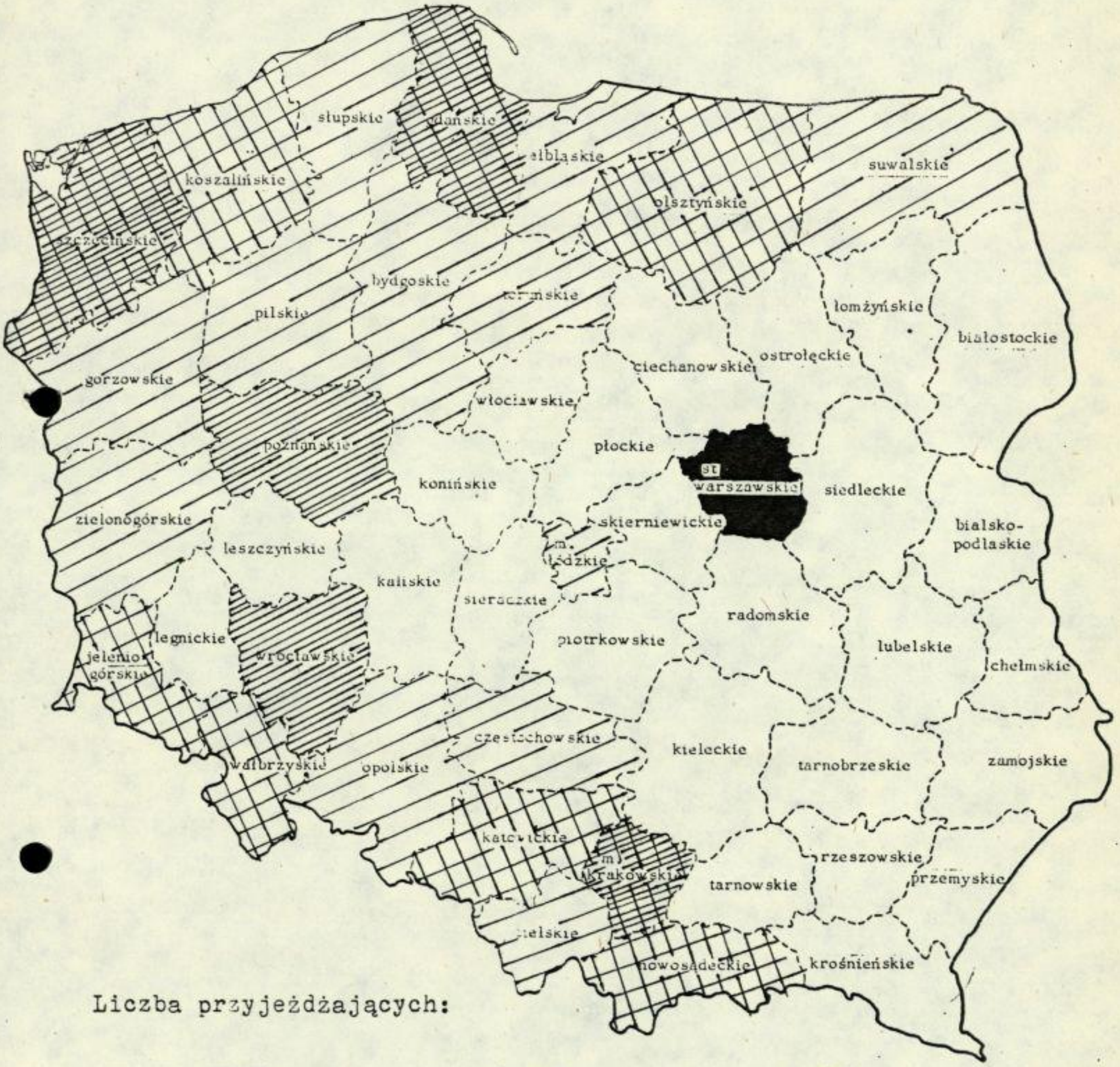
Rys. 6 Przyjazdy ogółem z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1988 roku.

terytorialny przyjazdów w celach turystycznych, prywatnych oraz handlowych zostanie omówiony w ramach analizy przyjazdów w tych właśnie celach. Ponadto w tablicahh w aneksie /patrz tablice od A 16 do A 19/, przedstawiona została struktura według celów oraz dynamika przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych do ważniejszych województw w latach: 1979, 1986, 1988. Do analizy zostały wybrane wo jewództwa, które w 1979 roku zanotowały powyżej 10 tysięcy przyjazdów z tych krajów.

I.3.2.1. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych.

Przyjazdy do Polski w celach turystycznych w latach 1979, 1986, 1988 ich strukturę według krajów oraz dynamikę w porównaniu do roku 1979 przedstawia tabela 22. Jak wynika z przedstawionych w niej danych przyjazdy obywateli krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych w roku 1986 stanowiły niewiele ponad połowę przyjazdów z 1979 roku i wynosiły 212,6 tys. Wynika stąd, że zareagowały one znacznie większym spadkiem na sytuację polityczną i gospodarczą Polski niż przyjazdy ogółem, które w 1986 roku wynosiły 74 % przyjazdów 1979 roku.

Z kolei w roku 1988 w celach turystycznych przyjechało do Polski 380,3 tys. osób. Liczba ta była tylko nieznacznie niższa od zanotowanej w 1979 roku /95,9 %/.



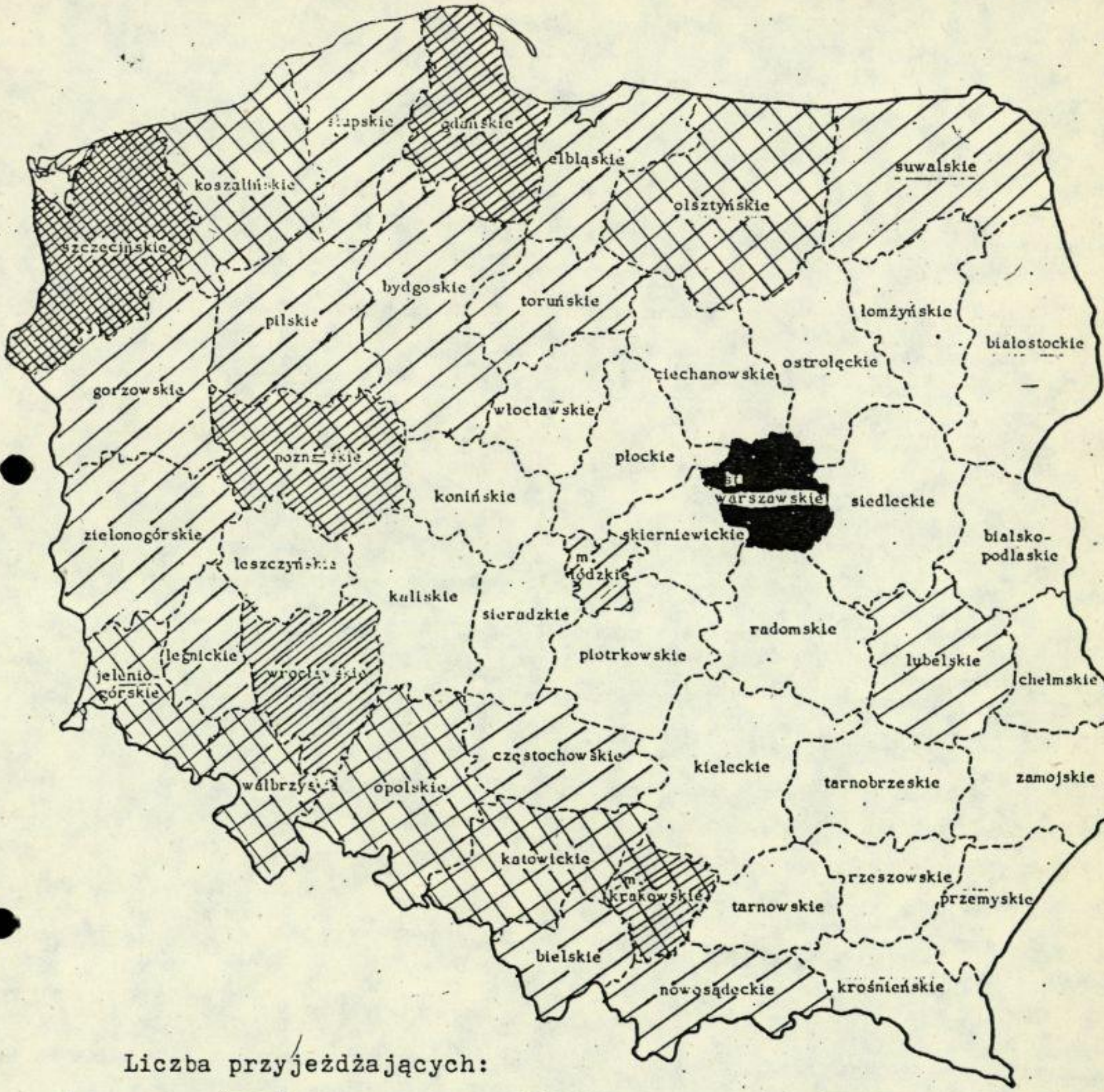
Liczba przyjeżdżających:

do 1 tys. 1-5 tys. 5-10 tys.

10-20 tys. 20-50 tys. 50-100 tys.

powyżej 100 tys.

Rys.7 Przyjazdy w celach turystycznych z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1979 roku.



Liczba przyjeżdżających:

- do 1 tys.
- 1-5 tys.
- 5-10 tys.
- 10-20 tys.
- 20-50 tys.
- 50-100 tys.
- powyżej 100 tys.

Rys. 8 Przyjazdy w celach turystycznych z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1988 roku.

Tablica 22

Przyjazdy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych /bez dzieci/ w latach 1979, 1986, 1988

Kraje	1979		1986			1988		
	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	1979=100	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	1979=100
Ogółem:	396,6	100,0	212,6	100,0	53,6	380,3	100,0	95,9
w tym:								
Australia	2,4	0,6	1,4	0,6	57,4	2,7	0,7	112,5
Austria	18,0	4,5	3,4	1,6	18,9	11,6	3,1	64,4
Belgia	4,8	1,2	2,7	1,3	57,0	4,4	1,2	91,7
Francja	24,3	6,1	12,3	5,8	50,7	17,1	4,5	70,4
Holandia	11,3	2,8	10,2	4,8	90,1	18,9	5,0	167,3
Japonia	4,6	1,2	2,8	1,3	61,0	5,9	1,6	128,3
Kanada	2,5	0,6	1,7	0,8	68,6	3,7	1,0	148,0
USA	28,9	7,3	12,2	5,7	42,1	29,5	7,8	102,1
RFN + Berl. Zach.	125,7	31,7	98,7	46,4	78,5	153,5	40,4	122,1
Wlk. Brytania	6,3	1,6	4,0	1,9	63,5	6,9	1,8	109,5
Włochy	24,6	6,2	8,4	3,8	33,1	19,4	5,1	78,9
Kraje skandynawskie	90,6	22,8	30,0	14,1	33,1	58,5	15,4	64,6
w tym:								
Dania	14,7	3,7	9,3	4,4	63,2	20,1	5,3	136,7
Finlandia	18,2	4,6	4,4	2,1	23,9	7,2	1,9	39,6
Norwegia	8,0	2,0	3,2	1,5	39,4	7,2	1,9	80,9
Szewcja	49,6	12,5	13,2	6,2	26,6	23,9	6,3	48,2

Źródło: Dane BP MSW zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1979, 1986, 1988 oraz obliczenia własne.

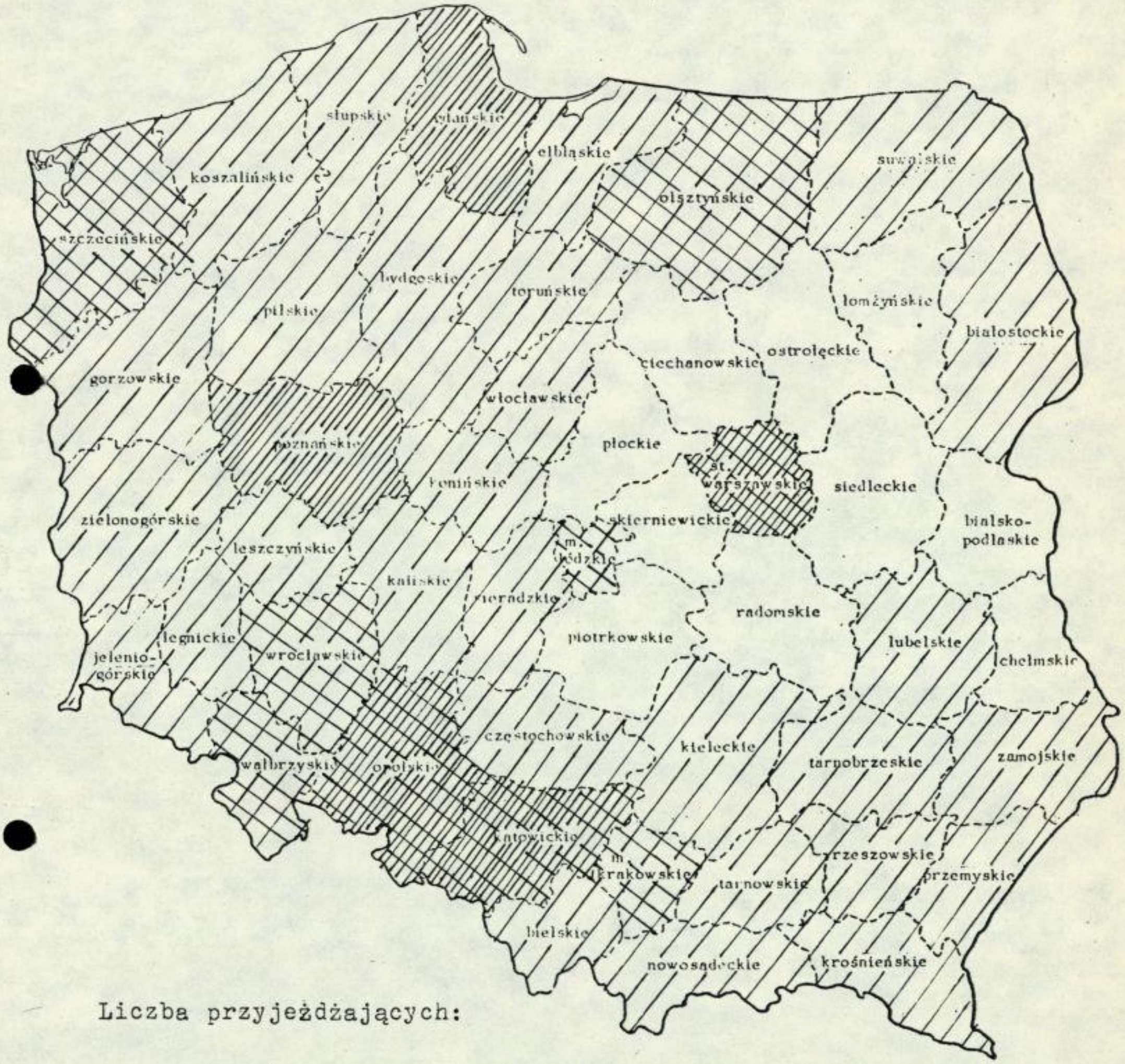
Porównując strukturę przyjazdów w celach turystycznych według kraju pochodzenia turystów obserwujemy pewne zmiany, jakie zaszły w niej w 1986 i 1988 roku w porównaniu do roku 1979. Wzrósł udział obywateli RFN i Berlina Zachodniego z 31,7 % w 1979 r. do 46,4 % w 1986 roku i 40,4 % w w 1988 roku, zwiększył się również udział przyjazdów z Holandii /odpowiednio z 2,8 % do 4,8 % oraz 5,0 %/, gdyż przyjazdy z tych krajów cechował stosunkowo nieduży spadek. Równocześnie zmniejszył się udział przyjazdów z Austrii z 4,5 % w 1979 roku do 1,6 % w roku 1986 oraz 3,1 % w roku 1988 a także z krajów skandynawskich, szczególnie ze Szwecji /spadek z poziomu 22,8 % do 14,1 oraz 15,4 %/. W 1986 roku przyjazdy z Austrii w celach turystycznych stanowiły 18,9 % przyjazdów z 1979 roku, a w przypadku krajów skandynawskich zanotowano spadek przyjazdów do jednej trzeciej poziomu tego roku. W 1988 roku odsetki te były wyższe i wynosiły powyżej 64,6 %. Wiązało się to między innymi z zawieszeniem w 1982 roku umów z Austrią, Szwecją i Finlandią o przekraczaniu granic bez konieczności posiadania wizy.

Rozkład terytorialny przyjazdów do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych przedstawiają tablice od A 10 do A 15. Zawierają one zarówno dane w liczbach bezwzględnych jak i rozkład procentowy tych przyjazdów na poszczególne województwa. Dane z roku 1979

stanowią pewien punkt odniesienia dla danych o wielkości i kierunkach przyjazdów w latach: 1986, 1988. Ponadto przyjazdy w celach turystycznych do poszczególnych województw w roku 1979 oraz w 1988 zostały zilustrowane na mapach /patrz rysunki: 7 i 8/.

Jak wynika z przedstawionych danych ruch przyjazdowy w celach turystycznych koncentrował się głównie w województwie stołecznym warszawskim /1979 - 40,5 %, 1986 - 30,1 %, 1988 - 30,8 %/, jednak mimo wiodącej pozycji liczba osób przyjeżdżających do Warszawy i województwa w 1986 roku stanowiła tylko 39,8 % liczby przyjazdów z 1979 roku, ale w roku 1988 poziom 1979 roku został przekroczony o 21,4 %.

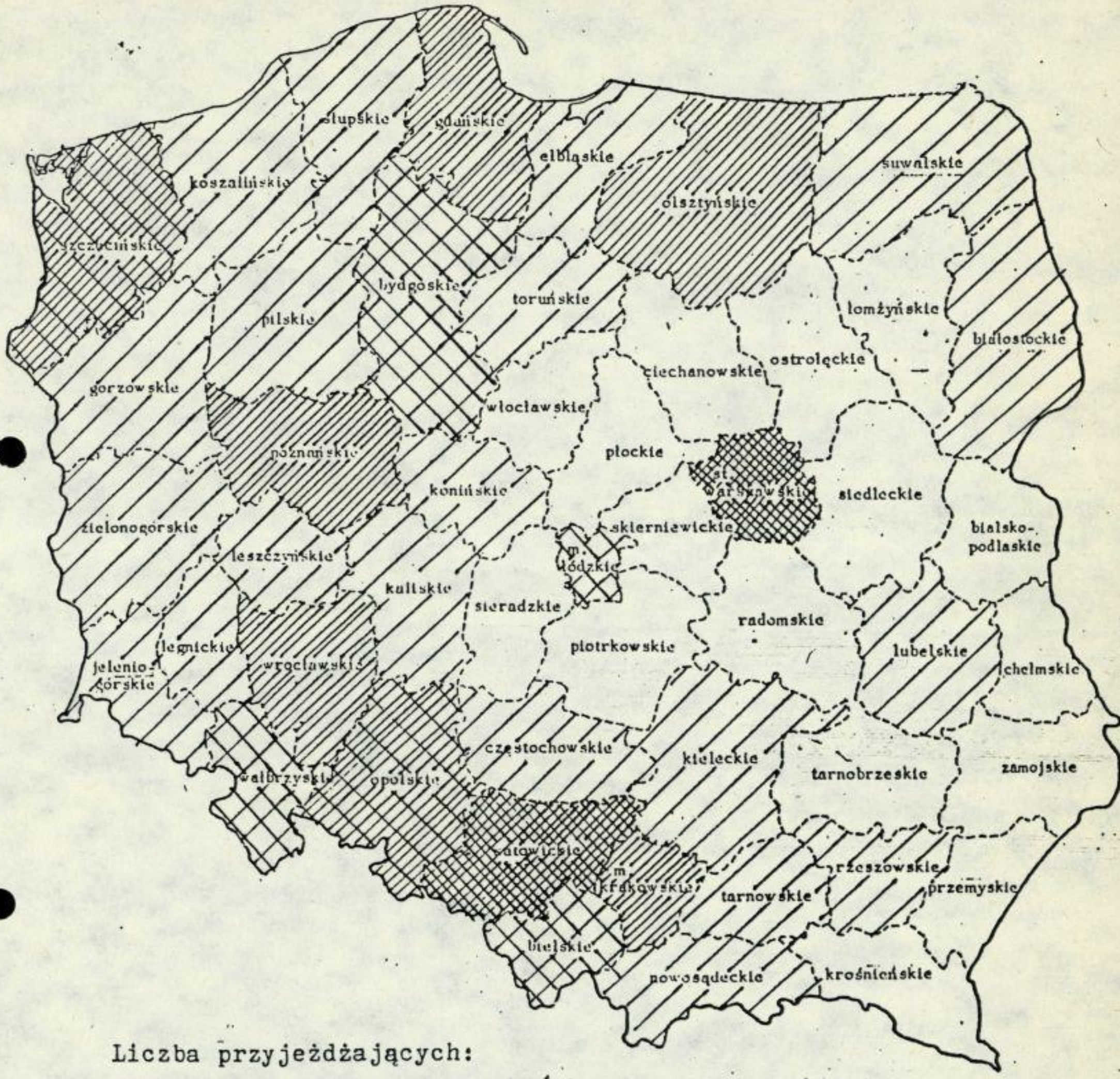
Poza Warszawą ruch przyjazdowy w celach turystycznych kierował się głównie do województw: gdańskiego i szczecińskiego. Ich udział w recepcji tych przyjazdów wynosił w 1979 r. odpowiednio 12,3 % oraz 12,1 % w 1986 roku 10,2% oraz 12,9 %,a w roku 1988 nastąpiła pewna zmiana na korzyść woj. szczecińskiego /gdańskie - 8,3 %, szczecińskie - 13,9 %/. Spośród pozostałych województw, do których kierował się ruch w celach turystycznych należy jeszcze wymienić: województwo wrocławskie, poznańskie oraz krakowskie.



Liczba przyjeżdżających:

- do 1 tys.
- 1-5 tys.
- 5-10 tys.
- 10-20 tys.
- 20-50 tys.
- 50-100 tys.
- powyżej 100 tys.

Rys.9 Przyjazdy w celach prywatnych z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1979 roku



Rys. 10 Przyjazdy w celach prywatnych z krajów pozasocjalistycznyc według województw w 1988 roku.

I.3.2.2. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych

Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych w latach 1979, 1986 oraz 1988 jego strukturę oraz dynamikę w porównaniu do 1979 roku przedstawia tablica 23.

Przyjazdy turystów z krajów II obszaru płatniczego /poza Jugosławią/ w celach prywatnych są głównie wynikiem związków Polaków mieszkających za granicą z rodzinami mieszkającymi w kraju. Jak wynika z przedstawionych w tablicach danych ruch przyjazdowy w celach prywatnych nie był tak czuły na zmiany sytuacji politycznej i gospodarczej kraju, jak ruch w celach turystycznych, gdyż w roku 1986 przyjazdy te zbliżyły się do poziomu 1979 r. /88,3 %/, natomiast w 1988 roku przekroczyły go o 30,9 %. W celach prywatnych do Polski przyjeżdżali przede wszystkim obywatele RFN i Berlina Zachodniego. Stanowili oni ponad połowę ogółu przyjeżdżających w tych celach osób, zarówno w 1979 roku jak i w latach 1986-88. Zmiana nastąpiła jednak na drugiej pozycji z powodu znacznego spadku liczby przyjazdów prywatnych z Francji /w 1988 roku stanowiły one 63 % przyjazdów z roku 1979/. W 1988 roku na drugim miejscu znalazły się przyjazdy prywatne z krajów skandynawskich. Cechowała je bardzo wysoka dynamika wzrostu

Tablica 23

Przyjazdy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych /bez dzieci/ w latach 1979, 1986, 1988

Kraje	1979		1986			1988		
	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	w tys. osób	w liczb. osób	1979=100	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	1979=100
Ogółem:	248,9	100,0	219,7	100,0	88,3	325,9	100,0	130,9
w tym:								
Australia	3,3	1,3	2,2	1,0	66,8	3,7	1,1	112,1
Austria	9,1	3,6	8,0	3,6	88,2	17,9	5,5	196,7
Belgia	6,0	2,4	4,7	2,1	77,8	7,0	2,2	116,7
Francja	30,8	12,4	14,7	6,7	47,7	19,4	5,9	63,0
Holandia	6,2	2,5	3,1	1,4	50,0	4,9	1,5	79,0
Japonia	0,2	0,1	0,3	0,2	83,5	0,3	0,1	145,1
Kanada	6,7	2,7	3,5	1,6	51,9	6,0	1,8	88,3
USA	18,3	7,3	9,6	4,4	52,7	17,5	5,4	95,6
RFN + Berlin Zach.	129,7	52,1	126,7	57,7	97,7	186,6	57,2	148,4
Wlk. Brytania	16,1	6,5	10,0	4,5	61,9	12,9	3,9	80,1
Włochy	2,2	0,9	2,6	1,1	116,5	3,9	1,2	176,5
Kraje skandynawskie	9,0	3,6	25,1	11,4	279,7	32,2	9,9	357,8
w tym:								
Dania	1,6	0,6	3,5	1,6	222,5	4,3	1,3	268,8
Finlandia	0,9	0,4	1,4	0,6	148,1	1,4	0,4	147,7
Norwegia	0,6	0,2	2,1	1,0	344,4	3,4	1,0	553,8
Szwecja	5,8	2,3	18,0	8,2	309,3	23,1	7,1	398,3

Źródło: Dane BP MSW zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1979, 1986, 1988 oraz obliczenia własne.

prywatnych, zarówno w 1979 roku jak i w 1988 r. koncentrował się na terenie Śląska w województwach: katowickim, opolskim, wrocławskim /w 1988 roku skupiały one odpowiednio 15,4 %, 9,3 % oraz 4,3 % przyjazdów/ oraz Pomorza w województwach: szczecińskim /7,8 %/ oraz gdańskim /5,7 %/ czyli na terenach Ziem Odzyskanych. Na taki rozkład terytorialny przyjazdów w celach prywatnych istotny wpływ miał duży udział w nich przyjazdów obywateli RFN i Berlina Zachodniego, których powiązania z tymi terenami są dosyć silne, głównie ze względu na związku rodzinne.

I.3.2.3. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych

Wielkość, strukturę oraz dynamikę ruchu przyjazdowego do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych w latach: 1979, 1986, 1988 przedstawia tablica 24. Przyjazdy te w 1986 roku w porównaniu do 1979 roku uległy spadkowi o 22,8 % i był on proporcjonalny do spadku przyjazdów ogółem /o 26 %/ w tym okresie, natomiast w roku 1988 były one wyższe o 4,8 % niż w 1979 roku.

Porównując strukturę przyjazdów do Polski w celach handlowych z krajów II obszaru płatniczego /poza Jugosławią/ można zauważyć pewne dosyć istotne zmiany.

Tablica 24

Ruch przyjazdowy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych /bez dzieci/ w latach: 1979, 1986, 1988

Kraje	1979		1986			1988		
	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	1979=100	w tys. osób	w liczb. bezwzgl.	1979=100
Ogółem:	175,2	100,0	135,3	100,0	77,2	183,6	100,0	104,8
w tym:								
Australia	0,2	0,1	0,2	0,2	94,4	0,3	0,1	116,5
Austria	9,2	5,2	7,8	5,8	85,3	11,5	6,3	125,0
Belgia	2,1	1,2	2,3	1,7	109,7	3,2	1,8	152,4
Francja	10,7	6,1	4,3	3,1	40,0	5,6	3,1	96,6
Holandia	5,8	3,3	7,9	5,8	135,7	12,0	6,5	206,9
Japonia	2,8	1,6	1,6	1,2	57,4	1,6	0,9	57,1
Kanada	0,6	0,3	0,3	0,2	52,2	0,5	0,3	89,0
USA	3,7	2,1	1,8	1,4	50,7	3,6	2,0	99,4
RFN + Berlin Zach.	43,8	25,0	50,0	36,9	114,2	70,3	38,3	160,5
Wlk. Brytania	15,1	8,6	5,0	3,7	33,4	6,4	3,5	42,4
Włochy	6,5	3,7	7,1	5,2	109,5	9,2	5,0	141,5
Kraje skandynawskie	32,2	18,4	25,6	18,9	79,5	29,6	16,1	91,9
w tym:								
Dania	5,1	2,9	8,4	6,9	183 ,2	10,3	5,6	202,0
Finlandia	11,5	6,5	3,9	2,8	33,7	4,6	2,5	40,5
Norwegia	4,3	2,5	1,9	1,4	45,0	2,2	1,2	52,1
Szwecja	11,3	6,4	10,4	7,7	92,2	12,4	6,8	109,7

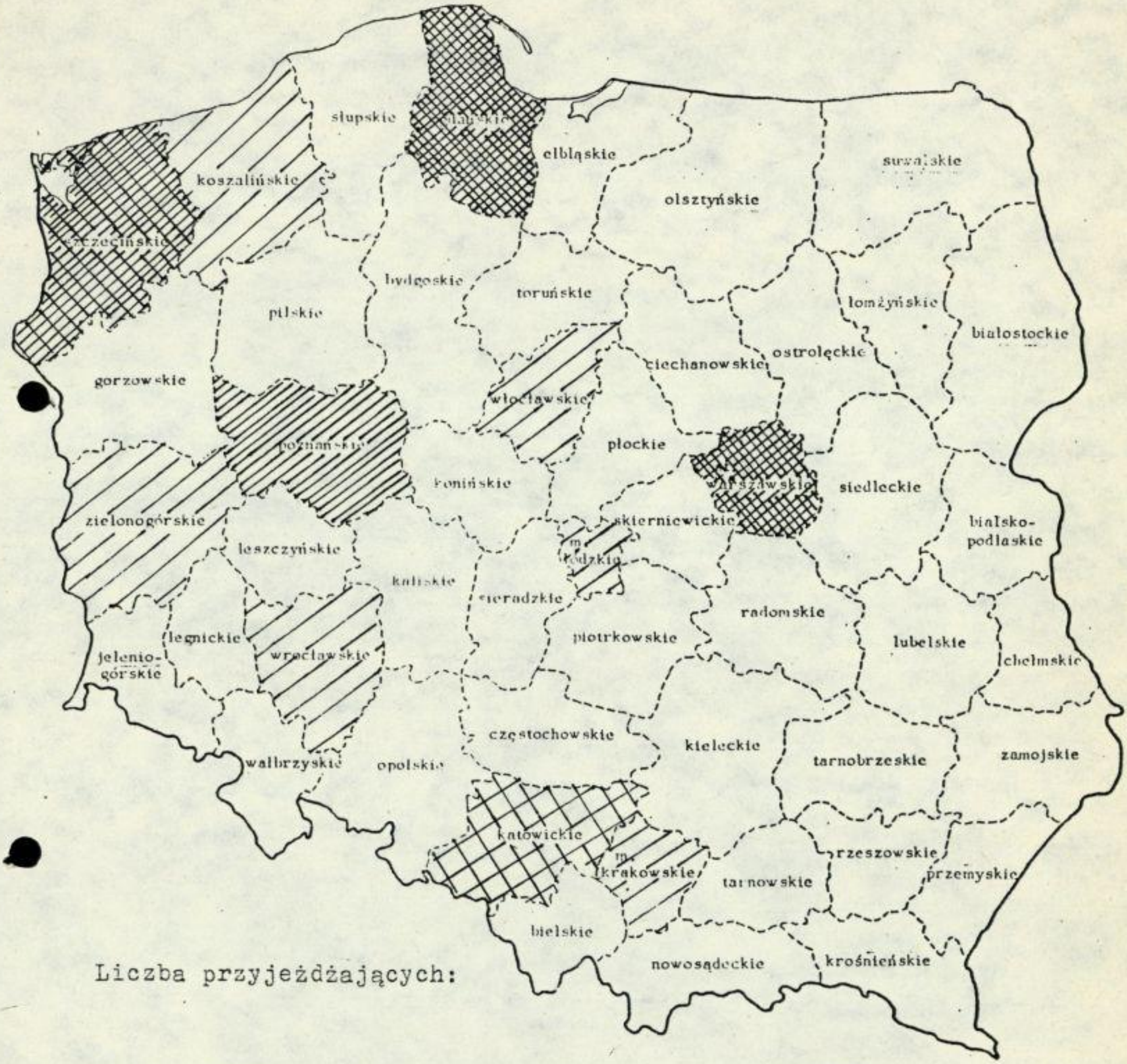
Źródło: Dane BP MSW zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna" z lat 1979, 1986, 1988 oraz obliczenia własne.

Wzrósł udział obywateli RFN i Berlina Zachodniego z 25 % w 1979 roku do 38,3 % w 1988 i w obu tych latach stanowili oni największą jego część. Zwiększeniu uległ również udział handlowców holenderskich z 3,3 % do 6,5 % oraz włeskich z 3,7 % do 5,0 %.

Równocześnie zanotowano wyraźny spadek kontraktów handlowych z Finlandią, gdyż udział obywateli tego kraju w liczbie przyjazdów w celach handlowych spadł z 6,5 % w 1979 r. do 2,5 % w 1988 roku. Podobną sytuację zanotowano w przypadku przyjazdów z Wielkiej Brytanii /spadek z 8,6 % do 3,5 %/ oraz Francji /spadek z 6,1 % do 3,1 %/, Zmiany te były w dużej części uzależnione od stanu stosunków gospodarczych i politycznych Polski z poszczególnymi krajami zachodnimi.

Rozkład terytorialny ruchu przyjazdowego do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych w latach 1979, 1986, 1988 prezentują tablice od A 10 do A 15. Ponadto wielkość przyjazdów do poszczególnych województw w roku 1979 oraz 1988 ilustrują mapy na rysunkach 11 i 12.

Z zaprezentowanych danych wynika, że przyjazdy do Polski w celach handlowych koncentrowały się w kilku województwach i o takim rozkładzie terytorialnym tego ruchu decydowało umiejscowienie w naszym kraju centrów administracyjnych, handlowych i przemysłowych.



Rys.11 Przyjazdy w celach handlowych z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1979 roku.



Liczba przyjeżdżających:

do 1 tys. 1-5 tys. 5-10 tys.

10-20 tys. 20-50 tys. 50-100 tys.

Rys.12 Przyjazdy w celach handlowych z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1988 roku.

W 1979 roku największa liczba handlowców odwiedziła województo gdańskie /32 %/, a następnie warszawskie /29,2 %/. W 1988 roku jedyną istotną zmianą było oddanie przez województwo gdańskie /16,1 %/ prymatu województwu warszawskiemu /34,6 %/. Było to spowodowane spadkiem o 47 % przyjazdów w celach handlowych do województwa gdańskiego. Poza tym tuch przyjazdowy w celach handlowych zarówno w 1979 roku jak i w 1988, koncentrował się w województwach: szczecińskim /1979 - 15,8 %, 1988 - 15,2 %/, poznańskim /odpowiednio 5,7 % oraz 7,7 %/ oraz katowickim /4,1 % oraz 4,9 %/.

I.3.3. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Wielkość wpływów dewizowych z turystyki z krajów II obszaru płatniczego notowana przez NBP ulegała w latach 1976-1988 znacznym wahaniom /patrz tablica 25/. Przed stanem wojennym osiągnęły one najwyższy poziom w 1981 r. i wynosiły 141,7 mln $, o 16 % więcej niż w 1979 roku, w którym zanotowano najwyższą liczbę przyjazdów z tych krajów. Jednak już w 1982 roku, w związku z załamaniem się turystyki przyjazdowej do Polski, wpływy dewizowe z II obszaru płatniczego spadły do poziomu 58,4 mln $.

Tablica 25

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego
w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Wpływy z turystyki z II obszaru płatniczego /NBP/ w mln $	77,5	85,6	101,4	121,9	130,5	141,7	58,4	69,2	81,2	85,4	94,6	135,0	144,4
Udział we wpływach z turystyki zagranicznej ogółem	48,4	51,1	46,0	43,3	42,2	91,1	86,8	85,0	82,4	76,4	75,4	71,0	62,1
Dynamika wpływów z II obszaru płatniczego /1979=100/	63,6	79,2	83,2	100,0	107,1	116,2	47,9	56,8	66,6	70,1	77,6	110,7	118,5

Źródło: Dane zawarte w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "statystyka turystyki zagranicznej"z lat 1976-1988 oraz obliczenia

Od 1983 następował ich wzrost i już w roku 1987 wpływy dewizowe przekroczyły poziom 1979 roku o 10,7 %, a w 1988 roku były one wyższe niż w 1981 roku. W wyniku znacznie głębszego spadku wpływów z I obszaru płatniczego udział wpływów z II obszaru płatniczego we wpływach z turystyki zagranicznej Polski zwiększył się od 1981 roku. W latach 1976-1980 wynosił on od 51,1 % do 42,2 % a w roku 1981 do 91,1 %. Od roku 1982 obniżał się on stopniowo i w 1988 roku wynosił 65,7 %. Jak już wcześniej zostało omówione w części pracy dotyczącej wpływów z turystyki zagranicznej ogółem, rozpatrywana kwota wpływów dewizowych z turystyki z krajów II obszaru płatniczego nie obejmuje walut wymienionych przez turystów na wolnym rynku.

Zdecydowaną większość wpływów dewizowych notowanych przez Narodowy Bank Polski stanowiły w badanym okresie wpływy polskich biur podróży obejmujące wartość sprzedanych usług turystom z krajów II obszaru płatniczego oraz wpływy ze skupu walut. Udział ten wynosił w latach 1976-1988 powyżej 80 %, a nawet powyżej 90 % w latach 1978-79 i 1987-88. Wyjątek stanowiły tylko lata 1981-1982 /patrz tablica 26/.

Odsetek ten znacznie przewyższał udział turystyki zorganizowanej w przyjazdach ogółem z II obszaru płatniczego /w całym okresie wynosił on poniżej 50 %/.

Tablica 26

Wpływy dewizowe polskich biur podróży z turystyki zorganizowanej z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Wpływy pbp ogółem w mln $	65,2	76,1	91,4	114,7	113,0	59,0	33,3	57,7	68,4	74,1	84,3	127,8	143,8
w tym:													
wpływy z tur. grupowej	10,5	12,6	17,8	25,0	22,6	8,1	2,1	6,0	10,3	12,9	12,9	24,0	27,6
Udział wpływów we wpływach ogółem z II obsz.płat. /%/	84,1	88,9	90,1	94,1	86,6	41,6	57,0	84,3	84,2	86,8	89,1	94,7	99,6
Udział wpływów z tur. grup. we wpływach pbp /%/	16,1	16,6	19,5	21,8	20,0	13,7	6,3	10,4	15,1	17,4	15,3	18,8	19,2
Dynamika wpływów pbp z tur. z II obsz. płatn. /1979=100/	56,8	66,3	79,7	100,0	98,5	51,4	29,0	50,3	59,6	64,6	73,5	111,4	125,4

Źródło: Dana zawarte w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1976-1988 oraz obliczenia własne,

Oznacza to, że wpływy od turystów zorganizowanych były znacznie wyższe niż wpływy od turystów indywidualnych nie korzystających z usług polskich biur podróży. Potwierdzają to przeciętne wpływy od jednego turysty przedstawione w tablicy 27.

Tablica 27

Przeciętne wpływy od 1 turysty z krajów II obszaru płatniczego /w USD/

Wyszczególnienie	1978	1979	1985	1986	1987	1988
Przeciętne wpływy NBP od 1 turysty z krajów II obszaru płatniczego	89,4	101,0	96,9	101,5	119,6	111,4
Przeciętne wpływy pbp od 1 obsłużonego turysty	172,9	202,7	197,9	259,5	319,4	299,6
w tym:						
od 1 turysty grupowego	102,1	127,5	114,8	134,5	178,8	-

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" z lat 1978-79 oraz 1985-1986

Jak wynika z powyższej tablicy wpływy NBP od 1 turysty z krajów II obszaru płatniczego w latach 1985-86 utrzymały się na tym samym poziomie, co wpływy z lat 1978-1979, natomiast w latach 1987-1988 były one nieco wyższe. Wzrosły jednak przeciętne wpływy od 1 turysty obsłużonego przez polskie biura podróży, w tym również wpływy od 1 turysty zorganizowanego.

Biurem podróży, które skupiało niemal całość wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z krajów II obszaru płatniczego było PP "Orbis". W 1988 roku wpływy "Orbisu" stanowiły 94,4 % ogółu wartości sprzedanych usług /włącznie ze skupem dewiz/ turystom z tych krajów.

Wielkość wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z poszczególnych krajów w latach 1976-1988 zawiera tablica A 21, a ich struktura w latach 1978-79 oraz 1985-88 została przedstawiona w tablicy 28. Porównując lata 1978-79 oraz 1985-88 struktura wpływów dewizowych polskich biur podróży uległa tylko pewnym niewielkim zmianom. Zmniejszył się udział wpływów z turystyki z USA /z 18 % w 1979 r. do 12,8 % w 1986 roku, 14,7 % w 1988 r. i Francji /spadek odpowiednio z 8,8 % do 5,3 %/. Równocześnie wzrósł udział wpływów z turystyki z RFN i Berlina Zachodniego z 37,8 % w 1979 roku do 45,3 % w 1988 roku.

Tablica 28

Struktura wpływów dewizowych polskich biur podróży z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w latach 1978-79 oraz 1985-1988.

Kraje	1978	1979	1985	1986	1987	1988
Wpływy ogółem z krajów II obsz. płatniczego	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:						
Australia	0,4	0,5	0,5	0,2	-	.
Austria	3,1	4,1	3,3	3,3	3,1	.
Belgia	1,2	1,1	1,5	1,5	-	.
Francja	8,6	8,8	7,1	7,2	6,3	5,3
Holandia	2,3	2,5	2,1	1,8	2,1	.
Japonia	0,2	0,4	0,2	0,1	-	.
Kanada	0,7	0,6	0,7	0,5	0,5	0,4
USA	18,1	18,1	16,5	12,8	14,7	14,7
RFN + B.Z.	40,2	37,8	43,3	42,3	46,6	45,3
Wlk.Brytania	5,5	5,8	6,4	6,2	6,4	3,8
Włochy	1,9	2,9	1,9	1,7	2,1	2,0
Kraje skandynaw.	7,7	7,1	6,1	7,1	-	-
Jugosławia	1,6	1,9	0,3	0,5	0,4	0,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w opracowaniach Działu Badań PP "Orbis" "Statystyka turystyki zagranicznej" w latach 1978-79 oraz 1985-1988.

Pełniejszy obraz wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z krajów II obszaru płatniczego daje wysokość przeciętnego wpływu od 1 turysty z poszczególnych krajów /patrz tablica 29/.

Tablica 29

Wpływy dewizowe PP "Orbis" od 1 turysty z II obszaru płatniczego w latach 1987-1988
według krajów i form przyjazdów

USD

Kraje	1987						1988					
	ogół.+wym.walut		turys.grup.		turys.indywid.		ogół.+wym.walut		tur.grup.		turyst.indyw.	
	wpływy od 1os.	dzien. wpływ. od 1os	wpływy od 1os.	dzien. wpływ. od 1os	wpływy od 1os.	dzien. wpływ. od 1os	wpływy od 1 os.	dzien. wpływ. od 1os	wpływ. od 1os.	dzien. wpływ. od 1os	wpływy od 1 os.	dzien. wpływ. od 1 os.
Ogółem	337,6	41,7	186,7	34,6	202,4	22,5	313,0	44,7	161,6	32,3	158,7	20,3
Austria	1005,6	223,5	197,4	43,9	1389,4	302,0	463,2	118,8	148,4	40,1	436,4	109,1
Australia	258,8	10,5	321,7	35,7	185,3	7,0	281,4	22,0	355,6	32,6	160,5	11,7
Belgia	1037,9	173,0	184,2	34,8	2297,1	310,4	298,5	64,9	183,8	37,5	232,7	50,6
Berlin Zach.	146,0	47,1	128,9	40,3	163,8	56,5	113,0	33,2	120,9	33,6	104,5	32,7
Dania	406,4	86,5	92,0	26,3	468,7	88,4	311,2	84,1	112,6	43,3	488,6	104,0
Francja	496,1	40,0	300,3	43,5	321,6	23,3	562,9	50,3	249,6	42,3	370,7	29,4
Finlandia	183,8	73,5	63,2	24,3	166,0	63,8	197,9	70,7	60,7	23,3	219,6	70,8
Holandia	160,1	20,0	125,2	44,7	141,4	16,6	166,5	72,4	171,3	74,5	129,6	15,6
Japonia	200,0	83,3	130,8	68,8	254,6	74,9	224,9	93,7	178,8	89,4	193,9	60,6
Kanada	246,5	9,3	262,8	39,2	154,8	5,6	151,1	9,2	203,4	43,3	159,0	5,8
RFN	259,3	39,9	205,4	32,6	152,3	23,1	246,4	68,4	179,1	29,9	137,1	21,1
Norwegia	3897,7	906,4	230,8	33,0	225,8	70,6	1010,0	202,0	190,0	34,5	108,1	41,6
Szwecja	381,3	90,8	82,7	25,1	137,3	28,6	390,1	111,5	92,4	27,2	182,5	48,0
USA	642,1	34,0	297,6	35,9	145,6	6,4	688,3	40,0	315,5	43,8	147,6	7,1
Włochy	278,2	37,1	250,3	51,1	149,5	15,9	264,5	45,6	196,3	44,6	143,7	18,2
Wielka Brytania	307,2	28,2	129,2	30,8	326,8	24,9	199,9	21,0	134,7	36,4	186,9	15,2
Jugosławia	149,1	32,4	103,5	23,0	305,9	51,8	165,5	31,8	146,5	28,2	260,9	60,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych zawartych w "Analizie działalności PP "Orbis" w 1988 roku PP "Orbis" W-wa 1989.

Ze względu na fakt, że PP "Orbis" skupia niemal całość wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z II obszaru płatniczego do analizy przeciętnych wpływów od 1 turysty posłużyły dane tego przedsiębiorstwa. Na ich podstawie obliczone zostały przeciętne wpływy dewizowe ogółem od 1 osoby /włącznie z wymianą walut/ oraz przypadające na 1 dzień pobytu w latach 1987-1988, a także przeciętne wpływy od 1 turysty grupowego i 1 turysty indywidualnego /patrz tablica 29/.

W 1988 roku 1 turysta z II obszaru płatniczego obsłużony przez "Orbis" zostawił w jego kasie przeciętnie 313 $ /w 1987 - 337,6 $/, a na każdy dzień pobytu przypadało 44,7 $. Najwyższe przeciętne wpływy zanotowano od turysty z Norwegii - 1010 $ /w 1987 r. aż 3897,7 $/. Na wysokość tej sumy wpłynęła przede wszystkim wielkość wymiany walut ponieważ przeciętny wpływ od turysty grupowego i indywidualnego nie jest wcale najwyższy. Na następnych miejscach pod względem ogólnej wielkości wpływu od 1 osoby należy wymienić USA, Francję i Austrię.

Wysokość przeciętnego wpływu od osoby nie jest w pełni miarodajna ze względu na różną średnią długość pobytu. Dlatego też więcej o wpływach dewizowych z różnych krajów można powiedzieć na podstawie dziennego wpływu od 1 turysty. Z tego punktu widzenia w 1988 r.

najwyższe wpływy były również z Norwegii /202 $ dziennie/, a następnie z Austrii /118 $/, Szwecji /111,5 $/ i Japonii /93,7 $/, natomiast najniższe z Kanady /9,2 $/, Wielkiej Brytanii /21 $/, oraz Australii /22 $/.

We wpływach z turystyki grupowej zróżnicowanie wpływów z różnych krajów było dużo mniejsze. Przeciętnie wyniosły one w 1988 roku 161 $ od osoby, natomiast dziennie 32,3 $. Najwyższe wpływy uzyskano od 1 turysty grupowego z Australii /355,6 $/, USA /315,5 $/ oraz Francji /249,6 $/, ale pod względem wysokości dziennego wpływu na pierwszym miejscu należy wymienić Japonię /89,4 $/ a następnie Holandię /74,5 $/.

Wpływy z turystyki indywidualnej świadczeniowej od 1 turysty w 1988 roku wyniosły 158,7 $, a dziennie - 20,3$ Wpływy z poszczególnych krajów są bardzo zróżnicowane. Najwyższe wpływy od osoby zanotowano w 1988 roku, z Danii /488,6 $/ oraz Austrii /436,4 $/ i Francji /370,7 $/. Dzienne wpływy od 1 turysty indywidualnego wahały się od 109,1 $ /Austria/ i 104 $ /Dania/ do 5,8 $ /Kanada/ i 7,1 $ /USA/.

Bardzo duże zróżnicowanie przeciętnych wpływów ogółem oraz wpływów od turysty indywidualnego wynika z faktu, że wpływy pochodzące z wymiany walut notowane są nie według obywatelstwa osoby wpłacającej lecz według walut. Ponadto relatywnie duże wpływy z Austrii spowodowane są również ulokowaniem w tym kraju centrali rozliczeniowej legitymacji kredytowych.

CZĘŚĆ II

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA POLSKI DLA ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ

Rozdział II.1.

ATRAKCYJNOŚĆ WALORÓW TURYSTYCZNYCH POLSKI DLA TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ

Ocena walorów turystycznych Polski z punktu widzenia ich atrakcyjności dla turystyki zagranicznej jest zadaniem bardzo trudnym. W tym wypadku mamy do czynienia z bardzo zróżnicowanymi grupami i jednostkami reprezentującymi różne kultury i pochodzącymi z krajów o bardzo różnym poziomie rozwoju oraz różnorodnych upodobaniach. W związku z tym pewne walory turystyczne Polski mogą być atrakcyjne dla części potencjalnych turystów, podczas gdy dla innej takiej wartości nie posiadają. Można jednak założyć, że do przyjazdu do Polski turystów zagranicznych skłaniają dwa zasadnicze cele. Po pierwsze jest to chęć poznania specyfiki naszego kraju, a więc najważniejszych najbardziej charakterystycznych pomników naszej historii, kultury narodowej oraz najciekawszych przejawów życia społecznego i kulturalnego współczesnej Polski. Drugim motywem jest chęć poznania tych osobliwości przyrody, zabytków itp., które stanowią walory turystyczne klasy międzynarodowej, a więc tych, które należą do unikalnych lub najcenniejszych obiektów tego typu w Europie lub na świecie

Pewną ocenę walorów turystycznych Polski z punktu widzenia turystyki zagranicznej zawierają opracowania B. Skibińskiej /29/ oraz M. Nalazka /19/. W obu wymienionych opracowaniach podstawą klasyfikacji walorów turystycznych stanowią motywy i cele podejmowanej podróży. W opracowaniach dotyczących walorów turystycznych Polski najczęściej stosowana jest klasyfikacja opracowana przez O. Rogalewskiego, która zakłada, że podróże turystyczne odbywane są głównie w trzech celach: dla wypoczynku i regeneracji sił, w celach poznawczych oraz dla uprawiania określonych zamiłowań. Kierując się tymi motywami O. Rogalewski wyróżnia trzy główne rodzaje walorów turystycznych:

- walory wypoczynkowe,
- walory krajoznawcze,
- walory specjalistyczne.

B. Skibińska rozszerza jeszcze ten podział o walory uzdrowiskowe traktując je jako czwarty podstawowy typ walorów turystycznych.

Przegląd walorów turystycznyh Polski pod kątem ich atrakcyjności dla turystyki zagranicznej został w niniejszym opracowaniu dokonany według klasyfikacji stosowanej w pracy pod redakcją T. Lijewskiego /17/:

1. Walory wypoczynkowe
2. Walory krajoznawcze
   a/ walory środowiska przyrodniczego
   b/ walory antropogeniczne
3. Walory specjalistyczne..

Należy podkreślić, że opracowanie to nie ma na celu dokonania pełnego przeglądu walorów turystycznych Polski, gdyż zostało to już zrobione w wielu pracach poświęconych temu tematowi. Chodzi tu tylko o przedstawienie tych walorów, które są lub mogą być przedmiotem zainsteresowania turystów zagranicznych jako elementu podaży turystycznej niezbędnego, poza zagospodarowaniem turystycznym i dostępnością komunikacyjną, w ocenie atrakcyjności turystycznej Polski dla turystyki zagranicznej.

II.1.1. Walory wypoczynkowe Polski

Ocena walorów wypoczynkowych Polski pod kątem ich atrakcyjności dla turystyki zagranicznej nie jest zadaniem łatwym, gdyż mamy tu do czynienna ze względnością ocen. Często spotyka się poglądy, że jest ona niewielka, szczególnie gdy porówna się wybrzeże Morza Bałtyckiego z wybrzeżem Morza Czarnego lub Adriatyku, a warunki uprawiania narciarstwa w Tatrach czy Beskidach z warunkami panującymi w Alpach. Porównanie takie zawsze wypadnie na korzyść tych drugich.

W Polsce potencjalne walory wypoczynkowe występują na powierzchni 145,3 tys. km^2 /566 obszarów/ i tereny te zajmują około 46,5 % terytorium kraju. Jest to powierzchnia znaczna, ale bardzo zróżnicowana pod względem rangi walorów oraz ich przydatności dla różnych form turystyki wypoczynkowej. Obszary najcenniejsze, a więc I - III kategorii w czterostopniowej skali obejmują około 83 tys. km^2 /patrz tablica 30/ czyli 26 % powierzchni Polski, w tym kategorii I tylko 3 %.

Tablica 30

Obszary z walorami wypoczynkowymi w strefach krajobrazowych

Strefa krajobrazowa	Obszary z walorami wypoczynkowymi w tys. km^2				
	I kat.	II kat.	III kat.	IV kat.	Razem
Nadmorska	0,7	1,1	3,2	1,9	7,0
Pojezierna	3,4	9,0	27,3	13,9	53,6
Nizinna	0,1	0,9	11,7	38,6	51,1
Wyżynna	0,1	1,5	6,8	4,7	13,1
Podgórska	6,2	4,7	6,3	3,3	20,5
Polska ogółem	10,5	17,2	55,3	62,4	145,3

Źródło: /11/

Najwięcej ich przypada na strefę pojezierną oraz na woj. koszalińskie, olsztyńskie, suwalskie, nowosądeckie, krośnieńskie, gdańskie i słupskie.

Trudności w ocenie walorów wypoczynkowych pogłębia fakt, że od lat siedemdziesiątych systematycznie zmniejsza się przestrzeń z walorami turystycznymi w Polsce, nastąpiło również znaczne obniżenie ich jakości na skutek procesów destrukcyjnych wywołanych działalnością gospodarczą. W latach tych powierzchnia obszarów z walorami wypoczynkowymi zmniejszyła się o 15 %, ilość wód przydatnych turystycznie o 20 %, a długość szlaków nadających się do wędrówek wodnych aż o 44 % /por. /23//. Do czynników wywołujących ogromne straty w walorach wypoczynkowych Polski należy zanieczyszczenie powietrza i wód powierzchniowych. Największe tereny z zanieczyszczonymi wodami występują w województwach: bydgoskim, gorzowskim, pilskim, poznańskim, słupskim i zielonogówskim. Ponad połowa takich obszarów leżących nad jezorami ma najwyższą - I i II kategorię. Ponadnormatywnym skażeniem powietrza objęte są przeważnie obszary o najniższej randze walorów, jedynie w województwach: wałbrzyskim i jeleniogórskim przeważają obszary I i II kategorii. Zanieczyszczenia atmosferyczne wpływają szczególnie niekorzystnie na szatę leśną, której zły stan można zaobserwować w 22 województwach. Szczególna degradacja występuje w obrębie 27 obszarów ekologicznego zagrożenia, gdzie 20 % powierzchni atrakcyjnej turystycznie zajmują tereny o najwyższych wartościach, bo I i II kategorii. Skupiają

się one w większości w województwach: elbląskim, gdańskim i jeleniogórskim. Szczególnie zagrożone są obszary położone nad Zatoką Gdańską, Zalewem Wiślanym i Szczecińskim, a także w Sudetach i Górach Świętokrzyskich. Ogólna powierzchnia zagrożonych obszarów z walorami wypoczynkowymi wynosi ponad 33 tys. km^2, co stanowi 23 % ich ogólnej powierzchni. Zatem rzeczywiste zasoby walorów wypoczynkowych Polski nie objęte zagrożeniami ekologicznymi wynoszą około 112 tys. km^2, co stanowi 36 % powierzchni kraju, z tego nie zagrożone obszary I-III kategorii obejmują 21 % terytorium Polski.

Przytoczone powyżej dane świadczą o tym, że tereny o walorach wypoczynkowych przydatne dla rozwoju turystyki pobytowej ulegają ciągłemu ograniczeniu.

Rozpatrując walory wypoczynkowe Polski pod kątem ich atrakcyjności dla turystyki zagranicznej należy pod uwagę brać tylko te obszary, które znajdują się poza strefą zagrożeń ekologicznych.

Walorów wypoczynkowych polskiego Wybrzeża zarówno ze względów klimatycznych, jak i dużego zanieczyszczenia wód Bałtyku nie można ustawić wysoko w skali międzynarodowej. Również zimowe walory wypoczynkowe naszych gór, włącznie z Tatrami, nie stanowią walorów bardzo atrakcyjnych dla turystów zagranicznych, szczególnie z krajów II obszaru płatniczego. Niemniej jednak zarówno letnie walory wypoczynkowe Wybrzeża, szczególnie odcinków mniej

zanieczyszczonych, jak i zimowe terenów górskich stanowią strakcję dla turystów z krajów sąsiednich oraz Węgier.

Obszarem o największej atrakcyjności dla turystyki zagranicznej z punktu widzenia walorów wypoczynkowych jest niewątpliwie pas pojezierzy, które stawiane są bardzo wysoko w skali międzynarodowej. W porównaniu z innymi pojezierzami w Europie są one cieplejsze, bardziej urozmaicone krajobrazowo oraz naturalne przerodniczo, a także stosunkowo łatwo dostępne. Powinny one stanowić cel dłuższych przyjazdów wypoczynkowych turystów zagranicznych do Polski. Jednak w tym bezcennym w skali europejskiej regionie turystycznym coraz większe obszary z walorami wypoczynkowymi są objęte zagrożeniami ekologicznymi, w tym coraz większe odcinki szlaków dla wędrówek wodnych, kajakowych oraz żeglarskich. Aktywizacja turystyki zagranicznej na terenach pojezierzy może stanowić konkretną, bo wymierną w dewizach kontrpropozycję dla polityki ich wielkoprzemysłowego rozwoju, która może spowodować nieobliczalne szkody w środowisku przyrodniczym tego unikalnego obszaru.

O wyraźnym zainteresowaniu tymi obszarami ze strony cudzoziemców świadczą wyniki ankiety przeprowadzonej w 1985 roku wśród turystów zagranicznych z II obszaru płatniczego[1/], którzy na pytanie o tereny preferowane przy ponownym odwiedzeniu Polski wyraźnie wskazują na tereny pojezierne.

1/ por. /21/

Wiele walorów środowiska przyrodniczego występujących w strefie pojezierzy na rangę międzynarodową. Ich bogactwo pozwala wydzielić 23[2/]. obszary z walorami wypoczynkowymi atrakcyjne dla obcokrajowców i zajmujące powierzchnię 4,6 tys. km^2, co stanowi 4,5 % ogólnej powierzchni pojezierzy w granicach geograficznych. Najwięcej takich terenów znajduje się w województwach: olsztyńskim i suwalskim.

W pracy pod redakcją T. Lijewskiego "Geografia turystyczna Polski" /17/ wyznaczone zostały obszary o najwyższych walorach wypoczynkowych z punktu widzenia walorów widokowych krajobrazu. Największą wartość mają obszary o krajobrazie naturalnym oraz zbliżonym do niego. Główne obszary krajobrazi naturalnego w Polsce to:

- w strefie pojeziernej:

1. Zalew Szczeciński z przyległymi obszarami leśnymi /Puszcza Wkrzańska, Puszcza Goleniowska/,
2. Pojezierze Myśliborskie,
3. Pojerzierze Drawskie,
4. Pojezierze Kaszubskie z Borami Tucholskimi,
5. Pojezierze Iławskie,
6. Pojezierze Olsztyńskie,

2/ por. /41/

7. Kraina Wielkich Jezior z Puszczą Piską,

8. Pojezierze Lubuskie z Puszczą Rzepińską,

9. Puszcza Notecka

- w strefie nizin:

1. Puszcza Knyszyńska i Białowieska,

2. doliny rzeczne Narwi, Biebrzy i Bugu,

3. Puszcza Kurpiowska,

4. tereny nad środkową Wartą i Pilicą,

5. Bory Dolnośląskie,

6. obszary leśno - stawowe Kotliny Milickiej,

7. Bory Stobrawskie,

8. Puszcza Solska,

- w strefie wyżynnej:

1. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska,

2. Góry Świętokrzyskie,

3. Roztocze,

- w strefie górskiej:

1. wyższe partie Sudetów /m.in. Karkonosze, Góry Sowie, Grupa Śnieżnika, Góry Bielskie i Góry Złote/

2. wyższe partie Karpat /m.in. Beskig Śląski, Żywiec, Tatry, Pieniny, Gorce, Beskid Sądecki, Beskid Niski, Bieszczady/,

- w strefie krajobrazu nadmorskiego:

1. niektóre tereny Pobrzeża Szczecińskiego /m.in. Woliński Park Narodowy/,

2. Pobrzeże Słowińskie /m.in. Słowiński Park Narodowy/.

Powyżej wymienione obszary o największych walorach widokowych będące zwartymi obszarami krajobrazu naturalnego stanowią niewątpliwie atrakcjęmogącą przyciągnąć do naszego kraju turystów zagranicznych. Ponadto atrakcją dla turystów zarówno z I, jak i II obszaru płatniczego stanowić mogą obszary o harmonijnym krajobrazie rolniczym z nalowniczą mozaiką pól, łąk i lasów, co jest już rzadkością w skali Europy ze względu na inne sposoby gospodarowania. Stąd pobyty wypoczynkowe na terenach wiejskich stanowić mogą bardzo atrakcyjną propozycję dla turystów zagranicznych.

II.1.1.1. Walory uzdrowiskowe

Warunkiem przydatności środowiska przyrodniczego dla celów leczniczych i profilaktycznych są wysokie walory krajobrazowe i naturalne czynniki lecznicze, w tym także

korzystne właściwości bioklimatyczne. Podstawę rozwoju funkcji uzdrowiskowej stanowią wody mineralne, torfy lecznicze /peloidy/ zwane borowinami oraz lecznicze właściwości klimatu. Największe jednak znaczenie dla lecznictwa uzdrowiskowego mają wody mineralne. Główne obszary balneologiczne Polski to: sudecki, karpacki, nidziański, pomorsko-kujawski i nadmorski. Na obszarze Polski znajduje się obecnie 36 istniejących miejscowości uzdrowiskowych oraz 112 potencjalnych miejscowości uzdrowiskowych. Prawnie uznanych za lecznicze jest 77 złóż wód mineralnych. Większość źródeł leczniczych występuje na obszarze górskich, szczególnie dużo w Beskidzie Sądeckim. Znaczne zagrupowanie źródeł wiąże się z Karkonoszami I Górami Izerskimi oraz Kotliną Kłodzką. Prawnie uznanych za lecznicze jest również 10 złóż peloidów w miejscowościach: Hala Izerska, Jakuszyce, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Ludzicko, Podemszczyzna, Podlas, Rudołtowice i Wieniec.

Potenojalne walory uzdrowiskowe Polski, podobnie jak walory wypoczynkowe ogółem podlegają stopniowej degradacji spowodowanej de gradację środowiska naturalnego. W Polsce 23[1/] uzdrowiska są zagrożone utratą walorów leczniczych. Stwierdzone zanieczyszczenia złóż mineralnych

---

1/ por. /23/.

występują w Nałęczowie, Szczawnie-Zdroju, Rymanowie-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju i Busku-Zdroju. Większość uzdrowisk polskich cechuje zły stan sanitarny. We wszystkich uzdrowiskach statutowych i w rozwoju przekroczona jest dopuszczalna norma zapylenia i zasiarczania powietrza, a 12 uzdrowisk nie posiada oczyszczalnia ścieków. Do najbardziej zagrożonych należą uzdrowiska górnośląskie i niektóre sudeckie, zwiększa się również zagrożenie uzdrowisk kujawskich /Inowrocław, Ciechocinek, Wieniec-Zdrój/. W podobnej sytuacji są uzdrowiska krakowskie oraz nadmorskie, zwłaszcza Świnoujście. Do stosunkowo zdrowych można zaliczyć uzdrowiska karpackie w województwach: nowosądeckim i krośnieńskim. W związku z degradacją środowiska walory uzdrowiskowe Polski ulegają ciągłym ograniczeniom.

Taki stan polskich uzdrowisk powoduje stosunkowo niewielką ich popularność za granicą. Turyści zagraniczni przyjeżdżający do Polskich uzdrowisk z krajów kapitalistycznych wywodzą się głównie ze środowiska polonijnych, a ich liczba w 1987 roku wynosła zaledwie 460 osób. Jak widać nie jest to liczna grupa. Najczęściej odwiedzane przez kuracjuszy zagranicznych są uzdrowiska w Ciechocinku Kołobrzegu, Krynicy i Busku-Zdroju. Niewielka liczba

kuracjuszy zagranicznych w polskich uzdrowiskach jest wynikiem ich słabego zagospodarowania i wyposażenia w odpowiednie urządzenia niezbędne dla prowadzenia kuracji. Niedostateczna jest też baza noclegowa o odpowiednim standardzie, dokuczliwy jest także brak bazy towarzyszącej, zarówno rozrywkowej, jak i sportowo-rekreacyjnej pozwalającej wypełnić kuracjuszom czas wolny od leczenia.

II.1.2. Walory krajoznawcze

Ocena walorów krajoznawczych Polski jest przedmiotem zainteresowania wielu autorów[1/]. Stąd nie jest zadaniem niniejszej pracy przeprowadzenie jej po raz kolejny. Celem jej jest zaprezentowanie tych walorów krajoznawczych Polski, które mogą stać się lub są atrakcyjne dla turystów zagranicznych odwiedzających nasz kraj.

Za walor krajoznawczy uważa się obiekt materialnylub przejaw kultury duchowej stanowiący przedmiot zainteresowania turystów. Może to być forma przyrodnicza pochodzenia naturalnego bądź antropogeniczna, będąca wynikiem działalności człowieka.

1/ por. np. /14/, /17/, /24/.

W literaturze najczęściej spotyka się następujący podział walorów krajoznawczych[2/]:

1. Walory krajoznawcze środowiska przyrodniczego:

   - ukształtowanie bez jakiejkolwiek ingerencji człowieka /osobliwości flory, fauny, skałki i grupy skał, wąwozy, doliny, przełomy rzeczne, jaskinie i groty, głazy narzutowe i inne obiekty geologiczne/;

   - utworzone przez człowieka /parki zabytkowe, muzea i zbiory przyrodnicze, ogrody botaniczne i zoologiczne/;

   - takie, gdzie ingerencja człowieka występuje w stopniu nie wpływającym na charakter i znaczenie samego waloru /parki narodowe, parki krajobrazowe, punkty widokowe/.

2. Walory antropogeniczne, będące wynikiem działalności człowieka:

   - muzea i rezerwaty archeologiczne;

   - muzea etnograficzne, skanseny, ośrodki twórczości ludowej;

   - zabytki architektury i budownictwa,

   - muzea sztuki i zbiory artystyczne,

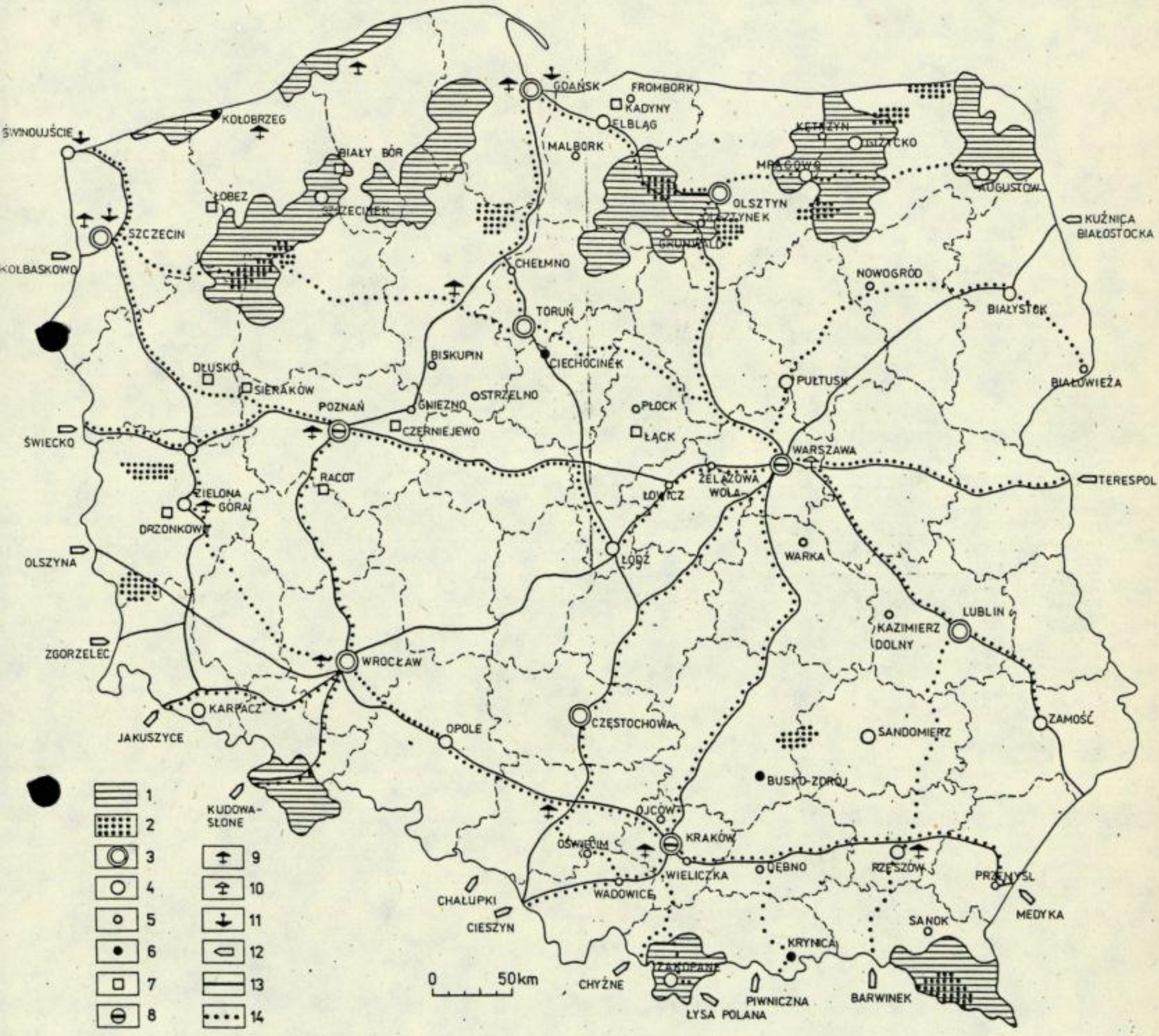
2/ por. /14/, /17/, /24/

- muzea biograficzne,
- muzea specjalistyczne i obiekty unikalne,
- obiekty historyczno-wojskowe,
- miejsca i muzea martyrologii,
- zabytki działalności gospodarczej i techniki,
- współczesne imprezy kulturalne,
- miejsca kultu pielgrzymkowego.

Z badań wykonanych w ramach "Przestrzennego programu zagospodarowania turystycznego Polski do 1995 roku"[1/] wynika, że obszary z walorami krajoznawczymi zajmują powierzchnię 95 tys. km^2 czyli prawie 30 % powierzchni kraju, z czego na bardzo atrakcyjne przypada 41 tys. km^2. Walory środowiska przyrodniczego występują na obszarze 49 tys. km^2. Udział obszarów wartościowych dla krajoznawstwa jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych województwach - od braku takich obszarów w województwach: łódzkim i radomskim do ponad 90 % partycypacji w powierzchni województw: nowosądeckiego, bielskiego, wałbrzyskiego i krakowskiego.

W celu usystematyzowania miejscowości krajoznawczych w Polsce zostały one podzielone na trzy grupy zależnie od stopnia atrakcyjności, z tego dwie pierwsze posiadają znaczenie międzynarodowe[2/].

1/ por. /23/
2/ por. /17/



1 - główne obszary aktywizacji, 2 - ważniejsze tereny łowieckie, 3 - główne węzły obsługi, 4 - pozostałe węzły obsługi, 5 - inne miejscowości o najwyższej atrakcyjności krajoznawczej, 6 - uzdrowiska wyspecjalizowane w obsłudze cudzoziemców, 7 - ośrodki jeździeckie, 8 - ośrodki kongresowe, 9 - lotniska krajowe, 10 - lotniska międzynarodowe, 11 - pasażerskie porty morskie, 12 - główne przejścia graniczne, 13 - drogi międzynarodowe, 14 - główne trasy wędrówek krajoznawczych

Rys.13 Obszary aktywizacji dla turystyki przyjazdowej do Polski

Źródło: Przestrzenna polityka turystyczna 1986-1995 pod red.A.Jagusiewicza
Instytut Turystyki, W-wa 1986

W I grupie znalazło się 6 dużych zgrupowań obiektów krajoznawczych z dominacją walorów antropogenicznych. Są to następujące centra krajoznawcze: Gdańsk, Kraków, Poznań, Toruń, Warszawa, Wrocław. Natomiast w II grupie znalazło się 126 miejscowości, w których występują mniejsze zgrupowania zabytków architektury oraz pojedyńcze obiekty różnego rodzaju walorów[1/].

O atrakcyjności walorów środowiska przyrodniczego Polski decyduje przede wszystkim duże zróżnicowanie ukształtowania powierzchni przebiegających równoleżnikowo obszarów: Nizin Nadbrzeżnych, Pasa Pojezierzy, Pasa Nizin, Starych Gór i Wyżyn, Kotlin Podkarpackich i Karpat. Obszary te dzielą się z kolei na kilkadziesiąt mniejszych jednostek krajobrazowych. Ta różnorodność typów krajobrazu jest jednym z głównych walorów krajoznawczych środowiska przyrodniczego Polski.

Spośród walorów przyrodniczych naszego kraju na utworzonej przez UNESCO liście rezerwatów biosfery czyli najcenniejszych obszarów dla celów badawczych, wychowawczych, kształceniowych na świecie znalazły się cztery obszary chronione na terenie Polski: parki narodowe; Białowieski, Słowiński i Babiogórski oraz rezerwat przyrody Jezioro Łuknajno. Ponadto konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, również pod egidą UNESCO objęła Grotę Kryształową w Wieliczce.

1/ por. /17/

Tereny o walorach przyrodniczych szczególnie atrakcyjnych dla turystów zagranicznych zostały uznane w przestrzennym planie zagospodarowania kraju[1/] jako główne obszary aktywizacji dla turystyki zagranicznej to:

- w strefie nadmorskiej:
  - Pobrzeże Słowińskie
- w strefie pojeziernej:
  - Pojezierze Drawskie,
  - Pojezierze Wałeckie,
  - Pojezierze Kaszubskie,
  - Pojezierze Iławskie,
  - Wielkie Jeziora Mazurskie,
  - Pojezierze Suwalskie,
  - Puszcza Augustowska,
  - Kotlina Biebrzańska
- w strefie górskiej:
  - Kotlina Kłodzka,
  - Tatry,
  - Biszczady.

Obszary te poza atrakcyjnymi walorami krajoznawczymi środowiska przyrodniczego posiadają również bardzo wysokie walory wypoczynkowe oraz specjalistyczne dla turystyki kwalifikowanej.

1/ Przestrzenny Plan Zagospodarowania Kraju, CUP, 1989

Do grupy walorów antropegenicznych, zwanych również walorami kulturalnymi zaliczane są obiekty materialne, oraz elementy ściśle związane z życiem, pracą oraz działalnością kulturalną człowieka i przez niego wytworzone. Wśród obiektów antropogenicznych wiodącą rolę mają zabytki architektury i budownictwa. Należą one do najbardziej popularnych walorów krajoznawczych, a w przypadku nagromadzenia cennych obiektów decydują o najwyższej atrakcyjności danej miejscowości. Z punktu widzenia turystyki zagranicznej największą atrakcyjności cieszą się centra turystyki krajoznawczej będące również głównymi węzłami obsługi zagranicznego ruchu przyjazdowego. Należy tu wymienić: Warszawę, Kraków, Szczecin, Gdańsk, Poznań, Wrocław oraz Lublin i Częstochowę.

Spośród walorów kulturalnych jako najbardziej atrakcyjne dla turystyki zagranicznej można wymienić:

- muzea i rezerwaty archeologiczne - osada obronna ludności kultury łużyckiej w Biskupinie oraz grodzisko stanowiące niegdyś rezydencję Bolesława Chrobrego na Ostrowie Lednickim,

- muzea etnograficzne i skanseny - przejawy tradycyjnej kultury ludowej stanowią znaczący walor krajoznawczy

dla turystyki zagranicznej. Szczególnie interesujące są te regiony, w których zachowały się przejawy tradycyjnej kultury ludowej: Podhale, Śląsk Cieszyński, okolice Łowicza i Kurpie. Dorobek kultury ludowej jest zabezpieczony w skansenach i muzeach etnograficznych. Szczególnie atrakcyjne to: Kurpiowski Park Etnograficzny w Nowogrodzie, skanseny w Olsztynie, Sanoku i Opolu-Bierkowicach oraz ośrodki kultury ludowej w Zalipiu i Chochołowie.

- zabytki architektury i budownictwa - tego typu walory cieszą się największym zainteresowaniem turystów. W Polsce do grupy "O" najwyższej wartości historycznej czy naukowej w skali światowej i one właśnie stanowić mogą przedmiot największego zainteresowania turystów zagranicznych. Znaczna ich część jest skoncentrowana w wymienionych wcześniej centrach krajoznawczych. Ponadto na uwagę turystów zagranicznych zasługują staromiejskie zespoły urbanistyczne, które ze względu na ich wartość można zaliczyć do światowego dziedzictwa kultury. Należą do nich: Kraków, Płock, Sandomierz, Zamość, których rewaloryzację podjęto w minionym 20-leciu oraz Lublin, Przemyśl, Toruń i Wrocław. O atrakcyjności poszczególnych

obiektów architektonicznych dla turystyki zagranicznej decyduje nie tylko ich wartość zabytkowa, ale również ich położenie w stosunku do tras turystycznych, usytuowanie w krajobrazie oraz zagospodarowanie i przystosowanie do zwiedzania oraz udostępnienie wnętrz z ewentualną ekspozycją zabytków ruchomych.

- muzea biograficzne -w miejscowościach związanych z wielkimi ludźmi, np. Frombork - miasto związane z życiem M. Kopernika, Żelazowa Wola - miejsce urodzenia F. Chopina, Warka - miejsce urodzenia K. Pułaskiego.

- muzea specjalistyczne - gromadzące przedmioty rzadkie i unikalne, co wzmaga ich atrakcyjność. Cieszą się one powodzeniem u turystów zagranicznych, którzy dzięki nim mogą zaspokoić swoje zainteresowania hobbystyczne. Jako szczególnie atrakcyjne można wymienić Muzeum Gnomonomiczne w Jędrzejowie posiadające ogromny zbiór zegarów, Muzeum Powozów w Łańcucie oraz muzea kolejek wąskotorowych. Istotną uciążliwością dla przyjeżdżających z zagranicy miłośników kolejnictwa stanowi niezrozumiały zakaz fotografowania obiektów kolejowych w Polsce, a dotyczy on niestety również obiektów zabytkowych i kolejek wąskotorowych.

- zabytki działalności gospodarczej i techniki - są one dla turystów interesujące jako przykłady dawnych osiągnięć lub ilustracja określonych epok i różnych dziedzin rozwoju gospodarczego Polski. Do szczególnie atrakcyjnych dla turystyki zagranicznej zaliczyć można: kopalnię soli w Wieliczce, śluzy na Kanale Augustowskim, muzeum przemysłu naftowego w Bóbrce oraz kopalnię z okresu neolitu w Krzemionkach Opatowskich.

- współczesne imprezy kulturalne - nie są one typowym walorem krajoznawczym, gdyż nie są dostępne stale, a czas ich trwania wynosi w zasadzie od kilku do kilkunastu dni. Jednak ich walor turystyczny jest bardzo silny, szczególnie gdy związane są z sezonem turystycznym oraz określonym regionem turystycznym. Turystów zagranicznych przyciągają najczęściej imprezy o charakterze międzynarodowym, takie jak: Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Festiwal Muzyski Współczesnej "Warszawska Jesień", Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jazzowej "Jazz Jamboree", Konkursy Chopinowskie w Warszawie czy Międzynarodowe Konkursy Skrzypcowe im. H. Wieniawskiego w Poznaniu. Ponadto turystów ze środowisk polonijnych przyciągają do kraju imprezy organizowane specjalnie dla nich, jak np. Igrzyska Polonijne, Festiwal Chórów Polonijnych itp.

- miejsca kultu religijnego - rangę międzynarodową jako cel pielgrzymek ma przede wszystkim Sanktuarium Maryjne w Częstochowie. Spośród miejsc kultu religijnego cieszących się zainteresowanim turystów zagranicznych wymienić należy również klasztor w Niepokalanowie jako miejsce związane z osobą św. Maksymiliana Kolbe oraz Wadowice, miejsce urodzenia papieża Jana Pawła II.

Do walorów krajoznawczych można zaliczyć również walory etniczne. W turystyce przyjazdowej do Polski mają one dość duże znaczenie. Znaczny udział turystów z RFN w przyjazdach ogółem, a szczególnie w przyjazdach w celach prywatnych decyduje o ich rozmieszczeniu terytorialnym. Jak wynika z danych oraz map przedstawionych w I części pracy przyjazdy te koncentrują się głównie na terenach Ziem Zachodnich i Północnych. O takich kierunkach ruchu przyjazdowego z RFN decydują związki etniczne z tymi terenami, a szczególnie z terenem Górnego i Dolnego Śląska. Obszary te są atrakcyjne często jako miejsca urodzenia samych przyjeżdżających lub ich rodziców.

Podobny motyw przyświeca przyjazdom obcokrajowców narodowości żydowskiej. Przed II wojną światową Polskę zamieszkiwała największa liczba ludności żydowskiej w Europie i w związku z tym ziemie polskie są miejscem urodzenia wielu przyjeżdżających lub ich przodków. Ponadto

odwiedzane są również miejsca zagłady Żydów. Do miejsc szczególnie często odwiedzanych przez osoby narodowości żydowskiej należy wymienić: Warszawę, Łódź, Lublin jako duże skupiska ludności żydowskiej przed wojną oraz obozy zagłady: Oświęcim i Treblinkę.

II.1.3. Walory specjalistyczne

Korzystanie z walorów specjalistycznych wymaga specjalnych umiejętności technicznych, odpowiedniego przygotowania sprawnościowego i teoretycznego, często potwierdzonych odpowiednim dokumentem kwalifikacji formalnych. W związku z tym nie jest nimi zainteresowany masowy ruch turystyczny, a tylko mniej liczne grupy. Walory specjalistyczne tkwią w środowisku przyrodniczym, które już zostało poddane ocenie w aspekcie przydatności dla turystyki wypoczynkowej i krajoznawczej.

Z punktu widzenia zagranicznej turystyki przyjazdowej największe znaczenie mają walory myśliwskie oraz jeździeckie.

Walory myśliwskie Polski są bardzo atrakcyjne dla turystów zagranicznych, zwłaszcza z krajów II obszaru płatniczego. Wpływy z polowań stanowią istotną pozycję we wpływach dewizowych z turystyki zagranicznej. Łowiska

znajdują się na terenie niemal całego kraju, jednak do najbogatszych w zwierzynę łowną nelaeżą obszary północnowschodniej Polski obejmujące teren województw: olsztyńskiego, suwalskiego, białostockiego i łomżyńskiego, a także rejon pojezierzy: Pomorskiego i Wielkopolskiego. Polowania dla turystów zagranicznych organizowane przez PP "Orbis" odbywają się we wszystkich dopuszczonych do tego celu obwodach łowieckich.

Do walorów myśliwskich Polski dla turystów zagranicznych, poza dobrymi terenami łowieckimi, należy zaliczyć również możliwość pozyskania trofeów, które oceniane według kryteriów Międzynarodowej Rady Łowieckiej /CIC/ zajmują wysokie lokaty i uzyskują medale na światowych wystawach łowieckich. Są one dobrą reklamą dla walorów myśliwskich naszego kraju. Należy jednak zaznaczyć, że ilość walorów myśliwskich jest ograniczonw wobec konieczności zachowania równowagi biologicznej wśród zwierzyny oraz zapewnienia odpowiedniej reprodukcji jej pogłowia.

Wśród gości zagranicznych jest wielu amatorów jazdy konnej. Walory jeździeckie odpowiednie sla turystyki zagranicznej posiadają stadnicy koni wyposażone w odpowiednią bazę recepcyjną, sprzęt oraz tereny jeździeckie w najbliższej okolicy.

Ośrodki jeździeckie specjalizujące się w obsłudze cudzoziemców znajdują się w: Białym Borze, Łobezie, Racocie, Czerniejewie, Sierakowie, Dłusku, Drzonkowie, Łącku oraz Kadynach.

Poza pobytami w ośrodkach jeździeckich atrakcją dla turystów zagranicznych są międzynarodowe aukcje koni odbywające się w Jaowie Podlaskim, Bogusławicach oraz Książu.

Rozdział II.2.

ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE POLSKI DLA OBSŁUGI ZAGRANICZNEGO RUCHU TURYSTYCZNEGO

Omówione w poprzednim rozdziale walory turystyczne Polski stanowią tylko jeden z elementów podaży turystycznej naszego kraju. Drugim zasadniczym elementem umożliwiającym korzystanie z nich jest zagospodarowanie turystyczne. Jest ono w oczach przeciętnego turysty miernikiem atrakcyjności turystycznej kraju. Składają się nanie: baza noclegowa, baza gastronomiczne oraz baza towarzysząca.

W recepcji zagranicznego ruchu turystycznego podstawową rolę odgrywa baza noclegowa, w tym przede wszystkim hotele. Hotelarstwo dostarcza środków finansowych przeznaczonych na rozwój różnych dziedzin życia., a wpływy dewizowe umożliwiają m.in. organizowanie zagranicznej turystyki wyjazdowej, zakup nowoczesnych urządzeń i technologii, w tym również import obiektów hotelowych. Dochody z takiej działalności są dla wielu krajów /np. Austrii, Hiszapanii, Szwajcarii/ czynnikiem równoważącym bilans płatniczy.
W Polsce przez wiele lat nie doceniano możliwych do osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z rozwoju turystyki zagranicznej, szczególnie z obsługi ruchu turys-

tycznego z krajów II obszaru płatniczego. W związku z tym wystąpiły znaczne opóźnienia w rozwoju bazy turystycznej. Stare hotele zostały zniszczone działaniami wojennymi, z dawnej ich elegancji pozostały tylko nieznaczne elementy. Hotele te odnawiane i modernizowane przetrwały do obecnych lat. Jednak tylko nieliczne z nich spełniają wymagania odpowiadające obecnemu stadium rozwoju turystyki.

Jeszcze do 1970 roku w Polsce jako jednym z nielicznych krajów budowane były hotele z pokojami bez łazienek.

Wspomaniane braki ilościowe bazy hotelowej i olbrzymie opóźnienia krajowych przedsiębiorstw budowlanych w realizacji inwestycji hotelowych, niski standard budowanych hoteli w porównaniu z potrzebami zagranicznego ruchu turystycznego, zdecydowały o konieczności szukania nowych form, metod i systemów budowy oraz finansowania inwestycji hotelowych. Rozwiązanie tych problemów miał stanowić tzw. import inwestycyjny budownictwa hotelowego realizowany przez kredyt dewizowy w latach siedemdziesiątych. W wyniku tych działań wybudowano hotele o nowoczesnym potencjale usługowym, znacznie wyższym niż w latach 1945-70. W ramach tego programu wybudowanych zostało wiele obiektów hotelowych, które zasiliły głównie bazę noclegową, będącą w gestii "Orbisu". W latach 70-tych wybudowano w Polsce 26 nowych hoteli, z 10,5 tys. łóżek i 6,7 tys. miejsc w restauracjach i kawiarniach, co

podwoiło stan posiadania tego przedsiębiorstwa. Koszt inwestycji wyniósł 450 mln $ i wszystkie obiekty spłaciły się przed umówionym terminem 8,5 lat. Najszybciej spłaciły się hotele:"Solec" w Warszawie /3 lata/ oraz "Forum" /5 lat/.

Część z wybudowanych wówczas hoteli włączona została do międzynarodowych systemów hotelowych: "Intercontinental" "Novotel", "Holiday Inn". Od tego czasu notowano pewien zastój w hotelarstwie, szczególnie jeśli chodzi o hotele o najwyższym standardzie, dla potrzeb turystyki zagranicznej. W związku z tym w ostatnich latach nastąpił wyraźny deficyt bazy noclegowej dla turystyki zagranicznej, co w dużym stopniu ogranicza jej możliwości rozwojowe, szczególnie turystyki z II obszaru płatniczego. Coraz wyraźniej odczuwa się konieczność budowy szeregu obiektów hotelarskich, szczególnie w regionach odczuwających ich brak bardzo dotkliwie. Istnieje deficyt nie tylko bazy noclegowej o wysokim standardzie /hotele cztero - i pięciogwiazdkowe/ dla zamożniejszych turystów. Równie mocno odczuwany jest brak tańszej bazy o niższym standardzie dla mniej zamożnych turystów. Obniżenie standardu nie może się

tu jednak wiązać z gôrszym stanem sanitarno-higienicznym obiektów, jako że jest to jeden z podstawowych warunków, jaki musi być spełniony przy przyjmowaniu turystów zagranicznych i nie tylko.

Obok noclegu ważną rolę w obsłudze zagranicznego turysty odgrywają usługi gastronomiczne. W nieniejszym rozdziale omówiony zostanie ogólnie poziom i struktura bazy gastronomicznej bez wydzielenia bazy dla obsługi ruchu zagranicznego, jako że w Polsce baza taka nie istnieje. Turyści zagraniczni korzystają na ogół z bazy ogólnodostępnej, z której korzystają również turyści krajowi oraz stali mieszkańcy. W związku z tym o poziomie usług gastronomicznych świadczonych turystom zagranicznym decyduje ich ogólny poziom w naszym kraju.

II.2.1. Baza noclegowa Polski

W 1988 roku bazę noclegową Polski tworzyło 360,1 tys. miejsc noclegowych w ok. 4 tys. obiektów turystycznych oraz 482,7 tys. miejsc noclegowych w 5690 obiektach wczasowo-wypoczynkowych. Miejsca całoroczne w obiektach turystycznych stanowiły 42,7 %, a w obiektach wczasowo-wypoczynkowych tylko 23,2 %. Bazę noclegową w Polsce

charakteryzują niskie jakościowo standardy użytkowe. W najwyższej III kategorii i poza nią znajduje się ponad 45 % obiektów i prawie tyleż miejsc noclegowych. Według informacji WTO za 1985 rok w Polsce liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców wynosiła 1,4, na Węgrzech 6,4, a w Grecji 33,8. Przytoczone wskaźniki świadczą o dużym nnedostatku bazy noclegowej w Polsce w porównaniu z innymi krajami.

Wielkość i struktura miejsc noclegowych w obiektach turystycznych według rodzajów obiektów w 1988 roku przedstawiała się następująco:

Tablica 31.

Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w Polsce /stan na 31.07.1988/

tys.

Wyszczególnienie	Liczba miejsc noclegowych	Udział proc. w ogól'liczbie miejsc
Obiekty turystyczne ogółem	360,1	100,0
Hotele	52,3	14,5
Motele	2,0	0,6
Pensjonaty	7,4	2,1
Domy wycieczkowe	32,3	9,0
Schroniska	4,4	1,2
Pokoje gościnne uspoł.	7,2	2,0
Pokoje gościnne pryw.	58,8	16,3
Zespoły ogólnodostępne domków turystycznych	22,1	6,1
Kempingi	47,3	13,1
Pola biwakowe	70,9	19,7
Schroniska młodzieżowe	41,0	11,4
Inne obiekty	14,3	4,0

Źródło: Turystyka i wypoczynek w 1988 roku, GUS Warszawa 1989

Jak wynika z powyższego zestawienia miejsca noclegowe w obiektach o stosunkowo wysokim standardzie stanowią niewielki procent ogółu miejsc w bazie turystycznej /hotele - 14,5 %/. Również obiekty mieszczące się w kategorii "hotele" prezentują bardzo zróżnicowany poziom.

Tablica 32.

Obiekty hotelowe w Polsce /stan na 31.07.88/

Wyszczególnienie		Liczba obiektów	Liczba miejsc noclegowych
Ogółem		458	52296
w tym:	kategoria xxxxx	1	585
	kategoria xxxx	50	18576
	kategoria xxx	103	12610
	kategoria xx	221	16634
	kategoria x	83	3891

Źródło: Turystyka i wypoczynek w 1987 roku, GUS Warszawa 1989.

Miejsca noclegowe w hotelach o najwyższym standardzie, mieszczące się w kategoriach pięcio- i czterogwiazdkowych stanowią 37 % ogółu miejsc hotelowych w Polsce. Są one niemal w całości własnością PP "Orbis". Stąd to właśnie przedsiębiorstwo dysponuje najlepszą w Polsce bazą dla obsługi gości zagranicznych, szczególnie z II obszaru płatniczego.

Na liście zatytułowanej "World ' s 200 largest Hotel Chains" ogłaszanej co roku w wydawnictwie "Hotels and Restaurants International" "Orbis" zajmuje 45-te miejsce z liczbą pow. 10 tys. pokoi w 54 hotelach. Ponadto część hoteli "Orbisu" należy do międzynarodowych łańcuchów hotelowych.

Do łańcucha hotelowego Intercontinental należą trzy hotele - Victoria Intercontinental w Warszawie oraz dwa hotele Forum w Warszawie i Krakowie przeznaczone dla nieco powyżej średniozamożnego turysty oraz byznesmena. Dwa hotele należą do łańcucha Holiday Inn to Holiday Inn w Krakowie oraz Warszawie. Sześć hoteli typu Novotel należą do łańcucha ACCOR. Są to Novotele zlokalizowane w Warszawie, Gdańsku, Olsztynie, Poznaniu, Sosnowcu i Wrocławiu.

Poza hotelami "Forum" w Krakowie oraz Holiday Inn w Warszawie wszystkie wymienione obiekty zostały wybudowane w latach siedemdziesiątych. Są one własnością państwa polskiego, zarządzane przez PP "Orbis" według obowiązujących w Polsce przepisów, natomiast na mocy umów zawartych przez "Orbis" na czas określony z możliwością wypowiedzenia lub przedłużenia należą do poszczególnych łańcuchów hotelowych.

Przynależność polskich hoteli do łańcuchów hotelowych polega n a czterech elementach:

1/ korzystaniu z nazwy hotelu i znaków firmowych,

2/ korzystaniu z doradztwa organizacyjno-eksploatacyjnego oraz szkoleniu personelu,

3/ korzystaniu z kanałów reklamowo-informacyjnych - zamieszczanie informacji o hotelach oraz o walorach miasta i kraju w folderach, materiałach informacyjnych zawierających ceny i warunki rezerwacyjne,

4/ włączeniu hoteli do systemu rezerwacji komputerowej.

Za wyżej wymienione usługi hotele płacą prowizję, której wysokość jest uzależniona od stopnia wykorzystania miejsc. Pod karą utraty koncesji hotele należące do określonego łańcucha są zmuszone do sprostania bardzo ostrym wymogom jakościowym.

Przynależność polskich hoteli do łańcuchów hotelowych przynosi dwie zasadnicze korzyści: po pierwsze, wejście na światowy rynek turystyczny, a po drugie zmuszenie ich do podniesienia jakości świadczonych usług, a tym samym podciągnięcie do pewnego poziomu również innych hoteli, nie należących do światowych systemów hotelowych.

Jednak nawet w renomowanych hotelach, a tym bardziej w obiektach niższej kategorii widoczne są skutki istniejącego od kilku lat kryzysu, co odbija się na pogorszeniu standardu świadczonych usług. Jest to tym bardziej odczuwalne, że standardy światowe, a tym samym wymogi jakościowe poszczególnych łańcuchów hotelowych, są coraz wyższe. Kryzys gospodarczy przejawia się w polskim hotelarstwie trudnościami z nabyciem szeregu artykułów technicznych i surowców spożywczych. Różnice te są widoczne również w porównaniu ze stanem z lat siedemdziesiątych, kiedy to import budownictwa hotelowego, sprzętu, technologii i artykułów spożywczych spowodował, że w wielu obiektach osiągnięty został międzynarodowy standard usług hotelarskich. Spadek poziomu usług, jaki nastąpił po 1980 roku wiązał się również z turdnościami finansowymi w zakresie możliwości importu części zamiennych i surowców, co w połączeniu ze stopniową dekapitalizacją bazy wybudowanej ponad 10 lat temu, stało się zjawiskiem bardzo niekorzystnym dla recepoji zagranicznego ruchu turystycznego.

Niedostatek bazy noclegowej o odpowiednim standardzie jest obecnie jedną z głównych barier rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski, Wobec już istniejącego deficytu miejsc noclegowych, szczególnie w okresie sezonz turysty-

cznego, niezbędne jest zbudowanie szeregu obiektów hotelowych, przede wszystkim w Warszawie i Krakowie, ponieważ miasta te leżą na trasach podróży znacznej części turystów zagranicznych. Istnieje również potrzeba budowy niewielkich obiektów noclegowych oraz gastronomicznych o dobrym średnim poziomie usytuowanych w atrakcyjnych turystycznie miejscowościach. Mogłyby one powstać m.in. w drodze stymulowania korzystania zasad i warunków ich tworzenia przez polskie i zagraniczne osoby prawne i fżyczne. Ministerstwo Rynku Wewnętrznego oceniało w 1989 roku, że deficyt miejsc noclegowych dla turystyki zagranicznej wynosił około 20 tysięcy.

W celu zaktywizowania turystyki zagranicznej przyjazdowej podjęto szereg działań. szczególnie w kierunku zwiększenia ilości miejsc noclegowych w hotelach. Ministerstwo Rynku Wewnętrznego zakłada, że możliwe jest zrealizowanie do 2000 roku inwestycji hotelowych, które przyniosą wzrost liczby miejsc hotelowych o około 30 tys., z tego 6 tys. w Warszawie, co przy liczbie 52,2 tys. miejsc w 1988 roku stanowiłoby bardzo istotny wzrost. Po realizacji niezbędnych hoteli 5-cio i 4-ro gwiazdkowych główny nacisk położony zostałby na budowę hoteli 3-gwiazdkowych. Większość inwestycji hotelowych realizowanych jest przy udziale kapitału zagranicznego. Podjęto szereg działań

mających na celu pozyskanie kapitałów, kredytów i innych powiązań kooperacyjnych na różnych zasadach jak np.: leasing, kredyty lub joint ventures.

Również firmy zagraniczne są zainteresowane inwestycjami hotelowymi w Polsce ponieważ obok przetwórstwa rolno-spożywczego i telekomunikacji są to najpewniejsze i najbardziej zyskowne lokaty kapitału.

Ministerstwo Rynku podjęło negocjacje z takimi łańcuchami hotelowymi jak: Hilton, Kempinsky oraz Trusthouse Forte. Ponadto w ramach kontraktu leasingowego między "Orbisem" a "Varimpexem" został zbudowany "Holiday Inn" w Warszawie, rozpoczęto budowę hotelu w Jeleniej Górze ora trwają przygotowania do rozpoczęcia prac przy dwóch hotelach w Warszawie, w Międzyzdrojach, Opolu i Giżycku. W sumie kontrakt ten - wartości ok. 200 mln dolarów - do około 5 tys. miejsc noclegowych.

Przy współpracy z kapitałem zagranicznym powstanie jeszcze cały szereg obiektów hotelowych m.in. Prezydent m.st. Warszawy zawarł dwie umowy spółki: z Firmą HYATT oraz francuskimi firmami PULMAN i CBC na budowę kilku hoteli w Warszawie. Również wojewoda częstochowski zawarł umowę z zachodnioniemieckimi konsorcjum HOLZMAN, BUBIS na budowę hotelu w Częstochowie. Podobne umowy zawa-

rły biura turystyczne "Gromada" i "Wawel Tourist" na rozbudowę "Domu Chłopa" w Warszawie, hoteli "Kormoran" w Olszytynie i "Grandów" w Krakowie oraz budowę nowych obiektów w Szczecinie i Krakowie.

Ponadto zawarto umowę kredytową z bankiem centralnym Argentyny na budowę dwóch hoteliw Zakopanem i Krakowie.

Na skutek współpracy z kapitałem zagranicznym w ciągu 4-5 najbliższych lat przybędzie w Polsce około 12 tys. miejsc noclegowych, a więc połowa liczby miejsc jaka jest obecnie potrzebna dla zapokojenia istniejącego popytu.

Dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego w celu odciążenia bazy noclegowej najczęściej odwiedzanych miast, szczególnie dla przyjazdów tranzytowych przez Polskę, wskazane byłoby również popieranie rozwoju kameralnej bazy noclegowej /moteli, pensjonatów/ ulokowanej na głównych trasach tranzytowych. Również niewielkie obiekty noclegowe i gastronomiczne o dobrym, średnim standardzie położone w atrakcyjnych regionach turystycznych mogłyby powstać m.in. w drodze stymulowania korzystnych zasad i warunków jej tworzenia przez polskie i zagraniczne osoby prawne i fizyczne. Korzystne warunki dla takich inwestycko stworzyć może odpowiednia polityka podatkowa i kredytowa.

Poza nowymi inwestycjami do rozwoju bazy dla turystyki zagranicznej może przyczynić się rewolaryzacja hoteli ze starymi tradycjami i określoną renomą za granicą. Należą do nich zwłaszcza obiekty wybudowane na przełomie XIX i XX wieku bądź w początkach naszego stulecia złokalizowane w głównych centrach turystycznych, a zwłaszcza remontowany od lat hotel "Bristol" w Warszawie oraz "Bazar" w Poznaniu, "Francuski" w Krakowie, "grand" w Sopocie, "Monopol" we Wrocławiu i inne.

II.2.1.1. Korzystanie przez turystów zagranicznych z bazy noclegowej Polski

O znaczeniu hoteli w systemie obsługi turystów zagranicznych przekonać się można po analizie danych dotyczących korzystania z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych /patrz tab. 33/. W 1986 roku liczba turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej wyniosła 1,2 mln, natomiast już do października 1987 roku liczba ta była nieco większa niż w całym 1986 roku. Wśród korzystających z bazy noclegowej turystów zagranicznych większą grupę stanowili obywatele krajów II obszaru płatniczego, odwrotnie niż w przekroczeniach granicy naszego kraju, gdzie turyści z krajów socjalistycznych stanowią około 75 % przyjeżdzających.

Tablica 33

Turyści zagraniczni korzystający z bazy noclegowej w latach 1985-1987

/tys. osób/

Wyszczególnienie	1985			1986			1987 /I-IX/		
	ogółem	turyści z I ob. płatn.	turyści z II ob. płatn.	ogółem	turyści z I ob. płatn.	turyści z II ob. płatn.	ogółem	turyści z I ob. płatn.	turyści z II ob. płatn.
Ogółem	1090,5	430,3	660,2	1203,8	557,4	646,4	1262,7	559,9	702,8
w obiektach turystycznych	985,4	340,1	645,3	1050,3	434,0	616,3	1095,4	419,9	675,5
w tym:									
- w hotelach	762,1	217,5	544,6	805,4	277,6	527,8	833,8	259,7	563,1
- w motelach	33,7	11,4	22,3	31,7	8,8	22,9	28,1	8,9	19,2
- w domach wycieczkowych	57,6	40,2	17,4	84,4	67,9	16,5	78,1	58,5	19,6
- na kempingach	52,6	22,6	30,0	34,7	15,5	19,2	63,1	25,6	37,5
w obiektach wczasowo-wypoczynkowych	105,1	90,2	14,9	153,5	123,4	30,1	167,3	140,0	27,3
w tym:									
- w ośrodkach wczasowych	69,6	60,6	9,0	106,2	83,9	22,3	116,5	95,4	21,4

Źródło: Turystyka i wypoczynek w 1986 roku, GUS Warszawa 1987

Turystyka i wypoczynek w 1987 roku, GUS warszawa 1988

Turyści zagraniczni korzystają przede wszystkim z noclegów w obiektach turystycznych /87 %/, a tylko 13 % w obiektach wczasowo-wypoczynkowych. W obiektach turystycznych obc¢krajowcy stanowią około 12 % ogółu korzystających.

Spośród turystów korzystających z noclegów w obiektach turystycznych ponad 75 % zatrzymuje się w hotelach, z tym że odsetek ten różni się nieco w zależności od obszaru płatniczego, z którego pochodzą turyści. Dla turystyki z I obszaru płatniczego jest on nieco niższy i wynosi ok. 64 %, natmiast w przypadku turystyki z II obszaru płatniczego odsetek ten wynosi ok. 85 %. Pewna liczba turystów z I obszaru płatniczego korzysta również z tańszej bazy - noclegów w domach wycieczkowych i na kempingach, natomiast turyści z II obszaru korzystają również z kempingów i moteli. Wyraźna jest jednak przewaga hoteli w obsłudze turystów zagranicznych, szczególnie z krajów II obszaru płatniczego.

Z noclegów w obiektach wczasowo-wypoczynkowych, szczególnie w porównaniu do wielkości tej bazy, korzystała znikoma liczba turystów zagranicznych. W 1987 roku cudzoziemcy stanowili 4,7 % korzystających, z tym że turyści z II obszaru płatniczego stanowili tylko 0,8 %. W 1986 r. liczba ta wyniosła 153,5 tys., a do października 1987 r.

- 167,3 tys. Zdecydowaną przewagę mają tu turyści z krajów socjalistycznych, którzy stanowią ponad 80 % korzystających. W dużej części są to osoby korzystające z bezdewizowej wymiany wczasowej między zakładami pracy krajów socjalistycznych.

Udział turystów zagranicznych w ogólnej licznie korzystających z bazy turystycznej w 1987 roku wg rodzajów obiektów przedstawia tablica 34.

Najbardziej istotne z punktu widzenia obsługi zagranicznego ruchu turystycznego rodzaje bazy to: motele oraz kempingi. W tych rodzajach bazy turyści zagranicznie stanowią ponad 10 % ogółu korzystających.

Długość pobytu turystów zagranicznych jest różna w różnych rodzajach bazy. Średnia długość pobytu turysty zagranicznego w bazie turystycznej wyniosła w 1987 roku 2,9 dnia i była krótsza od średniej długości pobytu ogółu turystów korzystających z tej bazy o 0,5 dnia. Krótsze od średniej były pobyty turystów zagranicznych w bazie o niższym standardzie: pokojach gościnnych, domkach turystycznych, na kempingach i polach biwakowych, natomiast dłuższe - w hotelach.

Tablica 34

Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z obiektów turystycznych w 1987 roku

Wyszczególnienie	Udział turyst. zagr. w ogól. liczb.korzyst.	I op.	II op.
Ogółem	12,1	4,6	7,5
hotele	20,8	6,5	14,3
motele	14,3	4,5	9,8
pensjonaty	9,8	7,0	2,8
domy wycieczkowe	5,9	4,4	1,5
schroniska	0,4	0,2	0,2
pokoje gościnne uspoł.	5,4	3,3	2,1
pokoje gościnne pryw.	1,4	0,4	1,0
zespoły domków kempingowych	2,8	1,8	1,0
kempingi	10,3	4,2	6,1
pola biwakowe	1,5	0,7	0,8
schroniska młodzieżowe	1,5	0,9	0,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Turystyka i wypoczynek w 1987 roku, GUS Warszawa 1988

Tablica 35

Średnia długość pobytu turystów zagranicznych w obiektach turystycznych w 1987 roku

Wyszczególnienie	Średnia długość pobytu tur.zagr.	Średnia długość pobytu ogółem (dni)
Ogółem	2,9	3,4
Hotele	2,7	2,3
motele	1,8	1,7
pensjonaty	5,3	5,2
domy wycieczkowe	3,5	3,3
schroniska	2,8	2,4
pokoje gościnne uspoł.	2,9	3,8
pokoje gościnne pryw.	9,9	1,3
zespoły domków turyst.	4,5	5,2
kempingi	2,4	4,7
pola biwakowe	2,8	3,9
schroniska młodzieżowe	2,8	1,9

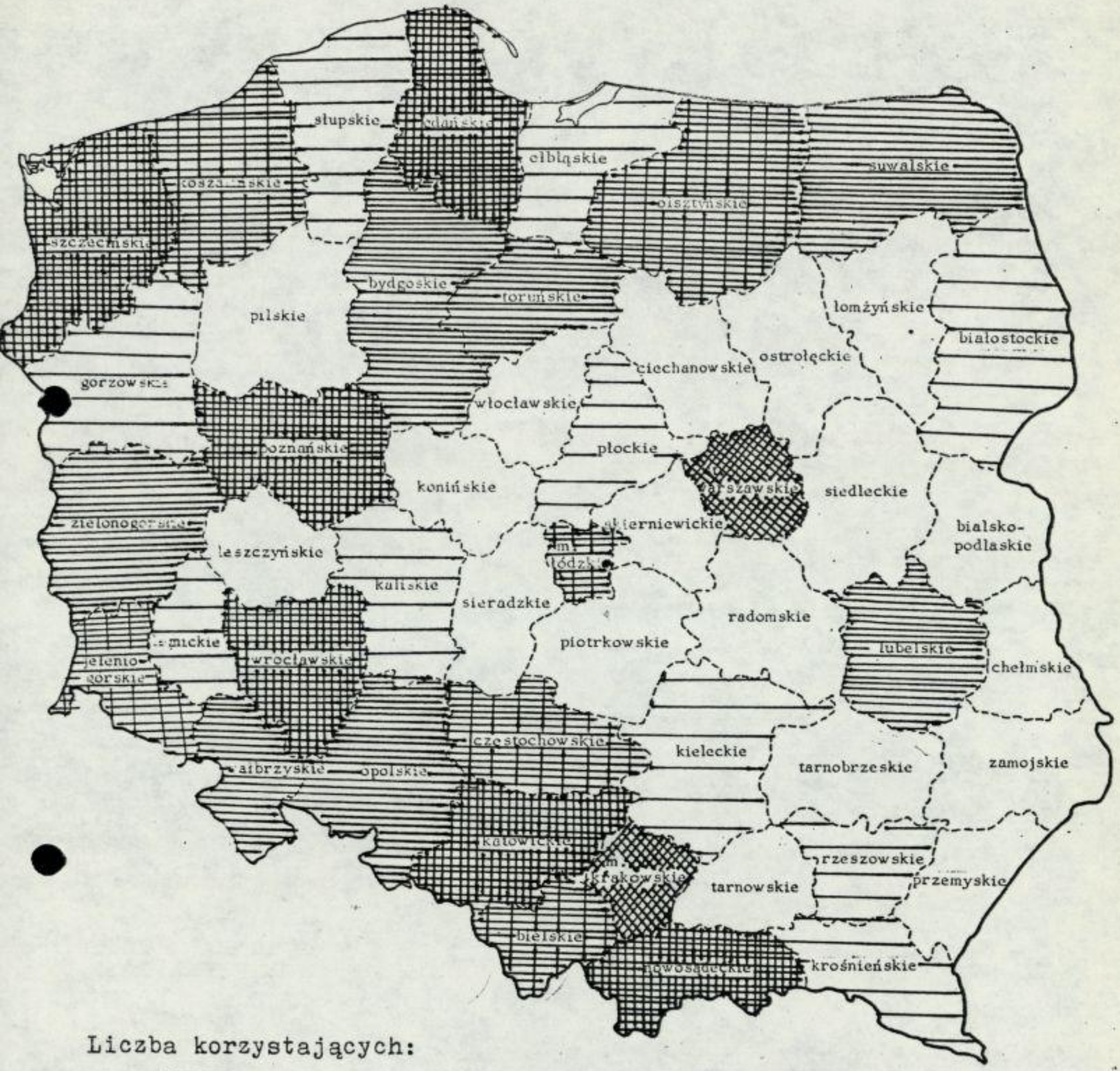
Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Turystyka i wypoczynek w 1987 roku, GUS Warszawa 1988.

W bazie wczasowo-wypoczynkowej turyści zagranicznie stanowią tylko niewielki margines. Jak już wcześniej wspomniano, mniej niż co setny turysta korzystający z tej bazy pochodzi z kraju II obszaru płatniczego. Przeciętna długość pobytu cudzoziemców w bazie wczasowo-wypoczynkowej ze względu na jej charakter, gdyż służy ona głównie turystyce pobytowej, jest dłuższa niż w bazie turystycznej i wynosi 9,3 dnia z tym, że turyści z II obszaru płatniczego przebywają w tej bazie średnio tylko 5 dni. Dla porównania średnia długość pobytu ogółu wczasowiczów wynosiła 10,5 dnia /por. tab. 35/.

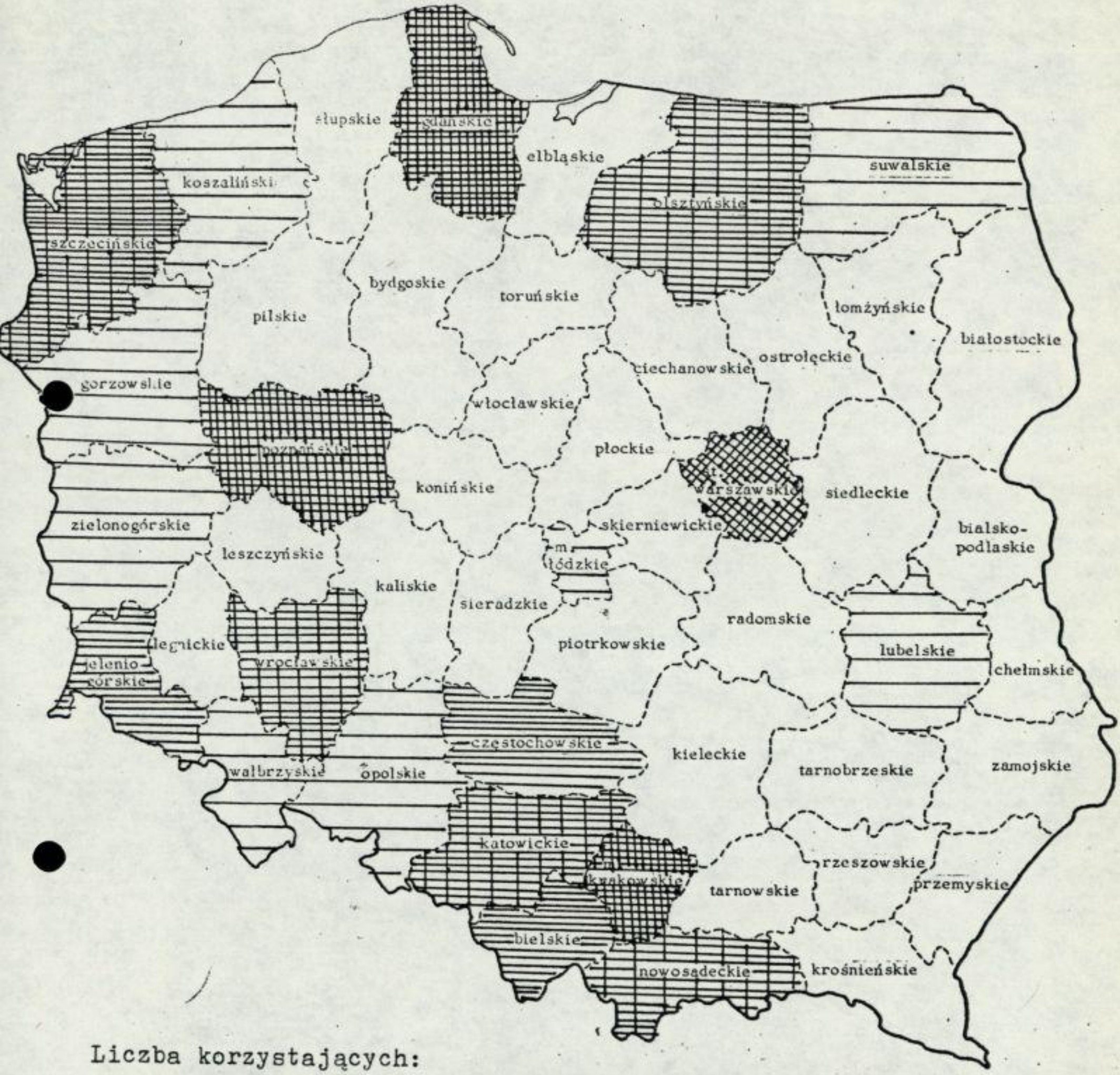
II.2.1.2. Rozmieszczenie terytorialne korzystania z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych

Rozmieszczenie terytorialne korzystania z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych ilustrują mapy na rysunkach 14, 15, 16. Przedstawiona jest tu liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów zarówno w obiektach turystycznych, jak i wczasowo-wypoczynkowych według województw w okresie styczeń - wrzesień 1987 roku.

Bardzo zróżnicowane jest korzystanie z bazy noclegowej według województw. Rysunek 14 przedstawia ten rozkład dla ogółu turystów zagranicznych. Największą liczbę korzystających z bazy noclegowej zanotowano w województwach:



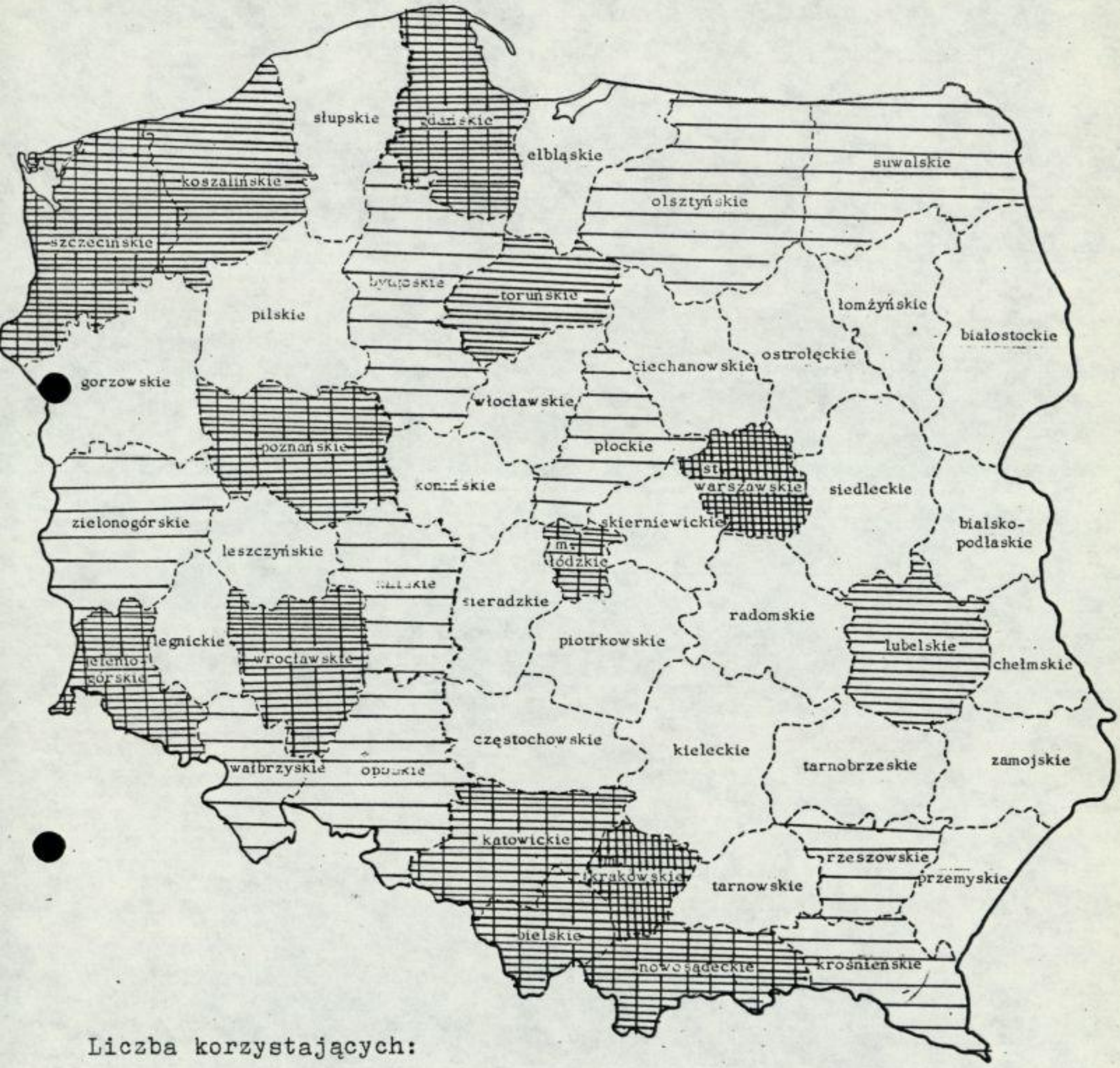
Rys. 14 Korzystanie z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych według województw w 1987 roku.



Liczba korzystających:

- do 5 tys.
- 5 - 10 tys.
- 10 - 20 tys.
- 20 - 50 tys.
- 50 - 100 tys.
- powyżej 100 tys.

Rys. 16 Korzystanie z bazy noclegowej przez turystów z II obszaru płatniczego według województw w 1987 roku.



Liczba korzystających:

do 5 tys. | 5 - 10 tys. | 10 - 20 tys. | 20 - 50 tys. | 50 - 100 tys. | powyżej 100 tys.

Rys. 15 Korzystanie z bazy noclegowej przez turystów z I obszaru płatniczego według województw w 1987 roku.

warszawskim /270 tys./ oraz krakowskim /151 tys./.
W tych województwach turyści zagraniczni stanowili około 30 % ogółu korzystających z noclegów w obiektach turystycznych, a w hotelach odsetek ten wynosił około 40 %.

W grupie województw, w których udzielono od 50 do 100 tys. noclegów turystom zagranicznym, znajdują się kolejno województwa: gdańskie, poznańskie, wrocławskie, szczecińskie, katowickie i nowosądeckie. W tych województwach /poza nowosądeckim/ turyści zagraniczni stanowili od 16 % do 21 % ogółu korzystających z noclegów w obiektach turystycznych.

Porównanie rozkładu terytorialnego korzystana z bazy noclegowej przez turystów z I i II obszaru płatniczego pozwala zauważyć, że jest on dla obu grup zbliżony. Zarówno w pierwszym, jak i drugim przypadku przyjazdy koncentrują się w województwach: warszawskim i krakowskim oraz wzdłuż północnych, zachodnich i południowych granic Polski. Można jednak zauważyć większe rozproszenie korzystania z bazy noclegowej przez turystów z krajów socjalistycznych, natomiast jeśli chodzi o turystykę z II obszaru płatniczego zauważalna jest większa koncentracyja korzystania z bazy. Sytuacja taka wynika w dużym stopniu z rozmieszczenia bazy noclegowej o stosunkowo wysokim standardzie' jakiej wymaga znaczna część zachodnich turystów.

II.2.2. Baza gastronomiczna

Rozwój bazy gastronomicznej w Polsce jest bardzo słaby w porównaniu z innymi krajami socjalistycznymi i od wielu lat nie może sprostać potrzebom ludności stałej i ruchu turystycznego. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba miejsc konsumenckich w ogólnodostępnej sieci gastronomicznej wynosiła w 1980 roku 35, natomiast w roku 1988 - 28. Już w 1980 roku liczba ta była czterokrotnie mniejsza niż w Czechosłowacji oraz prawie trzykrotnie mniejsza niż w NRD. W 1988 roku ogólnodostępna baza gastronomiczna w Polsce, a z takiej głównie korzystają turyści zagranicznie, liczyła ogółem 26 558 zakładów, w tym 28 % to zakłady nieuspołecznione. Liczba restauracji świadczących pełne usługi żywieniowe wynosiła tylko 4116 zakładów. Również obecna struktura rodzajowa gastronomii nie odpowiada potrzebom ruchu turystycznego, gdyż brakuje placówek świadczących podstawowe usługi żywieniowe Tylko 50 % ogółu zakładów, wśród których znaczna część to restauracje, wydaje posiłki obiadowe.

Również w rozmieszczeniu gastronomii widoczne są liczne dysproporcje regionalne. Najgorsz -ym dostosowanie sieci gastronomicznej do ogólnego popytu odznaczają się województwa Polski środkowej i częściowo wschodniej,

a wśród nich aglomeracje: krakowska, łódzka, poznańska, warszawska. Najlepiej rozwinięta sieć gastronomiczną mają województwa zachodnie i południowo-zachodnie: bielskie, jeleniogórskie, katowickie, leszczyńskie, nowosądeckie, opolskie i wałbrzyskie, a najgorzej 21 województw środkowej i wschodniej Polski.

Słabo rozwinięta sieć gastronomiczna w Polsce, brak interesującej oferty oraz przepłenione lokale, szczególnie w dużych miastach i często ich fatalny stan sanitarno-higieniczny w pewnym sensie wymuszają na turystach zagranicznych korzystanie z hotelowej bazy gastronomicznej. W związku z tym w obsłudze cudzoziemców podstawowe znaczenie ma zaplecze gastronomiczne obiektów hotelarskich. Szczególnie, że część gastronomiczna stanowi integralną część współczesnego hotelu, bowiem usługi żywieniowe są nierozerwalne związane z usługami noclegowymi. Powinnaona więc odpowiadać standardowi hotele, gdyż wymagania konsumenta w stosunku do produktu gastronomicznego są takie same, jak w odniesieniu do produktu zakwaterowania w danym obiekcie. Liczba miejsc, jakość świadczeń powinna odpowiadać oczekiwaniom gości zagranicznych, z równoczesnym uwzględnieniem okoliczności, iż w naszych warunkach - odmiennie od tendencji światowych - turysta zagraniczny prawie ze wszystkich

posiłków korzysta w hotelu. W związku z tym należy mu stworzyć możliwość wyboru oferty gastronomicznej zarówno w układzie lokali danego hotelu, jak również formy obsługi i asortymentu potraw. Należy tu wziąć pod uwagę, że cudzoziemcy przyzwyczajeni są do urozmaiconej oferty kuchni, dużej elastyczności w propozycjach oraz oryginalności świadczeń gastronomicznych, W związku z tym podstawową bazą gastronomiczną dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego jest zaplecze żywieniowe hoteli, szczególnie należących do PP "Orbis", w których udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających jest najwyższy. Liczba stałych miejsc gastronomicznych w hotelach "Orbisu" wynosi ponad 19 tys. i one właśnie stanowią podstawową bazę gastronomiczną dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego, szczególnie z II obszaru płatniczego. Głównym mankamentem jest tutaj fakt, że baza gastronomiczna "Orbisu" usytuowana jest przeważnie w dużych miastach.

II.2.3. Baza towarzysząca służąca turystom zagranicznym

Omówiona wcześniej baza noclegowa i gastronomiczna stanowi podstawową bazę turystyczną, bez której nie byłaby możliwa recepcja zagranicznego ruchu turystycznego. Jednak nie mniej istotne dla obsługi tegoe ruchu są również urządzenia bazy towarzyszącej stanowiące jakby uzupełnienie

podstawowej bazy. Są to urządzenia oraz instytucjê o charakterze usługowym, handlowym, rozrywkowym, kulturalnym i sportowym, komunikacyjnym zaspokajające rozmaite potrzeby życiowe turystów, a nawet stwarzające pewne dodatkowe walory turystyczne bądź też umożliwiające i ułatwiające wykorzystanie walorów podstawowych.

W zależności od tego, czy te elementy utworzono w celu obsługi przede wszystkim turystów, czy głównie mieszkańców stałych, można wydzielić urządzenia turystyczne oraz pozaturystyczne. Jako że niniejsza praca dotyczy jedynie turystyki przyjazdowej omówione zostaną te elementy bazy towarzyszącej, które służą głównie turystom zagranicznym, co nie oznacza, że nie korzystają oni z pozostałych elementów tej bazy. Należy tu wymienić przede wszystkim sieć biur turystycznych zajmujących się obsługą zagranicznego ruchu turystycznego oraz prowadzona przez nie sieć kas walutowych usługi rent-a-car oraz usługi przewodnickie w językach obcych.

Turystyka przyjazdowa, zwłaszcza z krajów II obszaru płatniczego, jest praktycznie zmonopolizowana przez Państwowe Przedsiębiorstwo "Orbis", które w 1988 roku zainkasowało 94,4 % ogółu wpływów dewizowych z turystyki zorganizowanej z II obszaru płatniczego oraz 79,7 % wpływów z I obszaru płatniczego."Orbis" posiada środki i udziały

w spółkach za granicą i dysponuje najlepszą bazą w kraju. Poza "Orbisem" uprawnienia do obsługi zagranicznego ruchu turystycznego posiada obecnie wiele biur podróży, jednak ich udział we wpływach dewizowych z tego tytułu jest niewielki /patrz tablica 36/. Większy jest ich udział jedynie w obsłudze turystyki przyjazdowej z krajów socjalistycznych. Dominacja "Orbisu" wynika z uznania go za narodowe biuro podróży[1/]. W ślad za tym "Orbis" uzyskał większe możliwości rozwoju niż pozostałe biura. Również w wyniku decyzji rządowych biuro to posiada wyłączność na prowadzenie pewnych dziedzin obrotu turystycznego, a mianowicie realizacji wymiany walut /emisja, rozprowadzanie coraz skup exchange orderów/, skup walut /sieć kas walutowych/ turystyki kongresowej, myśliwskiej, prowadzenia usług rent-a-car.

"Orbis" posiada 69 ekspozytur na terenie całego kraju, 10 ośrodków informacyjnych za granicą oraz udziały w 4 spółkach za granicą. W zakładach turystycznych "Orbisu" służących obsłudze ruchu turystycznego, w tym zagranicznego, w 1988 roku zatrudnionych było 3,8 tys. osób. Kasy walutowe znajdują się we wszystkich hotelach oraz

---

1/ Zarz. Przew. GKT z 30,06.1982 r. w sprawie utworzenia PP "Orbis" /Dz. U. GKT nr 3 z 1982 r./.

Tablica 36

Struktura wpływów dewizowych biur podróży
z turystyki zagranicznej w 1988 roku

Nazwa jednostek	I obszar płatniczy			II obszar płatniczy		
	ogół.	z usług	ze skupu dewiz	ogół.	z usług	ze skupu dewiz
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
PP "Orbis"	79,7	78,7	79,7	94,4	88,4	100,0
PIST "Sports-Turist"	0,5	1,6	0,1	1,1	2,2	0,0
OST "Gromada"	1,0	4,0	-	1,2	2,5	-
SBT "Turysta"	0,6	2,4	-	0,4	0,7	-
BTZ PTTK	0,9	3,6	-	0,3	0,6	-
BTM "Juventur"	0,2	0,1	0,2	0,8	1,8	0,0
BPiT "Almatur"	0,0	0,1	-	0,6	1,2	0,0
BPT "Logostur"	0,0	0,1	--	0,1	0,2	-
BTM PZ Mot.	15,2	1,0	20,0	0,2	0,4	-
BT "Kalinka"	1,3	5,3	-	-	-	-
BP "Pegrotur"	0,0	0,0	-	0,0	0,1	-
AT "TAU"	0,0	0,0	-	0,1	0,3	-
BU Haretur	-	-	-	0,1	0,3	-
BT "Poltour"	0,4	1,4	-	0,1	0,2	-
AT "Interster"	-	-	-	0,0	0,1	-
BTC Comptur	0,2	0,5	-	0,0	0,0	-
FWP BTZ	-	-	-	0,1	0,2	-
AT Polonia	-	-	-	0,0	0,1	-
Animpex Sp. z.o.o.	-	-	-	0,0	0,1	-
BPiT LZS "Ortour"	-	-	-	0,0	0,0	-
Polski Związek Łowiecki	-	-	-	0,2	0,5	-
BTZ Esperautotour	-	-	-	0,0	0,0	-

Źródło: Analiza wpływów dewizowych centralnych biur podróży oraz terenowych przedsiębiorstw turystycznych w latach 1986-1988, Polska Federacja Organizacji Turystycznych, Warszawa 1989.

ekspozyturach "Orbisu". Jednak ich sieć nie jest wystarczająca, co sprzyja wymianie walut na wolnym rynku. Wynika to m.in. z braku opłacalności prowadzenia tych kas ponieważ skup walut i exchange orderów nie jest wliczany do obrotów przedsiębiorstwa, a tym samym do ulg, jakie należą się przedsiębiorstwu z tytułu prowadzenia działalności eksportowej. Usługi wynajmu samochodów rent-a-car prowadzone są wyłącznie przez "Orbis" w ośmiu miastach: Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie, Wrocławiu oraz Warszawie. Na 478 samochodów, jakie były do dyspozycji w 1988 roku, 374 było w posiadaniu zakładu transportowego w Warszawie. Zatem trudno mówić o sieci tych usług w całym kraju, kiedy na Warszawę przypada znaczna większość samochodów.

W przypadku usług przewodnickich dla turystyki zagranicznej tym razem monopol ma PTTK. W 1986 roku z liczby 17,3 tys. przewodników zatrudnionych przez to biuro ze znajomością języka angielskiego było 346 osób, francuskiego - 193, niemieckiego 722, rosyjskiego - 637. Wśród przewodników posługujących się językami angielskim i francuskim zdecydowanie przeważali przewodnicy miejscy, natomiast wśród osób znających język niemiecki i rosyjski poza przewodnikami miejskimi była również dość duża grupa przewodników

terenowych. W porównaniu do ogólnej liczby przewodników turystycznych zatrudnionych przez PTTK liczba osób znających języki obce jest niewielka zważywszy, że realnie liczba tych osób może być jeszcze mniejsza ze względu na to, że część z nich zna więcej niż jeden język i w statystyce tej może być liczona wielokrotnie.

II.2.4. Jakość usług turystycznych w ocenie turystów z krajów II obszaru płatniczego

Pewną ocenę jakóci i poziomu usług świadczonych turystom zagranicznym zawieracją wyniki ankiety przeprowadzonej przez PP "Orbis" w 1985 roku wśród turystów z II obszaru płatniczego /2325 respondentów/. W ankiecie tej ocenie turystów zagranicznych poddany został podstawowy zestaw usług, z jakimi stykają się oni podczas pobytu w naszym kraju. Skala ocen była trzystopniowa: bardzo dobra, zadawalająca, zła. Najwięcej ocen bardzo dobrych /powyżej 50 %/ uzyskały: noclegi w hotelach "Orbis" /54,5 %/, wyżywienie w restauracjach "Orbis" /51,7 %/, świadczenia w pensjonatach /61,8 %/, oraz usługi kwater prywatnych /74,8 %/, usługi pilotów /81,5 usługi przewodników /74 %/. Z kolei najmniej ocen bardzo dobrych a równocześnie najwięcej ocen negatywnych otrzymały: noclegi w innych hotelach /28,1 %/ ocen negatywnych/, usługi na cempingach /21,9 %/, usługi rent-a-car /20,9 %/, granicz odprawa celna i paszportowa /27,5 % i 23,8 %/. Wyniki ankie

świadczą o tym, że najwyżej oceniane są usługi pilotów i przewodników gdyż uzyskały one z kolei minimalną ilość ocen negatywnych /2-3 %/, a najgorszą ocenę uzyskały noclegi w hotelach nie należących do "Orbisu". Wynik ankiety świadczy o tym, że prawie co trzeci turysta zagraniczny ocenił ich pracę zdecydowanie źle. Oceny te dotyczyły ogółu ankietowanych turystów, ale w opinii turystów indywidualnych, którzy organizowali przyjazd we własnym zakresie / bez pośrednictwa biura podróży/ oceny były znacznie ostrzejsze. Rezultatem tego był znacznie niższy odsetek ocen bardzo dobrych, a znacznie wyższy ocen negatywnych. Powyżej 50 % ocen bardzo dobrych ze strony turystów indywidualnych uzyskały: standard domków letniskowych /60 %/, usługi kwater prywatnych /65,8 %/ oraz usługi pilotów /64,3 %/ i przewodników /63,3 %/. Najmniej ocen bardzo dobrych uzyskało wyżywienie w restauracjach nie należących do "Orbisu" /9,7 %/. Zdecydowanie źle / powyżej 30 %/ ocen negatywnych/ oceniane zostały noclegi w hotelach nie należących do "Orbisu" /44,8 %/, usługi rent-a-car /40 %/, świadczenia w pensjonatach /37,5 %/ oraz usługi na campingach /31,3 %/.

Taki wynik oznacza, że turyście indywidualnemu, nie korzystającemu z usług biur podróży, jest znacznie trudniej zapewnić sobie odpowiedni standard świadczonych usług.

Ogółem wyniki ankiety zawierały bardzo poważny odsetek ocen negatywnych. Tak wielka liczba osób niezadowolonych z poszczególnych rodzajów usług wpływa na kształtowanie się negatywnej opinii o jakości usług turystycznych w naszym kraju. Wśród ocen szczegółowych przekazanych w ankiecie przez turystów zagranicznych znacznie więcej było opinii negatywnych niż pozytywnych. Wiele z nich dotyczyło stanu sanitarno-higienicznego nie tylko obiektów turystycznych, ale również całego kraju.

Higiena i czystość ma dla turystów zagranicznych podstawowe znaczenie. O ich podstawowych preferencjach w tym zakresie można dowiedzieć się z sondażu przeprowadzonego przez Instytut Badawczy GFM w Hergiswill /SZwajcaria/[1/] wśród klientów hoteli i restauracji. Z sondażu tego wynika że choć klienci ci pragną jak najlepiej zaspokoić swoje wymagania co do noclegu i wyżywienia, to jednak równocześnie są dalecy od niereagowania na stan czystości w łazienkach, ubikacjach i pokojach hotelowych. Wyniki przeprowadzonych badań dowodzą, że turyści zagraniczni przywiązują prawie takie samo, a nawet większe znaczenie do czystości toalet i umywalni oraz pokoi niż do jakości serwowanych potraw. Jeżeli chodzi o obsługę, to grzeczność

1/ por /9/

personelu jest bezwzględnie pierwszym wymogiem, natomiast jej jakość w ścisłym tego słowa znaczeniu stawiana jest dopiero na drugim miejscu. Stąd na czele listy motywów niezadowolenia znajduje się brak czystości, a podstawowe czynniki niezadowolenia to brak podstawowych środków higienicznych /papieru toaletowego, mydła itp/.

Klienci wyrabiają sobie zdanie o restauracjach i o czystości kuchni na podstawie innych przesłanek. W wyniku przeprowadzonych badań oceniono, że 70-80 % klientów uważa, że kuchnia jest przypuszczalnie brudna i źle utrzymana o ile obrusy na stołach są brudne, personel jest zaniedbany, a ubikacje są brudne.

Wyniki badań "Orbisu" i Instytutu Badawczego GFN ze Szwajcarii potwierdzają, że dla turysty zagranicznego z II obszaru płatniczego, bo ta grupa turystów była objęta badaniem, czystość i higiena mają podstawowe znaczenie. Zależy to nie tylko od bazy materialnej, ale przede wszystkim od kadr zatrudnionych w obsłudze ruchu turystycznego oraz w hotelarstwie.

Należy sobie zdać sprawę, że potencjał materialny w turystyce stanowi zaledwie jeden element powodzenia i rozwoju tej działalności. Drugi zasadniczy czynnik to człowiek obsługujący turystę, jego przygotowanie zawodowe, umiejętności, cechy charakteru i predyspozycje do tego

rodzaju usług. W obsłudze turystyki zagranicznej kluczowe znaczenie mają kadry zatrudnione w hotelarstwie. Ivan Falesitch ze Szkoły Holenderskiej w Lozannie podkreśla [1/] że personel jest twórcą sukcesu hotelu. Gość bowiem winien mieć uczucie, że jest traktowany jako jednostka indywidualna, a nie jako jednostka zbiorowości, a "najważniejszym zadaniem wszystkich zatrudnionych w hotelu jest służenie klientowi /.../ Gość hotelowy oczekuje czegoś więcej niż tylko zwyczajnej usługi, do jakiej upoważnia go zapłacona cena. Oczekuje on dowodów kurtuazji, usługi wysokiej jakości, ciepłej atmosfery, która przekonuje go, że jest mile widziany i serdecznie przyjmowany".

Konieczność spełnienia oczekiwań gości w zakładach hotelarskich wiąże się przede wszystkim z celami ekonomicznymi tych obiektów. Dobrze przyjęty turysta swoje odczucia z satysfakcją przekazuje znajomym, rekomendując im dany hotel i odwiedzając go przy kolejnych pobytach w danym kraju i miejscowości. Zadowolony gość hotelowy jest najlepszą i najtańszą formą reklamy.

1/ por /5/

Rozdział II.3.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA POLSKI DLA TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ

Dostępność komunikacyjną kraju można określić jako możliwość lub łatwość dotarcia do danego kraju przez turystów zagranicznych. Zależy to od wielu czynników jakościowych i ilościowych, trudno wymiernych lub też dających się łatwo i ściśle wymierzyć, jest więc wypadkową działania obu tych czynników.

Dostępność komunikacyjna nie może być rozumiana jako cecha bezwzględna. Będzie ona różna dla turystów przybywających z różnych krajów. Ponadto może ona być różna zależnie od rozpatrywanego środka transportu, ulega też ewolucji w miarę występowania zmian w poszczególnych czynnikach, które się na nią składają.

Prawo przybycia cudzoziemca do danego kraju jest podstawowym warunkiem, który musi być spełniony, aby można było w ogólu mówić o dostępności komunikacyjnej. Prawo to nie przysługuje wszystkim cudzoziemcom, a jedynie tym, którzy zostali upoważnieni do przybycia w granice danego

kraju na podstawie odpowiedniej wizy lub na zasadach ruchu bez-wizowego, przyjętych przez władze zainteresowanych państw, na ogół na podstawie odpowiednich umów międzynarodowych. W każdym przypadku potrzebna jest zgoda państwa pobytu, a jej udzielanie należy do kompetencji suwerennej władzy państwowej. Samo prawo przybycia do danego kraju jest na ogół przyznawane bez względu na sposób dotarcia cudzoziemca do tego kraju, a więc bez względu na to, czy przybywa on środkiem komunikacji publicznej, czy pojazdem prywatnym, czy też na piechotę, korzystając z takiej czy innej służby lub drogi komunikacyjnej.

Drugim - obok prawa wjazdu - czynnikiem decydującym o dostępności komunikacyjnej kraju jest infrastruktura transportowa. Składają się na nią:

- drogi kolejowe, samochodowe, wodne i powietrzne wraz z niezbędnymi urządzeniami technicznymi, obsługowymi i nawigacyjnymi,
- punkty graniczne i docelowe przystosowane do obsługi zagranicznego ruchu międzynarodowego,
- różnego rodzaju urządzenia ułatwiające korzystanie z usług transportowych /agencje sprzedaży biletów, urządzenia rezerwacyjne/.

Poza wymienionymi wcześniej czynnikami decydującymi o dostępności komunikacyjnej danego kraju wymienić również należy oferowaną zdolność służb przewozowych, wygodę i atrakcyjność samej podróży oraz czas i koszt przejazdu. Czynniki te decydują o podjęciu podróży oraz o wyborze środka lokomocji.

Celem tej części pracy jest ocena dostępności komunikacyjnej Polski dla turystyki zagranicznej. W związku z tym niezbędne jest określenie wielkości ruchu turystów zagranicznych na ważniejszych przejściach granicznych oraz określenie kierunków ruchu na głównych przebiegających przez Polskę międzynrodowych trasach tranzytowych. Ponadto dokonana została ocena dostępności komunikacyjnej naszego kraju dla poszczególnych środków transportu: samochodowego, kolejowego, lotniczego oraz morskiego.

Ze względu na ogólny charakter opracowania oraz na fakt, że ocena dostępności komunikacyjnej stanowi tylko jedną z jego części nie zostanie w tym rozdziale poruszona sprawa kosztów przejazdu z powodu bardzo skomplikowanego systemu stawek płaconych przez obcokrajowców, powszechnego korzystania ze zniżek taryfowych oraz konieczności badania kosztów przejazdu w poszczególnych relacjach. Temat ten powinien stanowić przedmiot odrębnych pogłębionych badań.

II.3.1. Ruch turystów zagranicznych na przejściach granicznych Polski.

W 1988 roku granicę w kierunku do Polski przekroczyło 5,1 mln obywateli krajów socjalistycznych oraz 1,1 mln obywateli pozostałych krajów. Na podstawie ruchu na różnych rodzajach przejść granicznych można wyróżnić preferowane przez turystów środki lokomocji.

Tablica 37

Struktura ruchu turystów zagranicznych na przejściach granicznych wg rodzajów przejść w 1988 rok

Wyszczególnienie	turyści zagran. ogółem	turyści z I ob. płatn.	turyści z II ob płatn.
Ogółem	100,0	100,0	100,0
w tym na przejściach:			
drogowych	53,3	52,4	57,4
kolejowych	39,5	45,4	16,4
na lotniskach	5,1	1,8	20,4
w portach morskich	2,1	0,4	5,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tablic wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna grudzień 1988", GUS Warszawa 1989.

Ponad połowa przybywających do Polski turystów zagranicznych, zarówno z krajów socjalistycznych jaki i pozostałych, granicę przekracza na przejściach drogowych, co oznacza że ich głównym środkiem lokomocji jest samochód osobowy lub autokar. W przypadku pozostałych środków lokomocji można zauważyć wyraźne różnice. Turyści z krajów socjalistycznych preferują w następnej kolejności transport kolejowy, a tylko nieznaczna ich liczba przekracza granicę na lotniskach i w portach morskich. Z kolei turyści z pozostałych krajów w następnej kolejności preferują samolot jako środek lokomocji, następnie pociąg oraz prom lub statek /por. tabl. 37/.

Takie proporcje wynikają przede wszystkim z uwarunkowań geograficznych, gdyż spośród turystów z krajów socjalistycznych zdecydowaną większość stanowią mieszkańcy krajów sąsiadujących z Polską, natomiast turyści z pozostałych krajów muszą przebyć dość znaczną odległość, aby przyjechać do Polski. Ponadto dla turystów z krajów socjalistycznych istotny jest również fakt, że pociąg jest tańszym środkiem lokomocji niż samolot.

Ruch turystów zagranicznych nie jest równomiernie rozłożony na poszczególne granice. Największa liczba osób przekracza granicę Polski z kierunku zachodniego. W 1988 r

przez granicę z NRD do Polski przybyło 37,5 % przyjeżdżających z krajów socjalistycznych oraz 55 % turystów z pozostałych krajów, natomiast przez granicę południową odpowiednio 40 % i 9 %. Ruch na ważniejszych przejściach granicznych przedstawia tablica 39.

Ważniejsze drogowe przejścia graniczne na granicy z NRD to: Zgorzelec, Świecko, Olszyna i Kołbaskowo. Z tym, że na przejściu w Zgorzelcu zdecydowanie przeważają obywatele krajów socjalistycznych, natomiast w Świecku i Olszynie większość stanowią obywatele pozostałych krajów Głównym kolejowym przejściem granicznym n a granicy zachodniej są Kunowice, gdzie obywatele krajów socjalistycznych stanowią zdecydowaną większość.

Na granicy południowej z Czechosłowacją główne drogowe przejścia graniczne znajdują się w Cieszynie, Chyżnem, Kudowie oraz Jakuszycach, natomiast główne kolejowe przejście graniczne w Zebrzydowicach.

Na granicy wschodniej ruch turystów jest znacznie mniejszy niż na pozostałych granicach. Funkcjonują tu tylko dwa drogowe przejścia graniczne: w Terespolu i Medyce, z tym, że ruch osobowy na przejściu w Terespolu jest kilkakrotnie wyższy. Dużo większe znaczenie pod względem ilości

Tablica 38

Ruch graniczny turystów zagranicznych na polskich przejściach granicznych w latach 1976 - 1987

/tys. osób/

Rodzaj przejścia granicznego	1986					1987					1988				
	Przekroczenia granicy ogółem	obywatele krajów socjalis.		obywatele krajów pozostał.		Przekroczenia granicy ogółem	obywatele krajów cosjalis.		obywatele krajów pozostał.		Przekroczenia granicy ogółem	obywatele krajów socjalis.		obywatele krajów pozostał.	
		do Polski	z Polski	do Polski	z Polski		do Polski	z Polski	do Polski	z Polski		do Polski	z Polski	do Polski	z Polski
Granica wschodnia ogółem	1003,5	470,3	446,1	43,8	43,3	1241,8	599,2	547,0	46,8	48,8	2169,0	1044,2	1009,4	56,2	59,2
w tym:															
drogowe	184,4	85,0	78,5	9,7	11,2	249,8	115,1	108,4	10,9	15,4	542,3	254,3	253,4	15,2	19,4
kolejowe	819,1	385,3	367,6	34,1	32,1	992,0	484,1	438,6	35,9	33,4	1626,7	789,9	756,0	41,0	39,8
Granica południowa ogółem	2289,2	1095,1	1066,4	61,9	65,8	3036,2	1470,5	1396,2	80,8	88,7	4246,1	2059,3	1985,8	96,8	104,2
w tym:															
drogowe	1723,2	864,9	837,4	10,0	10,9	2061,3	1192,6	1123,8	68,3	76,6	3388,0	1636,8	1577,4	83,2	90,6
kolejowe	566,0	230,2	229,0	51,9	54,9	574,9	277,9	272,4	12,5	12,1	857,4	421,8	408,4	13,6	13,6
Granica zachodnia ogółem	3679,1	1456,0	1413,6	412,1	397,4	4276,1	1664,7	1611,7	509,7	490,9	5025,0	1883,5	1912,0	622,5	607,0
w tym:															
drogowe	1652,9	505,5	484,9	339,2	323,3	2101,5	640,5	614,6	433,2	413,2	2641,4	769,4	804,1	541,8	526,1
kolejowe	2026,2	950,5	928,7	72,9	74,1	2174,6	1024,2	997,1	76,5	76,8	2383,6	1114,1	1107,9	80,7	80,9
Granica morska - porty	160,4	11,7	11,9	71,3	65,5	212,4	14,3	14,0	94,8	89,3	257,7	18,5	17,2	111,9	110,1
Lotniska	433,7	72,1	75,1	148,3	138,2	551,2	85,5	88,4	189,2	188,1	631,4	86,6	91,6	228,2	225,0
Ogółem		3105,3	3013,1	737,4	710,3	9317,7	3834,3	3657,2	921,3	904,8	12331,2	5092,0	5016,0	1117,6	1105,6

Źródło: "Turystyka zagraniczna" Opracowania GUS z lat 1986-1988

-94-

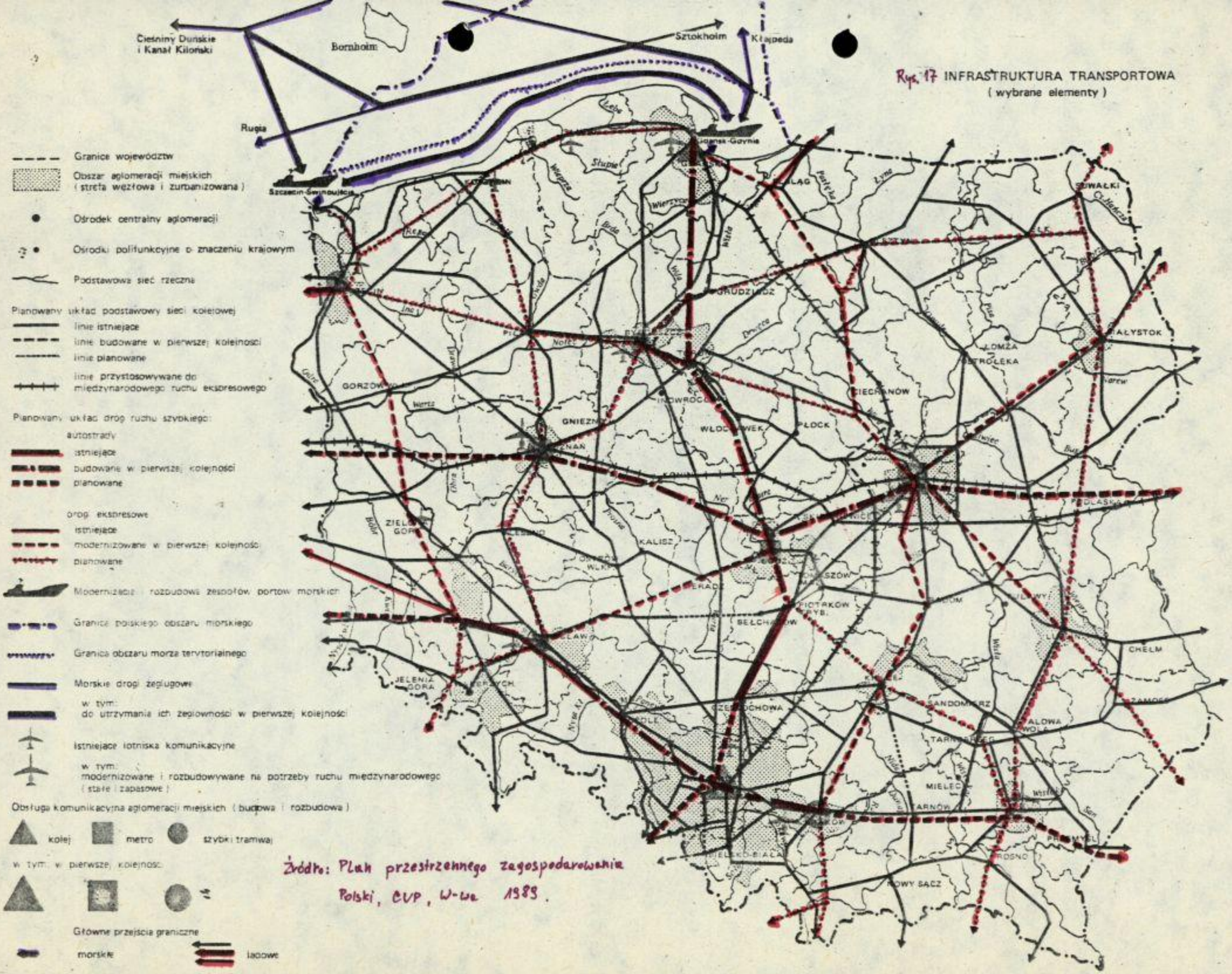
Tablica 39

Ruch turystów zagranicznych na ważniejszych przejściach granicznych w 1988 roku

Przejścia graniczne	Przekroczenia granicy ogółem	obywatele krajów socjalistycznych		obywatele krajów pozostałych	
		w kierun. do Polski	w kierunku z Polski	w kierunku do Polski	w kierunku z Polski
Polska	12331,2	5092,0	5016,0	1117,6	1105,6
Granica wschodnia	2169,0	1044,2	1009,4	56,2	59,2
w tym:					
- drogowe	542,3	254,3	253,4	15,2	19,4
Medyka	164,6	81,4	80,8	1,1	1,3
Terespol	320,0	144,4	143,5	14,0	18,1
- kolejowe	1626,7	789,9	756,0	41,0	39,8
Kuźnica Biał.	410,5	204,3	195,8	6,4	4,0
Terespol	962,6	459,8	436,6	33,3	32,9
Medyka	182,4	90,8	87,4	1,3	2,9
Granica południow.	4246,1	2059,3	1985,8	96,8	104,2
w tym:					
- drogowe	3388,0	1636,8	1577,4	83,2	90,6
Chyżne	417,0	211,2	179,2	11,9	14,7
Cieszyn	1270,8	594,2	604,7	34,4	37,5
Kudowa	211,6	96,9	74,4	21,9	18,4
Jakuszyce	181,1	81,8	86,5	5,7	7,1
- kolejowe	857,4	421,8	408,4	13,6	13,6
Zebrzydowice	565,5	272,9	269,5	11,6	11,5
Granica zachodn.	5025,0	1883,5	1912,0	622,5	607,0
w tym:					
- drogowe	2641,4	769,4	804,1	541,8	526,1
Zgorzelec	719,3	259,7	283,5	90,1	86,0
Świecko	593,8	95,2	92,6	208,0	198,0
Olszyna	460,1	83,9	92,7	142,0	141,5
Kołbaskowo	393,5	96,6	94,4	101,8	100,7
- kolejowe	2383,6	1114,1	1107,9	80,7	80,9
Zgorzelec	214,7	96,9	89,2	14,2	14,4
Kunowice	1962,5	913,2	922,0	64,0	63,3
Granica morska	257,7	18,5	17,2	111,9	110,1
- portowe					
Świnoujście	177,4	8,9	7,5	81,1	79,9
Lotniska	631,4	86,6	91,6	228,2	225,0
Okęcie	604,4	83,2	88,1	217,7	215,4

Źródło: Dane zawarte w tablicach wynikowych GUS "Turystyka zagraniczna grudzień 1988, GUS Warszawa 1989

Rys. 17 INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA
(wybrane elementy)



Źródło: Plan przestrzennego zagospodarowania Polski, CUP, W-wa 1989.

osób przekraczających granicę mają kolejowe przejścia graniczne w Terespolu, Kuźnicy Białostockiej oraz Medyce.

Na granicy morskiej portowe przejścia graniczne znajdują się w Świnoujściu, Gdańsku i Gdyni.

II.3.2. Główne międzynarodowe trasy tranzytowe przebiegające przez Polskę

Ze względu na swe położenie geograficzne Polska leży na szlaku turystycznym z Europy Zachodniej do ZSRR oraz dz dzięki komunikacji promowej przez Bałtyk jest krajem tranzytowym dla turystów skandynawskich udających się do Europy południowo-wschodniej.

Przez Polskę przebiegają szlaki tranzytowe zarówno drogowe, jak i kolejowe. Najważniejsze międzynarodowe szla ki drogowe leżące na linii Wschód-Zachód:

- trasa Świecko - Poznań - Warszawa - Terespol leżąca na linii Amsterdam- Berlin - Moskwa
- trasa Olszyna - Wrocław - Kraków - Medyka na linii Bruksela - Kolonia - Drezno - Kijów,

Dla tranzytu południowego z portów morskich do granicy z Czechosłowacją najważniejsze drogi to:

- trasa Świnoujście - Gorzów Wlkp. - Zielona Góra - Jelenia Góra - Jakuszyce

- trasa Gdańsk - Bydgoszcz - Poznań - Wrocław - Jakuszyce lub Kudowa - Zdrój
- trasa Gdańsk - Toruń - Łódź - Katowice - Cieszyn mająca stanowić część transeuropejskiej autostrady Północ - Południe łączącej Wybrzeże Bałtyckie z portami basenu Morza Śródziemnego i Czarnego.

Na południu Polski główny szlak tranzytowy biegnie od Medyki przez Rzeszów, Kraków, Katowice, Wrocław do Kunowic.

Kierunki ruchu turystów zagranicznych na terenie Polski są w dużej mierze uzależnione od stosunkowo niewielkiej liczby przejść granicznych udostępnnonych dla obywateli wszystkich państw. Wiele przejści na granicy zachodniej i południowej służy tylko obywatelom krajów socjalistycznych. Zniesienie tych ograniczeń, choćby sezonowe, mogłoby odciążyć pozostałe przejścia graniczne.

II.3.3. . Dostępność komunikacyjna Polski dla różnych środków transportu

II.3.3.1. Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu drogowego

W 1987 roku granicę na przejściach drogowych w kierunkach z Polski i do Polski przekroczyło 1594 tys. pojazdów

osobowych należących do obcokrajowców z tego prawie 70 % należało do obywateli krajów socjalistycznych. Samochód osobowy i autokar jako środek transportu w przybyciu do naszego kraju preferują zarówno turyści z krajów socjalistycznych, jak i pozostałych krajów.

O dostępności Polski z punktu widzenia transportu samochodowego decydują główne unormowania prawne, ilość drogowych przejść granicznych, stan techniczny dróg oraz cała infrastruktura służąca obsłudze ruchu samochodowego, w tym: sieć stacji obsługi samochodów oraz stacji benzynowych.

Problematyka dostępności komunikacyjnej kraju w zakresie ruchu drogowego przedstawia się zupełnie inaczej niż w komunikacji innymi rodzajami transportu. Na pierwszy plan wysuwają się tu zagadnienia ruchu indywidualnego, przewozów niezarobkowych samochodami osobowymi a wśród zarobkowych przewozów autokarowych przeważające znaczenie mają przewozy nieregularne oraz różnego rodzaju przewozy wahadłowe.

W związku z taką strukturą międzynarodowego pasażarskiego ruchu drogowego punkt ciężkości w ocenie dostępności komunikacyjnej kraju dla tranportu drogowego przesuwa się na ułatwienia leżące w sferze prawnej oraz dotyczące infrastruktury drogowej i obsługowej. Jeśli chodzi o prawo używania pojazdów drogowych w celu przybycia w granice teryto-

rium danego kraju iine przepisy regulują ruch indywidualny i przewóz niezarobkowy /nie handlowy/ od przewozu zarobkowego.

W przypadku ruchu indywidualnego każdy, kto jest upraw wniony do przybycia na terytorium danego kraju /o ile klauzula wizowa nie przesądza o użyciu innego środka transportu, oczywiście z zachowaniem przepisów dotyczących bezpieczeństwa i porządku publicznego. Dopuszczalność omawianego ruchu i przewozu niezabkowego nie została wyraźnie stwierdzona przez wielostronne międzynrodowe umowy drogowe, została jednak uznana niemalże powszechnie w praktyce państw wyłączających taki ruch i przewóz z zakresu reglamentacji bilateralnej i ustawowej.

Taka praktyka została przyjęta również w umowach dwustronnych zawartych przez Polskę w przedmiocie komunikacji oraz przez ustawodawstwo polskie.

Jeśli chodzi o zarobkowe przewozy osób w międzynarodowej komunikacji samochodowej to brak jest w Polsce dotychczas odpowiedniego uregulowania. Należy tu tylko wspomnieć o umowie berlińskiej z 5.XII.1970 r. mającej na celu ustalenie ogólnych warunków wykonywania międzynarodowego przewozu podróżnych autobusami. Umowa ta odnosi się do komunikacji między Polską, Czechosłowacją, NRD, Węgrami i ZSRR. Umowa berlińska jest porozumieniem o charakterze

administracyjno-organizacyjnym, dotyczącym współpracy odpowiednich przedsiębiorstw transportowych a nie stanowi merytorycznego uregulowania problematyki cywilnoprawnej przewozu. osób.

Poza unormowaniami prawnymi regulującymi prawo wjazdu do Polski samochodów osobowych i autokarów istotna jest również infrastruktura transportowa umożliwiająca poruszanie się tymi pojazdami po kraju.

Długość sieci dróg o twardej nawierzchni w Polsce wynosi 154 tys. km , w tym o powierzchni ulepszonej 130,4 tys. km. Na 100 km^2 przypada w Polsce 49,5 km dróg, w tym 41,9 km o ulepszonej nawierzchni. Dla porównania w Czechosłowacji wskaźnik ten wynosi 57,8 km, w NRD - 43,5 km, ale w Hiszpanii 25,4 km, Szwecji - 16,2 km, Jugosławii - 26,2 km. Z punktu widzenia turystyki wiele zależy od tego, jaka sieć dróg, o jakim stanie technicznym nawierzchni prowadzi do najczęściej odwiedzanych, najbardziej atrakcyjnych turystycznie regionów.

W Polsce sieć dróg nie jest równomiernie rozmieszczona na terenie całego kraju, szczególnie dróg o ulepszonej nawierzchni. Najgęstsza sieć dróg o takiej nawierzchni występuje w województwach południowo-zachodnich, natomiast upośledzone pod tym względem są województwa położone

w Polsce północno-wschodniej /Podlasie, Suwalszczyzna/. Najbardziej istotny z punktu widzenia turystyki zagranicznej, w tym tranzytowej, jest stan dróg na międzynarodowych trasach tranzytowych. Najważniejsze z nich zostały wymienione w poprzednim podrozdziale pracy. Obecnie czynione są starania i prowadzone prace drogowe na wielu odcinkach tych arterii międzynarodowych. Stopniowo oddawane są kolejne odcinki autostrad. Na autostradzie łączącej Moskwę przez Warszawę, Poznań z Berlinem, Amsterdamem i Londynem już przed kilku laty oddano do ruchu 34-kilometrowy odcinek z Wrześni w kierunku wschodnim, a w niedługim czasie przekazany zostanie dalszy odcinek do Konina. Na trasie biegnącej z Kijowa przez Kraków, Katowice i Wrocław do Drezna, Kolonii i Brukseli prace koncentrują się na usprawnieniu połączeń drogowych między aglomeracjami krakowską, katowicką i wrocławską. Istotna z punktu widzenia turystyki zagranicznej, szczególnie z krajów skandynawskich, jest trasa będąca fragmentem transeuropejskiej autostrady Północ - Południe prowadząca z Gdańska przez Toruń, Łódź, Katowice do granicy z Czechosłowacją. Docelowo autostrada ma przebiegać do wybrzeży Morza Czarnego, Adriatyku i Morza Egejskiego.

Dla zmotoryzowanego turysty poza siecią i stanem technicznym dróg istotna jest również ilość stacji obsługi

samochodów, dostępność części zamiennych oraz ilość i rozmieszczenie stacji benzynowych. Z tym jednak nie jest w naszym kraju najlepiej. Autoryzowane stacje obsługi dla samochodów wyprodukowanych w krajach zachodnich dostępne są tylko w dużych miastach lub na najczęściej uczęszczanych trasach. Co do stacji benzynowych ich sieć również pozostawia wiele do życzenia, szczególnie że wiele samochodów turystów z krajów II obszaru płatniczego przystowowanych jest do benzyny bezołowiowej, a w naszym kraju sprzedaż tego gatunku benzyny prowadzi dopiero od niedawna zaledwie kilkanaście stacji benzynowych w dużych miastach.

Regularne przewozy pasażerów transportem samochodowym prowadzi w Polsce jedynie przedsiębiorstwo PEKAES. W ogólnych przyjazdach turystów zagranicznych transportem drogowym stanowią one zupełny margines, ponieważ dopiero od niedawna po kilkuletniej przerwie została wznowiona regularna komunikacja autobusowa z krajami Europy Zachodniej. Obecnie przedsiębiorstwo PEKAES wykonuje kilka kursów w miesiącu z Warszawy i Katowic do Brukseli i Monachium.

II.3.3.2. Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu kolejowego

Na kolejowych przejściach granicznych w 1988 roku granicę Polski w obu kierunkach przekroczyło 4,1 mln turystów zagranicznych. Jak już wcześniej wspomniano w przyjazdach tym środkiem transportu przeważają obywatele krajów socjalistycznych, gdyż kolej jest wykorzystywana głównie w ruchu między Polską a tymi krajami oraz w ruchu tranzytowym między NRD i ZSRR. Nieduże wykorzystanie kolei w ruchu turystycznym z krajów kapitalistycznych, a więc na dłuższych trasach, tłumaczy się zbyt długim czasem, jaki zajmuje podróż kolejowa oraz niezbyt wysokim standardem usług, jaki mogą zaoferować Polskie Koleje Państwowe.

Na dostępność komunikacyjną Polski dla transportu - kolejowego wpływa stan międzynarodowych unormowań prawnych decydujących o możliwości przewozu osób w komunikacyji międzynarodowej, stan techniczny taboru oraz ilość i częstotliwość połączeń międzynarodowych.

Polska należy jednocześnie do dwóch umów wielostronnych regulujących przewóz osób w międzynarodowej komunikacji kolejowej: do konwencji berneńskiej oraz do umowy warszawskiej. Berneńska konwencja międzynarodowa o przewodzie osób i bagażu kolejami zwana jest w powszechnie przyjętym skrócie CIV. Do tej konwencji należą niemal

wszystkie kraje Europy /wyjątek: ZSRR i Albania/, a także niektóre kraje Afryki Północnej oraz Azji /Bliski Wschód/.

Warszawska umowa o międzynarodowej komunikacji osobowej zwana jest w skrócie SMPS. Do tej umowy należą kraje socjalistyczne w Europie /z wyjątkiem Jugosławii/ oraz Azji. Umowa SMPS ma charakter tzw. umowy resortowej podpisywanej przez kierowników resortów komunikacji zainteresowanych krajów. Państwa socjalistyczne w Europie /z wyjątkiem Jugosławii, Albanii i ZSRR/ należą jednocześnie do obu wymienionych umów wielostronnych w zakresie międzynarodowego przewozu osób kolejami.

Przewozy pasażerów na liniach międzynarodowych na terenie Polski oraz z terenów Polski wykonują Polskie Koleje Państwowe. Pasażerowie pociągów międzynarodowych stanowią ok. 0,5 % ogółu pasażerów przewożących przez to przedsiębiorstwo, jednak w przeliczeniu na pasożerokilometry odsetek ten jest znacznie większy i wynosi 3,3 % /1985 r./, ponieważ średnia odległość przewozu 1 pasażera w komunikacji międzynarodowej jest znacznie większa niż w komunikacji krajowej /377 km wobec 52 km/.

Jak już wcześniej wspomaniano o dostępności komunikacyjnej Polski dla transportu kolejowego decydujące znaczenie ma ilość i częstotliwość połączeń międzynarodowych

oraz czas i komfort podróży. Nie bez znaczenia jest również sieć kas prowadzących sprzedaż biletów w komunikacji międzynarodowej.

W międzynarodowej komunikacji kolejowej funkcjonują połączenia ze wszystkimi krajami socjalistycznymi /poza Albanią/. W ramach komunikacji między krajami socjalistycznymi, w celu usprawnienia połączeń między stolicami i najważniejszymi miastami, utworzona została sieć interekspresów. Obecnie kursuje ich osiem, a do 1992 roku ma ich być dwanaście. Poza interekspresami w relacjach tych kursują również tradycyjne pociągi ekspresowe.

Połączeń kolejowych między Polską a krajami Europy Zachodniej jest znacznie mniej. Obecnie istnieją połączenia kolejowe, których stacjami docelowymi są: Rzym, Hoek van Holland, Kopenhaga, Paryż, Ostenda, Monachium, Kolonia i Sztokholm. Ponadto od 1985 roku w okresie sezonu turystycznego kursuje ekspres urlopowy tzw. Hummel - Express należący do największego biura podróży w RFN, będący jedynym bezpośrednim połączeniem z RFN /Dortmund/ do Szczecina, Koszalina, Gdańska i Olsztyna.

Sprzedaż biletów kolejowych w komunikacji międzynarodowej w Polsce prowadzą kasy biletowe PP "Orbis", Centralnego Biura Rezerwacji Miejsc PKP, a w komunikacji z krajami kapitalistycznymi - kasy Międzynarodowego Towarzystwa

Wagonów Sypialnych i Turystyki"Wagon Lits Cook" oraz kasy biletowe stacji zagranicznych i niektórych większych stacji w Polsce.

Wobec bardzo dużego znaczenia transportu kolejowego w komunikacji z krajami socjalistycznymi bardzo istotne jest jego sprawne funkcjonowanie. Jednak właśnie na tych trasach pasażerowie mają największe trudności. Pociągi kursujące między krajami socjalistycznymi jeżdżą zbyt rzadko i zbyt wolno. Bardzo często są niepunktualne oraz bardzo długo stoją na stacjach granicznych. Na przykład "Bohemia" jeżdżą ca z Warszawy doPragi trasą 728 km pokonuje z prędkością 48 km/godz. Osiem interekspresów kursujących między krajami socjalistycznymi kursuje z teoretyczną prędkością 64,5 - 70 km/godz. Jednak połowa z nich się spóźnia, a stale są bardzo zatłoczone. W związku z tym istnieją duże trudności, szczególnie w okresie sezonu urlopowego z kupnem biletu na tych trasach. Ogromna, nieproporcjonalna do możliwości przewozowych kolei, liczba pasażerów na trasach między krajami socjalistycznymi powoduje stałe obniżanie się komfortu jazdy. Pociągi są często brudne, a niewielka liczba wagonów sypialnych i restauracyjnych, jakimi dysponuje PKP również powoduje stałe obniżanie się komfortu jazdy.

II.3.3.3. Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu lotniczego

Samolot jako środek transportu dla przybycia do naszego kraju jest preferowany przez turystów z krajów II obszaru płatniczego. W 1988 roku tą drogą przybyło do Polski lub opuściło nasz kraj 631 tys. turystów zagranicznych, a turyści z krajów kapitalistycznych stanowili 72 % tej liczby. Prawie całość ruchu przyjazdowego drogą lotniczą koncentruje się na międzynarodowym lotnisku Okęcie w Warszawie. Jedynie nieznaczną część pasażerów przyjmują lotniska w Krakowie oraz Gdańsku. Ważny dla dostępności komunikacyjnej Polski dla transportu lotniczego podobnie jak w przypadku transportu kolejowego, jest stan unormowań prawnych umożliwiających taką komunikację, stan techniczny i zdolności przewozowe samolotów oraz stan i wielkość całej infrastruktury naziemnej w postaci lotnisk i dworców lotniczych.

Przy przewozach lotniczych w komunikacji międzynarodowej obowiązuje konwencja warszawska o ujednostajnieniu niektórych prawideł dotyczących międzynarodowego przewozu lotniczego z 1929 roku, która została zmieniona protokołem haskim z 1955 roku oraz uzupełniona konwencją w Guadalajarze w 1961 roku. Przedsiębiorstwa lotnicze zrzeszone w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Transportu Lotniczego IATA

/International Air Transport Association/, do którego należy m.in. także przedsiębiorstwo PLL LOT stosują ponadto wymagane przez IATA warunki przewozu mające charakter warunków umownych. Ważną rolę spełniają "Ogólne warunki przewozu pasażerów" IATA. Warunki te są powszechnie stosowane przez przewoźników zrzszonych w IATA i tym samym wywierają znaczny wpływ na międzynarodową praktykę przewozową. Wystawiane przez PLL "LOT" w międzynarodowej komunikacji lotniczej bilety odwołują się do wspomnianych "Warunków przewozu" IATA.

Głównym przewoźnikiem w transporcie lotniczym w Polsce są Polskie Linie Lotnicze LOT. W 1988 roku na liniach zagranicznych samoloty LOT-u przewiozły 1591 tys. pasażerów. Turyści zagranicznn przebywają do Polski również samolotami obcych towarzystw lotniczych. Za ich pośrednictwem do Polski przyleciało i ją opuściło 673 tys. osób.

Polskie Linie Lotnicze "LOT" utrzymują stałą komunikację lotniczą z 55 miastami w 36 krajami, w tym: z miastami Europy Zachodniej i Południowej - Londynem, Amsterdamem, Brukselą, Hamburgiem, Kolonią, Bonn, Frankfurtem, Paryżem, Lyonem, Zurichem, Madrytem, Barceloną, Mediolanem, Rzymem, Wiedniem i Atenami. Połączenia lotnicze funkcjonują również ze stolicami krajów socjalistycznych /poza Tiraną/. Prawie wszystkie połączenia europejskie obsługiwane są również przez obcych przewoźników.

"LOT" utrzymuje również regularne połączenia lotnicze z innymi kontynentami, z Ameryką Północną - Nowym Jorkiem i Montrealem; Afryką Północną - Kairem, Algierem, Tunisem i Trypolisem; z Azją, w tym z Bliskim Wschodem: Instambułem, Larnaką, Damaszkiem, Bagdadem, Abu-Dhabi, Dubaiem oraz Dalekim Wschodem: Bangkokiem, Pekinem oraz Delhi.

Wymienione połączenia pozaeuropejskie obsługiwane są wyłącznie prez "LOT". Średni wskaźnik wykorzystania miejsc pasażerskich w lotach zagranicznych wynosi 75 %. Najwyższą wartość osiąga on na liniach amerykańskich 85,3 %, a najniższy na liniach afrykańskich - 60,8 %.

Dla przewozu pasażerów linie lotnicze "LOT" posiadają 41 samolotów, w tym : 7 samolotów IŁ62M, 3 samoloty TU154M 7 samolotów TU134A, 8 samolotów IŁ18 oraz 16 samolotów AN24 Zakupione zostały również 2 samoloty typu: Boeing 767, które wykorzystywane są na liniach amerykańskich. Ze względu na niski komfort lotu oraz niewielką pojemność samoloty AN24 nie są używane na liniach zagranicznych, a samoloty IŁ18 tylko na trasach do krajów socjalistycznych

Stosunkowo niewielki stan posiadania Polskich Lini Lotniczych oraz bardzo już przestarzałe typy samolotów nie zapewniają odpowiedniego wymaganego obecnie komfortu lotu i w dużym stopniu ograniczają możliwości przewozowe "LOTU" Sytuacja się znacznie poprawiła odkąd na liniach amerykańskich rozpoczęły pracę samoloty Boeing 767.

O dostępności komunikacyjnej naszego kraju dla transportu lotniczego, poza zdolnością przewozową "Lotu" i innych towarzystw lotniczych, decydują techniczne możliwości recepcji ruchu pasażerów przez istniejącą infrastrukturę naziemną, W dużej mierze ograniczone możliwości przyjazdów turystów zagranicznych spowodowane są bardzo słabym zapleczem technicznym oraz bardzo małą pojemnością międzynarodowych lotnisk w Polsce, w tym przede wszystkim Międzynarodowego Dworca Lotniczego Okęcie w Warszawie. Przyjmowana przez to lotnisko ilość pasażerów już dawno przekroczyła wszelkie dopuszczalne normy. Szczególnie dokuczliwa jest odprawa celna i paszportowa pasażerów ze względu na bardzo złe warunki lokalowe i techniczne dworca lotniczego. Odprawa lub przyjmowanie pasażerów trwa czasami bardzo długo, szczególnie w okresie letnim, kiedy następuje zwielokrotnienie ruchu pasażerów, co przy braku odpowiedniego zaplecza gastronomicznego i sanitarnego jest szczególnie dokuczliwe. Pewne nadzieje na poprawę sytuacji budzi decyzja o budowie nowego dworca lotniczego, który ma obsługiwać 3 mln pasażerów rocznie, a zakończenie budowy planowane jest na 1995 rok.

II.3.3.4. Dostępność komunikacyjna Polski dla transportu morskiego

Drogą morską do Polski przybyło lub ją opuściło w 1988 257,7 tys. obcokrajowców, z tego 86 % to obywatele krajów kapitalistycznych, pochodzący głównie ze Skandynawii.

Podobnie jak w przypadku innych środków transportu o dostępności komunikacyjnej Polski dla pasażerskiego transportu morskiego decyduje stan unormowań prawnych przewozu osób w transporcie morskim, a także zdolności przewozowe oraz rozkład rejsów promów w komunikacji regularnej z innymi krajami. Ważny jest również ich standard oraz stan techniczny i możliwości przyjęcia odpowiedniej liczby pasażerów przez polskie przystanie promowe.

W transporcie morskim podstawowym aktem normatywnym jes kodeks morski, ustawa z 1961 roku. Jego postanowienia są aktualne w odniesieniu do żeglugi międzynarodowej. Brakuje natomiast międzynarodowego unormowania przewozu osób w transporcie morskim, choć podjemowane były liczne próby w tym kierunku. Wspomnieć tu należy dwie konwencje brukselskie dotyczące przewozu pasażerów morzem z 1961 roku oraz przewozu bagażu pasażerskiego z 1967 roku oraz kowencję ateńską z 1974 roku. Wszystkie te konwencje zostały podpisane przez Polskę, lecz dotychczas nie ratyfikowane.

Obecnie, po kasacji ostatniego polskiego statku pasażerskiego "Stefan Batory", polska żegluga nie dysponuje żadnym tego rodzaju statkiem. Czyni się co prawda starania o budowę nowego polskiego statku pasażerskiego, jednak jest to kwestia dalszej przyszłości.

Obecnie regularne przewozy pasażerów drogą morską wykonywane są przez promy Polskiej Żegulugi Bałtyckiej. W dyspozycji PŻB znajduje się obecnie 5 promów pasażerskich: "Pomerania", "Wilanów", "Łańcut", "Wawel" i "Silesia". Wykonują one regularne rejsy głównie do portów krajów skandynawskich. Przystanie promowe znajdują się w Gdańsku i Świnoujściu. Obecnie regularne rejsy promów odbywają się na trasach: Świnoujście-Ystad, Świnoujście - Kopenhaga, Gdańsk-Nynaeshamn, Gdańsk - Helsinki oraz Gdańsk-Travemuende.

Stan techniczny polskich promów pozostawia wiele do życzenia. Są one bardzo wyeksploatowane, co wpływa na obniżenie ich komfortu, Poza tym ich zbyt mała zdolność przewozowa powoduje, że coraz częściej turyści skandynawscy udają się na południe Europy przez NRD i port w Sassnitz. Sytuację pogarsza fakt, że polska żegluga promowa nie tylko nie ma czym pływać, ale także gdzie przyjmować i żegnać podróżnych. Bazy promowe w Gdańsku i Świnoujściu nie posiadają odpowiednich warunków do odpraw celnych oraz właściwego zaplecza gastronomicznego i sanitarnego. Co prawda podjęto decyzję o ich stopniowej rozbudowie i unowocześnieniu jednak jest to kwestia dalekiej przyszłości.

CZĘŚĆ III

ŚRODKI ODDZIAŁYWANIA NA TURYSTYKĘ PRZYJAZDOWĄ BĘDĄCE W DYSPOZYCJI PAŃSTWA I ICH ZNACZENIE DLA ZAGRANICZNEGO RUCHU PRZYJAZDOWEGO DO POLSKI

Państwo współczesne w coraz szerszym zakresie przejawia swe zainteresowanie różnymi rodzajami zagranicznego ruchu przyjazdowego nie tylko przez zawieranie umów międzynarodowych i przez współdziałanie na tym polu w ramach wielu zajmujących się sprawami ruchu osobowego organizacji międzynarodowych, ale również przez występującą w większym lub mniejszym stopniu bezpośrednią ingerencją państwa w sprawy organizacji, przebiegu i nasilania samego zakresu poszczególnych rodzajów zagranicznego ruchu osobowego. Ta stale zwiększająca się ingerencja państwa przybiera, na płaszczyźnie prawa wewnętrznego, formy instytucjonalne i znajduje wyraz w powoływaniu odpowiednich urzędów czy organów państwa, często na szczeblu centralnych organów administracji państwowej. Niezależnie jednak od istnienia i rangi organów państwowych do spraw turystyki, ustalenia ogólnej polityki państwa w zakresie międzynaro-dowego ruchu osobowego, zawieranie umów międzypaństwowych i wydawanie odpowiednich aktów normatywnych należy do kompetencji właściwych w świetle prawa wewnętrznego danego państwa organów ustawodawczych i rządowych.

Polityka ta może z jednej strony znaleźć wyraz w bezpośrednich formalnych zakazach, ograniczeniach lub uznaniu swobody dopuszczania na terytorium państwa cudzoziemców,

jak również w ograniczeniach ustanawianych przez postanowienia zawieranych umów międzynarodowych, czy też w uchylaniu ustniejących ograniczeń przez odpowiednie klauzule tych umów.

Polityka państwa wobec przyjazdów obcokrajowców uzewnętrznia się jednak przede wszystkim w przepisach dotyczących formalności związanych z przyjazdami cudzoziemców, które chociaż bezpośrednio nie zajmują stanowiska co do samej zasady swobody ruchu, to jednak stanowią bardzo skuteczne narzędzie działania państwa w pożądanym przez nie kierunku.

Formalności te obejmują cały zespół środków, od wydawania zezwolenia na wjazd na terytorium kraju w formie wizy, uzależnionego od wypełnienia mniej lub bardziej licznych, złożonych i uciążliwych warunków wstępnych, przez środki ekonomicznego oddziaływania w formie ograniczeń dotyczących wywozu pewnych wartości czy limitowania przydziału środków płatniczych, czy wreszcie przymusowej wymiany posiadanych obcych dewiz po określonym kursie, lub na koniec stosowania regorystycznych przepisów dotyczących odprawy i opłat celnych, aż do formalności sanitarnych, które w określonych przypadkach mogą wpłynąć na zahamowanie przyjazdów z określonych krajów czy regionów.

Polityka dewizowa państwa oraz system formalności granicznych stanowią obok działań marketingowych na poszczególnych rynkach zagranicznych, główne środki oddziaływania na popyt turystów zagranicznych.

III.1. Polityka dewizowa państwa wobec turystyki przyjazdowej do Polski

III.1.1. Znaczenie kursu wymiany walut i przymusu dewizowego

Polityka dewizowa państwa jest regulowana przez prawa dewizowego. Charakterystykę przepisów polskiego prawa dewizowego należy ograniczyć do elementów o zasadniczym znaczeniu dla turysty zagranicznego przyjeżdżającego do Polski. Do tych elementów zaliczyć można kurs wymiany walut, tzw. przymus dewizowy oraz przepisy wiązane z załatwieniem formalności dewizowych.

Odrębnym zagadnieniem jest obowiązujący system rozliczeń wynikający z obsługi ruchu turystycznego. Nie interesuje on w ogóle turysty zagranicznego i nie jest normowany przepisami prawa dewizowego, jeśli nie dotyczy wzajemnych rozliczeń krajowych biur podróży z ich zagranicznymi kontrahentami. Pozostaje on jednak w ścisłej zależności od zobowiązań przyjętych w prawie dewizowym, a w szczególności od zastosowania określonych kursów wymiany walut /przeliczników

i - znajdując odbicie w wynikach finansowych przedsiębiorstw obsługujących ruch turystyczny ma istotne znaczenie dla oceny jego opłacalności.

Dla omawianej problematyki kluczowe znaczenie ma jednak kurs wymiany walut. Jest on bowiem ceną waluty krajowej, wyrażoną w walucie obcej, ma zatem istotny wpływ na wysokość kosztów pobytu turysty zagranicznego w danym kraju, a w konsekwencji na jego decyzje co do wyboru kraju, do którego ma się udać. Poziom kosztów pobytu zależy oczywiście nie tylko od kursu wymiany walut, wpływają nań również inne czynniki jak i sytuacja i ceny na rynku wewnętrznym sposób spędzania czasu w kraju recepcji, organizacja pobytu itp. Kurs wymiany walut zawsze jednak odgrywa istotną rolę w kalkulacji kosztów pobytu każdego zagranicznego turysty, a dla wielu z nich - rolę decydującą.

W Polsce kurs wymiany walut jest ustalony przez Prezesa Narodowego Banku Polskieego. Ustalenie kursu wymiany walut nie może być jednak dowolne, lecz musi wynikać z określonych przesłanek. Państwo może oczywiście za pomocą ustalenia kursu wymiany walut dążyć do realizacji różnych celów gospodarczych, społecznych i politycznych, w każdym jednak wypadku muszą być brane pod uwagę nieraz bardzo złożone skutki ewentualnych odstępstw od rzeczywistej wartości pieniądza.

Polska waluta krajowa podobnie jak i waluty innych krajów socjalistycznych była do końca 1989 roku niewymienialna[1/]. Nie pełniła zatem funkcji miernika wartości ani środka płatniczego w obrotach międzynardowych. W konsekwencji obowiązujący kurs wymiany walut miał w zasadzie znaczenie dla działalności gospodarczej wewnątrz kraju, bowiem transakcje zagraniczne zawsze były realizowane w walutach obcych. Obowiązujący kurs walut dla płatności handlowych może stwarzać odpowiednie preferencje lub hamulce dla krajowego eksportera lub importera.

Odmiennie przedstawia się znaczenie się znaczenie kursu wymiany walut w odniesieniu do płatności niehandlowych tzn. płatności dokonywanych przez podmioty gospodarki nieuspołecznionej i ludności, a także w zakresie obsługi ruchu turystów zagranicznych. Wartość waluty była tutaj oceniana według jej siły nabywczej, przy czym w określonych okolicznościach - cena wymienna walut kształtowała się pod wpływem popytu i podaży. Kurs równoważący popyt z podażą obowiązywał wówczas na wolnym rynku w kantorach wymiany walut. Nie miał on wiele wspólnego z realną siłą nabywczą walut obcych. Ustalony został na bardzo wysokim poziomie, kilkakrotnie wyższym niż kurs wymiany walut dla płatności niehandlowych ustalony przez

---

1/ od 1.01.1990 r. wprowadzono wewnętrzną wymienialność złotego

NBP. Przyczyną tego był przede wszystkim bardzo duży popyt na waluty wymienialne zgłaszany przez obywateli polskich. Bardzo wysoka stopa inflacji i trudności gospodarcze Polski powodowały ucieczkę od złotego i gromadzenie oszczędności w walutach obcych.

Dla turysty zagranicznego istotne znaczenie ma zarówno obowiązujący kurs wymiany walut, jak też wszelkie odchylenia kursu waluty kraju recepcji od jej siły nabywczej. Gdy kurs jest "nadwartościowy", wtedy za jednostkę nabywanej waluty turysta musi płacić więcej jednostek własnej waluty, niż wynikałoby to z porównania siły nabywczej obu walut. Stwarza to oczywiście barierę w rozwoju ruchu turystycznego, kraj stosujący taki kurs staje się po prostu zbyt drogi dla turystów zagranicznych. Gdy z kolei jest "podwartościowy" sytuacja jest odwrotna, kraj jest tani, może to jednak prowadzić do nieopłacalności recepcji turystów zagranicznych.[1/]

Do końca 1989 roku cudzoziemiec przyjeżdżający do Polski miał możliwość wymiany według dwóch różnych kursów:

- kursu urzędowego, ustalonego przez Prezesa NBP według którego musiał wymienić walutę obcą na pokrycie kosztów pobytu w Polsce z tytułu przymusu dewizowego,
- kursu wolnorynkowego obowiązującego w kantorach wymiany walut /kilkakrotnie wyższy od kursu urzędowego/.

1/ por. /8/ str.

Na dzień 2.10.1989 r. kursy walut kształtowały się następująco:

Tablica 40

Kursy walut w Polsce /sprzedaż/ stan na 2.10.1989 r.

/w złotych/

Waluta	Kurs NBP	Kurs wlonorynkowy
dolar USA	1.834,8	8.000
marka RFN	965,7	4.000

Wielkość stosowanych kursów była niewiątpliwie zjawiskiem negatywnym gdyż stwarzała atmosferę niebudzącą zaufania turystów zagranicznych. Było rzeczą oczywistą, że przyjeżdżający do Polski turysta starał się wymienić walutę po możliwie najdogodniejszym kursie, ale prawo dewizowe ściśle określało płatności jakie cudzoziemiec był obowiązany regulować walutą polską udokumentowanego pochodzenia /wymienioną po kursie oficjalnym/.

Z obu obowiązujących wówczas w Polsce kursów wymiany walut żaden nie odpowiadał realnej sile nabywczej walut obcych. Kurs urzędowy był obecnie nadwartościowy, szczególnie, że przy wysokim tempie inflacji zbyt wolno reagował on na spadek wyrtości waluty krajowej. Z kolei kurs welnorynkowy był zdedydowanie "podwartościowy" gdyż realna

siła nabywcza walut obcych była znacznie niższa. Jak już wcześniej wspomniano na kształtowanie się kursu wolnorynkowego wpływało wiele różnych czynników w tym szczególnie trudności gospodarcze Polski. Nierealność ekonomiczna kursów walut musiała nieuchronnie prowadzić do przyjęcia zasady tzw. przymusu dewizowego dla zagranicznych turystów. Praktycznie był to jedyny sposoób, aby wszyscy turyści w ogóle podporządkowali się temu niekorzystnemu dla nich kursowi wymiany walut zagranicznych na złote. Z pewnością również bez tego przymusu istniałaby pewna nieliczna grupa turystów zagranicznych, która dokonywałaby wymiany po oficjalnym kursie /np. uczestnicy wycieczek organizowanych przez biura podróży, turyści, którym z racji ich stanowiska zależy na względach prestiżowych itp./. Jednakże większość przyjeżdżających korzystałaby z wymiany ekonomicznie korzystniejszej na wolnym rynku walutowym.

Jak już wspomniano w celu zapewnienia minimum wymiany walut według kursu urzędowego państwo nasze stosowało przymus dewizowy. Polagał on na uzależnieniu wydania wizy lub przekroczenia granicy od uprzedniego dokonania wymiany walut w określonych kwotach, zależnych od okresu przewidywanego pobytu. W przeciwieństwie do kursów wymiany opartych na przesłankach ekonomicznych, ten środek polityki dewizowej miał charakter czysto administracyjny.

Przymus dewizowy w Polsce został wprowadzony w 1958 r. na podstawie Uchwały nr 174/58 Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów, która m.in. polecała polskim placówkom konsularnym wydawanie cudzoziemcom wiz wjazdowych w trybie przyspieszonym, pod warunkiem uprzednigo opłacenia przez nich kosztów pobytu w Polsce. Za podstawę kalkulacji stawek obowiązkowej wymiany walut przyjęto najniższe ceny noclegów w krajach zachodnich. Początkowo ustalono dla wszystkich turystów zagranicznych jednakową stawkę 7,5 dolara USA za 1 dzień pobytu w Polsce, przy czym dla osób polskiego pochodzenia obowiązek wymiany walut obejmował tylko 7 pierwszych dni pobytu.

Na mocy rozporządzenia Ministra Finansów z dn. 14 marca 1989 r. określona została dzienna stawka wymiany walut dla osób zagranicznych nie będących obywatelami polskimi[1/] co przedstawia poniższa tablica.

Tablica 41

Dzienne stawki wymiany walut obcych

Obywatelstwo	Waluta	Stawka		
		podstawowa	ulgowa	specjalna
Francja	frank francuski	100	50	25
RFN	marka RFN	36	16	8
Szwecja	korona szwedzka	100	50	25
USA	dolar USA	15	7	3,50
Wlk. Brytania	funt brytyjski	10	4,40	2,20
Włochy	lir włoski	22000	11000	5500

1/ do 1987 r. przymus dewizowy obejmował również obywateli polskich legitymujących się paszportami konsularnymi.

Stawka ulgowa przysługiwała obcokrajowcom:

1/ pochodzenia polskiego oraz ich małżonkom i dzieciom,

2/ małżonkom i dzieciom osób posiadających polskie paszporty konsularne oraz obywateli polskich mieszkających stale za granicą, posiadających paszporty wystawione w kraju, a także obywateli polskich mieszkających na stałe w kraju,

3/ którzy nie przekroczyli 21 roku życia,

4/ uczniom i studentom, którzy przekroczyli 21 rok życia, posiadającym legitymacje wystawione, przez Międzynarodowy Związek Studentów /IUS/ lub Międzynarodową Konferencję Turystyki Studenckiej /ISTC/,

5/ turystom kempingowym przebywającym w Polsce w okresie od 1 maja do 30 września, jeżeli przekraczają granicę samochodem mieszkalnym lub samochodem osobowym z przyczepą kempingową,

6/ przekraczającym granicę morską jachtami lub wynajmującym jachty w kraju.

Z kolei stawka specjalna przysługiwała tylko osobom pochodzenia polskiego i ich rodzinom oraz rodzinom Obywateli polskich począwszy od 31 dnia ich pobytu w kraju

Ocena zasady przymusu dewizowego musi być łączona z oceną realności kursów: kurs nierealny /niekorzystny

wyraźnie dla walut obcych/ musi być sprzężony z przymusem dewizowym. Obowiązujące do końca 1989 roku w Polsce kursy wymiany walut były nierealnê, kurs urzędowy ze względu na swą podwartościowość.

Zniesienie przymusu dewizowego musiało się łączyć z urealnieniem kursów wymiany walut. Zależało jednak od kondycji całej gospdarki Polski, umocnienie waluty krajowej oraz zdławienie wysokiego stopnia inflacji. Zniesienie przymusu było możliwe w momencie ujednolicenia kursów wymiany walut obcych. Nastąpiło to w momencie wprowadzenia wewnętrznej wymienialności złotówki od 1 stycznia 1990 roku.

Ustalenie kursu wymiany w pełni realnego, uzasadnionego ekonomicznie poziomem cen, w konsekwencji uczyniło zbędnym przymus sprzedaży określonej ilości walut zagranicznych przez przybywającego do Polski turystę. Jednak oferta finansowa wobec turysty zagranicznego musi iść w parze z ofertą towarów i usług w wystarczającej ilości, szczególnie ze zwiększeniem bazy hotelowej, gastronomicznej i usługowej.[1/]

[1/] Stan i wykorzystanie bazy hotelowej w Polsce z punktu widzenia turystyki zagranicznej został przedstawiony w II części badań w opracowaniu: "Atrakcyjność turystyczna Polski dla zagranicznej turystyki przyjazdowej.

Przymus dewizowy jak każdy przymus administaracyjny spotkał się z wyraźną niechęcią ze strony turystów zagranicznych szczególnie, że jego egzektowanie wiązało się z nadmiarem formalności, niedomogów organizacyjnych, słabością informacji oraz niezrozumiałością różnych przepisów szczegółowych. Towarzyszył temu niski poziom obsługi finansowej turystów i zła organizacja sieci kas walutowych.

Tak więc niedomogi organizacyjne, nadmiar formalności, braki w informacji, chociaż nie określają meritum sprawy, są jednak tym, z czym w praktyce i na co dzień spotykał się zagraniczny turysta. Trudności formalne w załatwianiu spraw mogą często okazać się ważniejsze niż ekonomiczna relacja kursowa.

III.1.2. Polityka dewizowa państwa w świetle obowiązujących przepisów

Obowiązującym do końca 1989 roku aktem prawnym regulującym zasady obrotu dewizowego była ustawa "Prawo dewizowe" z dnia 15 lutego 1989 roku.[2/] Do momentu jej uchwalenia politykę dewizową państwa wobec cudzoziemców wyznaczał przede wszystkim monopol walutowy państwa. Zapewniał on wyłączność uprawnień państwa w sferze stosunków finansowych z zagranicą, a wszelkie operacje finansowe bez pośrednictwa

---

2/ Dz. U. z 1989 r. Nr 6, poz. 33.

banku były w zasadzie nielegalne. Nowe prawo dewizowe istotnie zmieniło zasady polityki dewizowej przede wszystkim przez likwidację monopolu państwa na obrót wartościami dewizowymi.

Zezwalało ono na swobodny obrót dewizowy między osobami krajowymi i zagranicznymi zarówno prawnymi jak i fizycznymi z zastrzeżeniem pewnych rodzajów działalności wymagających zezwolenia dewizowego. Zmiany te spowodowały zlikwidowanie tzw. czarnego rynku dewizowego czyli nielegalnego obrotu walutami obcymi oraz ustalenie wolnorynkowego kursu wymiany walut.

W związku z tym, cudzoziemiec mógł zupełnie legalnie wymienić waluty obce na złotówki w punkcie kupna i sprzedaży walut, nie mógł jednak, co jest jednym z paradoksów tej ustawy, wykonać operacji odwrotnej. Przepis ten był mało realny do wyegzekwowania, pomijając już jego ocenę przez cudzoziemców.

Jednak sprzedaż przez obcokrajowca walut obcych w punkcie kupna i sprzedaży walut nie mogło stanowić i nie stanowiło spełnienia obowiązku wymiany walut obcych czyli przymusu dewizowego wynikającego z prawa dewizowego. Zgodnie z przepisamia prawa dewizowego osoba zagraniczna przyjeżdżająca do Polski miała obowiązek wymiany walut obcych po kursie urzędowym na pokrycie kosztów pobytu w kraju lub w inny sposób zapewnić pokrycie tych kosztów.

Z przymusu dewizowego zwolnieni byli m.in. posiadacze paszportów i wiz dyplomatycznych oraz pracownicy obcych przedstawicielstw dyplomatycznych i członkowie ich rodzin, przedstawiciele organizacji międzynarodowych, osoby zaproszone przez naczelne i centralne organy państwowe, organizacje polityczne i społeczne, których koszty pobytu pokrywa zapraszający, uczestnicy wymiany bezdewizowej turystyczno-wczasowej i młodzieżowej organizowanej przez zakłady pracy, szkoły, związki zawodowe, organizacje młodzieżowe, polityczne i społeczne. Z obowiązku tego zwolnieni byli również obywatele krajów socjalistycznych /z wyjątkiem obywateli Jugosławii i Chin/, ponieważ obywatele tych krajów walutę polską na pokrycie kosztów pobytu w naszym kraju nabywają w swoich krajach w instytucjach uprawnionych w tych państwach do jej sprzedaży na warunkach określonych w porozumieniu między bankami centralnymi.

Obcokrajowcy byli obowiązani dokonywać zapłaty w walucie polskiej po udokumentowaniu jej pochodzenia z wymiany walut w banku dewizowym następujących należności:

1. za usługi i świadczenia zakładów leczniczych i uzdrowiskowych,
2. z tytułu opłat i kosztów w postępowaniu sądowym i administracyjnym, poręczeń i kar grzywnych, ceł, podatków, opłat lokalnych i opłat skarbowych,

3. za usługi przewozu osób /dotyczy to głównie podróży samolotem oraz wynajmu samochodów gdyż za przejazd pociągiem lub autobusem PKS obcokrajowcy mogą płacić złotówkami pochodzącymi z wymiany w kantorze/,

4. z tytułu najmu lokali mieszkalnych i użytkowych oraz usług hotelarskich i kempingowych, co ma zasadnicze znaczenie dla turystyki przyjazdowej.

Dokumentem stwierdzającym pochodzenie waluty polskiej był:

1. z wymiany waluty obcej - oryginał imiennego dowodu wymiany wystawiony przez bank dewizowy lub karę walutową prowadzoną na podstawie zezwolenia dewizowego,

2. z przywozu z państwa socjalistycznego /z wyjątkiem Jugosławii i ChRL/ imienne zaświadczenie banku lub jednostki uprawnionej, w której nabyto walutę polską z adnotacją polskiego urzędu celnego o jej przywozie,

3. z rachunku bankowego.

Każdorazowo po dokonaniu zapłaty w walucie polskiej należności określonych wcześniej osoba przyjmująca była zobowiązana zmieścić w dokumencie stwierdzającym pochodzenie waluty polskiej adnotację o wysokości kwoty przyjętej na zapłatę oraz salda pozostałego do wykorzystania. Równocześnie jednostki przyjmujące zapłatę były zobowiązane do prowadzenia skomplikowanej ewidencji pochodzenia przyjętej waluty.

W zakładach hotelarskich i kempingowych dokumenty stwierdzające pochodzenie waluty polskiej turysta zagraniczny był obowiązany okazać w momencie przyjmowania do zakładu.

Przepisy wynikające z prawa dewizowego były bardzo uciążliwe zarówno dla turystów jak i pracowników hoteli, szczególnie recepcji. Wymagały one prowadzenia pracochłonne ewidencji ponadto były często bardzo skomplikowane, a czasami wręcz absurdalne. Wytłumaczenie cudzoziemcowi ich sensu przekraczało często możliwości pracowników recepcji hotelowej /np. konieczność wymiany dewiz na opłacenie rozmowy telefonicznej zamówionej w hotelu, podczas gdy za taką samą rozmowę prowadzoną z najbliższej poczty cudzoziemiec płacił w złotówkach bez konieczności okazania kwitu wymiany/.

Stopień skomplikowania, a często absurdalność przepisów dotyczących przymusu dewizowego sprzyjała ich łamaniu przez pracowników hoteli. W przeciwnym razie wielu gości musiałoby nocować przed hotelem. Czynności administracyjne związane z uzupełnieniem różnych zaświadczeń, podpisów i pieczątek potrzebnych do zalegalizowania pobytu gości przyjętych do hotelu na odpowiedzialność pracowników recepcji zajmowały wiele czasu, który pracownicy mogliby poświęcić na świadczenie usług gościom hotelowym.

Mimo istnienia bardzo regorystycznych przepisów dewizowych mających na celu zapewnieniw wpływów do budżetu państwa z tytułu turystyki przejyzadowej, wpływy te były stosunkowo niewielkie. W 1988 roku wyniosły one od każdego przyjeżdżającego z krajów II obszaru płatniczego niewiele ponad 111 dolarów USA. Była to suma niewielka, kilkakrotnie niższa niż w innych krajach europejskich, mimo, że nie istnieje tam specjalny, rozbudowany system kontroli dewizowej.

Pierwszym krokiem do nomalności i zlikwidowania barier dla turystyki przyjazdowej było złagodzenie regorystycznych przepisów dewizowych obowiązujących cudzoziemców przyjeżdżających do Polski. Nowe prawo dewizowe obowiązujące w Polsce od 1 stycznia 1990 roku zwolniło cudzoziemców z obowiązku wymiany dewiz w ramach przymusu dewizowego. Wyrównanie kursów walutowych : oficjalnego i wolnorynkowego i wewnętrzna wymienialność złotego pozwoliło na takie posunięcie. Dzięki temu usunięta została jedna z najbardziej uciążliwych barier ograniczających turystykę przyjazdową do Polski.

III.2. Formalności graniczne obowiązujące obcokrajowców przyjeżdżających do Polski

III.2.1. Zakres formalności granicznych

Pojęcie formalności granicznych obejmuje "...cały zespół czynności, aktów i decyzji, których wypełnienie, załatwienie i podjęcie gwarantuje powstanie prawnej możliwości przekroczenia granicy państwa ojczystego czy też państwa zamierzonego czasowego pobytu, czy osiedlenia się, a nawet państwa zwykłego przyjazdu tranzytem[1/].

Formalności graniczne składają się zatem z wielu różnorodnych czynności, związanych z uzyskaniem różnych dokumentów, które w sumie zezwalają na przekroczenie granicy państwa stałego zamieszkania, i państwa będącego celem podróży. Czynności te zatem wiążą się z wypełnieniem formalności paszportowych,

formalności wizowych,

formalności celnych,

formalności dewizowych,

formalności fitosanitarnych[2/]

Z punktu widzenia tematu niniejszego opracowania przedmiotem zainteresowania nie mogą być wszystkie z wymienionych grup fermalności. Interesują nas tylko te, których istnienie i sposób wypełniania przez turystów zagranicznych jest uzależniony od Polski. W ten sposób można wyeliminować formalności paszportowe, które turysta zagraniczny wypełnia w państwie ojczystym lub państwie stałego zamieszkania.

1/ por. /15/ str. 265

2/ Por. tamże s. 268-322

Charakter pozostałych formalności zależy od państwa pobytu turysty, a zatem one właśnie powinny stać się przedmiotem naszego zainteresowania.

Jednak i tutaj należy wprowadzić pewne ograniczenia. Ze względu na niewielkie praktyczne znaczenie formalności fitosanitarnych, które stają się hamulcem ruchu dopiero w przypadku epidemii, a więc w sytuacjach niezależnych najczęściej od poszczególnych państw, zostaną one wyeliminowane z rozważeń zawartych w niniejszym opracowaniu.

III.2.2. Formalności wizowe

Wiza oznacza udzielenie przez państwo cudzoziemcowi, to znaczy obcemu obywatelowi lub osobie nie posiadającej żadnego obywatelstwa, zgody na wjazd na jego terytorium na określony przeciąg czasu lub na stałe, albo też na przejazd w określonym czasie przez jego terytorium w celu udania się do państwa trzeciego.[1/]

Zatem z formalnego punktu widzenia wiza jest to dokonana w paszporcie zagranicznym lub innym uprawniającym do odbycia podróży zagranicznej dokumencie przez organa konsularne lub dyplomatyczne i zaopatrzone w odpowiednią pieczęć i podpisy adnotacja zwierająca stwierdzenie zezwolenia na przekroczenie granicy państwowej w określonym terminie i ewentualnie miejscu oraz na przebywanie na terytorium państwowym przez określony w adnotacji czas.

1/ Tamże s. 288

Instytucja wizy pozwala państwu na prowadzenie ścisłej kontroli i na regulowanie według własnych założeń, ocen i kryteriów ruchu przyjazdowego cudzoziemców, podobnie jak instytucja paszportu umożliwia państwom regulowanie wyjazdów za granicę obywateli własnych.

Wydanie wizy może być uzależnione od wypełnienia niekiedy bardzo uciążliwych i skomplikowanych formalności. Może ono być obwarowane szeregiem zastrzeżeń dotyczących czasu, miejsca i warunków pobytu. Może wreszcie zawsze nastąpić odmowa wydania wizy, a ponieważ sprawa dopuszczenia na swoje terytorium leży w sferze swobodnego uznania państwa, decyzja odmowy jest ostateczna i nie wymaga uzasadnienia ani podania zainteresowanemu cudzoziemcowi jej motywów.

Istnieje wiele rodzajów wiz. Poza podziałem na wizy dyplomatyczne, służbowe i zwykłe wydawane posiadaczom odpowiednich paszportów w ogóle wizy można podzielić na /za K. Liberą /15//:

1/ Wizy wjazdowe zwykłe zezwalające na wjazd na terytorium państwa i na pobyt przez określony czas bez określania celu pobytu,

2/ Wizy pobytowe bezterminowe wydawane osobom uprawnionym do osiedlenia się na terytorium państwa lub pobytowe terminowe, upoważniające do wykonywania w czasie pobytu działalności zarobkowej,

3/ Zwykłe turystyczne wizy pobytowe, uprawniające do wjazdu na terytorium państwa i do pobytu przez określony czas bez prawa zarobkowania,

4/ Wizy tranzytowe /przejazdowe/ dające jedynie prawo do jednorazowego lub wielokrotnego przejazdu przez terytorium państwa, najczęściej bez prawa zatrzymania się i na określony czas, z reguły nie przekraczający 3 dni,

5/ Turystyczne wizy tranzytowe, których termin ważności dochodzi na ogół do 7 dni, a czasem nawet do 14 dni i które dają posiadaczowi prawo zatrzymania się w kraju w zakreślonych w wizie granicach czasowych.

W Polsce, w świetle rozporządzenia ministrów spraw wewnętrznych i spraw zagranicznych z 1963 roku o szczegółowych zasadach i trybie postępowania w sprawach cudzoziemców oraz wzorach dokumentach dla cudzoziemców [1/] wyróżniamy następujące rodzaje wiz:

a/ wizy pobytowe, które dzielą się na: dyplomatyczne, służbowe, zwyczajne /indywidualne lub zbiorrowe/ i turystyczne /indywidualne lub zbiorowe/,

---

1/ Dz.U. z 1963 r. Nr 43, poz. 242; z 1965 r. Nr 21, poz.13 z 1966 r. Nr 44, poz. 266; z 1972 r. Nr 9, poz. 55

b/ wizy przejazdowe, które dzielą się na:
dyplomatyczne, służbowe i zwyczajne /indywidualne lub zbiorowe/.

Na podstawie cytowanego rozporządzenia do udzielania wiz upoważnione są polskie misje dyplomatyczne i urzędy konsularne za granncą oraz wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych w kraju.

Misje dyplomatyczne udzielają następujących wiz:

a/ dyplomatycznych

b/ służbowych dla pracowników służby zagranicznej państw obcych

c/ zwyczajnych, turystycznych lub służbowych dla osób nie będących pracownikami służby zagranicznej państw obcych, jeżeli w misji dyplomatycznej nne ma wydziału konsularnego.

Należy tutaj dodać, że misja dyplomatyczna może udzielić wizy dyplomatycznej i służbowej praconikom służby zagranicznej państwa obcego tylko na wniosek właściwego ministerstwa spraw zagranicznych lub jego misji dyplomatycznej, zgłoszony w formie nity.

Urzędy konsularne udzielają następujących wiz:

a/ zwyczajnych,

b/ turystycznych,

c/ służbowych - osobom nie będącym pracownikami służby dyplomatycznej państw obcych,

d/ dyplomatycznych i służbowych pracownikom służby zagranicznej państw obcych, na zlecenie misji dyplomatycznej, albo jeżeli w państwie przyjmującym nie ma misji dyplomatycznej.

W kraju cudzoziemiec może złożyć podanie o udzielenie wizy osobiście albo za pośrednictwem instytucji, na której zaproszenie przybył do Polski, w wojewódzkim urzędzie spraw wewnętrznych, właściwym ze względu na miejsce jego pobytu.

Na podstawie zarządzenia 9/67 Ministra Spraw Wewnętrznych z 1967 roku w sprawie udzielania wiz pobytowych - turystycznych przez graniczne placówki kontrolne[1/], placówki kontrolne WOP zostały upoważnione do wydawania wiz pobytowych-turystycznych przyjeżdżającom do Polski obywatelom Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Islandii, Holandii, Luksemburga, Norwegii i Szwecji. Zarządzenie uprawnia ponadto organy kontroli ruchu granicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do udzielania - w razie potrzeby - wiz pobytowych - turystycznych w pociągach i na statkach turystycznych przywożących cudzoziemców do Polski. Należy podkreślić, że stanowi to istotne ułatwienie dla turystów zagranicznych.

1/ /4/ str. 104.

Zarządzenie to ma charakter jednostronny, to znaczy, że korzystają z niego tylko obywatele wymiennionych krajów, natomiast obywatele polscy udający się do tych krajów nie korzystają z takich ułatwień.

Według rozporządzenia Rady Ministrów z 1978[2/] roku, zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłaty skarbowej z 1975 roku[3/], zostały wprowadzone wizy zbiorowe. Są one udzielane cudzoziemcom - pasażerom statków obsługiwanych przez polskie biura podróży w ramach rejsów turystycznych i upoważniają do pobytu w rejonie miasta portowego do 48 godzin. Wizy są wydawane przez placówki graniczne WOP.

Z obowiązku posiadania wizy wjazdowej do Polski są zwolnieni obywatele krajów socjalistycznych na podstawie szeregu umów międzynarodowych, jakie Polska zawarła w latac 60-tych i 70-tych z europejskimi państwami socjalistycznymi oraz Mongolią i Kubą. Umowy zniosły obowiązek posiadania wiz i paszportów w podróżach mięszy stronami.

Wprowadzenie stanu wojennego w Polsce w 1981 roku spowodowało zawieszenie umów o wzajemnych ułatwiennach w ruchu osobowym. Po zniesieniu stanu wojennego w lipcu 1983 r. warunki podróży zostały zliberalizowane, ale nie został przywrócony stan sprzed grudnia 1981 roku. Dla przyjazdów prywatnych wprowadzno konieczność posiadania urzędowego potwierdzonego zaproszenia, natomiast przyjazdy turystyczne

---

2/ Dz.U. z 1978 r. Nr 13 poz. 56

3/ Dz.Uś Z 1975 r. Nr. 46, poz. 241, zm. Dz.U. z 1976 r. Nr. 13, poz. 76 i z 1977 r. Nr. 26, poz. 111.

mogą odbywać się w formie zorganizowanej za pośrednictwem biur podróży bądź przez indywidualne wykupienie świadczeń w Polsce. Przyjazdy odbywać się mogą również w ramach wymiany bezdewizowej między zakładami pracy, instytucjami, szkołami, organizacjami społecznymi.

Na początku lat 70-tych Polska podpisała umowy o wzajemnym zniesieniu obowiązku wizowego z Austrią w 1972 r.[1/] Finlandią w 1973 roku[2/] oraz Szwecją w 1974 roku[3/].

Umowy te wprowadziły zasadę, że warunkiem odbycia podróży bez wizy na terytorium drugiej strony było posiadanie ważnego paszportu lub innego dokumentu podróży wydanego przez władze państwa macirzystego. Według umowy polsko-austriackiej z 1972 roku dokumentami tymi były: paszport dyplomatyczny, paszport służbowy, paszport zwyczajny, paszport konsularny, książeczka żeglarska, licencja lotnicza, paszport zbiorowy - łącznie z ważnym dowodem osobistym.

Wymienione wcześniej umowy zostały zawieszone w grudniu 1981 roku, z chwilą ogłoszenia w Polsce stanu wojennego. Do chwili obecnej przywrócona została tylko umowa o zniesieniu obowiązku wizowego z Austrią /w 1988 r./. Poza obywatelami austriackimi bez konieczności uzyskiwania wizy polską granicę mogą przekraczać jedynie mieszkańcy Berlina Zachodniego /do 30 dni pobytu/.

1/ Dz.U. z 1974 r. Nr 11. poz. 65
2/ Dz.U. z 1974 r. Nr 11. poz. 66
3/ Dz.U. z 1974 r. Nr 20, poz.108

Na podstawie ar. 5 ustawy o cudzoziemcach z 1963 r.[1/] cudzoziemcowi można odmówić wizy, a udzieloną wizę można unieważnić, jeżeli:

1/ działał na szkodę interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

2/ został skazany w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub za granicą za zbrodnię lub występek,

3/ naruszył przepisy niniejszej ustawy lub przepisy wydane na jej podstawie albo przepisy o ochronie granic państwowych bądź przepisy celne lud dewizowe,

4/ został pozbawiony obywatelstwa polskiego po dniu 9 maja 1945 r.,

5/ inne okoliczności wskazują, iż jego pobyt na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jest niepożądany ze względu na interes publiczny.

Należy turaj dodać, że według ustawy o cudzoziemcach z 1963 roku wymienione przeczyny unieważnienia wizy nie działają automatycznie, co oznacza, że decyzja o unieważnieniu wizy w konkretnej sytuacji należy do organu, który wydał ten dokument lub do organu kontroli ruchu granicznego.

1/ Dz.U. z 1963 r. Nr 15 poz. 77

III.2.2.1. Opłaty za wizy

Uzyskanie polskiej wizy wjazdowej wymaga wypełnienia przez turystę zagranicznego szeregu formalności. Nie bez znaczenia jest też wysokość opłat pobieranych przy wydawaniu wizy.

Jednym z podstawowych warunków, jaki musi spełnić cudzoziemiec jest spełnienie tzw. przymusu dewizowego. Polega on na uzależnieniu wydania wizy wjyzdowej od uprzedniego dokonania wymiany walut po kursie urzędowym w ilości określonej iloczynem długości deklarowanego okresu pobytu w Polsce i dobowej normy wymiany /patrz rozdział III.1./.

Opłata za wizę polską uzyskiwaną w placówkach dyplomatycznych i konsularnych za granicą waha się od 14-28 USD i ustalana jest głównie na zasadach wzajemności czyli opłata za wizę polską uzyskiwaną w danym kraju jest porównywalna do opłaty wizowej jaką pobierają placówki dyplomatyczne i konsularne tego kraju w Polsce.

Na podstawie informacji Ministerstwa S-praw Zagranicznych opłata za polską wizę pobytową wynosi:

- w RFN	-	36 marek RFN
- we Francji	-	120 franków
- w USA	-	18 dolarów USA
- w Szwajcarii	-	45 franków szwajcarskich
- w Wielkiej Brytanii	-	15 funtów brytyjskich

Do wyżej wymienionych sum doliczona jest około 10-procentowa opłata związana z kosztami adminitracyjnymi.

Wysokość opłat za wizy udzialena w kraju przez właściwe urzędy spraw wewnętrznych lub przez graniczną placówkę kontrolną reguluje rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 lutego 1989 r. w sprawie opłaty skarbowej.

Zgodnie z tym rozporządzeniem opłata skarbowa od wizy wynosi m.in.

1/ od wizy pobytowej /pobyt czasowy/	-	7.000 zł
2/ od aministracyjnej wizy pobytowej	-	20.000 zł
3/ od wizy pobytowej udzielonej przez graniczną placówkę kontrolną	-	10.000 zł
4/ od wizy pobytowej zbiorowej, udzielonej pasażerom statków /jachtów/, obsługiwanych przez polskie biura podróży w ramach rejsów turystycznych, uprawniającej do pobytu grupowego w rejonie miasta portowego do 48- godz. - od każdej osoby	-	700 zł
5/ od wizy przejazdowej jednokrotnej	--	2.100 zł
6/ od wizy przejazdowej dwu-do czterokrotnej	-	2.500 zł
7/ od wizy przejazdowej wielokrotnej	-	3.500 zł

Opłatę za wizę polską obniża się o 25 % jeżeli wizy są udzielane:

1/ osobom w wieku do 24 lat,

2/ osobom ubiegającym się o wizy w celu turystycznym, legitymującym się wystawionymi przez polskie biura podróży dokumentami potwierdzającymi rezerwację świadczeń w związku z pobytem w Polsce /np. vouvher, exchange order/,

3/ osobom przyjeżdżającym w grupach turystycznych organizowanych przez polskie biura podróży.

Od opłaty skarbowej zwolnione są wizy udzielane:

1/ z zastrzeżeniem wzajemności - obywatelom tych państw, z którymi zawarto odpowiednie porozumienia,

2/ osobom podróżującym drogą lotniczą, które wskutek niesprzyjających warunków atmosferycznych lub wskutek awarii samolotu są zmuszone do przerwania podróży i do krótkotrwałego pobytu w Polsce

3/ dzieciom wpisanym do paszportu indywidualnego rodziców lub jednego z nich bądź opiekuna,

4/ osobom legitymującym się paszportem dyplomatycznym lub służbowym,

5/ osobom zatrudnionym na wyższych uczelniach w Polsce w charakterze wykładowców lub lektorów języków obcych oraz członkom ich rodzin,

6/ osobom odbywającym studia lub praktyki studenckie w Polsce,

7/ funkcjonariuszom Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz organizacji afiliowanych przy ONZ,

8/ uczestnikom konferencji, sympozjów naukowych i kursów języka polskiego i innych imprez organizowanych przez polskie jednostki budżetowe oraz organizacje polityczne, społeczne i zawodowe, którym strona polska pokrywa koszty związane z ich pobytem w Polsce /zakwaterowanie i wyżywienie/,

9/ osobom odbywającym w Polsce kursy i praktyki szkoleniowe, organizowane na zasadach stypendialnych.

Rozbudowany system ulg i zwolnień od opłat wizowych a także fakt, że wizy polskie są wydawane w polskich placówkach dyplomatycznych i konsularnych od ręki /wyjątek stanowić mogą jedynie: Paryż, Kolonia, gdzie z powodu większej ilości składanych wniosków oczekiwanie przedłuża się czasami do kilku dni/ decyduje o tym, że przepisy wizowe oraz wysokość opłat a także czas oczekiwania nie stanowią specjalnej bariery dla obcokrajowców zgłaszających chęć przyjazdu do Polski.

Jedyną, ale chyba najważniejszą przeszkodę stanowi sama konieczność uzyskania wizy wjazdowej przez obywateli krajów kapitalistycznych /za wyjątkiem obywateli Austrii/

oraz stosunkowo ograniczona możliwość uczynienia tego na polskim przejściu granicznym. Dla wielu obywateli krajów Europy Zachodniej, gdzie granice są w większości otwarte dla ruchu osobowego, konieczność jechania do dosyć nielicznych i często odległych polskich placówek dyplomatycznych w celu wypełnienia formalności wizowych bez możliwości uzyskania wizy na granicy jest dostatecznie odstraszające od przyjazdu do Polski, szczególnie w razie nagłej zmiany trasy podróży.

W związku z tym usprawnienia wymaga nie sam tryb udzielania wizy polskiej, który jest stosunkowo mało skomplikowany ale możliwość jej uzyskania bez dodatkowych zabiegów na terenie kraju pochodzenia turysty. Rozwiązaniem idealnym byłoby oczywiście ich zniesienie, jednak jest to sprawa umów międzynarodowych i całej polityki zagranicznej Polski. Wystarczającym usprawnieniem byłoby udzielanie wiz wjazdowych na granicy nie tylko obywatelom kilku krajów europejskich, wśród których nie znajdują się obywatele RFN stanowiący największą grupę wśród przyjeżdżających, ale wszystkim, od których są one wymagane.

Niezależnie od obowiązku posiadania wizy wjazdowej, który pozwala państwu na sprawowanie efektywnej kontroli cudzoziemców przy wjeździe i wyjeździe, poszczególne państwa wykazują również z reguły kontrolę nad ruchem

cudzoziemców wewnątrz kraju w czasie ich pobytu. Ta ostatnia kontrola najczęściej jest wykonywana bez poddawania turysty zagranicznego obowiązkowi dokonywania jakichkolwiek dodatkowych formalności poza wypełnieniem kart meldunkowych w miejscu każdorazowego zatrzymania się na nocleg, W niektórych państwach w tym w Polsce, jest jednak jeszcze stosowany obowiązek rejestrowania się w określonych placówkach miejscowych organów administracyjnych czy policyjnych. Obowiązek taki, szczególnie jeżeli wymaga on osobistego stawiennictwa cudzoziemca jest na ogół uważany za zbędny, a przez samych turystów jest traktowany jako szczególnie uciążliwy. Każdy cudzoziemiec przebywający na terytorium PRL jest obowiązany dopełnić przewidzianego w polskiej ustawie meldunkowej tzw. obowiązku meldunkowego. Ale jak mówi przepis art. 24 ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych[1/] cudzoziemiec przebywający poza zakładem hotelarskim, zakładem udzielającym pomieszczenia w związku z pracą, nauką, leczeniem się lub wypoczynkiem zobowiązany jest zameldować się na pobyt czasowy przed upływem 48 godz. od chwili przybycia do określonej miejscowości i nie później niż przed upływem 48 godz. od chwili przekroczenia granicy PRL. Innymi słowy obcokrajowiec zatrzymujący się w naszym

---

1/ Dz.U. z 1984 r. Nr 32

kraju w mieszkaniu prywatnym poza hotelem, pensjonatem itp., w przeciwieństwie do obywateli polskich, ma dość krótki czas na dopełnienie obowiązków meldunkowych i nawet nie przewiduje, że po przywitaniu i wypakowaniu bagaży jednym z pierwszych punktów programu wizyty w Polsce będzie wizyta w biurze meldunkowym. Jest to przepis tym bardziej uciążliwy, że wymaga osobistego stawiennictwa cudzoziemca, z którego może być on zwolniony tylko w wyjątkowych wypadkach.

III.2.2.2. Polskie przepisy wizowe na tle przepisów obowiązujących w innych krajach socjalistycznych

Ocena stopnia skomplikowania oraz uciążliwości polskich przepisów wizowych z punktu widzenia cudzoziemców jest łatwiejsza po zestawieniu ich z przepisami obowiązującymi w innych krajach socjalistycznych.

Szwajcarski tygodnik "Touristik Revue" opublikował szczegółową listę wymogów w zakresie obowiązujących formalności wizowych w krajach wymagających od obywateli szwajcarskich posiadania wiz wjazdowych, w tym w krajach socjalistycznych /por. tab. 42/.

Tabela 42

Wymogi wizowe wymienionych krajów socjalistycznych wobec obywateli krajów kapitalistycznych na przykładzie Szwajcarii

Nazwa kraju	najwcześniejszy i najpóźniejszy termin składania wniosku wizowego	możliwość załatwiania wizy na granicy	wysokość opłaty wizowej /franki szwajcarskie/	wymagania formalne przy wniosku wizowym	maksymalnie dozwolony okres pobytu	możliwość przedłużenia wizy w kraju
Bułgaria	30 dni	tak	32 CHF	1 formularz wizowy 1 zdjęcie	90 dni	tak
CSRS	90/7 dni	nie	23 CHF	1 formularz wizowy 2 zdjęcia	30 dni	tak
NRD	35 dni	nie	27 CHF	4 formularze wizowe	180 dni	nie
Polska	180/4 dni	nie	45 CHF	1 formularz wizowy 2 zdjęcia	90 dni	tak
Rumunia	10/5 dni	?	35 CHF	.	60 dni	tak
Węgry	14 dni	tak	25 CHF	1 formularz wizowy 2 zdjęcia	30 dni	tak
ZSRR	30/14 dni	nie	24 CHF	1 formularz wizowy 3 zdjęcia potwidrdzenie INTURISTU	indywid.	tak

Źródło: Międzynar. Aktualm Turyst. /87/20/10, PBP "Orbis" za Touristik Revue nr 29/87 /Szwajcaria/

Jak wynika z powyższej tabeli zdecydowanie najwyższe opłaty wizowe stosuje Polska. Większość pozostałych krajów stosuje mniej więcej podobną opłatę, blisko połowę niższą od tej, jaką płaci się za polską wizę.

Ponadto prawie wszystkie kraje socjalistyczne, w tym Polska zadawalają się jednym formularzem wizowym, jedynie władze NRD wymagają od cudzoziemców wypełnienia 4 formularzy. Największy margines czasowy na złożenie wniosku wizowego oferuje konsulat PRL /od 180 do 4 dni przed planowanym terminem wyjazdu/, choć jak już wcześniej wspominano wizy w polskich placówkach wydawane są praktycznie od ręki.

Wizy na granicznych punktach kontrolnych określonych krajów obywatele szwajcarscy mogą uzyskać tylko na Węgrzech oraz Bułgarii. Wizę polską na granicy mogą uzyskać obywatele tylko kilku krajów europejskich /Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Islandii, Holandii, Luksemburga, Norwegii i Szwecji/.

Właśnie Węgry i Bułgaria wprowadziły stosunkowo największe ułatwienie wizowe dla cudzoziemców w celu zwiększenia atrakcyjności tych krajów dla turystyki zagranicznej. Na Węgrzech znacznie uproszczono m.in. wydawanie wielokrotnych wiz turystycznych. Obecnie turyści indywidualni

mogą otrzymywać wizy pobytowe ważne przez okres trzech miesięcy i upoważniające do wielokrotnych przyjazdów. Z kolei handlowcy i przemysłowcy którzy często podejmują podróże na Węgry mogą ubiegać się o wielokrotne wizy wjazdowe ważne przez okres jednego roku.

Ponadto dla grup turystycznych przebywających na Węgrzech nie dłużej niż 48 godzin wprowadzono w miejsce wizy pobytowej tzw. grupowe zezwolenie na zwiedzanie miasta. Istotne ułatwienia wprowadzono również dla turystyki zorganizowanej z Francji. Przy wycieczkach turystycznych na Węgry, organizowanych przez francuskie lub węgierskie biura podróży, turyści francuscy nie muszą się już legitymować na granicy węgierskiej paszportem, a jedynie ważnym dowodem. osobistym.

III.2.3. Formalności celne

III.2.3.1. Polskie przepisy celne a konwencje międzynarodowe

Formalności celne w międzynarodowym ruchu turystycznym - podobnie jak formalności wizowe - mogą stanowić poważne utrudnienie przy przekraczaniu granic państwa.

Rygorystyczna i skrupulatna kontrola celna oraz pobieranie opłat celnych zgodnie z szeroko rozbudowanymi taryfami przewozowymi może stać się hamulcem rozwoju zagranicznego ruchu przyjazdowego. Stąd też praktyka państw wykształciła i wprowadziła w życie instytucję zwolnień od opłat celnych stosowanych zarówno w odniesieniu do turystów własnych jak i zagranicznych.

Z punktu widzenia turystyki zagranicznej najbardziej istotne zagadnienia to: zwolnienie od opłat celnych rzeczy osobistych turysty oraz przewożonych przez niego pamiątek, odprawa celna pojazdów drogowych oraz sposób przeprowadzenia kontroli celnej. Ponadto omawiając problematykę formalności celnych w odniesieniu do zagranicznego ruchu turystycznego nie sposób pominąć pewnych aktów prawno- międzynarodowych, które wywarły duży wpływ na wewnętrzne przepisy celne wielu krajów, w tym również Polski.

Największe znaczenie odegrały dokumenty opracowane na konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie formalności celnych, dotyczących czasowego przywozu prywatnych pojazdów samochodowych i turystyki, która odbyła się w Nowym Jorku w 1954 roku. Konferencja ta zakończyła się opracowaniem takich aktów prawnych jak:

- konwencja dotycząca ułatwień celnych dla potrzeb turystyki,
- protokół dodatkowy do powyższej konwencji, dotyczący przywozu dokumentów turystycznych i materiałów propagandowych,
- konwencja celna dotyczący czasowego przywozu prywatnych pojazdów drogowych.[1/]

Polska do konwencji nowojorskiej przystąpiła w 1960 r. z pewnymi zastrzeżeniami dotyczącymi wartości przywożonych i wywożonych upominków ponieważ zgodnie z konwencją od opłat celnych powinny być zwolnione przywożone pamiątki, których suma łączna wartości nie przekracza 50 dolarów USA a przy wywozie suma ta została ustalona na poziomie 100 dolarów USA.

Przy obowiązujących wówczas kursach wymiany walut zwolnienie od opłat celnych obejmowałoby przedmioty o relatywnie dużej wartości.

III.2. 3.2. Zwolnienie od opłat celnych

Obecnie obowiązujące przepisy celne reguluje ustawa prawo celne.[2/] Reguluje ona całość zagadnień związanych z obrotem towarowym z zagranicą. Przedmiotem zaintereso-

---

1/ United Nations Cenference on customs for the temporary importation of private road motor vehicles and for tourism. dok.ONZ E/Conf. z 16/23 marca 1955. Sales number: 1955.VIII.1. Teksty polskie tych aktów zostały opublikowane w: Dz.U. z 1961 r. nr. 42, poz. 216.

2/ Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 445

wania turystów są jednak przede wszystkim te przepisy celne, które dotyczą tzw. niehandlowego obrotu turystycznego z zagranicą. Pojęcie to oznacza obrót z zagranicą dokonywany przez podmioty nie prowadzące działalności gospodarczej, w tym przez osoby fizyczne.

Z punktu widzenia turystyki zagranicznej najbardziej istotne przepisy celne to zwolnienie celne dla podróżnych ponieważ przysługują im zwolnienia celne, które dotyczą towarów obciążonych cłem przywozowym albo wywozowym w taryfach celnych.

W świetle przepisów rozporządzenia mistra handlu zagranicznego z dnia 9 grudnnia 1983 roku podróżnemu zwalniano się od cła przywozowego lub wywozowego przewożone ze sobą przedmioty osobistego użytku, a zwłaszcza:

1/ przedmioty codziennego użytku - bieliznę osobistą, odzież z wyjątkiem futrzanej i skórzanej ze skór naturalnych, która podlega odprawie celnej warunkowej czyli pod warunkiem powrotnego wywozu z Polski, obuwie, przybory toaletowe i inne drobne przedmioty w potrzebnej ilości,

2/ środki spożywcze, w tym mięso, ryby, drób i przetwory z nich - do 2 kg łącznie, tłuszcze roślinne i zwierzęce do 1 kg, przetwory mleczarskie do 1 kg, czekoladę i wyroby czekoladowe do 0,5 kg, kawę naturalną do 0,1kg ryż i cukier do 1 kg;

3/ przewożone przez osoby powyżej 18 lat wino do 1 l i wyroby spirytusowe do 1 l., do 250 sztuk papierosów /50 cygar, 250 g tytoniu/

4/ leki, środki sanitarne, wyroby kosmetyczne w niewielkiej ilości.

Podróżnym zwalniano również od cła wywozowego upominki o łącznej wartości do 20 tys. złotych, z wyjątkiem środków spożywczych, przedmiotów o wartości jednostkowej przekraczającej 10 tys. złotych.

Natomiast od cła przywozowego zwalniane były upominki o łącznej wartości 60 tys. złotych, opócz wyrobów spirytusowych i przedmiotów o wartości jednostkowej ponad 15 tys. złotych.

Wobec wysokiego wzrostu cen w Polsce w ostatnich miesiącach aktualizacji wymagała wartość przywożonych lub wywożonych upominków. W takiej sytuacji celnicy polscy nie wypełniali rygorystycznie tego przepisu ponieważ w 1989 roku był on już praktycznie nieaktualny.

Istotne ulgi w przepisach celnych dotyczących cudzoziemców wprowadziło nowe prawo celne obowiązujące w Polsce od 1 stycznia 1990 roku. W nowych przepisach celnych, podobnie jak poprzednio zwlniona od cła są rzeczy osobistego użytku potrzebne podróżnemu w czasie podróży

i pobytu w kraju przywożone ze sobą albo w bagażu przywożonym odrębnie oraz środki spożywcze przywożone przez podróżnego ze sobą potrzebne do spożycia w czasie podróży do miejsca przeznaczenia. Od opłat celnych zwolnione są ponadto wyroby spirytusowe, winiarskie i tytoniowe przywożone przez podróżnych powyżej 18 lat w ilościach wymiennonych we wcześniejszych rozporządzeniach oraz rzeczy zwyczajowo traktowane jako upominki, których ilość i rodzaj nie wskazują na przeznaczenie handlowe do wartości 200 dolarów USA.

Ważne dla przyjazdów w celach handlowych jest również zwolnienie od cła wzorów, modeli, próbek i materiałów nie mających wartości handlowej, służące do reklamy lub akwizycji przywożonych przez podmioty gospodarcze oraz przywożonych przez organizatorów i uczestników międzynarodowych wystaw, targów, zawodów i konkursów w związku z imprezami:

- materiały reklamowe i nagrody przeznaczone do rozdania,
- środki spożywcze, wyroby spirytusowe i winiarskie oraz wyroby tytioniowe przeznaczone na przyjęcia i spotkania o charakterze reprezentacyjnym,
- towary przeznaczone do budowy, wyposażenia i dekoracji stoisk uczestników imprez.

Rozporządzenie dotyczące ulg celnych dla podróżnych przewidywało również możliwość zwolnienia od cła wywozowego przedmiotów zakupionych za waluty wymienialne w sklepach uspołecznionych uprawnionych do prowadzenia takiej sprzedaży /"Baltona", Pewex/ pod warunkiem przedstawienia rachunku zakupu.

Ponadto cudzoziemcom zwalniano od cła wywozowego upominki zakupione w uspołecznionych jednostakach handlowych na podstawie karty kredytowej Diners Club, American Expres, Carte Blanche, Bank Americard, Eurocard - po przedstawieniu karty kredytowej, a ponadto trofea łowieckie - po przedstawieniu protokołu polowania albo zaświadczenia wystawionego przez upoważnioną instytucję organizującą polowanie.

Niektóre przedmioty przywożone na teren Polski przez cudzoziemców podlega odprawie celnej warunkowej jeżeli mają być z powrotem wywiezione za granicę.

Pod warunkiem powrotnego wywozu z Polski można przywieźć m.in.: lornetkę, 2 aparaty fotograficzne, wąskotaśmowy aparat filmowy, kamerę video, komputer osobisty, broń myśliwską, biżuterię ze złota, platyny i kamieni szlachetnych do 50 g, odzież futrzaną i skórzaną, sprzęt sportowy i turystyczny, przyczepy campingowe i bagażowe.

III.2.3.3. Odprawa celna pojazdów samochodowych

Samochody obcokrajowców podlegają odprawie celnej warunkowej przywozowej pojazdów samochodowych zarejestrowanych za granicą, przywożonych do Polski w celu czasowego użytku. Tego rodzaju odprawa celna może być dokonana w oparciu o tryptyk Międzynarodowej Federacji Samochodowej, bądź na podstawie karnetu z przepustkami celnymi Międzynarodowej Federacji Turystycznej lub Międzynarodowej Federacji Samochodowej.

Pojazdy zarejestrowane w krajach socjalistycznych /z wyj. Jugosławii/ podlegają odprawie warunkowej urpszczonej na podstawie dowodu rejestracyjnego, bez wystawiania dokumentów i dokonywania adnotacji.

W celu przekroczenia granicy polskiej samochodem cudzoziemiec powinien przedłożyć dowód rejestracyjny, prawo jazdy i dokumenty ubezpieczeniowe, a pojazd powinien być zaopatrzony w tablice rejestarcyjne obcego państwa oraz znak oznaczający to państwo.

Polskie przepisy celne obowiązujące obecnie w odniesieniu do prywatnych pojazdów drogowych zaliczają się do liberalnych. Przekroczenie granicy przez obcokrajowca własnym samochodem nie napotyka żadnych przeszkód formalnych ze strony polskich służb celnych.

III.2.3.4. Sposób przeprowadzania kontroli celnej

Przez kontrolę celną należy rozumieć ogół prawnie określonych czynności sprawdzających wykonywanych przez organy administracji celnej dla zapewnienia zgodności obrotu towarowego z zagranicą z przepisami prawa oraz postannwieniami umów międzynarodowych.

W ramach kontroli celnej organy administracji celnej mają prawo przeprowadzać rewizję towarów przywożonych z zagranicy i wywożonych za granicę, dokonywać przeszkania osób przekraczających granicę oraz doprowadzać takie osoby do urzędu celnego na czas niezbędny dla kontroli celnej.

Z punktu widzenia rozwoju turystyki przyjazdowej sposób przeprowadzania kontroli celnej jest bardzo istotny bowiem pozytywne oddziaływanie na rozwój ruchu nawet najbardziej liberalnych przepisów celnych może być przekreślone, jeśli sposób wykonywania kontroli celnej będzie zbyt uciążliwy. W związku z tym bardzo ważne jest stosowanie wyrywkowej kontroli celnej. Przeprowadzanie kontroli każdego turysty musiałoby wpłynąć hamująco na rozwój ruchu przyjazdowego. Bardzo ważne jest miejsce przeprowadzania kontroli celnej, zwłaszcza w odniesieniu do ruchu kolejowego. Rozpoczęcie tej kontroli w czasie biegu pociągu,przed jego przybyciem do stacji granicznej zapobiega ich opóźnieniu i blokowaniu przejść granicznych między

państwami. Już w latach 60-tych Polska podpisała umowy z Czechosłowacją, NRD, ZSRR o współpracy przy dokonywaniu kontroli osób, towarów i środków transportu. Między innymi umowy te przewidywały dokonywanie wspólnej odprawy celnej w czasie biegu pociągu.

Kontrole celne na przejściach drogowych i na lotniskach nie przebiegają tak sprawnie jak kontrolw na kolejowych przejściach granicznych. Związane jest to z małą przepustowością tych przejść i ich słabym wyposażeniem. Łączy się to, szczególnie na przejściach drogowych w sezonie turystycznym, z wielogodzinnym oczekiwaniem na odprawę.

Pewnym usprawnieniem organizacyjnym było wprowadzenie przed kilku laty na lotnisku międzynarodowym Okęcie tzw. zielonej ścieżki, którą przekroczyli granicę podróżni nie mający nic do oclenia. Pozwoliło to na częściowe rozładowanie kolejek podróżnych oczekujących na odprawę celną.

III.2.4. Formalności dewizowe

Zasadnicze znaczenie dla formalności dewizowych ma zakaz wywozu waluty polskiej za granicę i zakaz jej przywozu z zagranicy bez odpowiedniego zezwolenia dewizowego. Zakaz ten ma charakter bezwzględny w stosunku do cudzozie-

mców i przesądza o wewnętrznym charakterze waluty polskiej.^

Na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów graniczn kontrolę dewizową wykonują urzędy celne oraz organy Wojsk Ochrony Pogranicza według zasad i w trybie kontroli celnej. Obcokrajowcy dokonujący wywozu wartości dewizowych obowiązani są udokumentować uprawnienie do ich wywozu. Może on nastąpić na podstawie pisemnego zgłoszenia ich przywozu do Polski potwierdzonego przez urząd celny.

Urząd celny dopuszcza powrotny wywóz za granicę wartości dewizowych po stwierdzeniu, że wartości te są wywożone powrotnie w tej samej walucie lub pochodzą z udokumentowanej zwrotnej wymiany na inną walutę i w ilości nie większej niż poprzednio przywiezona.

Obcokrajowcy dokonujący przywozu waluty polskiej obowiązani są udokumentować uprawnienie do jej przywozu.

Walutę polską mogą przywozić obywatele krajów będących członkami RWPG po udowodnieniu jej nabycia w instytucjach uprawnionej w tym państwie do jej sprzedaży na warunkach określonych w porozumieniu między centralnymi bankami tych państw.

Graniczne formalności dewizowe dotyczące turystów zagranicznych są odbiciem ogólnej polityki dewizowej państwa wobec obcokrajowców omówionej w rozdziale pierwszym.

Podsumowanie

Wielkość oraz struktura turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1976- 1988 ulegały istotnym zmianom. Decydujący wpływ na to miał kryzys społeczno-gospodarczy w Polsce w latach 1981-82, szczególnie w odniesieniu do przyjazdów z krajów socjalistycznych.

W latach 70-tych, a szczególnie w ich drugiej połowie wymiana turystyczna Polski z innymi krajamia przeżywała nie notowany uprzednio rozwój. W tym okresie nastąpił ponad pięćokrotny wzrost przyjazdów turystów zagranicznych do Polski, wśród których zdecydowanie dominowali obywatele krajów soc-jalistycznych.

Na taką propozycję wpłynęły przede wszystkim rozmiary ruchu turystycznego z NRD. Największą liczbę przyjazdów turystów zagranicznych do Polski zanotowano w 1978 roku i wynosiła ona 10,7 mln osób.

Tak szybki rozwój turystyki zagranicznej Polski w latach 70-tych był możliwy dzięki dość dużej aktywności Polski na arenie międzynarodowej w tym okresie. Podpisanie umów z NRD i Czechosłowacją o wzajemnych ułatwieniach w ruchu osobowym oraz uproszczenie przepisów o wymianie turystycznej z pozostałymi krajami socjalistycznymi umożliwily tak znaczny wzrost turystyki przyjazdowej z krajów socjalistycznych.

Z kolei duże znaczenie dla wzrostu turystyki przyjazdowej z krajów kapitalistycznych miało unormowanie stosunków politycznych z RFN oraz zawarcie umów ze Szwecją, Finlandią oraz Austrią o wzajemnym zniesieniu obowiązku wizowego.

Regres w turystyce przyjazdowej do Polski dał o sobie znać już w 1980 roku. Miało to związek z zaostrzeniem się sytuacji wewnętrznej w Polsce. Niemal całkowicie wstrzymanie turystyki przyjazdowej nastąpiło w momencie ogłoszenia stanu wojennego w Polsce w grudniu 1981 r. Drastyczne ograniczenie ruchu przyjazdowego do Polski związane było przede wszystkim z zawieszeniem umów z krajami socjalistycznymi o wzajemnych ułatwieniach w ruchu osobowym.

Z kolei w przypadku ruchu przyjazdowego z krajów II obszaru płatniczego duże znaczenie miała trudna sytuacja międzynarodowa i gospodarcza Polski.

Kryzys w turystyce przyjazdowej spowodował utratę przez Polskę ustalonej pozycji na rynkach zagranicznych. Odzyskanie jej wymagało dodatkowych nakładów na reklamę i akwizycj

W miarę poprawy sytuacji politycznej i gospodarczej Polski od roku 1983 notowano stopniowy wzrost przyjazdów turystów zagranicznych do Polski, średnio o 28 % rocznie.

W 1988 roku nasz kraj odwiedziło 4,4 raza więcej niż w 1982 roku. Nie zmienia to jadnak faktu, że liczba ta stanowiła tylko niewiele ponad połowę przyjazdów z roku 1978. Na taką sytuację miała wpływ wielkość przyjazdów z krajów socjalistycznych, gdyż w 1988 roku stanowiły one niewiele ponad połowę przyjazdów z roku 1978. Wiązało się to z zawieszeniem w dalszym ciągu /od 1981 roku/ ułatwień formalno-prawnych i dewizowych, które w poprzednim okresie stwarzały szerokie możliwości wymiany turystycznej z krajami socjalistycznymi, przede wszystkim z NRD i Czechosłowacją.

Zupełnie inna sytuacja była w przypadku przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego. W 1988 roku liczba przyjazdów przekroczyła poziom roku 1979. Zatem w 1988 roku zakończony został okres odbudowy ruchu przyjazdowego z krajów II obszaru płatniczego, gwałtownie zahamowanego w 1982 roku.

W okresie 1976-1980 zdecydowaną większość wśród turystów przyjeżdżających do Polski z krajów I obszaru płatniczego stanowili obywatele NRD oraz Czechosłowacji. Załamanie się turystyki przyjazdowej w latach 1981-82 pociągnęło za sobą również zmiany w strukturze tego ruchu, gdyż spadek przyjazdów nie był równomierny dla wszystkich krajów.

Najgłębszy regres nastąpił w przyjazdach z NRD, a stosunkowo nieduży, z szybką tendencją wzrostową w przyjazdach z ZSRR.

Struktura przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego według kraju ich pochodzenia ulegała w okresie 1976-1988 pewnym zmianom, choć nie tak głębokim jak struktura przyjazdów z krajów socjalistycznych. W całym tym okresie spośród osób odwiedzających nasz kraj największą grupę stanowili obywatele RFN i Berlina Zachodniego. Również stosunkowo stabilny, z niewielką tendencją malejącą był udział przyjazdów z krajów skandynawskich.

Spośród krajów, z których przyjazdy zmalały dosyć znacznie w okresie 1976-1988 należy wymienić Francję oraz Wielką Brytanię.

Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych czyli poza Jugosławią krajów II obszaru płatniczego w latach 1979, 1987, 1988 zmieniały się nierównomiernie w poszczególnych celach. Wzrost można zauważyć w przyjazdach prywatnych, dyplomatycznych i służbowych. Natomiast spadek dał się zauważyć w przyjazdach w celach turystycznych, handlowych oraz budowlano-montażowych. Nierównomierne zmiany w przyjazdach w poszczególnych celach wpłynęły również na pewną zmianę struktury przyjazdów. Wyraża się ona w spadku udziału przyjazdów w celach turystycznych oraz we wzroście udziału przyjazdów prywatnych. Udziały przyjazdów w pozostałych celach nie uległy istotnym zmiano

W 1988 roku przyjazdy obywateli krajów kapitalistycznych w poszczególnych celach były bardzo zróżnicowane w zależności od kraju pochodzenia turystów. W przyjazdach z różnych krajów różne były dominujące cele przyjazdów. Cel tranzytowy istotny był w przyjazdach z Finlandii oraz Austrii. Z kolei przyjazdy deklarowane jako turystyczne dominowały zdecydowanie w przyjazdach z Japonii, Danii, USA. Duży udział przyjazdów w celach prywatnych wystąpił w przyjazdach z krajów będących miejscem zamieszkania dużych skupisk Polonii: Kanady, Australii, RFN. Przyjazdy w celach handlowych, czyli inaczej mówiąc przyjazdy w interesach miały istotny udział w przyjazdach z Danii, Holandii, Włoch, Austrii.

Przyjazdy z krajów kapitalistycznych koncentrowały si w województwach położonych wzdłuż północnej, zachodniej i południowej granicy Polski oraz w województwach warszawskim i łądzkim.

W grupie województw, które przyjęły najwięcej turystó wymienić należy: warszawskie, szczecińskie, gdańskie, katowickie. Jak widać zdecydowaną przewagę ma tu województwo warszawskie,które koncentruje niemal jedną trzecią ogółu przyjazdów. Wynika to z jego stołecznego charakteru, dużej liczby ludności oraz roli centrum krajoznawczego, a także przyjmowania niemal całości przyjazdów drogą lotniczą.

Pełniejszy obraz rozmieszczenia terytorialnego przyjazdów turystów z krajów II obszaru płatniczego można uzyskać po podzieleniu ich na przyjazdy w dwóch podstawowych celach turystycznych oraz prywatnych.

Znaczna część przyjazdów w celach turystycznych koncentrowała się na stosunkowo niewielkim obszarze Polski. Dominowało zdecydowanie województwo warszawskie, a następnie województwa nadmorskie: szczecińskie i gdańskie oraz kolejno wrocławskie, poznańskie i krakowskie. Duży ruch w celach turystycznych notowano również na terenie Śląska oraz w owjewództwach: koszalińskim i olsztyńskim. Na takie właśnie rozmieszczenie tego ruchu duży wpływ miał fakt, że niemal połowę przyjeżdżających do Polski w celach turystycznych stanowią obywatele RFN i Berlina Zachodniego. Związki etniczne z tymi terenami wpływają w dużym stopniu na rozmieszczenie ruchu turystycznego z tego kraju. Fakt ten ma również istotny wpływ na rozmieszczenie przyjazdów w celach prywatnych związanych głównie z odwiedzinami rodzin i znajomych. Tutaj turyści z RFN i Berlina Zachodniego stanowią większość przyjeżdżających. Zatem w przyjazdach prywatnych dominują trzy województwa: warszawskie, katowickie i opolskie. Natomiast wśród województw, do których przyjazdy w celach prywatnych wahają się od 10-30 tys. należy wymienić szczecińskie, gdańskie, poznańskie i wrocławskie.

Wielkość wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej ulegała w latach 1976-1988 podobnym wahaniom jak wielkość ruchu przyjazdowego do Polski. Lata 1981-82 przyniosły znaczny ich spadek, jednak już w latach 1987-88 zanotowano wzrost wpływów przekraczający poziom sprzed kryzysu.

Wpływydewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego stanowiły około 70 % ogółu wpływów z turystyki przyjazdowej, co przy udziale turystów z tych krajów w ogólnej liczbie przyjeżdżających obcokrajowcóe wynoszącym w 1988 roku 20,3 % świadczy o wysokiej efektywności tej turystyki.

Jednym ze wskaźników znaczenia turystyki zagranicznej dla gospodarki narodowej jest udział wpływów dewizowych z turystyki zagranicznej w dochodzie narodowym. W Polsce po roku 1981 wskaźnik ten wahał się od 0,1 % do 0,3 %. Granica 1 % udziału wpływów z turystyki zagranicznej w dochodzie narodowym jest uważana za granicę odczuwalności znaczenie turystyki zagranicznej dla gospodarki narodowej. W tym wypadku wskaźnik ten był liczony na podstawie wpływów zarejestrowanych w statystyce bankowej, a więc nie obejmował wpływów "czarnorynkowych", pochodzących z nielegalnej wymiany walut. Jednak nawet po ich doszacowaniu nie przekroczyłby prawdopodobnie granicy 1 %. Świadczy to o niewielkim jeszcze znaczeniu turystyki zagranicznej dla gospodarki naszego kraju.

Jak już wyżej wspomniano wielkość wpływów dewizowych Polski z turystyki zagranicznej notowana przez Narodowy Bank Polski nie obejmuje całości wydatków ponoszonych przez turystów zagranicznych w Polsce. Nie są tu ujęte sumy wymienione na wolnym rynku. Ze względu na ogromną, bo kilkakrotną różnicę kursów walutowych: oficjalnego, ustalonego przez NBP oraz kursu czarnorynkowego do końca 1989 roku, wielu turystów z krajów II obszaru płatniczego wymieniało w banku tylko to co jest określone przez tzw. przymus dewizowy, czyli dzienne stawki wymiany walut obcych na pokrycie kosztów pobytu w Polsce.

Nowe prawo dewizowe obowiązujące od początku 1990 roku zniosło obowiązek wymiany walut w banku w ramach przymusu dewizowego. Waluty mogą być wymieniane na wolnym rynku ze względu na wyrównanie kursów walutowych oficjalnego i wolnorynkowego. W ten sposób duża część obrotów turystycznych w Polsce wymyka się spod jakiejkolwiek rejestracji finansowej.

Kwotą nierejestrowaną są również wpływy z czarnego rynku usługowego, tzn. z nielegalnego świadczenia usług, głównie noclegowych przez osoby prywatne.

Z przedstawionych wyżej powodów niepełne dane oficjalne powinny być uzupełnione dodatkowymi szacunkami wpływów wolnorynkowych oraz badaniami ankierowymi turystów zagranicznych.

Wielkość i struktura ruchu przyjazdowego do Polski oraz wpływy dewizowe z tego tytułu stanowią odzwierciedlenie wielkości zgłaszanego przez turystów zagranicznych popytu na polskie usługi turystyczne.

Podstawowym elementem podaży turystycznej mającym go zaspokoić umożliwiającym korzystanie z walorów turystycznych Polski jest zagospodarowanie turystyczne. Tu z kolei podstawową rolę w obsłudze zagranicznego ruchu turystycznego odgrywa baza noclegowo-gastronomiczna.

Wśród obcokrajowców korzystających z bazy noclegowej większość stanowili obywatele krajów II obszaru płatniczego. Turyści zagraniczni korzystali przede wszystkim z noclegów w ogólnodostępnych obiektach turystycznych, a tylko nieliczni w obiektach wczasowo-wypoczynkowych. Największe znaczenie w obsłudze zagranicznego ruchu turystycznego mają obiekty hotelowe, jednak miejsca w hotelach stanowią tylko niewielki odsetek ogółu miejsc w obiektach turystycznych. Również obiekty mieszczące się w kategorii "hotele" prezentują bardzo zróżnicowany poziom. Miejsca noclegowe mieszczące się w kategoriach pięcio - i czterogwiazdkowych stanowią tylko jedną trzecią ogółu miejsc hotelowych w Polsce.

Niedostatek bazy noclegowej o odpowiednim standardzie jest obecnie jedną z głównych barier rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski. Wobec istniejącego deficytu miejsc noclegowych, szczególnie w okresie sezonu turystycznego, niezbędne jest zbudowanie szeregu obiektów hotelowych, przede wszystkim w Warszawie i Krakowie, ponieważ miasta te leżą na trasach podróży znacznej części turystów zagranicznych. Istnieje również potrzeba budowy niewielkich obiektów noclegowych oraz gastronomicznych o dobrym, średnim poziomie w atrakcyjnych turystycznie miejscowościach. Mogłyby one powstać m.in. w drodze stymulowania korzystnych zasad i warunków ich tworzenia przez polskie i zagraniczne osoby prawne i fizyczne.

Korzystne warunki dla takich inicjatyw stworzyć może odpowiedni system podatkowy i kredytowy. Konieczne jest również przystąpienie do remontów i rewaloryzacji hoteli ze starymi tradycjami i określoną renomą za granicą. Należ do nich zwłaszcza obiekty wybudowane na przełomie XIX i XX wieku, bądź w początkach naszego stulecia, zlokalizowane w głównych centrach turystycznych.

Pewne wnioski nasuwają się również w kwestii systemu organizacji turystyki przyjazdowej. Monopol "Orbisu" na wiele rodzajów działalności nie służy aktywizacji przyjazdów turystów zagranicznych do Polski. Oczekiwać należy,

że wszelkie administracyjnie wprowadzone wyłączności "Orbisu" zostaną usunięte i przynajmniej formalnie wszystkie uprawnione do obsługi turystyki przyjazdowej biura podróży będą miały równe warunki działania w zakresie dostępu do bazy hotelowej, zakupów inwestycyjnych, sieci akwizycyjnej za granicą, a także będą miały prawi prowadzenia wszystkich dziedzin obrotu turystycznego. Likwidacji powinien ulec również monopol PTTK na usługi przewodnickie.

Poza zagospodarowaniem turystycznym istotna jest również dostępność komunikacyjna Polski dla zagranicznego ruchu turystycznego. Z przeprowadzonej w niniejszej pracy analizy wynika, że jest ona stosunkowo najlepsza choć daleka od ideału dla ruchu samochodowego, natomiast komfort jazdy oraz zdolności przewozowe innych środków transportu pozostawiają wiele do życzenia. Pewne nadzieje na poprawę budzi włączenie Polski do budowy autostrady Północ-Południe łączącej wybrzeże Bałtyku z krajami Europy Południowej. Tylko pod warunkiem zwiększenie możliwości przewozowych polskiej żeglugi promowej można oczekiwać zwiększenia ruchu tranzytowego ze Skandynawii. Również tylko budowa nowego portu lotniczego Okęcie II może spowodować polepszenie warunków przyjmowania ruchu turystycznego drogą lotniczą oraz zwiększenie liczby turystów przybywających tą drogą do Polski. Jest to jednak kwestia dość dalekiej perspektywy.

Polityka dewizowa państwa wobec przyjeżdżających do Polski obcokrajowców regulowana jest przepisami prawa dewizowego, a jej podstawowe narzędzia to kurs wymiany walut oraz do końca 1989 roku przymus dewizowy.

Istnienie wówczas równolegle dwóch kursów wymiany walut: kursu oficjalnego i kursu wolnorynkowego było niewątpliwie zjawiskiem negatywnym, gdyż stwarzało atmosferę nie budzącą zaufania turystów zagranicznych. Było rzeczą oczywistą, że przyjeżdżający do Polski turysta starał się wymienić walutę po możliwie najdogodniejszym kursie, jednak prawo dewizowe ściśle określa płatności jakie cudzoziemiec był obowiązany regulować walutą polską udokumentowanego pochodzenia.

Zniesienie przymusu dewizowego znacznie złagodziło przepisy dewizowe i zlikwidowało jedną z bardzo istotnych barier turystyki przyjazdowej do Polski ponieważ przymus dewizowy jak każdy przymus administracyjny spotkał się z wyraźną niechęcią ze strony turystów zagranicznych.

Negatywną ocenę przymusu dewizowego ze strony turystów zagranicznych pogłębiał fakt, że jego egzekwowanie wiązało się z nadmiarem formalności, niedomogami organizacyjnymi, słabością informacji oraz niezrozumiałością różnych przepisów szczegółowych.

Spośród formalności granicznych najbardziej uciążliwe dla turystów zagranicznych są formalności wizowe.

Do końca 1989 roku udzielenie wizy polskiej uzależnione było od dokonania obowiązkowej wymiany walut na każdy dzień pobytu w Polsce.

Ponadto polskie formalności wizowe są w porównaniu z innymi krajami socjalistycznymi, szczególnie Węgrami i Bułgarią dość przestarzałe i mało elastyczne. W przeciwieństwie do Węgier i Bułgarii obywatele tylko niewielu krajów mogą uzyskać wizę wjazdową do Polski na przejściach granicznych co często uniemożliwia przyjazd w razie nagłej zmiany trasy przez turystę.

Z kolei ustawodawstwo celne naszego państwa przewidziało wiele postępowych rozwiązań, jakie wprowadzono w życie w znacznej ilości państw, a uciążliwości jakie wiążą się z odprawą celną, szczególnie na przejściach drogowych wynikają z zupełnie innych przyczyn /mała przepustowość przejść, ich niedostateczne wyposażenie itp./.

L I T E R A T U R A

/ 1/ Błaszczuk W., Wichrowski K., Promocja turystyki przyjazdowej z krajów socjalistycznych. Gospod. Turyst. Przegląd Branżowy nr 2-3, W-wa 1980

/ 2/ Bystrzanowski J., Pustoła J. Ocena przydatności bazy i programów turystycznych dla przyjazdowej turystyki zagranicznej do Polski, I.T. Warszawa 1981 /maszynopis/

/ 3/ Cudna K., Turystyka przyjazdowa do Polski. Wiadomości Statystyczne nr 3/1977

/ 4/ Dutkiewicz A., Szczepkowski J., Rozliczenia międzynarodowe Wyd. Szk. i Pedag., Warszawa 1988

/ 5/ Falesitch J., Przyjmowanie gości w hotelarstwie, Hotel Revue nr 32/84 w: MAT 8/85, "Orbis" Warszawa

/ 6/ Giezgała J., Turystyka w gospodarce narodowej PEW W-wa, 1969

/ 7/ Górski W., Dominiczak Z., Problematyka prawna przewozu osób Zakł. Nauk. im. Ossolińskich, wyd. PAN. Wrocław 1987

/ 8/ Gronowski W., Harasimowicz J., Polityka dewizowa w zakresie turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1957-1972. W: Studia nad atrakcyjnością turystyczną Polski dla turystyki zagranicznej. Ruch Turystyczny - Monografie nr 16 SGPiS W-wa 1975

/ 9/ Higiena głównym priorytetem dla większości klientów, Hotel Revue 19/84, w: MAT 5/84, "Orbis" Warszawa

/10/ Jagusiewicz A., Polityka turystyczna na terenach ekologicznie zagrożonych, Problemy Turystyki nr 3-4/1986, I.T. Warszawa

//11/ Klementowski K. i in., Ocena funkcjonalnej przydatności obszarów z walorami turystycznymi dla różnych form turystyki, I.T. Wrocław 1983 /maszynopis/

//12/ Krawczak I., Analiza czynników determinujących wielkości zagranicznego ruchu turystycznego. Instytut Turystyki, W-wa 1978

/ 13/ Krawczak I., System badań i sprawozdawczości w zakresie zagranicznego ruchu turystycznego , Wiadomości Statystyczne nr 2/1977

/ 14/ Kruczek Z., Sacha S., Geografia walorów turystycznych Polski, AWF Kraków 1983

/ 15/ Libera K. Międzynarodowy ruch osobowy PWE, W-wa 1969

/ 16/ Lijewski T., Geografia transportu Polski, PWE, Warszawa 1986

/ 17/ Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., Geografia turystyki Polski, PWE, Warszawa 1985

/ 18/ Masiukiewicz P., Problemy turystyki w II etapie reformy, Hotelarz 11,12/1987

/ 19/ Nalazek M., Możliwości aktywizacji turystyki przyjazdowej do Polski do 1995 roku, I.T. Warszawa 1984 /maszynopis/

/ 20/ Nalazek M., Ceny i efektywność ekonomiczna w zagranicznej turystyce przyjazdowej z II obszaru płatniczego. Instytut Turystyki, W-wa 1984

/ 21/ Ocena wyników ankiety dotyczącej turystyki z krajów II obszaru płatniczego w 1985 roku. Dział Badań PP "Orbis" W-wa 1986

/ 22/ Pluta S., Hotele koszalińskie wobec oczekiwań turystów zagranicznych, Hotelarz 10/1987

/ 23/ Przesrzenna polityka turystyczna 1986-1995 pod red. A. Jagusiewicza., I.T. Warszawa 1986

/ 24/ Przybyszewska - Gudelis R., Iwicki S. i in., Obszary z walorami krajoznawczymi, I.T. Bydgoszcz 1983 /maszynopis/

/ 25/ Rogalewski O. Propozycje w sprawie usystematyzowania niektórych pojęć w turystyce. Ruch Turystyczny 2/20. SGPiS W-wa 1966

/ 26/ Rogalewski O., Zagospodarowanie turystyczne, WSiP, Warszawa 1979

/ 27/ Sala J., Potrzeby i możliwości rozwoju bazy gastronomicznej obsługującej ruch turystyczny w Polsce, AE Kraków 1984

/ 28/ Sawicki S. Prawo państwa do regulowania międzynarodowego ruchu osobowego, Wydawnictwo Prawnicze, W-wa 1986

/ 29/ Skibińska B., Ocena atrakcyjności walorów turystycznych Polski dla turystów zagranicznych, w: Studia nad atrakcyjnością Polski dla turystyki zagranicznej, Ruch Turystyczny. Monografie nr 16, W-wa 1975

/ 30/ Tarnowski P., Krzywe tory, Polityka-Eksport-Import nr 17 /244/ 1988

/ 31/ Wasilewski T., Metodologia bieżącej oceny ekonomicznej efektywności turystyki zagranicznej. Studia Finansowe nr 20. PWE W-wa 1975

/ 32/ Werner Z. i in., Ocena przyrodniczych walorów wypoczynkowych. I.T. Wrocław 1983 /maszynopis/

/ 33/ Wilk W., Łańcuch hotelowy Intercontinental, Biuletyn Informacyjny 3/81, I.T. Warszawa 1987

/ 34/ Wodejko S., Czynniki wpływające na rozwój turystyki międzynarodowej Ruch Turystyczny - Monografie nr 15, SGPiS W-wa 197

/ 35/ Wodejko S., Wpływ formalności granicznych na przyjazdowy ruch turystyczny do Polski w latach 1957-1972 W: Studia nad atrakcyjnością Polski dla turystyki zagranicznej

/ 36/ Wolski J., Uzdrowiska polskie jako ośrodki zagranicznej turystyki przyjazdowej, I.T. Warszawa 1984 /maszynopis/

/ 37/ Wyczański P., Czarny rynek walutowy, praca doktorska SGPiS W-wa 1986

/ 38/ Wyczański P., Wyniki dewizowe i intensywność zagranicznego ruchu turystycznego na tle innych krajów europejskich w latach 1970-1975. Studia Finansowe nr 24, PWE W-wa 1977

/ 39/ Wyrzykowski J., Geograficzne uwarunkowania rozwoju urlopowej turystyki wypoczynkowej w Polsce, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1986

/40 / Zaremba Z., Analiza turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1957-1972. W: Studia nad atrakcyjnością Polski dla turystyki zagranicznej. Ruch Turystyczny - Monografie nr 14, SGPiS W-wa 1974

/ 41/ Zwoliński A. i in., Możliwości rozwoju turystyki zagranicznej na obszarach pojezierzy, I.T. Bydgoszcz 1984 /maszynopis/

/ 42/ Żylicz M. Kujawska M., Kinowska A., Ocena dostępności komunikacyjnej Polski i jej wpływ na rozwój turystyki zagranicznej w latach 1957-1972
W: Studia nad atrakcyjnością Polski dla turystyki zagranicznej
Ruch Turystyczny - Monografie nr 14
SGPiS Warszawa 1974

PRACE INFORMACYJNE I STATYSTYCZNE

/ 43/ Analiza działalności gospodarczej PLL "Lot" za 1987 rok, PLL "Lot" Warszawa 1988

/ 44/ Analiza ekonomiczna działalności PP "Orbis" w roku 1988, PP "Orbis", Warszawa 1989

/ 45/ Gospodarka turystyczna. Stan realizacji założeń rozwoju usług. Program założeń na rok 1989, Min. Rynku Wewn., W-wa 1989

/ 46/ Informacja o stanie wymiany turystycznej z zagranic w latach 1979-1984, GKT, W-wa 1984

/ 47/ Rocznik statystyczny województw 1987, GUS W-wa 1987

/ 48/ Rozkład lotów, PLL "Lot", Warszawa 1988

/ 49/ Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1985 - 1986, Dział Badań PP "Orbis" W-wa 1987

/ 50 / Turystyka i wypoczynek w 1987 roku, GUS W-wa 1988

/ 51/ Turystyka i wypoczynek w 1988 roku, GUS W-wa 1989

/ 52/ Turystyka zagraniczna - opracowania statystyczne GUS z lat 1976-1988

/ 53/ Roczniki statystyczne GUS z lat 1976-1989, GUS W-wa

/ 54/ Rocznik Statystyczny transportu 1986, GUS W-wa 1987

/ 55/ Rozkład jazdy pociągów - połączenia międzynarodowe Wyd. Kom. i Łączności, Warszawa 1988

/ 56/ Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1970-1977 Dział Badań PP "Orbis", W-wa 1978

/ 57/ Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1978-1984 Dział Badań PP "Orbis" W-wa 1985

/ 58/ Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1985-1988 Dział Badań PP "Orbis", W-wa 1989

L I S T A T A B L I C

Tablica 1. Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976-1988

Tablica 2. Wpływy dewizowe Polski z turystyki zagranicznej w latach 1976-1988

Tablica 3. Stosunek wpływów dewizowych Polski z turystyki zagranicznej do wartości eksportu i dochodu narodowego brutto w latach 1976-1988

Tablica 4. Ruch turystyczny z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 5. Przyjazdy turystów z krajów I obszaru płatniczego do Polski w latach 1976 - 1988

Tablica 6. Dynamika przyjazdów do Polski turystów zagranicznych z krajów I obszaru płtaniczego w latach 1976- 1988

Tablica 7. Struktura ruchu przyjazdowego do Polski z krajów I obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów w latach 1976 - 1988

Tablica 8. Sezonowość ruchu przyjazdowego do Polski z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 9. Turystyka zorganizowana z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 10. Struktura turystów z krajów I obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży w latach 1976 - 1988 według kraju pochodzenia

Tablica 11. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988 /notowania NBP/

Tablica 12. Wpływy polskich biur podróży z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 13. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1987 - 1988 według biur podróży

Tablica 14. Przyjazdy turystów z krajów II obszaru płatniczego do Polski w latach 1976 - 1988

Tablica 15. Dynamika przyjazdów do Polski turystów zagranicznych z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Tablica 16. Struktura przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego według kraju pochodzenia turystów w latach 1976 - 1988

Tablica 17. Sezonowość ruchu przyjazdowego do Polski z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 18. Turystyka zorganizowana z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 19. Struktura turystów z krajów II obszaru płatniczego obsłużonych przez polskie biura podróży według krajów pochodzenia w latach 1976 - 1988

Tablica 20. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów /bez dzieci/

Tablica 21. Struktura przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych według celów w 1988 roku

Tablica 22. Przyjazdy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych /bez dzieci/ w latach 1979, 1986, 1988

Tablica 23. Przyjazdy do Polski z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych /bez dzieci/ w latach 1979, 1986, 1988.

Tablica 24. Ruch przyjazdowy do Polski z krajów poza-socjalistycznych w celach handlowych /bez dzieci/ w latach 1979, 1986, 1988

Tablica 25. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1988

Tablica 26. Wpływy dewizowe polskich biur podróży z turystyki zorganizowanej z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Tablica 27. Przeciętne wpływy od 1 turysty z krajów II obszaru płatniczego / USD/

Tablica 28. Struktura wpływów dewizowych polskich biur podróży

Tablica 29. Wpływy dewizowe PP"Orbis" od 1 turysty z II Obszaru płatniczego w latach 1987 - 1988 według krajów i form przyjazdów

Tablica 30. Obszary z walorami wypoczynkowymi w strefach krajobrazowych

Tablica 31. Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w Polsce /stan na 31.07.1988/

Tablica 32. Obiekty hotelowe w Polsce /stan na 31.07.88r.

Tablica 33. Turyści zagraniczni korzystający z bazy noclegowej w latach 1985 - 1987

Tablica 34. Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie krzystających z obiektów turystycznych w 1987 roku

Tablica 35. Średnia długość pobytu turystów zagranicznych w obiektach turystycznych w 1987 roku

Tablica 36. Struktura wpływów dewizowych biur podróży z turystyki zagranicznej w 1988 roku

Tablica 37. Struktura ruchu turystów zagranicznych na przejściach granicznych wg rodzajów przejść w 1988 roku

Tablica 38. Ruch graniczny turystów zagranicznych na polskich przejściach granicznych w latach 1986 - 1987

Tablica 39. Ruch turystów zagranicznych na ważniejszych przejściach granicznych w 1988 roku

Tablica 40. Kursy walut w Polsce /sprzedaż/, stan na 2.10.19899r.

Tablica 41. Dzienne stawki wymiany walut obcych

Tablica 42. Wymogi wizowe wymienionych krajów socjalistycznych wobec obywateli krajów kapitalistycznych na przykładzie Szwajcarii

L I S T A R Y S U N K Ò W

Rys. 1. Przyjazdy do Polski 1976 - 1988

Rys. 2. Przyjazdy do Polski 1976 - 1988 /I obszar płatniczy/

Rys. 3. Struktura przyjazdów z krajów I obszaru płatniczego według krajów w latach 1976, 1988

Rys. 4. Struktura przyjazdów z krajów II obszaru płatniczego według celów

Rys. 5. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1979 roku

Rys. 6. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych według województw w 1986 roku

Rys. 7. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych według województw w 1979 roku

Rys. 8. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach turystycznych według województw w 1986 roku

Rys. 9. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych według województw w 1979 r.

Rys. 10. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach prywatnych według województw w 1986 r.

Rys. 11. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych według województw w 1979 roku

Rys. 12. Przyjazdy z krajów pozasocjalistycznych w celach handlowych według województw w 1986 roku

Rys. 13. Korzystanie z bazy noclegowej przez turystów zagranicznych według województw w 1987 roku

Rys. 14. Korzystanie z bazy noclegowej przez turystów z I obszaru płatniczego według województw w 1987 roku

Rys. 15. Korzystania z bazy noclegowej przez turystów z II obszaru płatniczego według województw w 1987 roku

Rys. 16. Obszary aktywizacji turystyki przyjazdowej do Polski

Rys. 17. Infrastruktura transportowa Polski

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

I N S T Y T U T T U R Y S T Y K I
WARSZAWA
ZAKŁAD TURYSTYKI MIĘDZYNARODOWEJ

WARUNKI ROZWOJU TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ DO POLSKI

/CPBP-I-1.4.2./

A N E K S
/TABLICE STATYSTYCZNE/

Wykonawca
mgr Romana Kuszewska

Warszawa, luty 1990

LISTA TABLIC W ANEKSIE STATYSTYCZNYM

Tab. A1. Ruch przyjazdowy do Polski w latach 1976-1986 według krajów oraz jego dynamika

Tab. A2. Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976-1986 - turystyka zorganizowana

Tab. A3. Przyjazdy turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według celów w latach 1978-1979

Tab. A4. Przyjazdy turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według celów w latach 1985-1986

Tab. A5. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z kolejnych krajów pozasocjalistycznych na poszczególne cele w latach 1978-1979

Tab. A6. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z kolejnych krajów pozasocjalistycznych na poszczególne cele w latach 1978-1979 w latach 1985-1986

Tab. A7. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne kraje w każdym kolejnym celu w latach 1978-1979

Tab. A8. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne kraje w każdym kolejnym celu w latach 1985-1986

Tab. A9. Dynamika przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według celów w latach 1985-1986 w porównaniu do roku 1979

Tab. A10. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1979 roku

Tab. A11. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1985 roku

Tab. A12. Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1986 roku

Tab. A13. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1979 roku

Tab. A14. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1985 roku

Tab. A15. Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1986 roku

Tab. A16. Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1979 roku

Tab. A17. Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1985 roku

Tab. A18. Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1986 roku

Tab. A19. Dynamika przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1986 roku w porównaniu do roku 1979

Tab. A20. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976-1986

Tab. A21. Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w latach 1976-1986

Tab. A22. Turystyka przyjazdowa z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w latach 1976-1988

Tab. A23. Turystyka przyjazdowa z Czechosłowacji
w latach 1976-1988

Tab. A24. Turystyka przyjazdowa z ZSRR w latach 1976-1988

Tab. A25. Turystyka przyjazdowa z Republiki Federalnej
Niemiec i Berlina Zachodniego w latach 1976-1988

Tab. A26. Turystyka przyjazdowa z USA w latach 1976-1988

Tab. A27. Turystyka przyjazdowa z Francji w latach
1976-1988

Tab. A28. Turystyka przyjazdowa z krajów skandynawskich
w latach 1976-1988.

Tablica A1. Ruch przyjazdowy do P●ki w latach 1976 - 198● wg krajów oraz ●o dynamika

osoby

K r a j e	1 9 7 6 przekroczenia granicy	1 9 7 6 rok poprz. = 100	1 9 7 7 przekroczenia granicy	1 9 7 7 rok poprz. = 100	1 9 7 8 przekroczenia granicy	1 9 7 8 rok poprz. = 100	1 9 7 9 przekroczenia granicy	1 9 7 9 rok poprz. = 100	1 9 8 0 przekroczenia granicy	1 9 8 0 rok popr = 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ogółem: z I obszaru płatniczego /bez Jugosławii/	8.786.186	103,2	9.536.684	108,5	9.560,806	100,3	7.925,465	82,9	6.118.232	77,2
w tym:										
1. Bułgaria	72.199	92,8	86.943	120,4	94.218	108,4	84.798	90,0	67.432	79,5
2. Czechosłowacja	1.735.806	134,8	2.177.891	125,5	2.171.489	99,7	1.763.747	81,2	1.548.983	87,8
3. NRD	5.606.523	91,7	5.706.189	101,8	5.752.114	100,8	4.799.848	83,4	3.403.056	70,9
4. Rumunia	50.575	127,4	43.136	85,3	72.172	167,5	58.117	80,5	39.780	68,4
5. Węgry	635.495	149,3	755.356	118,9	693.192	91,8	419.576	60,5	331.457	79,0
6. ZSRR	677.142	120,2	756.182	111,7	765.559	101,2	788.645	103,0	716.763	90,9
7. Inne /bez Jugosławii/	8.446	103,1	10.986	130,1	12.062	109,1	10.734	90,0	10.761	100,3
Ogółem z II obszaru płatniczego /z Jugosławią/	836.992	103,9	1.007.825	120,4	1.134.449	112,6	1.205.961	106,3	961,661	79,7
w tym:										
/ Jugosławia	52.568	137,0	74.013	140,8	151.628	204,9	189.609	125,0	87.067	45,9
/ Australia	9.319	99,7	9.219	98,9	8.220	89,2	8.310	103,5	5.665	68,1
/ Austria	35.024	112,8	39.163	111,8	43.207	110,3	44.729	101,1	37.530	83,9
/ Belgia	15.210	101,4	16.370	107,6	16.755	102,4	16.785	100,2	14.689	87,5
/ Francja	80.034	102,5	87.154	108,9	84.005	96,8	85.064	101,3	68.805	80,9
/ Holandia	24.346	106,7	27.020	111,0	27.660	102,4	28.883	104,4	24.206	83,8
/ Japonia	6.850	102,7	7.551	110,2	7.798	103,3	9.268	118,9	8.492	91,6
/ Kanada	11.344	94,2	12.726	112,2	12.838	100,9	11.888	92,6	8.395	70,6
/ USA	50.838	109,8	52.143	102,6	55.242	105,9	59.455	107,6	39.822	67,0
●/ RFN+ Berlin Zach.	283.889	103,4	314.452	110,8	327.450	104,1	327.000	99,0	302.174	92,4
/ Wlk. Brytania	43.190	95,0	48.871	113,1	51.087	104,5	52.396	102,6	38.540	73,6
●/ Włochy	26.939	83,6	31.142	115,6	34.033	109,3	41.987	123,4	34.718	82,7
●/ Kraje skandynawskie w tym:	117.378	109,7	152.718	130,1	168.922	110,6	163.835	97,0	142.024	86,7
/ Dania	13.198	107,7	22.123	167,6	25.178	113,8	27.430	108,9	25.872	94,3
●/ Finlandia	29.398	93,0	39.934	135,8	45.298	113,4	41.954	92,6	34.816	83,0
●/ Norwegia	9.627	90,9	14.745	153,2	14.498	98,3	14.799	102,1	11.102	75,0
/ Szwecja	65.155	93,5	75.916	116,5	83.948	110,6	79.652	94,8	70.234	88,2
●/ Inne kraje /bez Jugosławii/	80.063	107,2	135.283	169,0	145.604	107,6	166.752	114,5	149.536	89,7

Źródło: 1. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1970 - 1977, CT "Orbis" W-wa 1978
2. " " " " 1978 - 1984, PP "Orbis" W-wa 1985
3. " " " " 1985 - 1986, PP "Orbis" W-wa 1987
4. " " " " 1987 - 1988, PP "Orbis" W-wa 1989

Ciąg dalszy tablicy A1.

Ruch przyjazdowy do Polski w latach 1976 - 1988 wg krajów oraz jego dynamika

osoby

1 9 8 1		1 9 8 2		1 9 8 3		1 9 8 4		1 9 8 5		1 9 8 6	
przekroczenia granicy	r.poprz. = 100	przekroczenia granicy	rok poprz. = 100	przekroczenia granicy	rok poprz. = 100	przekroczenia granicy	rok poprz. = 100	przekroczenia granicy	rok poprz. = 100	przekroczenia granicy	rok poprz. = 100
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1.547.247	25,3	1.002.756	64,8	1.734.533	173,0	2.177.367	125,5	2.555.628	117,4	2.916,196	114,1
1/ 28.997	34,1	12.263	53,3	19.830	161,7	22.247	112,2	34.026	124,9	38.793	114,0
2/ 533.370	34,4	203.455	38,1	367.681	180,7	508.343	138,3	561.311	110,4	717.294	127,0
3/ 371.339	10,9	261.956	70,5	367.918	140,5	525.536	142,8	716.542	136,3	782.459	109,2
4/ 26.760	67,3	10.408	38,9	29.406	182,5	51.993	176,8	79.664	153,2	18.477	23,2
5/ 108.301	32,7	39.941	36,9	95.891	240,1	183.366	191,2	215.895	117,7	351.109	162,6
6/ 473.352	66,0	465.260	96,4	842.311	184,6	869.167	103,2	930.933	107,1	992.971	106,7
7/ 11.128	103,4	9.473	85,1	11.496	121,4	16.715	145,4	17.257	103,6	15.083	87,4
624.413	64,9	401.189	64,3	667.568	166,1	819.664	122,8	880.581	107,4	932.032	105,8
1/ 46.388	53,3	12.963	27,3	24.973	192,6	57.813	231,5	94.372	163,2	189.096	200,4
2/ 4.126	72,8	2.817	68,3	4.377	155,4	6.107	139,5	6.974	114,2	5.359	76,8
3/ 24.207	64,5	17.428	72,0	26.900	154,3	29.648	110,2	29.557	99,7	29.726	100,6
4/ 9.344	63,6	9.991	106,9	12.725	127,4	13.105	103,0	13.563	103,5	12.896	95,1
5/ 41.936	60,9	31.532	75,2	44.924	142,5	46.646	103,8	44.223	94,8	42.750	96,7
6/ 17.232	71,2	15.890	92,2	24.749	155,8	28.129	113,7	30.137	107,1	226.836	89,1
7/ 4.928	58,0	2.196	44,6	3.543	161,3	4.685	132,2	5.702	121,7	5.794	101,6
8/ 4.990	59,4	2.691	53,9	6.212	230,8	7.698	123,9	8.715	113,2	6.705	76,9
9/ 23.830	59,8	13.073	54,9	27.801	212,7	34.768	125,1	43.589	125,4	29.599	67,9
10/ 193.003	63,9	133.422	69,1	245.810	184,2	309.028	125,7	321.308	104,0	303.168	94,4
11/ 22.978	59,6	14.504	63,1	23.330	160,9	25.847	110,8	26.243	101,5	25.802	98,3
12/ 19.538	56,3	11.725	60,0	19.044	162,4	22.091	116,0	24.378	110,4	23.523	96,5
13/ 91.141	64,2	56.699	62,2	88.197	155,6	103.548	117,4	105.072	101,5	106.413	101,3
14/ 20.630	79,7	13.799	66,9	19.140	138,7	26.048	136,1	24.139	92,7	26.724	110,7
15/ 17.231	49,5	8.770	50,9	17.693	201,7	20.527	116,0	22.550	109,9	20.318	90,1
16/ 6.551	59,0	5.067	77,3	6.946	137,1	7.768	111,8	8.308	107,0	8.570	103,2
17/ 46.729	66,5	29.059	62,2	44.418	152,9	49.205	110,8	50.075	101,8	50.801	101,4
18/ 120.772	80,8	76.262	63,1	114.983	150,8	130.551	113,5	126.749	97,1	124.369	98,1

Ciąg dalszy tablicy A1.

1987		1988	
przekroczenia granicy	r.poprz. = 100	przekroczenia granicy	r.ppprz. = 100
24	25	26	27
3.647.645	125,1	4.899.484	134,3
1/ 47.799	123,1	51.748	108,3
2/ 992.895	138,4	1.417.400	142,8
3/ 925.140	118,2	1.081.438	116,9
4/ 27.770	150,3	21.704	78,2
5/ 469.585	133,7	567.042	120,8
6/1.166.325	117,5	1.739.358	149,1
7/ 18.143	120,3	20.794	114,9
1.128.764	121,1	1.296.117	114,8
1/ 186.617	98,7	192.564	103,2
2/ 7.260	135,1	8.493	117,9
3/ 37.803	126,8	53.109	140,5
4/ 16.504	126,8	19.109	115,8
5/ 54.151	124,4	56.185	103,8
6/ 38.278	142,4	45.759	119,5
7/ 8.285	142,8	9.473	114,3
8/ 10.276	152,9	11.765	114,5
9/ 50.837	171,7	57.891	113,9
10/ 380.357	125,5	451.871	118,8
11/ 33.392	128,7	34.185	102,4
12/ 34.585	146,2	40.392	116,8
13/ 130.205	122,4	144.905	111,3
14/ 31.220	116,7	37.793	121,1
15/ 24.476	120,0	23.600	96,4
16/ 12.156	141,6	14.498	119,3
17/ 62.353	122,7	69.014	110,7
18/ 140.214	112,7	203.048	144,8

Tablica A2

Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976 - 1988 turystyka zorganizowana w tys. osób

Kraje	1976			1977			1978			1979			1980		
	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.grup. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ogółem z: I obszaru płatniczego /bez Jugosławii/	296,0	239,0	0,81	284,4	204,4	0,72	328,1	238,2	0,73	318,9	235,6	0,74	297,8	281,4	0,94
w tym:															
Bułgaria	4,1	3,2	0,78	5,2	3,4	0,65	6,4	4,3	0,67	6,6	4,3	0,65	5,7	5,2	0,91
Czechosłowacja	64,3	55,7	0,87	55,2	44,4	0,80	57,1	48,4	0,85	46,2	38,9	0,84	45,2	42,7	0,94
NRD	128,1	115,4	0,90	129,4	103,4	0,80	139,0	116,8	0,84	145,5	121,6	0,84	124,0	115,7	0,93
Rumunia	16,5	13,9	0,84	6,8	2,7	0,40	17,4	4,6	0,26	9,6	4,8	0,50	4,3	4,2	0,98
Węgry	22,0	12,4	0,56	20,7	10,3	0,50	29,6	17,0	0,57	29,5	18,3	0,62	24,4	20,3	0,83
ZSRR	60,7	38,3	0,63	66,9	40,3	0,60	77,9	46,5	0,60	81,2	47,0	0,58	93,6	92,7	0,99
Inne kraje	0,2	0,1	0,50	0,1	0,1	1,00	0,6	0,5	0,83	0,7	0,7	1,00	0,4	0,4	1,00
Ogółem z: II obszaru płatniczego /z Jugosławią/	364,2	115,7	0,32	453,6	123,8	0,27	528,6	174,7	0,33	566,0	195,7	0,35	485,4	157,1	0,32
w tym:															
Australia	2,6	0,0	0,00	1,9	0,0	0,00	1,6	0,0	0,00	1,9	0,1	0,05	1,1	0,0	0,00
Austria	6,6	4,7	0,71	9,6	4,8	0,50	13,4	8,8	0,66	17,0	11,8	0,69	11,3	7,4	0,65
Belgia	6,2	1,3	0,21	5,8	0,7	0,12	7,4	1,8	0,24	5,9	1,6	0,29	4,6	1,4	0,30
Francja	25,6	5,5	0,21	32,7	7,1	0,22	37,2	10,8	0,33	45,2	13,2	0,29	37,8	9,4	0,25
Holandia	5,6	2,1	0,38	8,4	3,3	0,39	18,8	2,6	0,14	20,8	3,1	0,15	18,5	2,9	0,16
Japonia	1,4	1,0	0,71	1,5	1,3	0,87	2,1	1,8	0,86	3,5	3,1	0,88	3,0	2,7	0,90
Kanada	6,0	0,4	0,07	5,6	0,6	0,11	4,4	0,5	0,11	4,1	0,3	0,07	2,8	0,2	0,07
USA	25,7	11,2	0,44	33,9	11,3	0,33	38,7	14,6	0,38	38,4	15,4	0,40	25,4	9,1	0,36
RFN + Berlin Zach.	191,2	48,3	0,25	248,8	49,5	0,20	274,1	64,9	0,24	284,7	66,7	0,23	269,8	64,2	0,24
Wlk.Brytania	30,9	8,0	0,26	33,3	5,5	0,17	30,8	6,6	0,18	32,2	7,8	0,24	25,5	5,3	0,21
Włochy	3,9	2,2	0,56	16,1	2,2	0,14	17,8	3,4	0,19	26,5	11,0	0,41	22,1	9,3	0,42
Kraje skandynawskie	25,0	14,6	0,58	26,6	16,6	0,62	40,2	27,4	0,68	40,1	25,3	0,63	33,5	21,8	0,65
Jugosławia	2,8	2,8	1,00	6,7	6,6	0,98	16, 6	16,4	0,99	21,3	21,2	0,99	6,1	6,0	0,98
Inne kraje	26,4	13,3	0,50	18,9	11,3	0,60	23,2	14,4	0,62	22,5	14,4	0,64	16,5	15,3	0,93
Inne kraje rozliczane w clearingu	4,3	4,3	1,00	3,7	3,0	0,81	2,4	1,6	0,67	1,8	0,7	0,39	2,8	2,0	0,71

Źródło: 1. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1970-1977, CT "Orbis", W-wa 1978
2. " " " " 1978-1984, PP "Orbis", W-wa 1985
3. " " " " 1985-1986, PP "Orbis", W-wa 1987
4. " " " " 1987-1988, PP "Orbis", W-wa 1989

Ciąg dalszy tabl. A2

Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1976 - 1985 turystyka zorganizowana w tys. osób

	1981			1982			1983			1984			1985			1986		
	turyści obsłuż. przez pbp	w tym turyst. grup	udział tur.gr. w tur. zorg.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
	39,3	37,0	0,94	3,9	3,3	0,85	43,0	41,5	0,97	76,9	74,3	0,97	54,5	49,0	0,90	80,2	73,3	0,91
1.	4,5	4,3	0,96	0,3	0,3	1,00	0,1	0,1	1,00	0,5	0,5	1,00	0,8	0,8	1,00	1,3	1,1	0,85
2.	2,1	1,7	0,81	0,1	0,1	1,00	2,5	2,2	0,88	8,0	7,4	0,93	6,7	5,9	0,88	20,6	19,1	0,93
3.	15,7	15,0	0,96	1,3	1,3	1,00	31,7	31,7	1,00	52,3	52,3	1,00	24,9	23,0	0,92	25,3	21,3	0,84
4.	3,0	2,7	0,90	1,0	0,7	0,70	3,6	3,3	0,92	5,7	5,0	0,88	8,2	6,5	0,79	0,6	0,6	1,00
5.	3,3	2,6	0,79	0,5	0,2	0,40	3,1	2,2	0,71	8,4	7,2	0,86	7,4	6,3	0,85	16,6	15,4	0,93
6.	10,2	10,2	1,00	0,1	0,1	1,00	0,6	0,6	1,00	0,9	0,9	1,00	5,7	5,7	1,00	14,4	14,4	1,00
7.	0,5	0,5	1,00	0,7	0,7	1,00	1,4	1,4	1,00	1,0	1,0	1,00	0,8	0,8	1,00	1,4	1,4	1,00
	236,0	69,6	0,26	150,8	19,8	0,13	289,5	49,6	0,17	374,3	98,8	0,26	374,6	112,8	0,30	324,8	95,5	0,29
1.	0,6	0,1	0,17	0,3	0,0	0,00	0,8	0,1	0,13	1,2	0,2	0,17	1,6	0,3	0,19	0,8	0,2	0,25
2.	5,0	2,0	0,40	7,0	0,4	0,06	11,2	0,1	0,09	11,0	2,5	0,23	5,7	2,1	0,37	2,6	1,2	0,46
3.	1,6	0,4	0,25	1,0	0,2	0,20	1,8	0,5	0,28	3,6	1,2	0,33	2,3	1,1	0,48	1,6	0,9	0,56
4.	21,9	5,1	0,23	14,6	1,7	0,02	24,5	2,3	0,09	23,7	2,9	0,12	24,1	3,6	0,15	19,3	3,0	0,16
5.	10,5	0,9	0,09	8,8	0,1	0,01	15,0	0,7	0,05	17,7	1,7	0,10	17,2	1,8	0,10	13,5	0,8	0,06
6.	1,8	1,5	0,83	0,3	0,3	1,00	0,4	0,3	0,75	0,7	0,3	0,60	0,6	0,3	0,50	0,6	0,4	0,67
7.	1,3	0,1	0,08	0,6	0,1	0,17	2,1	0,1	0,05	1,9	0,1	0,05	2,0	0,1	0,05	1,7	0,1	0,06
8.	11,0	2,9	0,26	4,7	0,6	0,13	14,9	3,7	0,25	23,8	5,4	0,23	29,7	7,9	0,27	18,6	3,4	0,18
9.	154,7	29,6	0,19	87,4	7,8	0,09	172,4	25,2	0,15	214,1	51,9	0,24	223,6	66,3	0,30	204,1	60,2	0,29
10.	13,1	2,4	0,18	7,8	1,1	0,14	13,5	1,5	0,11	19,7	2,0	0,10	21,2	2,6	0,12	19,6	3,7	0,19
11.	10,3	3,3	0,32	5,0	1,1	0,22	7,3	1,9	0,26	10,9	3,0	0,28	9,6	3,1	0,32	7,0	1,4	0,20
12.	16,2	10,5	0,65	7,4	2,8	0,38	14,1	5,9	0,42	17,8	8,2	0,46	20,0	10,1	0,50	19,7	8,8	0,45
13.	3,2	3,2	1,00	0,1	0,1	1,00	0,0	0,0	-	3,4	3,4	1,00	1,5	1,4	0,99	3,5	3,4	0,97
14.	11,8	7,5	0,64	5,6	3,4	0,61	11,4	6,1	0,54	25,0	16,4	0,66	15,3	11,7	0,76	12,2	8,1	0,66
15.	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1	1,00	0,0	-	-	0,3	0,3	1,00	0,0	0,0	-

Ciąg dalszy tabl. A2

	1 9 8 7			1 9 8 8		
	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.	turyści obsłuż. przez pbp	w tym: turyst. grup.	udział tur.gr. w tur. zorgan.
	35	36	37	38	39	40
	130,3	115,8	0,88	300,0	.	.
1.	2,8	2,6	0,93	5,0	.	.
2.	41,8	33,5	0,80	80,0	.	.
3.	36,4	33,3	0,91	125,0	.	.
4.	0,1	-	0,0	-	.	.
5.	25,7	24,0	0,93	15,0	.	.
6.	21,0	20,7	0,99	72,0	.	.
7.	1,8	1,8	1,00	3,0	.	.
	400,1	134,2	0,34	480,0	.	.
1.	.	.	.	.	.	.
2.	5,8	4,1	0,71	4,0	.	.
3.	.	.	.	.	.	.
4.	16,6	3,7	0,22	20,0	.	.
5.	17,1	2,1	0,12	20,0	.	.
6.	.	.	.	.	.	.
7.	2,7	0,2	0,07	.	.	.
8.	30,0	8,7	0,29	31,0	.	.
9.	235,3	70,6	0,30	260,0	.	.
10.	27,0	6,8	0,25	30,0	.	.
11.	9,9	4,2	0,42	11,0	.	.
12.	27,1	12,0	0,44	30,0	.	.
13.	4,1	4,0	0,88	5,00	.	.
14.	24,6	17,6	0,72	69,0	.	.
15.	.	.	.	.	.	.

Tablica A3.

Przyjazdy turystów z krajów pozasocjalistycznych do Polski /bez dzieci/ według celów w okresie 1978-79

osoby

Kraje	1978								1979							
	Ogółem	w tym w celach: tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służ.	handlowych	budow.-montaż.	naukowych	Ogółem	w tym w celach: tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służ.	handlowych	budow.-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem:	956.389	82.774	369.542	245.533	11.220	185.729	23.018	11.710	984.211	91.086	396.615	248.865	11.569	175.230	17.902	13.058
w tym:																
Australia	8.024	1.911	2.624	2.883	245	171	4	122	8.094	1.752	2.365	3.342	231	231	6	75
ustria	42.550	4.810	15.290	8.146	594	10.219	2.141	329	44.004	5.013	17.985	9.078	542	9.168	937	284
Belgia	15.834	1.179	4.974	6.442	142	2.008	213	360	15.633	1.126	4.794	6.039	179	2.085	97	467
Francja	78.504	6.115	21.322	31.188	1.042	12.521	1.717	1.563	78.619	5.388	24.286	30.780	1.036	10.658	1.745	1.725
Holandia	26.563	1.315	9.649	6.336	306	6.361	216	656	27.522	1.367	11.285	6.211	315	5.827	209	715
Japonia	7.637	275	3.049	156	240	2.938	68	213	9.076	452	4.605	182	244	2.806	35	249
Kanada	12.439	663	2.812	7.212	337	605	134	255	11.475	631	2.459	6.742	362	609	91	200
USA	54.547	1.564	23.364	19.096	1.611	4.044	231	1.362	58.780	1.380	28.941	18.252	1.685	3.650	319	1.432
RFN+Berlin Zach.	319.167	10.044	125.962	127.638	701	46.079	3.763	1.507	318.152	11.141	125.683	129.673	654	43.785	2.396	1.514
Wlk. Brytania	49.596	2.766	5.187	15.197	557	15.960	6.944	1.340	50.471	2.146	6.297	16.124	573	15.065	4.871	1.418
Włochy	33.349	1.921	15.984	2.140	417	8.140	2.649	732	41.191	1.440	24.647	2.227	312	6.478	2.897	1.229
Kraje skandyn.	166.253	19.100	95.288	8.047	810	34.387	3.564	1.400	161.033	19.893	90.582	8.958	882	32.180	3.043	1.714
w tym:																
Dania	24.593	3.955	11.399	1.465	143	5.974	507	264	26.867	3.919	14.710	1.592	158	5.131	138	368
Finlandia	43.582	6.033	22.538	792	268	12.411	372	376	40.125	6.542	18.247	923	334	11.470	1.184	460
Norwegia	14.249	540	7.985	583	85	4.058	281	204	14.523	499	8.012	613	87	4.317	307	282
Szwecja	83.829	8.572	53.366	5.207	314	11.943	2.404	556	79.518	8.933	49.613	5.830	303	11.262	1.414	604

Źródło: Tablice wynikowe: Turystyka zagraniczna. Ruch graniczny. Przyjazdy i wyjazdy zagraniczne grudzień 1978, GUS - W-wa styczeń 1979
" " " " " " " " " " 1979 " " " 1980

Tablica A4.

Przyjazdy turystów z krajów pozasocjalistycznych do Polski /bez dzieci/ według celów w latach 1986-88

osoby

Kraje	1986								1988							
	Ogółem	w tym w celach:							Ogółem	w tym w celach:						
		tranzytu	turystyczn.	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych		tranzytu	turystyczn.	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych
Ogółem:	728.785	93.541	212.634	219.655	12.110	135.306	6.649	12.036	1079.092	104.788	380.269	325.935	13.727	283.580	5.006	19.216
w tym:																
Australia	5.283	1.044	1.357	2.232	249	218	4	69	8.467	1.275	2.713	3.726	244	269	2	101
Austria	29.115	6.948	3.396	8.004	1.055	7.824	285	420	51.480	7.993	11.639	17.949	936	11.484	392	254
Belgia	12.233	508	2.735	4.699	179	2.288	40	261	17.944	610	4.402	7.046	210	3.218	320	393
Francja	40.616	3.127	12.321	14.697	1.076	4.261	119	1.048	52.383	2.994	17.113	19.387	981	5.615	120	1.240
Holandia	26.192	1.246	10.173	3.107	247	7.909	52	1.800	44.571	2.373	18.894	4.877	270	11.984	125	3.302
Japonia	5.772	117	2.807	334	310	1.612	16	149	9.381	261	5.898	264	342	1.583	18	326
Kanada	6.640	214	1.687	3.497	407	318	20	167	11.547	238	3.730	5.952	355	542	22	244
USA	29.566	909	12.176	9.619	1.452	1.849	18	1.018	57.813	1.047	29.527	17.481	1.891	3.628	31	1.495
RFN + Berlin Zachodni	297.123	9.776	98.707	126.694	928	49.991	2.058	2.215	442.161	14.804	153,464	186.546	1.235	70.333	1.323	5.440
Wlk.Brytania	25.278	1.459	3.999	9.976	605	5.036	310	1.207	33.243	2.530	6.890	12.868	743	6.436	305	1.618
Włochy	23.239	1.267	8.146	2.595	454	7.094	1.602	541	39.464	1.235	19.421	3.931	534	9.231	1.283	768
Kraje skandyn.	104.697	15.320	30.004	25.053	873	25.583	1.519	1.918	142.620	12.865	58.506	32.186	905	29.633	301	2.083
w tym:																
Dania	26.262	2.250	9.303	3.542	126	8.401	68	332	37.081	748	20.132	4.289	104	10.334	13	400
Finlandia	19.328	7.661	4.363	1.367	361	3.862	102	650	22.412	6.595	7.234	1.363	351	4.648	53	563
Norwegia	8.416	240	3.155	2.111	94	1.942	109	286	14.213	380	7.194	3.395	127	2.249	29	215
Szwecja	50.691	5.169	13.183	18.033	292	10.378	1.240	650	68.914	5.142	23.946	23.139	323	12.402	206	905

Źródło: Dane BP MSW w: Turystyka zagraniczna grudzień 1986, GUS W-wa, styczeń 1987
" " " " " " 1988, " " " 1989

Tablica A5.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z kolejnych krajów pozoaspocjalistycznych na poszczególne cele w latach 1978 - 1979

liczby względne

Kraje	1978								1979							
		w tym w celach:								w tym w celach:						
	Ogółem	tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służ.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych	Ogółem	tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służ.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem	100,0	8,6	38,6	25,7	1,2	19,4	2,4	1,2	100,0	9,2	40,3	25,3	1,2	17,8	1,8	1,3
w tym:																
Australia	100,0	23,8	32,7	35,9	3,1	2,1	0,0	1,5	100,0	21,6	21,6	41,3	2,9	2,9	0,1	0,9
Austria	100,0	11,3	35,9	19,1	1,3	24,0	5,0	0,8	100,0	11,3	40,9	20,6	1,2	20,8	2,1	0,6
Belgia	100,0	7,4	31,4	40,6	0,9	12,7	1,3	2,3	100,0	7,2	30,7	38,6	1,1	13,3	0,6	3,0
Francja	100,0	7,8	27,2	39,7	1,3	15,9	2,2	2,0	100,0	6,9	30,9	39,2	1,3	13,6	2,2	2,2
Holandia	100,0	4,9	36,3	23,9	1,1	23,9	0,8	2,5	100,0	5,0	41,0	22,6	1,1	21,2	0,7	2,6
Japonia	100,0	3,6	39,9	2,0	3,1	38,5	0,9	2,8	100,0	5,0	50,7	2,0	2,7	30,9	0,4	2,7
Kanada	100,0	5,3	22,6	58,0	2,7	4,9	1,1	2,0	100,0	5,5	21,4	58,8	3,2	5,3	0,8	1,7
USA	100,0	2,9	42,8	35,0	2,9	7,4	0,4	2,5	100,0	2,3	49,2	31,0	2,9	6,2	0,5	2,4
RFN+Berlin Z.	100,0	3,1	39,5	40,0	0,2	14,4	1,2	0,5	100,0	3,5	39,5	40,8	0,2	13,8	0,7	0,5
Wlk.Brytania	100,0	5,6	10,5	30,6	1,1	32,2	14,0	2,7	100,0	4,2	12,5	31,9	1,1	29,8	9,7	2,8
Włochy	100,0	5,8	47,9	6,4	1,3	24,4	7,9	2,2	100,0	3,5	59,8	5,4	0,8	15,7	7,0	3,0
Kraje skandyn.	100,0	11,5	57,3	4,8	0,5	20,7	2,1	0,8	100,0	12,4	56,2	5,6	0,5	20,0	1,9	1,1
w tym:																
Dania	100,0	16,0	46,0	6,0	0,6	24,3	2,1	1,1	100,0	14,6	54,7	5,9	0,6	19,1	0,5	1,4
Finlandia	100,0	13,8	51,7	1,8	0,6	28,5	0,8	0,9	100,0	16,3	45,5	2,3	0,8	28,6	2,9	1,1
Norwegia	100,0	3,8	56,0	4,1	0,6	28,5	2,0	1,4	100,0	3,4	55,2	4,2	0,6	29,7	2,1	1,9
Szwecja	100,0	10,2	63,7	6,3	0,4	14,2	2,9	0,7	100,0	11,2	62,4	7,3	0,4	14,2	1,8	0,8

Źródło: Obliczenia własne na podsławie danych BP MSW w:

1. Tablice wynikowe Turystyka zagraniczna. Ruch graniczny. Przyjazdy i wyjazdy zagraniczne. grudzień 1978, GUS, W-wa styczeń 1979
2. " " " " " " " " " " 1979, " " " 1980

Tablica A6.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z kolejnych krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w latach 1986 - 1988

liczby względne

Kraje	1986								1988							
	Ogółem	w tym w celach:							Ogółem	w tym w celach:						
		tran-zytu	turys-tyczn.	prywa-tnych	dyplom. i służb.	handlo-wych	budowl.-montaż.	nauko-wych		tran-zytu	turys-tyczn.	prywa-tnych	dyplom. i służb.	handlo-wych	budowl.-montaż.	nauko-wych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem	100,0	12,8	29,2	30,1	1,7	18,6	0,9	1,7	100,0	9,7	35,2	30,2	1,3	17,0	0,5	1,8
w tym:																
Australia	100,0	19,8	25,7	42,2	4,7	4,1	0,0	1,3	100,0	15,1	32,1	44,0	2,9	3,1	0,0	1,2
Austria	100,0	23,9	11,7	27,5	3,6	26,9	1,0	1,4	100,0	15,5	22,5	34,8	1,8	22,3	0,8	0,5
Belgia	100,0	4,2	22,4	38,4	1,5	18,7	0,3	2,1	100,0	3,4	24,6	39,1	1,2	17,9	1,8	2,2
Francja	100,0	7,7	30,3	36,2	2,6	10,5	0,3	2,6	100,0	5,7	32,6	37,0	1,9	10,7	0,2	2,4
Holandia	100,0	4,8	38,8	11,9	0,9	30,2	0,2	6,9	100,0	5,4	42,4	11,0	0,6	26,9	0,3	7,4
Japonia	100,0	2,0	48,6	5,8	5,4	27,9	0,3	2,6	100,0	2,8	62,9	2,8	3,6	16,9	0,2	3,5
Kanada	100,0	3,2	25,4	52,7	6,1	4,8	0,3	2,5	100,0	1,7	32,2	52,2	3,1	4,3	0,2	2,1
USA	100,0	3,1	41,2	32,5	4,9	6,3	0,0	3,4	100,0	3,3	34,7	42,2	3,3	15,9	0,1	2,6
RFN + Berlin Zachodni	100,0	3,3	33,2	42,6	3,1	16,8	0,7	0,7	100,0	1,7	51,0	30,3	0,3	6,2	0,3	1,2
Wlk.Brytania	100,0	5,8	15,8	39,5	2,4	19,9	1,2	4,8	100,0	7,5	20,8	38,9	0,2	19,3	0,9	4,9
Włochy	100,0	5,5	35,1	11,2	2,0	30,5	6,9	2,3	100,0	3,0	49,1	9,9	1,4	23,2	3,3	1,9
Kraje skandynawskie	100,0	14,6	28,7	23,9	0,8	24,4	1,5	1,8	100,0	9,0	41,0	22,6	0,6	20,8	0,2	1,5
w tym:																
Dania	100,0	8,6	35,4	13,5	0,5	35,8	0,3	1,3	100,0	1,9	54,2	11,6	0,3	27,8	0,0	1,1
Finlandia	100,0	39,6	22,6	7,1	1,9	20,0	0,5	3,4	100,0	29,5	32,1	6,3	1,6	20,5	0,2	2,5
Norwegia	100,0	2,9	37,5	25,1	1,1	23,1	1,3	3,4	100,0	2,8	50,7	23,9	0,9	15,5	0,2	1,5
Szwecja	100,0	10,2	26,0	35,6	0,6	20,5	2,4	1,3	100,0	7,4	34,7	33,5	0,5	18,0	0,3	1,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w: 1. Turystyka zagraniczna grudzień 1986, GUS, W-wa styczeń 1987
2. " " " 1988, " " " 1989

Tablica A7.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne kraje w każdym kolejnym celu w latach 1978 - 1979

liczby względne

Kraje	1978 Ogółem	1978 w tym: w celach: tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych	1979 Ogółem	1979 w tym: w celach: tranzytu	turystycznych	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:																
Australia	0,8	2,3	0,7	1,2	2,2	0,1	0,0	1,0	0,8	1,9	0,6	1,3	1,9	0,1	0,0	0,6
Austria	4,4	5,8	4,1	3,3	5,3	5,5	9,3	2,8	4,6	5,5	4,5	3,6	4,7	5,2	5,2	2,2
Belgia	1,7	1,4	5,8	2,6	1,3	1,1	0,9	3,1	1,6	1,2	1,2	2,4	1,5	1,2	0,5	3,6
Francja	8,2	7,4	2,6	12,7	9,3	6,7	7,5	13,3	8,3	5,9	6,1	12,4	9,0	6,1	9,7	13,2
Holandia	2,8	1,6	2,6	2,6	2,7	3,4	0,9	5,6	2,9	1,5	2,8	2,5	2,7	3,3	1,2	5,5
Japonia	0,8	0,3	0,8	0,1	2,1	1,6	0,3	1,8	1,0	0,5	1,2	0,1	2,1	1,6	0,2	1,9
Kanada	1,3	0,8	0,8	2,9	3,0	0,3	0,6	2,2	1,2	0,7	0,6	2,7	3,1	0,3	0,5	1,5
USA	5,7	1,9	6,3	7,8	14,4	2,2	1,0	11,6	6,2	1,5	7,3	7,3	14,6	2,1	1,8	11,0
RFN+Berlin Z.	33,4	12,1	34,1	52,0	6,2	24,8	16,3	12,9	33,6	12,2	31,7	52,1	5,6	25,0	13,4	11,6
Wlk.Brytania	5,2	3,3	1,4	6,2	5,0	8,6	30,2	11,4	5,3	2,4	1,6	6,5	5,0	8,6	27,2	10,9
Włochy	3,5	2,3	4,3	0,9	3,7	4,4	11,5	6,3	4,3	1,6	6,2	0,9	2,7	3,7	16,2	9,4
Kraje skandynaw.	17,4	23,1	25,8	3,3	7,2	18,5	15,5	12,0	17,0	21,8	22,8	3,6	7,6	18,4	17,0	13,1
w tym:																
Dania	2,6	4,8	3,1	0,6	1,3	3,2	2,2	2,3	2,8	4,3	3,7	0,6	1,4	2,9	0,8	2,8
Finlandia	4,6	7,3	6,1	0,3	2,4	6,7	1,6	3,2	4,2	7,2	4,6	0,4	2,9	6,5	6,6	3,5
Norwegia	1,5	0,7	2,2	0,2	0,8	2,2	1,2	1,7	1,5	0,5	2,0	0,2	0,7	2,5	1,7	2,2
Szwecja	8,8	10,4	14,4	2,1	2,8	6,4	10,4	4,7	8,4	9,8	12,5	2,3	2,6	6,4	7,9	4,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w:

1. Tablice wynikowe: Turystyka zagraniczna. Ruch graniczny. Przyjazdy i wyjazdy zagr. grudzień 1978, GUS, W-wa styczeń 79
2. " " " " " " " " " " 1979, " " " 80

Tablica A8.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych na poszczególne kraje w każdym kolejnym celu w latach 1986-88

liczby względne

Kraje	1986								1988							
	Ogółem	w tym w celach:							Ogółem	w tym w celach:						
		tranzytu	turystyczn.	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl. montaż.	naukowych		tranzytu	turystyczn.	prywatnych	dyplom. i służb.	handlowych	budowl.-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:																
Australia	0,8	1,1	0,6	1,0	2,1	0,2	0,0	0,6	0,8	1,2	0,7	1,1	1,8	0,1	0,0	0,5
Austria	4,0	7,4	1,6	3,6	8,7	5,8	4,3	3,5	4,8	7,6	3,1	5,5	6,8	6,3	7,8	1,3
Belgia	1,7	0,5	1,3	2,1	1,5	1,7	0,6	2,2	1,7	0,6	1,2	2,2	1,5	1,8	6,4	2,0
Francja	5,5	3,3	5,8	6,7	8,9	3,1	1,8	8,7	4,8	2,9	4,5	5,9	7,1	3,1	2,4	6,5
Holandia	3,6	1,3	4,8	1,4	2,0	5,8	0,8	15,0	4,1	2,3	5,0	1,5	2,0	6,5	2,5	17,2
Japonia	0,8	0,1	1,3	0,2	2,6	1,2	0,2	1,2	0,9	0,2	1,6	0,1	2,5	0,9	0,4	1,7
Kanada	0,9	0,2	0,8	1,6	3,4	0,2	0,3	1,4	1,1	0,2	1,0	1,8	2,6	0,3	0,4	1,3
USA	4,1	1,0	5,7	4,4	12,0	1,4	0,3	8,5	5,4	1,0	7,8	5,4	13,8	2,0	0,6	7,8
RFN + Berlin Zachodni	40,8	10,5	46,4	57,7	7,7	36,9	31,0	18,4	40,4	14,1	40,4	57,2	9,0	38,3	26,4	28,3
Wlk.Brytania	3,5	1,6	1,9	4,5	5,0	3,7	4,7	10,0	3,1	2,4	1,8	3,9	5,4	3,5	6,1	8,4
Włochy	3,2	1,4	3,8	1,1	3,7	5,2	24,1	4,5	3,7	1,2	5,1	1,2	3,9	5,0	25,6	4,0
Kraje skandyn.	14,1	16,4	14,1	11,4	7,2	18,9	22,8	15,9	13,2	12,3	15,4	9,9	6,6	16,1	6,0	10,8
w tym:																
Dania	3,6	2,4	4,4	1,6	1,0	6,9	1,0	2,8	3,4	0,7	5,3	1,3	0,8	5,6	0,3	2,1
Finlandia	2,7	8,2	2,1	0,6	3,0	2,8	1,6	5,4	2,1	6,3	1,9	0,4	2,6	2,5	1,1	2,9
Norwegia	1,2	0,3	1,5	1,0	0,8	1,4	1,6	2,4	1,3	0,4	1,9	1,0	0,9	1,2	0,6	1,1
Szwecja	7,0	5,5	6,2	8,2	2,4	7,7	18,6	5,4	6,4	4,9	6,3	7,1	2,4	6,8	4,1	4,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w:

1. Turystyka zagraniczna grudzień 1986, GUS, W-wa, styczeń 1987
2. Turystyka zagraniczna grudzień 1988, GUS, W-wa, styczeń 1989

Tablica A9.

Dynamika przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/
według celów w latach 1986-88 w porównaniu do roku 1979

liczby względne

Kraje	1986								1988							
	Ogółem	w tym w celach:							Ogółem	w tym w celach:						
		tran-zytu	turysty-cznych	prywa-tnych	dyplom, i służb.	handlo-wych	budowl.-montaż.	nauko-wych		tran-zytu	turysty-cznych	prywat-nych	dyplom. i służb.	handlo-wych	budowl.-montaż.	nauko-wych
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ogółem	74,0	102,7	53,6	88,3	104,7	77,2	37,1	92,2	109,6	115,0	95,9	130,9	118,7	104,8	27,9	146,6
w tym:																
Australia	65,3	59,6	57,4	66,8	107,8	94,4	66,7	92,0	104,6	72,6	112,5	112,1	105,6	116,5	33,3	134,7
Austria	66,2	138,6	18,9	88,2	194,6	85,3	30,4	147,9	117,0	159,4	64,4	196,7	172,7	125,0	41,8	89,4
Belgia	78,3	45,1	57,0	77,8	100,0	109,7	41,2	55,9	114,8	54,1	91,7	116,7	117,3	152,4	329,9	84,2
Francja	51,7	58,0	50,7	47,7	103,9	40,0	6,8	60,8	66,6	55,6	70,4	63,0	94,7	56,6	57,4	71,9
Holandia	95,2	91,1	90,1	50,0	78,4	135,7	24,9	251,7	161,9	173,6	167,3	79,0	85,7	206,9	59,8	461,8
Japonia	63,6	25,9	61,0	83,5	127,0	57,4	45,7	59,8	103,4	57,7	128,3	145,1	140,2	57,1	51,2	130,9
Kanada	57,9	33,9	68,6	51,9	112,4	52,2	22,0	83,5	100,6	37,7	148,0	88,3	98,1	89,0	24,1	122,0
USA	50,3	65,9	42,1	52,7	86,2	50,7	5,6	71,1	98,3	75,9	102,1	95,6	112,2	99,4	9,7	104,4
RFN + Berlin Zachodni	93,4	87,7	78,5	97,7	141,9	114,2	85,9	146,3	139,0	132,9	122,1	148,4	188,8	160,5	55,2	359,3
Wlk.Brytania	50,1	68,0	63,5	61,9	105,6	33,4	6,4	85,1	65,9	117,9	109,5	80,1	129,7	42,4	6,2	114,1
Włochy	56,4	88,0	33,1	116,5	145,5	109,5	55,3	44,0	95,8	85,8	78,9	176,5	171,2	141,5	44,3	62,5
Kraje skandynawskie	65,0	77,0	33,1	279,7	99,0	79,5	49,9	111,9	88,6	64,7	64,6	357,8	102,6	91,9	9,9	121,5
w tym:																
Dania	97,7	57,4	63,2	222,5	79,7	183,2	49,3	90,2	138,0	18,9	136,7	268,8	65,8	202,0	9,4	108,7
Finlandia	48,2	117,1	23,9	148,1	108,1	33,7	8,6	141,3	55,9	100,8	39,6	147,7	105,1	40,5	0,4	122,4
Norwegia	57,9	48,1	39,4	344,4	108,0	45,0	35,5	101,5	97,9	76,2	80,9	553,8	146,0	52,1	9,4	76,2
Szwecja	63,7	57,9	26,6	309,3	96,4	92,2	87,7	107,6	86,7	57,6	48,2	398,3	106,6	109,7	14,6	149,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w: 1. Turystyka zagraniczna grudzień 1979, GUS, W-wa, styczeń 80
2. " " " 1985, GUS, W-wa, styczeń 86
3. " " " 1986, GUS, W-wa, styczeń 87

Tablica A10.

Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów 1979 roku

Województwa	Ogółem		w tym w celach: turystycznych	prywatnych	dyplomat. i służb.	handlowych	budowlano-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	w liczb. bezwzgl.	1978= 100	w liczbach bezwzględnych					
Polska	893.125	102,2	396.615	248.865	11.569	175.230	17.902	13.058
1. Stoł.warszawskie	283.433	104,0	160.795	37.510	10.204	51.301	3.927	8.367
2. Bialskopodlaskie	585	165,3	121	284	-	96	16	60
3. Białostockie	2.064	99,8	404	1.278	1	253	24	19
4. Bielskie	6.499	107,7	1.506	3.662	13	598	386	46
5. Bydgoskie	9.329	109,1	2.270	4.966	3	852	248	24
6. Chełmskie	401	113,9	66	265	-	57	7	1
7. Ciechanowskie	1.003	101,8	123	651	-	202	24	-
8. Częstochowskie	6.546	123,1	2.138	4.045	9	181	99	1
9. Elbląskie	4.420	100,2	1.154	2.836	6	237	133	2
10. Gdańskie	123.957	95,6	48.680	15.220	229	56.012	1.377	562
11. Gorzowskie	5.210	97,6	1.871	2.694	2	443	54	32
12. Jeleniogórskie	12.457	99,8	7.264	4.650	14	210	35	123
13. Kaliskie	4.857	111,0	500	3.710	-	565	42	11
14. Katowickie	60.809	114,5	9.585	37.912	177	7.123	1.593	435
15. Kieleckie	3.099	97,2	548	2.079	-	307	104	7
16. Konińskie	2.043	99,9	192	1.567	1	241	16	-
17. Koszalińskie	11.973	102,2	7.038	2.633	3	1.964	27	96
18. Miejskie krakowskie	37.140	116,0	23.506	8.338	297	1.387	329	982
19. Krośnieńskie	2.000	33,8	368	1.298	12	131	103	1
20. Legnickie	4.134	103,7	176	1.979	2	279	80	6
21. Leszczyńskie	2.580	118,5	364	1.783	-	243	140	3
22. Lubelskie	4.393	94,9	962	1.833	20	546	213	189
23. Łomżyńskie	913	106,7	116	674	-	73	45	-
24. Miejskie łódzkie	14.348	96,1	2.200	5.458	38	4.922	292	278
25. Nowosądeckie	10.187	89,8	6.416	2.815	52	127	27	6
26. Olsztyńskie	19.165	110,0	8.767	9.300	8	576	265	65
27. Opolskie	29.230	105,4	4.155	24.056	5	631	127	18
28. Ostrołęckie	799	115,5	120	628	1	40	5	-
29. Pilskie	3.711	107,1	1.086	2.479	-	130	11	-
30. Piotrkowskie	1.383	95,9	160	960	-	92	130	2
31. Płockie	1.875	85,1	575	795	-	295	121	3
32. Poznańskie	40.330	98,5	16.999	10.565	170	10.023	556	583
33. Przemyskie	1.443	92,6	173	1.179	-	68	12	4
34. Radomskie	1.839	113,3	252	807	3	389	49	6
35. Rzeszowskie	3.810	98,1	338	2.649	75	435	118	10
36. Siedleckie	618	119,5	91	392	-	94	20	-
37. Sieradzkie	1.648	102,3	107	1.359	2	128	46	4
38. Skierniewickie	823	121,9	101	442	9	133	47	48
39. Słupskie	6.080	97,2	2.131	3.189	2	684	11	4
40. Suwalskie	6.629	106,4	3.080	3.292	1	130	59	4
41. Szczecińskie	85.018	98,2	48.142	7.823	125	27.691	415	118
42. Tarnobrzeskie	1.795	106,9	110	1.465	-	94	85	1
43. Tarnowskie	3.086	106,5	352	2.232	1	286	108	9
44. Toruńskie	5.063	104,0	1.583	2.666	7	388	71	100
45. Wałbrzyskie	13.368	106,3	6.055	6.680	5	248	151	54
46. Włocławskie	8.153	80,3	247	1.203	5	1.599	4.949	1
47. Wrocławskie	33.254	98,3	18.334	9.961	60	1.626	1.006	710
48. Zamojskie	1.066	130,3	140	644	2	94	14	1
49. Zielonogórskie	8.859	91,2	3.563	3.956	5	1.100	185	8

Źródło: Dane BP MSW w: Turystyka zagraniczna grudzień 1979, GUS, Warszawa styczeń 1980.

Tablica A11.

Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1988 roku

Województwa	Ogółem		w tym w celach:					
			turystycznych	prywatnych	dyplomat. i służb.	handlowych	budowlano-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	w liczb. bezwzgl.	1987= 100	w liczbach bezwzględnych					
Polska	974.304	118,4	380.269	325.935	13.727	183.580	5.006	19.216
1. Stoł.warszawskie	300.000	124,4	132.489	63.192	12.447	63.565	2.476	8.675
2. Bialskopodlaskie	682	119,6	101	339	1	139	8	1
3. Białostockie	2.500	111,1	530	1.365	2	331	18	58
4. Bielskie	11.377	132,8	3.413	5.033	40	1.759	194	121
5. Bydgoskie	11.961	131,5	2.322	5.822	1	2.441	70	196
6. Chełmskie	401	113,6	54	222	-	50	5	1
7. Ciechanowskie	982	98,6	183	564	1	144	2	41
8. Częstochowskie	8.507	120,8	3.134	4.529	8	594	23	19
9. Elbląskie	4.052	93,3	1.030	2.430	1	350	15	54
10. Gdańskie	82.258	100,6	31.609	18.564	223	29.595	246	760
11. [illegible]rzowskie	10.464	107,0	2.707	4.230	4	3.067	44	49
12. Jeleniogórskie	15.164	97,6	8.869	4.626	5	1.216	36	63
13. Kaliskie	4.674	108,2	640	2.980	1	851	29	43
14. Katowickie	71.669	115,9	8.400	50.310	195	8.950	492	617
15. Kieleckie	3.246	115,3	577	1.924	4	492	26	32
16. Konińskie	1.857	103,2	238	1.194	-	405	4	12
17. Koszalińskie	11.007	110,7	5.446	2.991	4	2.183	11	20
18. Krakowskie	47.734	127,8	26.596	11.826	379	2.448	84	2.557
19. Krośnieńskie	1.669	104,6	558	854	4	167	13	10
20. Legnickie	4.615	111,7	1.941	1.928	1	486	6	64
21. Leszczyńskie	3.208	133,0	446	1.599	1	698	1	58
22. Lubelskie	5.616	106,7	1.228	2.206	9	860	33	323
23. Łomżyńskie	970	131,6	165	577	-	121	2	49
24. Łódzkie	15.288	115,4	2.019	6.857	27	4.330	156	521
25. Nowosądeckie	7.896	117,4	3.636	2.991	11	289	13	175
26. Olsztyńskie	20.702	119,8	8.507	10.683	2	815	15	104
27. Opolskie	38.652	108,3	5.659	30.169	8	2.262	54	119
28. Ostrołęckie	843	121,5	138	578	1	119	3	2
29. [illegible]lskie	4.783	121,4	1.920	2.137	4	526	15	58
30. Piotrkowskie	1.548	102,7	238	894	-	321	29	5
31. Płockie	1.972	121,0	271	795	3	645	5	25
32. Poznańskie	60.091	123,1	26.057	13.654	167	14.189	260	1.859
33. Przemyskie	1.599	129,8	332	954	1	269	2	-
34. Radomskie	1.738	112,1	367	881	2	440	14	10
35. Rzeszowskie	3.355	116,3	603	1.881	2	525	45	32
36. Siedleckie	560	116,4	97	342	1	103	6	2
37. Sieradzkie	1.308	109,5	221	985	-	90	1	3
38. Skierniewickie	1.135	114,0	194	412	2	480	8	27
39. Słupskie	5.313	97,0	1.399	3.221	-	529	16	2
40. Suwalskie	3.748	89,8	1.357	2.117	-	208	4	10
41. Szczecińskie	109.189	131,1	53.010	15.364	100	27.879	262	454
42. Tarnobrzeskie	1.163	101,0	148	808	2	173	6	-
43. Tarnowskie	3.367	113,1	502	2.200	2	460	26	28
44. Toruńskie	7.196	111,5	1.995	3.090	9	818	23	714
45. Wałbrzyskie	12.149	104,3	5.884	5.137	4	618	30	110
46. Włocławskie	1.727	112,8	217	936	-	531	10	9
47. Wrocławskie	50.079	116,8	28.312	14.088	41	3.427	114	1.070
48. Zamojskie	1.016	114,4	152	593	-	129	2	3
49. Zielonogórskie	12.274	120,6	4.358	4.864	7	2.493	51	51

Źródło: Dane BP MSW, w: Turystyka zagraniczna grudzień 1988, GUS, Warszawa styczeń 1989.

Tablica A12.

Przyjazdy do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1986 roku

Województwa	Ogółem		w tym w celach					
			turystycznych	prywatnych	dyplomat. i służb.	handlowych	budowlano-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	w liczb. bezwzgl.	1985= 100	w liczbach bezwzględnych					
Polska	635.244	94,7	212.634	219.655	12.110	153.306	6.649	12.036
1. Stoł.warszawskie	198.838	91,4	64.039	46.495	11.211	51.942	2.333	7.010
2. Bialskopodlaskie	366	84,7	34	176	-	106	10	-
3. Białostockie	1.527	98,3	381	733	2	282	9	21
4. Bielskie	6.745	107,6	2.030	2.821	40	988	108	66
5. Bydgoskie	6.636	88,5	1.382	3.545	4	1.139	70	99
6. Chełmskie	213	55,3	41	123	-	41	1	1
7. Ciechanowskie	617	106,0	76	420	1	96	1	3
8. Częstochowskie	5.123	90,1	1.178	3. 332	4	274	29	5
9. Elbląskie	3.125	91,9	759	2.063	2	230	12	21
10. Gdańskie	61,195	92,1	21.650	11.266	103	24.262	1.708	489
11. Gorzowskie	7.455	94,7	1.934	2.638	4	2.562	64	7
12. [illegible]leniogórskie	12.115	102,2	7.632	3.258	8	1.062	53	32
13. Kaliskie	3.532	104,3	430	2.336	1	585	67	13
14. Katowickie	48.314	99,2	6.756	33.720	157	4.284	671	386
15. Kieleckie	1.914	93,9	328	1.078	2	328	13	15
16. Konińskie	1.556	130,5	268	899	-	293	7	2
17. Koszalińskie	7.107	78,6	3.461	1.819	-	1.646	8	17
18. Krakowskie	22.212	82,1	11.011	5.829	212	1.234	81	895
19. Krośnieńskie	1.072	95,3	288	549	1	170	5	24
20. Legnickie	3.519	105,4	1.539	1.501	-	408	17	10
21. Leszczyńskie	2.190	103,3	320	1.201	1	535	14	8
22. Lubelskie	3.009	86,0	641	1.135	6	512	51	165
23. Łomżyńskie	336	78,1	67	198	1	56	7	3
24. Łódzkie	9.524	103,5	1.261	4.010	30	2.403	241	291
25. Nowosądeckie	4.132	83,3	1.760	1.569	6	162	15	105
26. Olsztyńskie	12.162	74,9	4.752	6.660	3	432	20	26
27. Opolskie	31.541	102,1	4.532	25.488	3	1.166	129	36
28. Ostrołęckie	366	66,8	58	268	-	36	4	-
29. [illegible]ilskie	3.088	92,1	1.013	1.768	-	202	11	1
30. Piotrkowskie	1.159	100,6	208	750	-	148	27	6
31. Płockie	1.161	96,0	227	572	-	236	10	1
32. Poznańskie	35.399	98,6	13.486	8.551	145	8.865	241	1.182
33. Przemyskie	802	79,8	184	526	3	67	3	-
34. Radomskie	1.150	104,9	183	491	-	438	11	5
35. Rzeszowskie	2.661	110,3	264	313	5	576	20	64
36. Siedleckie	374	93,3	60	235	-	66	7	1
37. Sieradzkie	911	80,0	110	794	-	52	8	-
38. Skierniewickie	611	107,8	99	254	1	237	9	2
39. Słupskie	3.997	89,0	1.498	2.203	4	250	10	1
40. Suwalskie	2.727	78,1	947	1.558	1	128	11	5
41. Szczecińskie	66.668	106,5	27.496	15.953	80	21.463	211	260
42. Tarnobrzeskie	792	97,3	79	541	-	80	11	-
43. Tarnowskie	1.977	96,7	296	1.181	1	340	24	7
44. Toruńskie	4.397	91,4	1.283	1.930	5	495	30	166
45. Wałbrzyskie	9.627	100,6	4.901	4.143	7	449	44	14
46. Włocławskie	993	89,7	88	522	2	330	35	9
47. Wrocławskie	31.031	99,3	18.175	7.994	51	2.029	83	552
48. Zamojskie	525	76,8	116	322	-	70	3	-
49. Zielonogórskie	8.753	105,2	3.313	3.384	3	1.651	92	10

Źródło: Dane BP MSW w: Turystyka zagraniczna grudzień 1986 roku, GUS, Warszawa styczeń 1987

Tablica A13.

Rozkład procentowy wyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1979 roku

liczby względne

Województwa	Ogółem	w tym w celach:					
		turysty-cznych	prywat-nych	dyplomat. i służb.	handlo-wych	budowlano-montażowych	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1. Stołeczne warszawskie	31,7	40,5	15,1	88,2	29,2	21,9	64,1
2. Bielskopodlaskie	0,1	0,0	0,1	-	0,1	0,1	0,5
3. Białosto kie	0,2	0,1	0,5	0,0	0,1	0,1	0,1
4. Bielskie	0,7	0,4	1,5	0,1	0,3	2,2	0,4
5. Bydgoskie	1,0	0,6	2,0	0,0	0,5	1,4	0,2
6. Chełmskie	0,0	0,0	0,1	-	0,0	0,0	0,0
7. Ciechanowskie	0,1	0,0	0,3	-	0,1	0,1	-
8. Częstochowskie	0,7	0,5	1,6	0,1	0,1	0,5	0,0
9. Elbląskie	0,5	0,3	1,1	0,1	0,1	0,7	0,0
10. Gdańskie	13,9	12,3	6,1	2,0	32,0	7,7	4,3
11. Gorzowskie	0,6	0,5	1,1	0,0	0,3	0,3	0,2
12. Jeleniogórskie	1,4	1,8	1,9	0,1	0,1	0,2	0,9
13. Kaliskie	0,5	0,1	1,5	-	0,3	0,2	0,1
14. Katowickie	6,8	2,4	15,2	1,5	4,1	8,9	3,3
15. Kieleckie	0,3	0,1	0,8	-	0,2	0,6	0,1
16. Konińskie	0,2	0,1	0,6	0,0	0,1	0,1	-
17. Koszalińskie	1,3	1,8	1,0	0,0	1,1	0,1	0,7
18. Krakowskie	4,2	5,9	3,4	2,6	0,8	1,8	7,5
19. Krośnieńskie	0,2	0,1	0,5	0,1	0,1	0,6	0,0
20. Legnickie	0,5	0,0	0,8	0,0	0,2	0,4	0,0
21. Leszczyńskie	0,3	0,1	0,7	-	0,1	0,8	0,0
22. Lubelskie	0,5	0,2	0,7	0,2	0,3	1,2	1,4
23. Łomżyńskie	0,1	0,0	0,3	-	0,0	0,2	-
24. Łódzkie	1,6	0,5	2,2	0,3	2,8	1,6	2,1
25. Nowosądeckie	1,1	1,6	1,1	0,4	0,1	0,2	-
26. Olsztyńskie	2,1	2,2	3,7	0,1	0,3	1,5	0,5
27. Opolskie	3,3	1,0	9,7	0,0	0,4	0,7	0,1
28. Ostrołęckie	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	-
29. Pilskie	0,4	2,7	1,0	-	0,1	0,1	-
30. Piotrkowskie	0,2	0,0	0,4	-	0,1	0,7	0,0
31. Płockie	0,2	0,1	0,3	-	0,2	0,7	0,0
32. Poznańskie	4,5	4,3	4,2	1,5	5,7	3,1	4,5
33. Przemyskie	0,2	0,0	0,5	-	0,0	0,1	-
34. Radomskie	0,2	0,1	0,3	0,0	0,2	0,3	-
35. Rzeszowskie	0,4	0,1	1,1	0,6	0,2	0,7	0,1
36. Siedleckie	0,1	0,0	0,2	-	0,1	0,1	-
37. Sieradzkie	0,2	0,0	0,5	0,0	0,1	0,3	0,0
38. Skierniewickie	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,4
39. Słupskie	0,7	0,5	1,3	0,0	0,4	0,1	0,0
40. Suwalskie	0,7	0,8	1,3	0,0	0,1	0,3	0,0
41. Szczecińskie	9,5	12,1	3,1	1,1	15,8	0,3	0,9
42. Tarnobrzeskie	0,2	0,0	0,6	-	0,1	0,5	0,0
43. Tarnowskie	0,3	0,1	0,9	0,0	0,2	0,6	0,1
44. Toruńskie	0,6	0,4	1,1	0,1	0,2	0,4	0,8
45. Wałbrzyskie	1,5	1,5	2,7	0,0	0,1	0,8	0,4
46. Włocławskie	0,9	0,1	0,5	0,0	0,9	27,6	0,0
47. Wrocławskie	3,7	4,6	4,0	0,5	0,9	5,6	5,4
48. Zamojskie	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1	0,7	0,0
49. Zielonogórskie	1,0	0,9	1,6	0,0	0,6	1,0	0,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW
w: Turystyka zagraniczna grudzień 1979, GUS, Warszawa styczeń 1980

Tablica A14.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1988 roku

liczby względne

Województwa	Ogółem	w tym w celach					
		turystycznych	prywatnych	dyplomat. i służb.	handlowych	budowlano-montażow.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1. Stołeczne warszawskie	30,8	34,8	19,4	90,7	34,6	49,5	45,1
2. Bielskopodlaskie	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0
3. Białostockie	0,3	0,1	0,4	0,0	0,2	0,4	0,3
4. Bielskie	1,2	0,9	1,5	0,3	1,0	3,9	0,6
5. Bydgoskie	1,2	0,6	1,8	0,0	1,3	1,4	1,0
6. Chełmskie	0,0	0,0	0,1	-	0,0	0,1	0,0
7. Ciechanowskie	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2
8. Częstochowskie	0,9	0,8	1,4	0,1	0,3	0,5	0,1
9. Elbląskie	0,4	0,3	0,7	0,0	0,2	0,3	0,3
10. Gdańskie	8,5	8,3	5,7	1,6	16,1	4,9	4,0
11. Gorzowskie	1,1	0,7	1,3	0,0	1,7	0,9	0,3
12. Jeleniogórskie	1,6	2,3	1,4	0,0	0,7	0,7	0,3
13. Kaliskie	0,5	0,2	0,9	0,0	0,5	0,6	0,2
14. Katowickie	7,4	2,2	15,4	1,4	4,9	9,8	3,2
15. Kieleckie	0,3	0,2	0,6	0,0	0,3	0,5	0,2
16. Konińskie	0,1	0,1	0,4	-	0,2	0,1	0,1
17. Koszalińskie	1,1	1,4	0,9	0,0	1,2	0,2	0,1
18. Krakowskie	4,9	7,0	3,6	2,8	1,3	1,7	13,3
19. Krośnieńskie	0,2	0,1	0,3	0,0	0,1	0,3	0,1
20. Legnickie	0,5	0,5	0,6	0,0	0,3	0,1	0,3
21. Leszczyńskie	0,3	0,1	0,5	0,0	0,4	0,0	0,3
22. Lubelskie	0,6	0,3	0,7	0,1	0,5	0,7	1,7
23. Łomżyńskie	0,1	0,0	0,2	-	0,1	0,0	0,3
24. Łódzkie	1,6	0,5	2,1	0,2	2,4	3,1	2,7
25. Nowosądeckie	0,8	1,0	0,9	0,1	0,2	0,3	0,3
26. Olsztyńskie	2,1	2,2	3,3	0,0	0,4	0,3	0,5
27. Opolskie	4,0	1,5	9,3	0,1	1,2	1,1	0,6
28. Ostrołęckie	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0
29. Pilskie	0,5	0,5	0,7	0,0	0,3	0,3	0,3
30. Piotrkowskie	0,2	0,1	0,3	-	0,2	0,6	0,0
31. Płockie	0,2	0,1	0,2	0,0	0,4	0,1	0,1
32. Poznańskie	6,2	6,9	4,2	1,2	7,7	5,2	9,7
33. Przemyskie	0,2	0,1	0,3	0,0	0,2	0,0	-
34. Radomskie	0,2	0,1	0,3	0,0	0,2	0,3	0,1
35. Rzeszowskie	0,3	0,2	0,6	0,0	0,3	0,9	0,2
36. Siedleckie	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
37. Sieradzkie	0,1	0,1	0,3	-	0,0	0,0	0,0
38. Skierniewickie	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	0,2	0,1
39. Słupskie	0,5	0,4	1,0	-	0,3	0,3	0,0
40. Suwalskie	0,4	0,4	0,6	-	0,1	0,1	0,1
41. Szczecińskie	11,2	13,9	7,8	0,7	15,2	5,2	2,4
42. Tarnobrzeskie	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	-
43. Tarnowskie	0,3	0,1	0,7	0,0	0,3	0,5	0,1
44. Toruńskie	0,7	0,5	0,9	0,1	0,4	0,5	3,7
45. Wałbrzyskie	1,2	1,5	1,6	0,0	0,3	0,6	0,6
46. Włocławskie	0,2	0,1	0,3	-	0,3	0,2	0,0
47. Wrocławskie	5,1	7,4	4,3	0,3	1,9	2,3	5,6
48. Zamojskie	0,1	0,0	0,2	-	0,1	0,0	0,0
49. Zielonogórskie	1,3	1,1	1,5	0,1	1,4	1,0	0,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW
w: Turystyka zagraniczna grudzień 1988, GUS, Warszawa styczeń 1989

Tablica A15.

Rozkład procentowy przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne województwa według kolejnych celów w 1986 roku

liczby względne

Województwa	Ogółem	w tym w celach:					
		turystycznych	prywatnych	dyplomat. i służb.	handlowych	budowlano-montaż.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1. Stołeczne warszawskie	31,3	30,1	21,2	92,6	38,3	35,1	58,2
2. Bielskopodlaskie	0,1	0,0	0,1	-	0,1	0,1	-
3. Białostockie	0,2	0,2	0,3	0,0	0,2	0,1	0,2
4. Bielskie	1,1	1,0	1,3	0,3	0,7	1,6	0,5
5. Bydgoskie	1,0	0,6	1,6	0,0	0,8	1,1	0,8
6. Chełmskie	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0
7. Ciechanowskie	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0
8. Częstochowskie	0,8	0,6	1,5	0,0	0,2	0,4	0,0
9. Elbląskie	0,5	0,4	0,3	0,0	0,2	0,2	0,2
10. Gdańskie	9,6	10,2	5,1	0,9	17,9	25,7	4,1
11. Gorzowskie	1,2	0,9	1,2	0,0	1,9	1,0	0,1
12. [illegible]eleniogórskie	1,9	3,6	1,5	0,0	0,8	0,8	0,3
13. Kaliskie	0,6	0,2	1,1	0,0	0,4	1,0	0,1
14. Katowickie	7,6	3,2	15,3	1,3	3,1	10,1	3,2
15. Kieleckie	0,3	0,2	0,5	0,0	0,2	0,2	0,1
16. Konińskie	0,2	0,1	0,4	-	0,2	0,1	0,0
17. Koszalińskie	1,1	1,6	0,8	-	1,2	0,1	0,1
18. Krakowskie	3,5	5,2	2,6	1,8	0,9	1,2	7,4
19. Krośnieńskie	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,2
20. Legnickie	0,6	0,7	0,7	-	0,3	0,2	0,1
21. Leszczyńskie	0,3	0,1	0,5	0,0	0,4	0,2	-
22. Lubelskie	0,5	0,3	0,5	0,0	0,4	0,8	1,4
23. Łomżyńskie	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
24. Łódzkie	1,5	0,6	1,8	0,2	1,8	3,6	2,4
25. Nowosądeckie	0,6	0,6	0,7	0,0	0,1	0,2	0,9
26. Olsztyńskie	1,9	2,2	3,0	0,0	0,3	0,3	0,2
27. Opolskie	5,0	2,1	11,6	0,0	0,9	1,9	0,3
28. Ostrołęckie	0,1	0,0	0,1	-	0,0	0,1	-
29. [illegible]ilskie	0,5	0,5	0,8	-	0,1	0,2	0,0
30. Piotrkowskie	0,2	0,1	0,3	-	0,1	0,4	0,0
31. Płockie	0,2	0,1	0,3	-	0,1	0,1	0,0
32. Poznańskie	5,6	6,3	3,9	1,2	6,6	3,6	9,8
33. Przemyskie	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	-
34. Radomskie	0,2	0,1	0,2	-	0,3	0,2	0,0
35. Rzeszowskie	0,4	0,1	0,4	0,0	0,4	0,3	0,5
36. Siedleckie	0,1	0,0	0,1	-	0,0	0,1	0,0
37. Sieradzkie	0,1	0,0	0,3	-	0,0	0,1	-
38. Skierniewickie	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0
39. Słupskie	0,6	0,7	1,0	0,0	0,2	0,1	0,0
40. Suwalskie	0,4	0,4	0,7	0,0	0,1	0,2	0,0
41. Szczecińskie	10,5	12,9	7,3	0,7	15,9	3,2	2,1
42. Tarbobrzeskie	0,1	0,0	0,2	-	0,1	0,2	-
43. Tarnowskie	0,3	0,1	0,5	0,0	0,3	0,4	-
44. Toruńskie	0,7	0,6	0,9	0,0	0,4	0,5	1,4
45. Wałbrzyskie	1,5	2,3	1,9	0,0	0,3	0,7	0,1
46. Włocławskie	0,2	0,0	0,2	0,0	0,3	0,5	0,1
47. Wrocławskie	4,9	8,5	3,6	0,4	1,5	1,2	4,6
48. Zamojskie	0,1	0,1	0,1	-	0,0	0,0	-
49. Zielonogórskie	1,3	1,6	1,5	0,0	1,2	1,4	0,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW
w: Turystyka zagraniczna grudzień 1986, GUS, Warszawa styczeń 1987

Tablica A16.

Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1979 roku

Województwa	Ogółem	w tym w celach:					
		turyst.	pryw.	dyplom. i służb.	handlo-wych	bud.-mont.	nauko-wych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	100,0	44,4	27,8	1,3	19,6	2,0	1,5
w tym:							
Stoł.warszawskie	100,0	56,7	13,2	3,6	18,1	1,4	3,0
Gdańskie	100,0	39,4	12,3	0,2	45,2	1,1	0,4
Jeleniogórskie	100,0	58,3	37,3	0,1	1,7	0,3	1,0
Katowickie	100,0	15,8	62,3	0,3	11,7	2,6	0,7
Koszalińskie	100,0	58,8	22,0	0,0	16,4	0,2	0,8
Miejskie krakowskie	100,0	63,3	22,5	0,8	3,7	0,9	2,6
Miejskie łódzkie	100,0	15,3	38,0	0,3	34,3	2,0	1,9
Nowosądeckie	100,0	62,9	27,6	0,5	1,2	0,3	0,1
Olsztyńskie	100,0	45,7	48,5	0,0	1,0	1,4	0,3
Opolskie	100,0	14,2	82,3	0,0	2,2	0,4	0,1
Poznańskie	100,0	42,1	26,2	0,4	24,6	1,4	1,4
Szczecińskie	100,0	56,6	9,2	0,1	32,6	0,5	0,1
Wałbrzyskie	100,0	45,3	50,0	0,0	1,9	1,1	0,4
Wrocławskie	100,0	55,1	30,0	0,2	4,9	3,0	2,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW
w: Turystyka zagraniczna grudzień 1979, GUS
Warszawa styczeń 1980

Tablica A17.

Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1988 r.

liczby względne

Województwa	Ogółem	w tym w celach:					
		turyst.	pryw.	dypl.i służb.	handlo wych	bud.-mont.	nauko- wych
1	2	3	4	5	6	7	8
[illegible]ska	100,0	39,0	33,5	1,4	18,8	0,5	2,0
w tym:							
Stoł.warszawskie	100,0	44,2	21,1	4,1	21,2	0,8	2,9
Gdańskie	100,0	38,0	22,3	0,3	35,5	0,3	0,9
Jeleniogórskie	100,0	58,5	30,5	0,0	8,0	0,2	0,4
Katowickie	100,0	11,7	70,2	0,3	12,5	0,7	0,9
Koszalińskie	100,0	49,5	27,2	0,0	19,8	0,1	0,2
Miejskie krakowskie	100,0	55,7	24,8	0,8	5,1	0,2	5,3
Miejskie łódzkie	100,0	13,2	44,9	0,2	28,3	1,0	3,4
[illegible]wosądeckie	100,0	46,0	37,9	0,1	3,7	0,2	2,2
Olsztyńskie	100,0	41,1	51,6	0,0	3,9	0,1	0,5
Opolskie	100,0	14,6	78,1	0,0	5,9	0,1	0,3
Poznańskie	100,0	43,4	22,7	0,3	23,6	0,4	3,1
Szczecińskie	100,0	48,5	23,2	0,1	25,5	0,2	0,4
Wałbrzyskie	100,0	48,4	42,3	0,0	5,0	0,2	0,9
Wrocławskie	100,0	56,5	28,1	0,1	6,8	0,2	2,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w: Turystyka zagraniczna, grudzień 1988, GUS, Warszawa styczeń 1989.

Tablica A18

Rozkład procentowy przyjazdów turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ na poszczególne cele w wybranych województwach w 1986 r.

liczby względne

Województwa	Ogółem	w tym w celach					
		turyst.	pryw.	dypl.i służb.	handlo-wych	bud.-mont.	nauko-wych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	100,0	34,5	34,6	1,9	21,3	1,0	1,9
w tym:							
Stoł.warszawskie	100,0	32,2	23,4	5,6	26,1	1,2	3,5
Gdańskie	100,0	35,4	18,4	0,1	39,6	2,8	0,8
Jeleniogórskie	100,0	63,0	26,9	0,1	8,8	0,4	0,3
Katowickie	100,0	14,0	69,8	0,3	8,7	1,4	0,8
Koszalińskie	100,0	48,7	25,6	-	23,2	0,1	0,2
Miejskie krakowskie	100,0	49,8	26,2	1,0	5,5	0,4	4,0
Miejskie łódzkie	100,0	13,2	42,1	0,3	25,2	2,5	3,1
Nowosądeckie	100,0	42,6	38,0	0,1	3,9	0,4	2,5
Olsztyńskie	100,0	39,1	54,8	0,0	3,6	0,2	0,2
Opolskie	100,0	14,4	80,8	0,0	3,7	0,4	0,1
Poznańskie	100,0	38,1	24,2	0,4	25,0	0,7	3,3
Szczecińskie	100,0	41,2	23,9	0,1	32,2	0,3	0,4
Wałbrzyskie	100,0	50,9	43,0	0,1	4,7	0,5	0,1
Wrocławskie	100,0	58,6	25,8	0,2	6,5	0,2	1,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW w: Turystyka zagraniczna grudzień 1986, GUS, Warszawa styczeń 1987

Tablica A19.

Dynamika przyjazdów do Polski turystów z krajów pozasocjalistycznych /bez dzieci/ według województw i celów w 1988 r. w porównaniu do roku 1979

1979 = 100,0

Województwa	Ogółem	w tym w celach:					
		turyst.	pryw.	dyplom. i służb.	handlowych	bud.-mont.	naukowych
1	2	3	4	5	6	7	8
Polska							
w tym:							
Stoł.warszawskie	105,9	121,4	168,5	121,6	124,2	64,1	103,6
Gdańskie	67,2	64,9	122,4	100,0	52,9	17,9	135,2
Jeleniogórskie	121,6	121,1	99,6	35,7	581,0	102,5	51,2
Katowickie	117,9	87,5	132,7	110,2	125,7	30,9	141,8
Koszalińskie	91,7	77,4	115,4	133,3	111,2	40,7	20,8
Miejskie krakowskie	128,6	113,2	142,2	127,6	175,5	25,5	260,4
Miejskie łódzkie	106,6	91,8	125,6	71,1	88,0	53,4	187,4
Nowosądeckie	77,5	56,3	107,1	21,2	227,6	48,1	2916,7
Olsztyńskie	107,8	96,9	115,1	25,0	141,5	5,7	183,1
Opolskie	132,2	135,7	125,3	160,0	358,5	42,5	661,1
Poznańskie	149,1	153,5	129,2	98,2	142,0	46,8	318,9
Szczecińskie	128,5	110,2	325,6	80,0	100,7	63,1	384,7
Wałbrzyskie	90,7	96,7	76,1	0,0	249,2	19,9	203,7
Wrocławskie	150,7	154,6	141,0	68,3	210,8	11,3	150,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BP MSW

w: 1. Turystyka zagraniczna grudzień 1979, GUS, Warszawa, styczeń 1980

2. Turystyka zagraniczna grudzień 1988, GUS, Warszawa, styczeń 1989

Tablica A20.

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów I obszaru płatniczego w latach 1976 - 1988

Kraje	1976		1977		1978		1979		1980	
	pbp	w tym: tur. grup.	pbp	w tym: tur. grup.	pbp	w tym: tur. grup.	pbp	w tym: tur. grup.	pbp	w tym: tur. grup.
	tys. zł dew.		tys. zł dew.		tys. zł dew.		tys. zł dew.		tys. zł dew.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ogółem:	103.466	33.150	121.622	29.336	180.429	40.400	224.899	41.195	207.517	52.873
Bułgaria	3.701	643	3.706	661	4.522	927	4.670	688	4.582	695
Czechosłowacja	3.940	3.106	3.531	2.555	4.979	3.540	5.047	3.331	6.648	4.884
NRD	11.525	9.694	9.494	8.423	12.866	11.390	14.264	12.339	20.483	18.749
Rumunia	5.182	3.315	2.959	1.374	6.297	3.138	3.377	2.207	2.070	1.111
Węgry	2.298	1.418	2.580	1.651	7.481	2.855	4.911	3.220	6.915	5.582
ZSRR	21.338	14.973	22.861	14.646	28.502	18.344	36.264	19.103	35.872	21.681
Pozostałe kraje	55	1	25	25	206	206	306	306	170	170
Inne x/	55.427	-	76.115	6	115.576	-	156.366	-	130.777	-
Wpływy ogółem NBP	274.082		272.132		393.307		502.062		546.051	

1981		1982		1983		1984		1985		1986	
pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.
tys. zł ob.		tys. zł ob.		tys. zł ob.		tys.zł ob.		tys. zł ob.		tys. zł ob.	
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
374.975	63.531	307.921	14.433	563.556	52.866	1.452.325	147.114	2.581.065	275.821	3.712.463	567.158
21.186	6.845	3.239	666	4.722	489	12.793	3.178	25.985	5.729	32.678	8.773
6.321	884	20.489	139	40.864	7.829	86.990	19.972	151.341	40.252	287.421	127.344
29.915	9.215	31.996	56	52.820	561	211.245	37.715	443.373	71.421	588.494	130.079
10.136	7.174	7.815	2.495	35.168	21.508	101.915	37.496	256.697	72.928	83.671	5.191
8.689	3.349	16.439	533	50.943	8.487	117.204	30.893	243.032	48.671	381.245	99.992
49.029	31.935	8.395	1.136	19.820	5.281	30.196	7.130	105.829	28.613	282.725	178.119
249.699	4.129	219.538	9.404	359.192	8.694	890.983	10.730	1.354.808	-	2.056.415	-
746,4 mln zł		748,0 mln zł		1.117,6 mln zł		1.966,3 mln zł		3.875,2 mln zł		5.406,5 mln zł	

1987		1988	
pbp	w tym: tur.grup.	pbp	w tym: tur.grup.
tys.zł obieg.		tys.zł ob.	
24	25	26	27
5.482.856	.	14.856.888	.
65.029	.	88.953	.
392.119	.	1.242.765	.
715.430	.	1.555.731	.
78.671	.	125.015	.
504.652	.	700.017	.
422.677	.	1.356.706	.
36.115	.	9.787.701	
3.268.163	.		
14620 mln zł		37949,8 mln zł	

x/ w tym: czeki, wpływy z realizacji bonów benzynowych oraz skup dewiz

Źródło: 1. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1970-1977 CT "Orbis", W-wa 1978
2. " " " za lata 1978-1984, PP "Orbis" W-wa 1985
3. " " " za lata 1985-1986, PP "Orbis" W-wa 1987
4. " " " za lata 1987-1988, PP "Orbis" W-wa 1989

Tablica A21

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w tys. $

	Kraje	1976		1977		1978		1979		1980		1981	
		pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst grup.
	Ogółem:	65.242,2	10.531,2	76.052,8	12.616,2	91.405,9	17.839,8	114.704,3	24.995,3	112.972,6	22.604,2	59.010,4	8.148,8
1.	Australia	360,7	7,5	372,2	6,0	397,2	14,2	552,7	28,1	468,1	34,0	173,0	18,0
2.	Austria	2.920,1	250,8	2.648,7	278,1	2.872,2	522,4	4.656,6	895,7	5.002,2	831,0	2.715,7	131,2
3.	Belgia	932,7	75,7	1.067,9	94,4	1.137,3	227,5	1.269,4	292,8	1,169,4	280,7	839,4	52,2
4.	Francja	5.349,3	565,2	6.332,4	820,7	7.844,3	1.303,1	10.114,8	1.977,5	9.673,5	1.776,1	4.952,9	729,6
5.	Holandia	1.067,2	242,3	1.356,9	321,5	2.123,2	359,5	2.908,0	516,0	2.795,3	445,3	1.288,5	148,0
6.	Japonia	113,1	55,3	120,3	95,3	213,7	172,7	403,3	359,8	413,2	441,0	222,0	194,0
7.	Kanada	580,4	114,0	746,8	116,6	670,1	113,0	737,5	86,0	633,8	363,2	263,8	3,6
8.	USA	14.602,4	2.055,7	17.121,9	2.203,6	16.547,6	2.904,0	20.700,7	3.864,5	16.438,5	432,0	10.084,7	649,7
9.	RFN + Berlin Zachodni	24.493,9	4.063,6	28.778,8	5.762,5	36.726,6	7.872,1	43.383,8	9.982,1	45.514,5	10.184,3	21.164,2	3.566,9
10.	Wlk. Brytania	3.861,2	672,1	4.535,1	441,0	5.021,9	491,7	6.631,9	774,1	6.541,3	478,4	4.508,4	188,2
11.	Włochy	558,3	170,5	1.421,2	218,1	1.699,1	306,5	3.353,8	1.460,9	3.110,8	1.337,8	1.373,6	453,0
12.	Kraje skandynawskie	5.506,0	876,8	5.560,7	956,4	6.993,8	1.438,7	8.183,2	1.753,3	7.628,9	1.604,7	4.071,9	752,7
13.	Inne kraje /bez Jugosławii/	3.593,9	1.105,9	2.922,6	812,2	3.841,2	1.169,4	4.798,0	1.607,6	5.045,0	3.746,1	6.895,1	1.107,9
14.	Inne kraje rozl. w clearingu	199,0	129,8	228,6	109,6	230,5	80,4	225,0	65,0	340,2	94,2	62,0	-
15.	Wpływy ze sprzedaży bonów benzynowych	692,8	-	2.215,0	-	3.630,3	-	4.593,4	-	7.397,0	-	.	.
16.	Jugosławia	414,5	139,0	623,7	380,2	1.457,4	864,6	2.192,2	1.331,9	800,9	455,4	395,2	154,1
	Wpływy ogółem: NBP	77.470,2		85.583,4		101.373,7		121.852,1		130.545,2		141.723,1	

Źródło:
1. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1970 - 1977, CT "Orbis" W-wa 1978
2. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1978 - 1984, PP "Orbis" W-wa 1985
3. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1985 - 1986, PP "Orbis" W-wa 1987
4. Statystyka turystyki zagranicznej za lata 1987 - 1988, PP "Orbis" W-wa 1989

Ciąg dalszy tablicy A21

Wpływy dewizowe z turystyki z krajów II obszaru płatniczego w tys. $

	1982		1983		1984		1985		1986		1987		1988	
	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.	pbp	w tym: z turyst. grup.
	33.347,2	2.063,0	57.694,3	5.952,8	68.390,6	10.266,9	74.124,4	12.947,9	84.271,2	12.902,3	127.794,0	23.990,0	143.788,0	27.556,0
1.	77,6	3,9	207,9	25,1	345,0	60,7	384,6	74,0	207,4	37,1	.	.	.	.
2.	1.522,9	20,6	2.234,8	138,4	2.515,8	199,8	2.465,1	175,0	2.814,8	182,4	4,022,0	547,0	.	.
3.	563,2	26,2	868,3	26,4	1.103,7	123,5	1.116,2	82,7	1.278,8	104,0	.	.	.	.
4.	2.954,1	229,4	4.655,6	419,8	4.966,4	530,1	5.268,5	679,1	6.067,8	673,3	8.068,0	1.039,0	6.596.0	760,0
5.	763,8	10,2	1.277,9	35,0	1.372,6	160,6	1.540,6	176,9	1.494,3	101,2	2.705,0	225,0	.	.
6.	53,6	38,8	65,7	33,9	51,0	30,5	126,1	35,0	78,8	43,7	.	.	.	.
7.	139,1	4,2	387,2	21,1	567,5	14,8	536,8	28,8	397,4	16,9	644,0	44,0	535,0	31,0
8.	6.494,5	195,6	9.520,5	1.050,8	10,780,1	1.583,6	12.265,3	2.227,1	10.792,4	825,5	18.767,0	2.463,0	21.147,0	2.858,0
9.	12.050,4	770,6	23.273,0	2.835,4	28.886,7	5.569,7	32.097,0	6.831,2	35.672,8	8.373,8	59.500,0	13.777,0	65.102,0	15.351,0
10.	2.467,4	79,7	4.033,5	128,9	4.162,1	181,3	4.712,3	292,7	5.198,2	467,6	8.223,0	865,0	5.496,0	1.218,0
11.	660,4	121,8	965,3	243,3	1,261,0	387,5	1.415,9	434,4	1.391,4	228,4	2. 697,0	1.028,0	2.881,0	1.289,0
12.	1.985,0	130,0	3.212,3	305,8	4.037,8	512,8	4.564,8	622,7	5.955,6	634,4	.	.	.	.
13.	3.552,5	414,5	6.912,8	623,8	8.221,5	841,5	7.313,6	1.118,3	12.387,0	1.025,4	14.198,0	2.592,0	35.627,0	5.777,0
14.	25,0	25,5	59,1	7,1	39,6	-	78,4	28,4	95,5	2,2	.	.	.	.
15.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
16.	37,1	17,4	20,4	2,5	99,8	70,5	239,2	137,8	439,0	186,4	532,0	375,0	324,0	281,0
	58.406,8		69.163,2		81,167,0		85.371,5		94.642,0		135.026,0		144.379,2	

Tablica A22.

Turystyka przyjazdowa z Niemieckiej Republiki Demokratycznej w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy /tys.osób/	5606,5	5706,2	5752,1	4799,8	3403,1	371,3	262,0	367,9	525,5	716,5	782,5	925,1	1081,4
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1978r./%/	97,5	99,2	100,0	83,4	59,2	6,4	4,6	6,4	9,1	12,5	13,6	16,1	18,8
Sezonowość przyjazdów -udział przyjazdów w III kwartale w przyjazdach całego roku	0,48	0,45	0,46	0,48	0,49	0,36	0,36	0,39	0,45	0,46	0,47	0,47	0,47
Turyści obsłużeni przez polskie biura podróży /zorganizowani/	128,1	129,4	139,0	145,5	124,0	15,7	1,3	31,7	52,3	24,9	25,3	36,4	125,0
w tym: turyści grupowi /tys.os./	115,4	103,4	116,8	121,6	115,7	15,0	1,3	31,7	52,3	23,0	21,3	33,3	.
Udział turyst. zorganiz. w przyjazdach ogółem /%/	2,3	2,3	2,4	3,0	3,6	4,2	0,5	8,6	10,0	3,5	3,2		
Udział turyst. grupowej w turyst.zorganiz. /%/	90	80	84	84	93	96	100	100	100	92	84	91	.
Wpływy dewizowe polskich biur podróży z turyst. z NRD /tys. zł/	11525	9494	12866	14264	20483	29915	31996	52820	211243	443373	588494	715430	1555731
w tym: wpływy z turyst.grupowej do 1980 r. - w tys.zł. dewiz., od 1981 - w tys. zł. obiegowych /ceny bieżące/	9694	8423	11390	12339	18749	9215	56	561	37715	71421	130079	.	.

Tablica A23.

Turystyka przyjazdowa z Czechosłowacji w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy /tys. osób/	1735,8	2177,9	2171,5	1763,7	1549,0	533,4	203,5	367,7	508,3	561,3	717,3	992,9	1417,4
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1978 r. /%/	79,9	100,1	100,0	81,2	71,3	24,6	9,4	16,9	23,4	25,8	33,8	45,7	65,3
Sezonowość przyjazdów -udział przyjazdów w III kwartale w przyjazdach całego roku	0,37	0,44	0,41	0,40	0,44	0,33	0,47	0,36	0,38	0,41	0,40	0,39	0,37
Turyści obsłużeni przez polskie biura podróży /zorganiz./	64,3	55,2	57,1	46,2	45,2	2,1	0,1	2,5	08,0	6,7	20,6	41,8	80,0
w tym:													
turyści grupowi /tys.osób/	55,7	44,4	48,4	38,9	42,7	1,7	0,1	2,2	7,4	5,9	19,1	33,5	.
Udział tur.zorganiz. w przyjazdach ogółem /%/	3,7	2,5	2,6	2,6	2,9	0,4	0,0	0,7	1,6	1,2	2,9		
Udział tur.grupowej w turystyce zorganiz. /%/	87	80	85	84	94	81	100	88	93	88	93	80	.
Wpływy dewizowe polskich biur podróży z turystyki z CSRS	3940.	3531	4979	5047	6648	6321	10489	40864	86990	151341	2874421	392119	1242765
w tym													
wpływy z tur.grupowej /do 1980 r. - w tys. zł dewizowych, od 1981 - w tys.zł. obiegowych - ceny bieżące/	3106	2555	3540	3331	4884	884	139	7829	19972	40252	127344	.	.

Tablica A24.

Turystyka przyjazdowa z ZSRR w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy /tys. osób/	677,1	756,2	765,6	788,6	716,8	473,3	465,3	842,3	869,2	930,3	993,0	1166,3	1739,4
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1978 r. /%/	88,4	98,8	100,0	103,0	93,6	61,8	60,8	110,0	113,5	121,6	129,7	152,3	227,2
Sezonowość przyjazdów -udział przyjazdów w III kwartale w przyjazdach całego roku	0,36	0,36	0,36	0,37	0,32	0,34	0,36	0,35	0,35	0,33	0,35	0,36	0,35
Turyści obsłużeni przez polskie biura podróży /zorganiz./ /tys.osób/	60,7	66,9	77,9	81,2	93,6	10,2	0,1	0,6	0,9	5,7	14,4	21,0	72,0
w tym: turyści grupowi	38,3	40,3	46,5	47,0	92,7	10,2	0,1	0,6	0,9	5,7	14,4	20,7	.
Udział turystyki zorganizowanej w przyjazdach ogółem /%/	9,0	8,8	10,2	10,3	13,1	2,2	0,0	0,1	0,1	0,6	1,5		
Udział turystyki grupowej w turystyce zorganizowanej /%/	63	60	60	58	99	100	100	100	100	100	100	99	.
Wpływy dewizowe polskich biur podróży z turystyki w ZSRR	21338	22861	28502	36264	35872	49026	8395	19820	30196	105829	282725	422677	1356706
w tym: wpływy z turystyki grupowej /do 1980 r. - w tys.zł.dewizowych, od 1981 r. w tys. zł. obiegowych - ceny bieżące	14973	14646	18344	19103	21681	31935	1136	5181	7130	28613	178119	.	.

Tablica A25.

Turystyka przyjazdowa z Republiki Federalnej Niemiec i Berlina Zachodniego
w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy w tys. osób	283,9	314,5	327,5	327,0	302,2	193,0	133,4	245,8	309,0	321,3	303,2	380,4	451,9
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1979 r.	86,8	96,2	100,2	100,0	94,2	59,0	40,8	75,2	94,5	98,3	92,7	116,3	138,2
Sezonowość przyjazdów -udział przyjazdów w III kwart. w przyjazdach całego roku	0,46	0,46	0,43	0,43	0,41	0,37	0,44	0,41	0,39	0,39	0,38	0,40	0,39
Turyści obsłużeni przez pbp - tur.zagr. /tys. osób/	191,2	248,8	274,1	284,7	269,8	154,7	87,4	172,4	214,1	223,6	204,1	235,3	260,0
w tym:													
turyści grupowi	48,3	49,5	64,9	66,7	64,2	29,6	7,8	25,2	51,9	66,3	60,2	70,6	.
Udział tur. zagr. w przyjazdach ogółem /%/	67	79	84	87	89	80	66	70	69	70	67	62	58
Udział tur. grup. w turyst.zorg. /%/	25	20	24	23	24	19	9	15	24	30	29	30	.
Wpływy dewizowe pbp w mln $	25,5	28,8	36,7	43,4	45,5	21,2	12,1	23,3	28,9	32,1	35,7	59,5	65,1
w tym:													
wpływy z tur.grup.	4,1	5,8	7,9	10,0	10,2	3,6	0,8	2,8	5,6	6,8	8,4	13,8	15,4
Dynamika wpływów pbp w porównaniu do 1979 r. /1979 = 100/	56,5	66,4	84,6	100,0	104,8	48,8	27,9	53,7	66,6	74,0	82,3	137,1	150,0

Tablica A26

Turystyka przyjazdowa z USA w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy /tys. osób/	50,8	52,1	55,2	59,5	39,8	23,8	13,1	27,8	34,8	43,6	29,6	50,8	57,9
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1979 roku /1979 = 100/	85,4	87,6	92,8	100,0	66,9	40,0	22,0	46,7	58,5	73,3	49,7	85,4	97,3
Sezonowość przyjazdów - udział przyjazdów w III kwartale w przyjazdach całego roku	0,49	0,49	0,47	0,49	0,46	0,45	0,49	0,46	0,47	0,46	0,42	0,46	0,45
Turyści obsłużeni przez pbp - tur.zorganizowani w tys. osób	25,7	33,9	38,7	38,4	25,4	11,0	4,7	14,9	23,8	29,7	18,6	30,0	31,0
w tym: turyści grupowi	11,2	11,3	14,6	15,4	9,1	2,9	0,6	3,7	5,4	7,9	3,4	8,7	.
Udział turystów zorg. w przyjazdach ogółem/%/	51	65	70	65	64	46	36	54	68	68	63	59	54,5
Udział tur.grupowej w tur.zorganiz. /%/	44	33	38	40	36	26	13	25	23	27	18	29	.
Wpływy dewizowe pbp w mln $	14,6	17,1	16,5	20,7	16,4	10,1	6,5	9,5	10,8	12,3	10,8	18,8	21,1
w tym: wpływy z tur.grupowej	2,1	2,2	2,9	3,9	0,4	0,6	0,2	1,1	1,6	2,2	0,8	2,5	2,9
Dynamika wpływów pbp w porównaniu do 1979 r. /1979 = 100/	70,1	82,6	79,7	100,0	79,2	48,8	31,4	45,9	52,2	59,4	52,2	90,8	101,9

Tablica A27

Turystyka przyjazdowa z Francji w latach 1976-88

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy /w tys. osób/	80,8	87,2	84,0	85,1	68,8	41,9	31,5	44,9	46,6	44,2	42,8	54,2	56,2
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1979r /1979 = 100/	94,0	102,5	98,7	100,0	80,8	49,2	37,0	52,8	54,8	51,9	50,2	63,8	66,1
Sezonowość przyjazdów - udział przyjazdów w III kwartale w przyjazdach całego roku	0,61	0,58	0,54	0,56	0,55	0,53	0,46	0,52	0,51	0,50	0,48	0,55	0,53
Turyści obsłużeni pbp tur.zorg. /tys. osób/	25,6	32,7	37,2	45,2	37,8	21,9	14,6	24,5	23,7	24,1	19,3	17,1	20,0
w tym: turyści grupowi	5,5	7,1	10,8	13,2	9,4	5,1	1,7	2,3	2,9	3,6	3,0	2,1	.
Udział turyst.zorg. w przyjazdach ogółem /%/	32	38	44	53	55	52	46	55	51	55	45	32	36
Udział turyst.grup. w tur.zorganizowanej /%/	21	22	33	29	25	23	2	9	12	15	16	12	.
Wpływy dewizowe pbp w mln $	5,3	6,3	7,8	10,1	9,7	5,0	3,0	4,7	5,0	5,3	6,1	8,1	7,6
w tym: wpływy z turyst. grupowej	0,6	0,8	1,3	2,0	1,8	0,7	0,2	0,4	0,5	0,7	0,7	1,0	0,8
Dynamika wpływów pbp w porównaniu do 1979r. /1979 = 100/	51,5	62,4	77,2	100,0	96,0	49,5	29,7	46,5	49,5	52,5	60,4	80,2	75,2

Tablica A28.

Turystyka przyjazdowa z krajów skandynawskich w latach 1976-1988

Wyszczególnienie	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Przekroczenia granicy w tys. osób	117,4	152,7	168,9	163,8	142,0	91,1	56,7	88,2	103,5	105,1	106,4	102,2	144,9
Dynamika przyjazdów w porównaniu do 1979 r. /1979=100/	71,7	93,2	103,1	100,0	86,7	55,6	34,6	53,8	63,2	64,2	65,0	62,4	88,5
Sezonowość przyjazdów - udział przyjazdów w III kw. w przyjazdach ogółem całego roku	0,39	0,42	0,36	0,37	0,35	0,35	0,34	0,34	0,32	0,32	0,33	0,35	0,32
Turyści obsłużeni przez pbp - turyści zorganizowani w tys. osób	25,0	26,6	40,2	40,1	33,5	16,2	7,4	14,1	17,8	20,0	19,7	27,1	30,0
w tym: turyści grupowi	14,6	16,6	27,4	25,3	21,8	10,5	2,8	5,9	8,2	10,1	8,8	12,0	.
Udział turystyki zorganiz. w przyjazdach ogółem /%/	21	17	24	25	24	18	13	16	17	19	19	27	21
Udział turystyki grupowej w turystyce zorganiz. /%/	58	62	68	63	65	65	38	42	46	50	45	44	.
Wpływy dewizowe pbp w mln $	5,5	5,6	7,0	98,2	7,6	4,1	2,0	3,2	4,0	4,6	6,0	.	.
w tym: wpływy z turystyki grup.	0,9	1,0	1,4	1,8	1,6	0,8	0,1	0,3	0,5	0,6	0,6	.	.
Dynamika wpływów pbp w porównaniu do 1979 r. /1979 = 100/	67,1	68,3	85,4	100,0	92,7	50,0	24,4	39,0	48,8	56,1	73,2	.	.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych